

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΝΑΤΣΙΟΥ

ΓΑΛΗΝΗ

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ Α΄

ΑΘΗΝΑΙ, 1 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1927

ΤΕΥΧΟΣ 16—17

ΑΣΚΟΠΟ ΓΡΑΜΜΑ

Τώρα πόν τόνειρό μας λησιμονήθηκε
 κι ἀπ' τὴ γοητεία του τίποτα δὲ μένει,
 δὲν ξαίρω πῶς, ἀπόψε, ἔτσι ἀνεξήγητα,
 θέλησα νὰ σοῦ γράψω, ἀγαπημένη.

ὦ, μὴ φοβᾶσαι : Τὸ φτωχὸ αὐτὸ γράμμα μου
 δὲ θὰ τὸ στείλω, δὲ θὰ τὸ διαβάσης.
 Βλέπεις ; Δὲ λησιμονῶ πῶς σοῦ ὑποσχέθηκα
 νὰ μείνω στὴ σιγὴ γιὰ νὰ ξεχάσης.

Μὰ εἶναι ἔτσι ὄρατα ἢ νύχτα ἢ ἀπριλιάτικη,
 κι ἔτσι γοερὰ δλολύζουνε τὰηδόνια,
 πὸν ἄθελα ἢ νοσταλγία μου ἀναλογίστηκε
 τῆς μακρονῆς ἀγάπης μας τὰ χρόνια.

Τῶν θείων βιολιῶν ὁ ἦχος, πὸν δλοφύρετο,
 τίς μοναχὲς ψυχὲς των ἔδονοῦσε·
 Στὴ νύχτα, ἢ νεκρικὴ Σελήνη, ἀγέρωχη,
 ὅμοια μὲ κρῖνο ἐξάσιον ἀνθοῦσε.

Ὀρες, δοσιμένες πὰ θυσία στὸν Ἔρωτα,
 τῆς προσδοκίας τὸ εἶγος στὴν καρδιά μας,
 ἀβέβαιες θλίψεις, νοσταλγίες, παράπονα,
 ρόδα χιμαιρικά στὰ μέτωπά μας.

Στους κάμπους, τῆς νεότητάς μας ἡ "Ανοιξη
ζογιάζει μὲ χρώματα, μὲ μῦθα.
Στὴν εὐτυχίαν ἀμέριμνοι ἀφεθήκαμε,
κι ἔτσι ἀπολησμονήσαμε τὴ Μοῖρα.

Κι ὅμως, ἦρθε μιὰ νύχτα τὸ φθινόπωρο:
σύννεφα δανά, οἱ ὄλολυγμοὶ τοῦ ἀνέμου,
οἱ ἔρμες ψυχῆς ποὺ τὶς λυγίζει ἡ ἐρήμωση...
«—Φεύγω τώρα μακριά σου, ἀντίο, καλέ μου».

Κῦστερα, κάποια ἀπελπισμένα βήματα,
τῆς νοστολγίας ἢ μοναξιά, ἢ ὀδύνη,
ᾠρες ποὺ τρέμουν μὲς στὴν ἀναπόληση,
ἕνας λυγμός, ποὺ ἡ σιωπὴ τὸν σβήνει.

Λόγια, ποὺ μὲς στὴ νύχτα ἐγκαταλείπονται
κι ἔπειτα τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲ μένει,
οἱ ἄρρωστοι λογισμοί, ποὺ ταξιδεύουνε
πρὸς τὴν ἀνάμνησή σου, ἀγαπημένη.

Ἡ ἀσκοπη μὲς στοὺς δρόμους περιπλάνηση,
σκέψεις, ποὺ μόνο ἡ Νύχτα τὶς γνωρίζει,
μιὰ ζωὴ μοναχική, δειλὴ καὶ ἄβουλη,
ποὺ ἡ σιωπὴ γιὰ πάντα τὴ σφραγίζει...

Κι ἔτσι, μιὰ τέτοια νύχταν ἀπριλιάτικη,
λυγᾶ ἢ ψυχὴ μου, ποὺ ἔρημη ἀπομένει.
Καὶ τότε, σοῦ μιλάω μέσα σὲ γράμματα,
ποὺ δὲ θὰ σοῦ τὰ στείλω, ἀγαπημένη.

Βλέπεις; Δὲ λησμονῶ πὼς σοῦ ὑποσχέθηκα
νὰ μείνω στὴ σιγὴ γιὰ νὰ ξεχάσης.
Κι ἔτσι, μπορῶ νὰ γράφω γιὰ τὴ θλίψη μου,
μιὰ ποὺ ποτέ σου δὲ θὰ τὰ διαβάσης.

Μεῖνε μέσα στὴν ἡσυχία σοῦ ἀμέριμνη,
στὴν εὐτυχία ποὺ σοῦ χαρίζει ἡ λήθη.
Γιατὶ ὄχι; Ἀφοῦ τὸ νεανικό μας ὄνειρο
τὸν ἕπνο τὸν αἰώνιον ἐκοιμήθη.

Μάτια, ποὺ κλείνουν στὴ στερνὴ ἀναχώρηση,
κάποια παλιὰ κτρινοσμένα φύλλα.
Ὁ δρόμος τῶν ᾠρῶν μέσα στὴν ἄβυσσο,
τῆς νεοκικῆς σιωπῆς ἢ ἀνατριχίλα...

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ ΤΟ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ ΤΗΣ ΕΚΑΒΗΣ

Μετὰ τὴν «Ἐκάβη» στὸ Στάδιο, ἀκουσα
ἀρκετοὺς νὰ μὲ βεβαιώνουν πὼς ἡ κ. Κοτο-
πούλη δὲν εἶταν βασίλισσα. Οἱ βασίλισσες
δὲν ἀφίονται μὲ τέτοιαν ἀδυναμία στὸ πά-
θος καὶ στὸ θρήνο. Ἄν ἔχι γιὰ τὴν τέχνη,
τουλάχιστον γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῆς δημο-
κρατίας, παρακάλεσα τοὺς ὀργισμένους ν'
ἀναθεωρήσουν τὴν κρίση των. Ἄδύνατο.
Τὴν Ἐκάβη τὴν ἠθέλην βασίλισσα καὶ δὲν
ἐννοοῦσαν νὰ συγχωρήσουν σὲ μιὰ καλλι-
τέχνιδα τὸ *l'esse-majesté* πὼς τὴν ἔκαμε
γυναίκα.

— Πῶς; Μιὰ βασίλισσα νὰ φωνάζει;
Νὰ στηθοκοπιέται; Νὰ δέρνεται; Μιὰ
βασίλισσα χωρὶς βασιλικὴ στάση; Χωρὶς
κυριαρχία; Χωρὶς νὰ προστάζει τὸν πόνο;
Χωρὶς νὰ κρατῆ μπροστὰ στὴ συμφορὰ
τὴ βασιλικὴ τῆς ιδιότητά; Μὰ τέτοιες
βασίλισσες δὲν εἶδαμε οὔτε μεῖς οὔτε ἡ
Γροῖα!

— Ἐν πρώτοις δὲν ξεύρετε τί πρωτό-
κολλον εἶχε ἡ Γροῖα... Ἄς υποθέσωμε
πὼς τὸ βασιλικὸ χαρακτηριστικὸ εἶνε ἡ κυ-
ριαρχία στὰ πάθη, ἡ σεμνὴ γαλήνη κι ἡ
μεγαλόπρεπη ὀδύνη.

— Εἶνε! Δὲ θὰ τὸ υποθέσωμε. Αὐτὴ ἡ
ἀξιοπρέπεια καὶ τὸ στέμμα κάνουν ἕνα.
Μπορεῖ νὰ ὑπάρξει βασιληῆς χωρὶς στέμμα;
ποτέ χωρὶς ἀξιοπρέπεια.

— Στις μικρὲς ἢ τὶς μεγάλες συμφο-
ρὲς;

— Καὶ στὶς πλέον ἀφάνταστες.

— Εἶνε μιὰ ὑπόθεση.

— Εἶνε ἡ ἀλήθεια!

— Νὰ μοῦ τὴν ἀποδείξετε... Ἀλλὰ
σὰς εἶνε δύσκολο γιὰτι ποτέ δὲν εἶδατε
Μεγαλειότητες στὴν ἐντελῶς προσωπικὴ
κατάσταση τῆς ταραχῆς, τοῦ θυμοῦ, τοῦ
πόνου ἢ τοῦ σπαραγμοῦ. Τοὺς εἶδατε στὴν

αἴθουσα τοῦ θρόνου, κύριε! Στις ἀκροάσεις,
στὶς ἐμφανίσεις καὶ στὶς ὑποδοχῆς οἱ βασι-
λεῖς εἶνε παγωμένοι κι' ἀπὸ καὶ τοὺς ξέρουν
ὅλοι—καὶ σεῖς ἀκόμα. Δὲν ξέρω κανένα ποῦ
νὰ βρέθηκε στὸ δαυμάτιό τους! Κι' οἱ θα-
λαμηπόλοι ποὺ εἶνε ἔτοιμοι μετὰ τὸ θάνα-
το τῶν βασιλέων νὰ τοὺς ἀναστήσουν εἰ-
ρηαιούφως σ' ἕνα πολύκροτο βιβλίον, δὲν
ξέρουν οὔτε τὰ τρία κακὰ τῆς μοίρας τους
ἀπὸ τὴν ἰδιοσυγκρασία τῶν προσώπων αὐ-
τῶν, ἐπειδὴ δὲν βλέπουν τοὺς βασιλεῖς παρὰ
μόνο ὅταν τοὺς φωνάζουν... Κι' ὅταν τοὺς
φωνάζουν οἱ βασιλεῖς εἶνε πάλι βασιλεῖς!
Τὰ δέκα ἐξωτερικὰ μικροπεισῶδια ποὺ ἀ-
φίονται στὸ θαλαμηπόλο των δὲν εἶνε τίποτε
ἀπ' τὴν ὑπαρξή των. Ὁ μῦθος πὼς οἱ
βασιλεῖς, τὴν ὥρα τῆς συμφορᾶς των, ἀ-
νοίγουν τὸ ἐγχειρίδιον τοῦ Ἐπικτήτου, γεν-
νήθηκε ἀπ' τὸ πρωτόκολλο. Κι' εἶνε τόσο
μῦθος γιὰ τοὺς βασιλεῖς ἢ μεγαλοπρέπεια
μπροστὰ στὴ συμφορὰ ὅσο γιὰ τοὺς ἄλλους
θνητούς. Ἡ κ. Κοτοπούλη μᾶς ἔδωσε μιὰ
γυναίκα ποὺ τὴ χτυποῦν οἱ συμφορὲς. Ἔτσι
εἶταν πάντα οἱ ἄνθρωποι.

— Οἱ βασιλεῖς;

— Οἱ ἄνθρωποι! Θέλετε νὰ ἔχει πρωτό-
κολλο ὁ Πολυμήτωρ—ἕνας ληστής! Πῶς
νὰ κατορθώσωμε νὰ σκεπάσει τὸν λέβητα
τῶν παθῶν τοῦ ἕνας ὀμηρικῆς βασιλεῦς,
ποὺ εἶνε δύσκολο πρᾶγμα; Ἀσφαλῶς οἱ
ὀμηρικὲς μεγαλειότητες ἔχουν τὴν ἀνθρω-
πιστικὴ εὐγένεια ποὺ δίνει στοὺς ἥρωές του
ὁ Ὀμηρος καὶ γνωρίζονται μὲ τὸ Μοιραίο—
μὰ δὲν ἔχουν σκοπὸ νὰ ναρκώσουν τὰ πάθη
καὶ τοὺς θυμούς των γιὰ νὰ κάμουν ὕφος...
Ὅταν ὁ Αἴας καὶ ὁ Ἐκτωρ ἔπαψαν τὴ
μονομαχία των κι' ὁ Ἀγαμέμνωνας παρα-
θέτει γεῦμα στὴ σκηνή του μὲ βῶδι πέντε
χρόνων, ἀπ' τὸ ὅπολον προσφέρει στὸν Αἴ-

αντα νὰ φάγη δλόκληρη τὴ ράχη... πρέπει νὰ παραδεχτοῦμε πὺς οἱ τσελιγγάδες ποὺ ἀπολαμβάνουν τέτοια μενοῦ, ὅσο κι' ἂν ἔχουν βασιλικὴ ἐξουσία, εἶνε προετοιμασμένοι γιὰ τὶς φοβερώτερες ψυχικὲς ἐκρήξεις. Δὲν εἶνε βέβαια πριγκηπικὸ νὰ λέγη ἡ ὠραία Ἑλένη στὸν Ἕκτορα «ἐγὼ ἢ καυιὰ σκυῖλλα ποῦκαμα τέτοια!» Εἶνε ὅμως ὀμηρικό. Δὲν εἶνε πριγκηπικὸ ἡ Ἀνδρομάχη στὴν ὑπόψια τῆς συμφορᾶς νὰ πετάγεται ἀπ' τὰ ἀνάκτορα «μαινάδι ἴση». Κι' ὅταν ὁ ποιητὴς μᾶς λέγει στὸ φόνου τοῦ Ἕκτορα πὺς «Τρωῆσι δ' Ἑκάβη ἀδινουῖ ἐξήρχε γόοιο» ἐννοεὶ βέβαια πὺς μιὰ βασίλισσα ποὺ δίνει στὶς γυναῖκες τὸ σύνθημα τοῦ θρήνου, πολὺ λίγο συλλογιέται τὸ πρωτόκολλο κι' ἐννοεὶ νὰ χτυπήσῃ τὸ μοιραῖο μ' ὅ,τι ἔχει νὰ δώσῃ μιὰ γυναίκεα ἰδιοσυγκρασία. Αὐτὰ θέλησεν ὁ Ὅμηρος, αὐτὰ κι' ὁ Ἑὐριπίδης. Νὰ φορέσωμε στοὺς ὀμηρικοὺς ἥρωες τὴν περούκα τοῦ Ρακίνα δὲν εἶναι πλέον δυνατό. Δὲ θὰ ἦταν κι' ἀληθινὸ γιὰ τὴν ἐποχὴ μας. Οἱ βασιλεῖς—τώρα!—στὴν πραγματικότητά ἔχουν καὶ συμφορὲς καὶ πάθη.

— Νὰ μοῦ τ' ἀποδείξετε.

— Ἄς ψάξῃ κάθε λαὸς στὰ ἀνάκτορά του καὶ θὰ τὰ βρῇ! Ἄν οἱ ἀβλικοὶ δὲν μπαίνουν στοὺς κοιτῶνες, ἀπὸ τὶς αἰθούσες ὅμως ξέρουν τόσα, ὥστε θὰ μπορούσαν μὲ μικρὰ

γεγονότα τῆς ζωῆς τῶν βασιλικῶν προσώπων νὰ πλουτίσουν τὴ θυμικὴ Ψυχολογία. Φανταστήκατε ποτέ βαθύτερη γαλήνη ἀπὸ κελὴν ποὺ ἐκρυβε τὸ χαμόγελο τῆς αὐτοκράτειρας Εὐγενίας; Σὲ μιὰ ἐπισημότατη στιγμή ποὺ τὸ αὐτοκρατορικὸ ζευγάρι ἐξέλιγε καὶ προχωροῦσε νὰ κάμῃ τὴν ἐμφάνισή του σὲ κάποια μεγάλη τελετὴ τῶν Τουίλερι, ὁ μικρὸς διάδοχος αἰσθάνθηκεν αἰφνίδια ἀδιέθεσία. Γρήγορα οἱ ἀβλικοὶ τὸν ξάπλωσαν σ' ἓνα καναπέ καὶ τοῦ ἔδιναν τὴν πρώτη βοήθεια. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐτόλμησε νὰ δώσῃ μιὰ συμβουλή ὅταν ἡ Εὐγενία, νευριασμένη, μπροστὰ στοὺς ἀβλικούς καὶ μπροστὰ στὸν καθηγητὴ τοῦ μικροῦ Λύγουστινο Φιλόν (τὸν συγγραφέα ποὺ διηγεῖται τὸ ἐπεισόδιο) φώναξε στὸν ἀντρα τῆς, τὸν κυρίαρχο τῆς Γαλλίας: «Vous etes stupide!» Ἐφτάσαμε ἀπ' τὴν Ἑκάβη στὴν Εὐγενία. Ἐδῶ ὅμως εἶναι καιρὸς νὰ κόψωμε τὴ συνομιλία, περιμένοντας κανένα ἀδιάκριτο ἀβλικὸ νὰ μᾶς φωτίσῃ. Ὡς τότε ἂς πιστεύωμε πὺς οἱ βασιλεῖς φωνάζουν ὅταν ὑποφέρουν, ὅπως ἐμεῖς, καὶ πὺς ἡ καλλιτέχνης ἦταν μέσα στὴν ἀλήθεια καὶ στὴν τέχνη ὅταν μᾶς ἔδωσε ὡς Ἑκάβη στὴν τραγικὴ τῆς ἐμφάνισή τὸ δημοτικὸμας μοιρολόγι: πράγματι ὁ ἀξιοσημείωτο ἀπ' τὴν ψυχρὴ ἀφαίρεση τῆς μεγαλόπρεπης βασίλισσας.

ΖΑΧ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΜΙΑ ΜΕΓΑΛΗ ΕΠΕΤΕΙΟΣ

Η ΑΜΒΕΡΣΑ ΚΙ Ο ΡΟΥΜΠΕΝΣ

Οἱ μεγάλες γιορτὲς τῆς Ἀμβέρσας δὲν γίνονται γιὰ νὰ ζωντανέψουν τὴ μνήμη τοῦ Ροῦμπενς. Στὴν Ἀμβέρσα εἶναι πάντα ζωντανός. Ἡ σκιὰ του ἔχει πέσει στοὺς δρόμους τῆς καὶ στέκει ἀσάλευτη καὶ ντύνει μὲ τὴ δική τῆς λαμπρὴ γοητεία καὶ τὸ πιὸ ταπεινὸ λιθαράκι καὶ τὸ πιὸ περιφρονημένο παλιοσάνιδο. Δὲν γίνονται οὔτε γιὰ τὸν ἄλλο κόσμον: ὁ Ροῦμπενς δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ ὀνόματα ποὺ λησμονοῦνται ποτέ. Οἱ γιορτὲς γίνονται μονάχα σὰν ἓνας φόρος τιμῆς πρὸς τὴν ἀθάνατη αὐτὴ μεγαλοφυΐα, τὸ γονιμώτατο αὐτὸ τάλαντο, τὴ μοναδικὴ αὐτὴ μαεστρία, πρὸς τὸν χαροκόπον οὐτὸν τῶν χρωμάτων, τῶν ἀρμονιῶν, τῆς ἐκφράσεως, ποὺ ἀκτινοβολεῖ σὰ μιὰ σταγόνα νεροῦ στὸν ἥλιο.

Δὲν γεννήθηκε στὴν Ἀμβέρσα. Ἐγεννήθηκε στὸ Σπίγγεν, στὴν ἔξορία, στὸ κατώφλι μιᾶς φυλακῆς, ἀπὸ μιὰ μητέρα θαυμαστὰ ἀγαθὴ καὶ μεγαλόψυχη, ἀπὸ ἓνα πατέρα πολὺ μορφωμένο, πολὺ σοφὸ, μὰ σύγκαιρα ἀλαφρόκαρδο, ἀσθενικὸ στὴ συνείδηση, ἀσταθὴ στὸν χαρακτήρα¹. Αὐτὸ ἔγινε στὰ 1577. Σὲ ἡλικία 14 χρόνων ἔγινε πριγκηπικὸς ἀκόλουθος. 17 χρόνων μπῆκε στὰ ἐργαστήρια τῶν φημισμένων ζωγράφων τῆς ἐποχῆς του· ὁ Adam van Noort καὶ ὁ Otto Voesnius τὸν ὠδήγησαν στὰ μυστικὰ μονοπάτια τῆς τέχνης, τοῦ ἔδωσαν τὸ ἔδαφος γιὰ νὰ σταθεῖ καὶ γιὰ νὰ νοῖξῃ τὰ μεγάλα φτερά του· ὁ Quentin Metsys, μὲ τὸ ἔργο ποὺ εἶχε ἀφηγμένο, τοῦ πρόσφερε ἐν' ἀπέραντο πεδίο σπουδῆς· εἴκοσι χρόνων εἶχε γίνει πιά προσωπικότης· εἶχε ἀποχτήσῃ ὅλη τὴν ὠριμότητα ποὺ τὸν ἔκανε κύριο τῆς τέχνης του, ἡ ἐκφρασὴ δὲν εἶχε πιά μυστικὰ γι' αὐ-

Πορτραῖτο τοῦ ΡΟΥΜΠΕΝΣ

τόν, τὰ σχήματα καὶ τὰ χρώματα μπορούσε νὰ τὰ ὑποτάσσει στὴν ἀδάμαστη θέλησή του, στὸ ἐξαισιο πνεῦμα του. Στὰ 1600, εἴκοσι τριῶν χρόνων, τὸ ταλέντο του εἶχε πάρει μιὰ θετικὴ διαμόρφωση. Δὲν τοῦ ἔμενε παρὰ νὰ πάρει τὸ δρόμο πρὸς τὴ Δαμασκὸ, κατὰ τὴ συνήθεια τῶν καλλιτεχνῶν τῆς ἐποχῆς του. Γεμάτος καλλιτεχνικὴ σοφία, μεθυσμένος ἀπὸ ἔμπνευση, γεμάτος φήμη κ' ἐλπίδες, βαρυφορτωμένος ἀπὸ θαυμασικὸν ὄνειροπολήματα, ξεκινᾷ γιὰ τὴν ἀνεξάντλητη χώρα τῶν θαυμάτων: ἔμεινε ὀχτὼ χρόνια στὴν Ἰταλία· ἔζησε κοντὰ στοὺς μεγάλους ζωγράφους τῆς ἐποχῆς, κι ὅπως ὁ Σίγκφριντ λούστηκε στὴ λίμνη τοῦ αἵματος γιὰ νὰ βγεῖ ἀνίκητος κι ἀτρωτος, ἔτσι κι αὐτὸς βερνίκωσε τὴν πανοπλία του στὰ μεγάλα καλλιτεχνικὰ κέντρα τῆς ἐποχῆς, στὴ Βενετία, στὴ Μάντουα, στὴ Γένοβα, στὴ Ρώμη, στὴ Φλωρεντία, γιὰ νὰ εἶναι ἔτοιμος γιὰ τοὺς ἐπικοὺς ἀγῶνες ποὺ τὸν καλοῦσαν. Στὰ 1609 ἴδρυσεν ἐργαστήρι στὴν Ἀμβέρσα. Κ' ἔμειν' ἐκεῖ σχεδὸν ἀδιάκοπα ὡς τὴν ὥρα τοῦ ξαφνικοῦ του θανάτου, στὰ 1640, τὸν ἴδιο χρόνο ποὺ πέθανε κ' ἡ μητέρα τοῦ Ρέμπραντ καὶ ποὺ ὁ

Φρειδερίκος-Γουλιέλμος, μέγας ἐκλέκτωρ τοῦ Βραδερβούργου, θεμελίωσε τὸ πρωσικὸ βασίλειο. Ὁ Ρέμπραντ ἦταν τότε 31 χρόνων ὁ Βὰν Ντάϊκ, ἡ ἄλλη αὐτὴ τεράστια δόξα τῆς Ἀμβέρσας, παρανταετός. Ὅπως ὁ Ἰωάννης βὰν Ἀϊκ, ὅπως τόσοι ἄλλοι συντεχνίτες τοῦ Ροῦμπενς, ἀνέλαβε κι αὐτὸς διπλωματικὲς ἀποστολές, βρισκόνταν πάντα σὲ στενὲς σχέσεις μὲ ἡγεμόνες καὶ μεγιστάνες, ποὺ τὸν περιέβαλλαν μὲ ὅλη τους τὴν εὐμένεια. Ὑπῆρξε πλουσιώτατος· ἱκανοποίησε τὶς πιὸ παράδοξες φιλοδοξίες του· ἔζησε σὲ μιὰν ἀτμόσφαιρα θερμῆς ἀγάπης, στοργῆς καὶ θαυμασμοῦ.

¹ E. Fromentin: Les Maitres d'autre fois, σελ. 121.

'Η 'Αμβέρσα τὸν λατρεύει πάντα' εἶναι ἡ δόξα της, τὸ ἀγαπημένο της παιδί' τῷ χει καμάρι της νὰ τὴ λένε «πατρίδα τοῦ Ροῦμπενς». Στὴν «Πράσινη πλκτεῖα» της τοῦ ἔστησε τ' ἀγαλιμά του. Αἶγο πὺ πέρα βρίσκεται ἡ Παναγία της 'Αμβέρσας, ὁ καθεδρικός ναὸς τῆς πόλεως, ποὺ λογαριάζεται γιὰ τὸ καλύτερο γοτθικὸ μνημεῖο τῶν Κάτω Χωρῶν τὸ χιλιοσκαλισμένο καμπαναριό της, ὕψος 123 μέτρων, τρυπάει ὀλοῖσιο τὸν οὐρανὸ καὶ δίνει μιὰν ἀφθαρτὴ μεγαλοπρέπεια στὸ σκοτεινὸ, γερασμένο μνημεῖο. Στὸ ἐσωτερικὸ της ὁ Ροῦμπενς ἔχει θαυματουργήσει' εἶναι ἐκεῖ ποὺ ζωγράφησε τὴν «'Αποκαθίλωση», στὰ 1612' εἶναι κει ποὺ ζωγράφησε τὴ «Σταύρωση», στὰ 1610. Πίνακες γεμάτοι μεγαλοπρέπεια, σιγηλὸ πάθος, ζωντανολ' γιατί ὁ μεγαλοφυῆς αὐτὸς δημιουργὸς αἰσθάνθηκε τὴ σάρκα ὅσο ἴσως κανεὶς ἄλλος' τὴν ἔδωσε πλοῦσια, θερμὴ ἀπὸ αἷμα, ἀπαλὴ καὶ ἀβρὴ, καὶ μέσα στὸ βασανιστικώτερο μαρτύριό της καὶ μέσα στὴν ἐξαντλητικώτερη ὀδύνη της. Καὶ τί θαυμάσιος λακωνισμὸς σ' αὐτὲς τὶς ὑπέροχες ἀπεικονίσεις' οὔτε μιὰ χειρονομία περιττή, οὔτε ἓνας ἀσυγκράτητος λυγμὸς, οὔτε μιὰ κραυγὴ ἀγωνίας' ὅλα εἶναι παιθητικά, σεμνὰ καὶ σὰν πλημμυρισμένα ἀπὸ ὑπέρτερη γαλήνη, συμπυκνωμένα καὶ περιεκτικά, «σὰν μιὰ σελίδα ἱεροῦ κειμένου»,

ΡΟΥΜΠΕΝΣ

'Ο Λογχισμός

ΡΟΥΜΠΕΝΣ

'Αποκαθίλωση

ὅπως τὸσον ὀρθὰ παρατηρεῖ ὁ Fromentin. Τὸ περίφημο φλαμανδικὸ μουσεῖο τῆς 'Αμβέρσας εἶναι γεμάτο ἀπὸ τὴν ἀκτινοβολία τοῦ Ροῦμπενς' ὑπάρχουν μέσα κει ὅλοι οἱ παλιολ' «μαίτρ» τῆς Φλάνδρας' τὸ καταυγάζει ὁ ἑξαίσιος Βὰν Ντάικ' τὸ σκιάζει ἡ σκοτεινὴ ὀμίχλη τῶν καναλιῶν, ποὺ εἶναι ὀλόκληροι οἱ Μέμλιχ' τὸ ζωντανεύει ἓνας Τενιέ' ἀλλὰ τὸ ζῆ ὁ Ροῦμπενς. Ἀπὸ τὴν πρώτη αἰθουσα ἕως τὴν τελευταία, ὁ ἕνας Ροῦμπενς διαδέχεται τὸν ἄλλον' ἐκδηλώνεται ἀπὸ τοῖχο σὲ τοῖχο ὅλη του ἡ πληθωρικὴ ζωὴ, ὅλη του ἡ γόνιμη τέχνη, τὰ ὄνειρα ποὺ τὸν ἔθελεξαν, τὰ πάθη ποὺ τὸν ἐφλόγισαν, ὅλη ἡ πολυδύναμη ὀμορφιά ποὺ τὸν ἐμέθυσε. Στὴν ἀρχὴ ἡ «Προσκύνηση τῶν μάγων», τέταρτη κατὰ σειράν ἐκτέλεση τοῦ ἴδιου θέματος, ποὺ βρίσκεται καὶ στοὺς πίνακες τοῦ Παρισιοῦ, τῆς Μαλιν καὶ τῶν Βρυξελλῶν. Ὑστερὰ ὁ «Λογχισμός», «'Η ἀπιστία τοῦ ἀγίου Θωμᾶ», ἡ «'Ανατροφή τῆς Παρθένου», ἡ «Παρθένος μετὸν παπαγάλο», ἡ «'Αγία Αἰκατερίνη», μιὰ «Σταύρωση», μιὰ μικρότερη ἀναπαραγωγὴ τῆς «'Αποκαθίλωσης», ἡ «Μετάδοση τοῦ ἀγίου Φραγκίσκου τῆς 'Ασσίζης», ὁ ἀνυπέρβλητος αὐτὸς κολοσσός,

ποὺ μετὸσον ἀπλὰ μέσα δίνει μιὰ τόσο συντάραχτικὴν ἐντύπωση, κλπ.

Στὸν Ἅγιο Ἰάκωβο τῆς 'Αμβέρσας βρίσκεται ὁ τάφος τοῦ Ροῦμπενς. Ἐνταφιάστηκε τὴν πρώτη Ἰουνίου τοῦ 1640. Δυὸ χρόνια κατόπι ἡ γυναίκα του ζήτησε τὴν ἀδεια νὰ ἰδρῦσει παρεκκλήσιο στὸν τόπον ἐκεῖνον' ἡ ἀδεια τῆς δόθηκε στὶς 14 Μαρτίου τοῦ 1642' τὸ παρεκκλήσιο ἔγινε καὶ στήθηκε

μέσα σ' αὐτὸ ὁ «'Αγιος Γεώργιος», ὁ περίφημος πίνακας τῆς οικογενείας τοῦ Ροῦμπενς. Παιὸς ξαίρει ἀπὸ ποιά θαυμάσια ἰδιοτροπία κινημένος, ὁ μέγας τεχνίτης ἀπεικόνισε σ' αὐτὸν τὰ μέλη τῆς οικογενείας του ὡς ἱερὰ πρόσωπα καὶ τὸν ἑαυτὸ του ὡς Ἅγιο Γεώργιο. Στὴν ἐπιτάφια πλάκα του εἶναι χαραγμένη αὐτὴ ἡ φράση: «Non sui tantum saeculi, sed et omnis aevi Apelles dici meruit».

ΙΩΑΝ. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

COMTESSE DE NOAILLES

ΚΙ ΟΜΩΣ ΜΙΑ ΜΕΡΑ...

Κι ὅμως μιὰ μέρα θὰ σὲ χάσω, ὦ νειότη ἀγαπημένη,
Στὰ χέρια σου τὸν ἔρωτα κρατώντας, θὰ διαβρεῖς
Τὶς κλάψες μου καὶ τὶς φωνὲς δὲ θὰ τὶς λυπηθεῖς,
Θὰ φύγεις, καὶ πιά τίποτε ἀπὸ σὲ δὲ θὰ μοῦ μένει.

Μὲ χεῖλη ποὺ παντοτεινὰ θάχει χαθεῖ ἢ χαρά,
Τόσο γοερὰ ξεφωνητὰ ἀπ' τὰ στήθη μου θὰ βγάλω,
Ποῦ ὁ θάνατος νὰ μ' ἀγροικαίει μὴν εἰμπορώντας ἄλλο,
Θὰ μοῦ κοιμίσει τὴν ἀπαρηγόρητη καρδιά.

Φτωχὲ' θλιμμένε μου ἔρωτα, θὲ νὰ μπορέσω ἐγὼ
Ὅπου μετὸσον ἀκράτητην ὀρμὴ σ' ἔχω ἀγαπήσει,
Τὰ βήματά μου νὰ τὰ σύρω ἀκόμη σὶν πικρὸ
Δρόμω, καιρὸ τὰ ἰπόδια σου ποὺ δὲ θάξουν πατήσει;

Νὰ βλέπω οἱ νύχτες νάχορντια τοῦ Ἀπρίλη, οἱ γαλανές,
Οἱ χαρωπὲς μαρτυρικές αὐγές, οἱ χρυσὲς μέρες,
Πάνω στὴ θάλασσα οἱ βαρεῖες ἀπὸ τὰ μῦρα ἐσπέρες,
Αἶχος ἐσὲ ν' ἀκούω τὶς ὅλο πάθος μουσικές;

Νειότη γλυκειά, μιὰ μέρα ὅταν πετάξεις ἀπὸ μένα
Ἐσὺ, ὁ σκοπὸς σου ὁ ξένοιαστος, τὰ δάκρυα σου, ὁ θυμὸς,
Τὰ μάτια σου τὰ φλογερὰ ἀπ' τὸν πόθο—ὦ τί καῦμος
Γι' ἔσους δὲν ἀγαπήσανε παρὰ μονάχα ἐσένα!

(Ἐλεύθερη μετάφραση)

ΚΛΕΩΝ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Ο ΘΡΥΛΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Τὴν ἡμέραν ἐτριγύριζα εἰς τὶς ροῦγες καὶ τὰ σοκία τῆς παλαιᾶς πόλεως διὰ νὰ ξεκινουργώσω τὰς ἀναμνήσεις μου, καὶ τὴν νύκτα μὲ ἐπεσκέφθη εἰς τὸν ὕπνον μου ὁ γέρω-Θρύλος, ὁ ὁποῖος εἶχε τάχα ἀναλάβει χρέη ὁδηγοῦ μου ἀνά τὰς Ἀθήνας.

Καὶ ἔτρεχεν, ὄλο καὶ ἔτρεχεν, ἔμπρός. Εἶχε δὲ σηκωμένα τὰ χέρια του καὶ τὰς παλάμας του ἐκρατοῦσεν ἀνοιχτάς μὲ κολλημένα τὰ δάκτυλα, σὺν νὰ ἐπρόκειτο νὰ κάμῃ τὸ στρατιωτικὸν σχῆμα, ἐτοίμους διὰ νὰ τὰς τοποθετήσῃ τὴν μίαν κοντὰ εἰς τὸ δεξιὸν τοῦ μάτι καὶ τὴν ἄλλην κοντὰ εἰς τὸ ἀριστερόν, σὺν νὰ ἦσαν καράσια τῶν ἀλόγων. Καὶ αὐτὸ τὸ ἔκαμνε διὰ νὰ μὴ βλέπῃ, τὰ ροκοκὸ τῶν συγχρόνων οἰκοδομημάτων.

Ἐν τούτοις μὲ τρόπον ἐκοντόστεκεν εἰς τὰ παλαιὰ σπίτια τῶν πρώτων χρόνων τῆς βασιλείας τοῦ Ὁθωνος, διὰ νὰ μοῦ δώσῃ κωρὸν νὰ τὰ ἀπολαύσω, ὅπως καὶ εἰς τὰς παλαιὰς ἐκκλησίας διὰ νὰ σταυροκοπηθῶ.

Καὶ πάλιν ἔτρεχεν ἔμπρός.

Μὰ ἐπὶ τέλος ποῦ μὲ ὁδηγεῖ αὐτὸς ὁ κρονόληρος; Εἰς ποίας χρονικῆς περιόδου μνημεῖα θὰ ἀγκυροβολήσῃ; Διότι καὶ πρὸ τοῦ «μεγάλου ἀγωνίσματος τοῦ χρόνου», τοῦ Ὀλυμπιείου, δὲν ἐστάθη, ἀλλ' οὔτε καὶ πρὸ τοῦ Ὁδείου τοῦ Ἀττικοῦ, καὶ τὸ παραδοξότερον, δὲν ἐσήκωσε κεφάλι νὰ ἰδῇ οὔτε τὸ Διονυσιακὸν Θέατρον κάτω, οὔτε τὸν Παρθενῶνα ἔπάνω.

Τί διάβολο! τὸσον προοδευτικὸς εἶναι αὐτὸς ὁ γέρος καὶ τὸσον ἐνεστερνίσθη τὰς ἀντιλήψεις τῆς νεωτέρας γενεᾶς;

Ἐν τούτοις, ἀφοῦ διευθύνθη πρὸς τὸν Ἅγιον Δημήτριον τὸν Λουμπαρδιάρη, ὅστις ἀπὸ τῆς 26 Ὀκτωβρίου τοῦ 1856 ἔλαβε τὴν παρωνυμίαν αὐτήν, ἔκαμνεν ὀλίγα βήματα ἀκόμη καὶ ἐστάθη.

Ἐστάθηκα κι' ἐγὼ διὰ νὰ πάρω τὴν ἀνάσα μου.

Μοῦ ἔδειξε τότε τὰς κάτω, εἰς τὰ βᾶθη ἐκτεινομένας, Κραναϊκὰς ἐκτάσεις, μοῦ ἐφώναξεν: «Ἴδου ἡ πόλις μου!» καὶ ἐχάθη.

Καὶ ἦτο τὸσον ὀξεῖα καὶ δυνατὴ ἡ φωνὴ τοῦ στρίγλου αὐτοῦ, ὅσπερ ἐξύπνησα κατατρομαγμένος.

Ἡ μεγάλη ἐντύπωσις ποῦ μοῦ ἐπροξένησε τὸ ὄραμα αὐτὸ μὲ ἀνάγκασε πρωί-πρωί, νὰ ξεκινήσω διὰ τὸν Ἅγιό μου, τὸν ἱστορικὸν βομβαρδιστήν. Μὲ ἠκολούθησε καὶ κάποιος φίλος μου.

Τώρα ἐγὼ εἶμαι δι' αὐτὸν ὁ θρυλικὸς γέρον:

Αὐτὰ τὰ πέτρινα καὶ γεμᾶτα τρύπες καὶ σπηληῆς ὑψώματα ποῦ βλέπεις, εἶναι τῶν παραμυθιῶν τὰ Κάραρα. Ἀπὸ πίσω δὲ ἀπὸ τὸ λεόμενον Σέγκιο εἶναι τὸ περίφημον Κορακοβοῦνι. Αὐτὸ τὸ βράδυ λὲς κι' ἐφοροῦσεν ὀλόκληρον κατάμαυρα ἄστρον. Ὅλα τὰ κοράκια ἐκεῖ ἐχόνευαν τὸ φρεῖ τῆς ἡμέρας, ποῦ θὰ τοὺς ἔφερνε τὰ ὄνειρα τῆς νυκτὸς καὶ τὴν κουτσουλιά τῆς πρωίας.

Αὐτὴ ἐκεῖ κάτω ἡ μεγάλη τρύπα, ἡ κανονικῶς τετραγωνισμένη εἶναι ἡ εἴσοδος τῶν λεγομένων Ἀνακτόρων, ποῦ ἀποτελοῦνται ἀπὸ τρεῖς αἰθούσας. Τὰ γουρούνια τοῦ λεκανοπεδίου τὰς γνωρίζουν πολὺ καλά τὰς αἰθούσας αὐτάς.

Εἰς τοὺς θρύλους εἶναι γνωστὴ ἡ σπιτοσπηληὰ αὐτὴ ὡς «Σπηληὰ τοῦ Γέρου». Σ' αὐτὴν τὴν ἄλλην σπηληὰ πρὸς τὸ Ἀστεροσκοπεῖον ἦταν ἡ κατοικία τριῶν ἀπαισίων γεροντοκόριτσων. Ἀδελφάδες ἦσαν ἡ εὐγενεῖα των, καὶ αἱ τρεῖς ψηλαί, ἰσχυαί, κωρναίρες, ἀγριομοῦρες, μὲ μύτην γρουπὴν καὶ μὲ μάτια μικρὰ βαθουλωτὰ καὶ διαπεραστικά σὺν πρόκες, τὸ δὲ ὄνομά των εἶναι: βλογιά, χολέρα καὶ πανοῦκλα.

Ἡ πανοῦκλα ἐλέγετο εἰς τὰς Ἀθήνας Θανατικὸν.

Τώρα ἡ πανοῦκλα—διὰ τοῦ ὀνόματος πα-

νόλης—ἐμφανίζεται ἐνίοτε εἰς τὰς Ἀθήνας ὅσον διὰ νὰ θανατώσῃ δύο-τρία δυστυχισμένα μπακαλόπαιδα καὶ τρεῖς τέσσαρες ἀγνοοῦντας τὸ ἔγκλημά των ποντικούς.

Ἄλλοτε ὅμως ἔκαμνε συχνοτάτας ἐμφανίσεις εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου κυριολεκτικῶς ἐθέρριζε τοὺς κατοίκους. Τὰ χρονικὰ εἶναι γεμᾶτα ἀπὸ περιγραφὰς καὶ εἰς διάφορα ἀκόμη ἐπιγραφικὰ χωράγματα οἱ κάτοικοι σημειώνουν τὴν συμφορὰ των.

Τόσα μονάχα εἶπα εἰς τὸν φίλον μου. Ἄς συμπληρώσω τώρα ὅπωςδήποτε τὰς πληροφορίας μου, περιοριζόμενος εἰς ἓν γεγονός συγγραφικῆς καὶ λογοτεχνικῆς σημασίας, διότι διὰ τὰς ἐπιδημίας τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τοὺς αἰῶνας τῆς δουλείας θὰ εἶχα νὰ γράψω πολλά.

Ἐν ἀπὸ τὰ θανατικὰ αὐτὰ παρηκολούθησε τοὺς Ἀθηναίους, οἱ ὁποῖοι τοῦ εἶχαν ξεφύγει ἀπὸ τὰς προηγουμένας ἐπιδημίας του, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Αἴγιναν, ὅπου εἶχαν προσφύγῃ κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Κιουταχῆ, καταλήξασαν εἰς τὴν παράδοσιν καὶ τῆς Ἀκροπόλεως τὴν 24 Μαΐου τοῦ 1827.

Τὸ θανατικὸν αὐτὸ καὶ ὀλίγον διήρκεσε καὶ θύματα ἀξιοσημεῖωτα εἰς ἀριθμὸν δὲν εἶχε. Τόσον ὥστε ἀμφισβητεῖται καὶ αὐτὴ ἡ τότε ἐμφάνισίς του.

Ἐν τούτοις ὠρισμένως ἦλθεν εἰς τὴν Αἴγιαν κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1828 καὶ ἐξέλιπε ταχέως. Ἐπρόφθασεν ὅμως νὰναρπάσῃ δὴν τρυφερατῆτα καὶ νεαροτῆτα κόρας τῶν Ἀθηνῶν. Ἦσαν δὲ αὐταὶ ἀδελφαὶ ἐκ τῆς Ἀθηναϊκῆς οἰκογενείας Βλαστοῦ, τῆς γνωστῆς κυρίως διὰ τοῦ παρωνυμίου τοῦ Ὀλλανδέζου. Ὄνομάζοντο Ἑλένη καὶ Αἰκατερίνη. Ἦσαν δὲ ὠραιόταται καὶ ἰδίως ἡ πρώτη. Παράδοσις σχετικὴ περισοθεῖσα διηγεῖται τὰ ἑξῆς:

«Τὸ θανατικὸν τῷπρην Ἀραπάδες ἀπὸ τὴν Κρήτη. Ὁ περιφημὸς γαιτρός Σπυρίδιον Καλογερόπουλος καὶ ὁ Βαρδιάνος περνοῦσαν κάθε μέρα ἀπ' τὰ σπίτια καὶ ρωτοῦσαν: καλὰ εἴσαστε; Ἐκεῖνον τὸν καιρὸ πῆρε τὸ θανατικὸν καὶ τὴν Ἑλένην τοῦ Ὀλλανδέζου ἀρρεβωνιαστικὰ τοῦ Γιάννη Πανταζῆ, 24 χρονῶ, καὶ τὴν ἀδελφὴν τῆς τὴν Κατήγκω μέσα σὲ δύο μέρες».

Ἄλλὰ πρῶτον, ποῖοι ἦσαν οἱ Βλαστοὶ

οὔτοι τῶν Ἀθηνῶν; Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Τουρκοκρατίας ἦσαν τρία ἀδελφία καὶ μία ἀδελφή, τέκνα τοῦ Δημητρίου Βλαστοῦ· ὁ μεγαλύτερος ἀδελφός, Παναγιώτης ὀνομαζόμενος, ἔγινε καλόγηρος καὶ μετονομάσθη Παῖσιος· ὑπῆρξε διάκονος τοῦ ἐπισκόπου Κορωνείας, ἐπίτροπος κατόπιν τῆς Μονῆς τῆς Ἁγίας Φιλοθέης καὶ ἡγούμενος κατὰ τὰ πρώτα ἔτη τοῦ Ἀγῶνος, δράσας πατριωτικώτατα κατ' αὐτόν. Οἱ ἄλλοι δύο ἀδελφοὶ ἦσαν ὁ Σπυρίδιον καὶ ὁ Νικόλαος. Ὁ πρῶτος ἀπέκτησε πολλὰ τέκνα, διὰ τῶν ὁποίων ἡ οἰκογένεια συνεχίζεται ἀκόμη μὲ τὸ ὄνομα τῶν Ὀλλανδέζων. Ὁ Νικόλαος ὅμως ἀπέκτησε δύο μόνον θυγατέρας, τὴν Ἑλέγκω καὶ τὴν Κατήγκω.

Ἡ ἀτυχῆς μητέρα των, γνωστὴ ὡς Κυρὰ Νικολάκαινα, τὴν ὁποίαν ἐπρόφθασα, Ἀνθὴ ὀνομαζομένη, ἦτο ἱεϋννοτάτη γυναῖκα. Ἐφτασεν εἰς βαθὺ γῆρας, μὴ ἔχουσα δὲ παιδί, υιοθέτησε μίαν διδασκάλισσαν, Ἑλένα ὀνομαζομένην πρὸς διάκρισιν, ἡ ὁποία ἐστάθη καὶ αὐτὴ ἀτυχη παθοῦσα ἀπὸ τὰ μάτια της. Ἡ Κυρὰ Νικολάκαινα ἦτο εὐδυτενῆς, ὑψηλὴ καὶ ἐπιβλητικὴ, περιπατοῦσε δὲ ἀκουμποῦσα σὲ ἓνα μεγάλο μακροστοῦνι σὺν δεσποτικῶ.

Ἡ δὲ μοναχοκόρη τοῦ Δημητρίου Βλαστοῦ, ἡ Ἀπλοχεριά ὀνομαζομένη (Πουλχερία), ὑπανδρεύθη τὸν Ἀρχοντα Ἀλέξανδρον Μπενιζέλον, ὅστις μεταβὰς εἰς Κωσταντινούπολιν χάριν τῶν προνομίων τῆς πόλεως Ἀθηνῶν, δὲν ἐπανῆλθε πλέον καὶ ἡ δυστυχισμένη ἡ Ἀλεξάνδραινα, ἕως ὅτου ἀπέθανεν, εἰς κάθε κτύπημα τῆς πόντος ἀνετινάσσετο ὅλη φωνάζουσα «ὁ Ἀλέξανδρος ἔρχεται!»

Τὴν ἀρχοντιὰ τῆς Ἀλεξάνδραινας αὐτῆς ἀναγράφει καὶ ἡ γνωστὴ Ἀθηναϊκὴ Σάτυρα ἐπιγραφομένη: «τὸ ταρακλί» (πρόκειται περὶ πολυτίμου ὑφάσματος τὸ ὁποῖον κατὰ πρόστυχην ἀπομίμησιν ἐφόρεσαν καὶ γυναῖκες ὄχι τῆς ἀρχοντικῆς τάξεως).

«Ντὰ χεῖς ταρακλί τσαὶ κλιές;
Μὲ φοροῦν καλάς κατωαίς».

Καὶ σατυρικοὶ δὲ τῆς Ἀλεξάνδραινας στίχοι σφύζονται εἰς βάρος τῆς λαϊκῆς Κυρὰ-Φιλίας. Ἄλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν Ἑλέγκω καὶ Κατήγκω.

Αὐτὰ βεβαίως θὰ ἐλησημονοῦντο ὁλοσδιόλου ἂν δὲν ἀνελάμβανε τὴν διαιώνισιν των ἢ ποίησις καὶ διὰ τῆς λαϊκῆς καὶ διὰ τῆς τεχνικῆς ὁδοῦ. Τὸ λαϊκὸν μοιρολόγι εἶναι αὐτό :

— Τί νὰ θέλῃ ὁ Βαρδιάνος
ποῦ περνᾷ, συχοπερνᾷ ;
— Μᾶς φυλάει τοὺς συγγενεῖς μας
κι ὅλη μας τὴ γειτονιά.
— Βάλτε μου τὴ μαύρη ρόπα,
κείνη τὴ μεταξωτή,
ποῦ τὴν ἔραβα ἢ καῦμένη
γιὰ νὰ μπῆ στὴ μαύρη γῆ...
Ἡ Κατήγκω κ' ἢ Ἐλέγκω
καὶ ἢ δυὸ πεθάνανε
ἢ φίλοι τους καὶ συγγενεῖς τους
ὅλοι μαῦρα ἔβάνανε».

Πρὸ τίνος χρόνου ὅμως, ταξινομῶν τὰ χαρτιά μου, εὐτύχησα νὰ εὑρῶ εἰς αὐτὰ ἀνέκδοτον μακρὸν ποίημα, δωρηθὲν εἰς ἐμὲ ἀπὸ πολλοῦ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Σπύρου Λογοθέτου Χωματιανοῦ.

Τοῦτο, ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἐκ τῶν δύο ἀδελφῶν Ἑλένην, δὲν εἶναι ἀνάξιον προσοχῆς, ἰδίως δὲ πολὺ χαρακτηριστικὸν τῆς παλαιᾶς ποιητικῆς ἀντιλήψεως καὶ διατυπώσεως :

«Κλαύσει' ὅλοι, θρηνηῖστε μαζί μου
πενθιηρά, ἔρασταὶ τοῦ καλοῦ,
κλαύσει' ὅλοι, εἶναι τώρα ἢ φωνὴ μου
προμηγνύτρα συμβάντος πικροῦ.
Ἡ χρυσόξανθη ἢ εὐμορφη Ἑλένη,
τρυφερὴ ὡς λουλοῦδι αἰγινόν,
στοῦ νεκροῦ τὸ κρεβάτι ἢ καῦμένη
κεῖται, ἄχ! κείτεται σῶμα νεκρόν.
Στοὺς γλαυκοὺς ὀφθαλμοὺς ὅπου ὁ ἔρωσ
ἄλλοι' ἔστηνεν ὅλος χυρᾶ,
τώρα κάθεται ἀχόρταστος γέρωσ
ποῦ χωρίζει, θερίζει τὸ πᾶν.

Τ' ἀσπραλάβαστρον κόρη τί ἐγίνη
ποῦ σοῦ ἐστόλιζε τὸ ἴσιο κορμί ;
ποῦ ν' τὰ ρόδα, ποῦ πῆγαν οἱ κρίνοι,
τοῦ προσώπου σου ἢ πρώτη μορφή ;
Πλὴν κι' ὁ θάνατος δὲν σ' ἀσχημίζει,
εὐμορφ' εἶσαι κι' ἄς εἶσαι νεκρή,

ἐλαφρὰ πῶς κοιμᾶσαι νομίζει
καὶ σὲ βλέπει ὅστις ἔχει ψυχὴ.

* *

Τὸ ποίημα αὐτὸ εὐθυμίζει τὸ κατὰ τὸ Βενετικὸν «riangete amabili» γνωστὸν κεκρυφαίνον ἄσμα τῆς ὁραίας Εἰρήνης :

Μὲ πόνον κλάψετε
ὡ λυπημένες,
μὲ πόνον μέγα
ἀγαπημένες,
τὸν σκληρὸν θάνατον
μιανῆς θεᾶς.

Αὐτὴ ἢ στροφή εἰς τὰς παλαιὰς Ἀθήνας
ἦτο γνωστὴ ὡς ἑξῆς :

Μὲ πολλὰ βίβανα
μὲ πολλοὺς πόνους,
Εἰρήνη ἀπόθανε
μὲ λίγους χρόνους,
κλάψτε τὸν θάνατον
μιανῆς Θεᾶς

Ἀλλὰ ποῖος νὰ εἶναι ὁ ποιητὴς τῆς ὁραίας Ἑλένης; Σημειωτέον ὅτι δὲν ἀποκλείεται ἢ σκέψῃς ὅτι πιθανὸν νὰ πρόκειται καὶ περὶ τῆς Ἑλένης Χωματιανοῦ, περὶ τῆς ὁποίας θὰ γράψω τινὰ ἄλλοτε.

Περὶ Σούτζου, Τρικούπη, Κοκκινιάκη ἢ περὶ Γουζέλη νὰ πρόκειται ;

Σούτζος δὲν φαίνεται νὰ εἶναι, ἀλλ' οὔτε ὁ ἀμυρσοβητῶν εἰς τὴν ἱστορίαν του τὴν ἐπιδημίαν τοῦ 1828 Τρικούπης, διότι οὗτος οὐδέποτε θὰ ἔγραφε «τοὺς γέλιους», ἀπὸ νὰ γράψῃ «τὰ γέλια», εἰς δὲ τοὺς καταληκτικοὺς στίχους θὰ ἐφρόντιζεν ὅπως μὴ εἶναι οὗτοι κατὰ τὸ ἑπτανησιακὸν σύστημα ἀλλ' ὅμοιον τὸ φωνῆεν μετὰ τοῦ πρὸ αὐτοῦ συμφώνου.

Ἡ γνῶμη μου κλίνει πρὸς τὸν Γουζέλην, τὸν παραδοξότατον αὐτὸν Ζακύνθιον, τοῦ ὁποίου τὰ ὁσιᾶ δὲν ἠξιώθησαν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν του νὰ ταφοῦν εἰς τὰ χῶματα τῆς ἀγαπημένης πατρίδος του.

Καίτοι δὲ ὁ στίχος «ἐραταὶ τοῦ καλοῦ», καὶ ἄλλαι φράσεις καὶ λέξεις τὰς ὁποίας παρατηρεῖ κανεὶς εἰς τὸ ποίημα ὀλόκληρον, φαναριωτίζει, ἐν τούτοις ἢ ἑπτανησιακὴ γλῶσσα εἶναι καταφανής.

Δ. ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ

ΣΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ

ΔΙΗΓΗΜΑ

... Ἀπ' τὸ πλατὸν παράθυρον τῆς τραπεζαρίας τοῦ μοναστηριοῦ, τὸ παράθυρον ποῦ ἦτανε σκαμμένο σὺν καμῖρα πάνω σὲ τοῖχο κάστρου, ἔμπιανε ἢ λάμψη τοῦ περιβολιοῦ ποῦ ὑπερ' ἀπ' τὴ μπόρα στέγνονε στὸ μεσημεριώτικο ἥλιον.

Ἡ Χιονία, μὲ ἀναστηκωμένα τὸ μαῦρον της ράσο, πηγαινορχόταν ἀδιύκοπα, ἀλαφροπατώντας μὲ τὰ σκοινένια της παντοφλάκια πάνω στὶς χωματένιες πλάκες, ποῦ εἶχανε χροῦμα κεραμιδι... Ἦταν ἢ σειρᾶ της νὰ βάλῃ τραπεζὶ καὶ νὰ ἐτοιμάσῃ τὸ φαί. Καὶ μήπως... πότε δὲν ἦταν ἢ σειρᾶ της :

Μέσα στὸ μοναστήρι, ἕπου δεκαπέντε καλόγηρες ζοῦσαν χωρὶς ἔχθρα καὶ κωγάδες, αὐτὴ ἐρχόταν ἢ μικρότερη. Δόκιμος, δέκα ἀπὸ χρόνων μονάζει!

Ἀνοίγοντας κάθε ἀνγὴ τὰ πλουμιστὰ της μάτια, συλλογιζότανε μὲ πόνον τὴν ἀδελφὴ τῆς ὀνηραίας.

— ... Ἡ καῦμένη ἢ Φεβρωνία ποῦ τὴν περᾶζονε ζάλες... ἄχ! ἢ Ἀγάθη ποῦ τῆς πονᾶνε τὰ γόνατα, ἢ Βασιλεία ποῦ βήχει σὺν τῇ χτυπήσῃ ἢ κακνυῖ...

Καὶ ἢ μαγεύρισα τῆς ἡμέρας, φτάνοντας μὲ βῆμα βαρὸν στὴν κουζίνα, εὔρισκε τὴ Χιονία ἀνασκουμπωμένη, ζωσμένη τὴν ἕραντὴ της τὴν ποδίτσι, νὰ στέκῃ μπρὸς ἀπ' τὸ τζάκι φουσώντας τὴ φωτιά.

Γέλιο ἀφελέσαιτο ἔκανε ν' ἀστραποβολῆ τὸ ἠλιοκαμένο της πρόσωπο.

Καὶ τότε οἱ εὐχὲς φτερουγίζανε ἀπαλὰ γύρω ἀπ' τὸ μαντηλοφορεμένο της κεφάλι.

— Ἡ Παρθένος σκέπη σου!... Ὁ Κύριος παραστάτης σου! οἱ ἅγιοι Πάντες φύλακές σου!

Γινότανε μὲ μιᾶς σοβαρὴ, καὶ γέροντας τὸν τράχηλο σὺν τὶς σεμνὲς ἅγιες ποῦ στο-

λίζανε τοὺς τοίχους τῶν κελιῶν, ψιθύριζε :
— Εὐλογεῖτε... Ἀμήν!

Κεῖνο τὸ μεσημέρι, στὴν κουζίνα εὐωδιάζανε δυὸ εἰδῶν φαγιά. Τὸ ἓνα λιτὸ λαδερὸ μέσα στὴ βαθειὰ χύτρα, γιὰ τὶς καλογορηές. Τὸ ἄλλο, πουλερικὸ μὲ ἄσπρησάλτσα, σ' ἓνα μικρὸ κατσαρόλι γιὰ τὴ μουσαφίρισσα. Ἡ μουσαφίρισσα θᾶφτανε ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ μὲ τὴν Ἀγία Ἡγουμένη, ποῦ εἶχε κατέβει στὴν πόλι νὰ τὴν παραλάβῃ ἀπ' τὸ τραῖνο τῶν Ἀθηνηῶν.

Ἡ Χιονία ἔστρωσε σ' ἓνα μικρὸν τραπεζί, δίπλα στὸ μεγάλο ποῦ τρώγανε οἱ ἀδελφές, ἓνα τραπεζομάντηλο κάτασπρο, μοσχομουρισμένο ἀπ' τὴ μπουγάδα. Ἀπάνω ἀκούμπησε πιᾶτα πῆλινα ζωγραφιστὰ καὶ κοῦπες ἀπὸ κάστα κίτρινη μὲ βοῦλες κόκκινες. Ἡ ἡγουμένη τὸ εἶχε ξεχωρίσει κεῖνο τὸ σερβίτσιο γιὰ τὴν ἑξὴν τους.

— Ἡ κυρία Ρίτα, ἔλεγε μὲ τὸ νοῦ ἢ Χιονία, θὰ τραλλαθῇ μ' αὐτὲς τὶς κοῦπες ποῦ τὶς πῆραμε στὸ χωριώτικο πανηγύρι. Κρυσταλλένια καὶ ἀσημένια ἔχουνε καὶ στὰ σπίτια τους οἱ Ἀθηναῖοι, μὰ τέτοια ποῦ νὰ τὰ βροῦνε ;...

Ἐπειτα θυμότανε ὅτι ἄλλο σχετικὸ εἶχε ἀκούσει γιὰ τὴν κοπέλα : Εἴκοσι δυὸ χρόνων, κόρη μιᾶς παιδικῆς φίλης τῆς ἁγίας μητέρας, ἐρχότανε γιὰ λίγο στὸ μοναστήρι νὰ ξεκουραστῇ ἀπ' τὴ μελέτη, ποῦ ἔκαμε γιὰ τὸ δίπλωμά της... Δίπλωμα τοῦ Πανεπιστημίου! Εἶχε βγεῖ δικηγορίνα, καὶ μάλιστα θὰ μπορούσε νὰ δώσῃ πολλὰ συμβουλὲς γιὰ τὰ συμπερόντα τοῦ μοναστηριοῦ...

Πολλὰ κορίτσια ἀνεβαίνανε τὶς γιορτὲς μιά μιση ὥρα δρόμο, κορίτσια ἀπ' τὴν ἐπαρχιακὴ πρωτεύουσα, γιὰ νὰ προσκυνήσουνε τὴ Βυζαντινὴ ἐκκλησιὰ μὲ τὶς πα-

λῆες εἰκόνας. Ἦτανε τὰ περισσότερα ἀπὸ καλὲς φαρμίλιες, κομπάρ, γοαμματισμένα, γλυκομίλητα. . . Δικηγορίνες ὁμῶς, ὄχι, ποτέ της δὲν εἶχε δεῖ ἡ Χιονία. . .

Μ' ὄλο αὐτὸ δὲν ἦταν ἀπὸ περιέργεια τὸ χτυποκάρδι πὸν ἔνοιωθε στιγμὲς στιγμὲς. . . Μιὰ βαθεῖα καὶ μυστικὴ περηφάνεια τὴ συγκινοῦσε, πὸς τὸ μοναστήρι τους, τὸ ἄσουλό τους, πὸν ἄσπριζε ἀνάμεσα στοὺς δυὸ πρᾶσιναμένους λόφους, τὸ εἶχε διαλέξει γιὰ λιμάνι προσωρινὸ ἔδω, γιὰ τόπο γαλήνης, μιὰ τόσο σπουδασμένη, σοφὴ πρωτευουσιάννα.

Ὅλα ἔτοιμα! Βυῆκε καὶ κἀθησε στὸ κατώφλι. Ἡ μεγάλη αὐτὴ στολιζότανε στὴ μέση μὲ πρῶσιναίδες ἀκανόνιστες, μὲ δέντρα λιγιστά. Ὅμως γύρω γύρω, δίπλα στοὺς ψηλοὺς τοίχους τῶν κελιῶν, λουλούδια καὶ περισκοκλάδες ἦτανε πλούσια καὶ τακτικὰ φυτεμένα. Ἀνάμεσα στὰ μουςκεμένα τους φύλλα, ἀστράκια, κατηφέδες, γεράνια, ὀρτένοιες βάζανε τὰ πολύχρωμά τους τὰ κεντίδια. Ἐνα δειλὸ γαρυφαλλάκι κι' ἕνα φλογερὸ τριαντάφυλλο στέκονταν παράμερα, ἀδελφωμένα. Τάκοψε ἡ Χιονία, καὶ ἀφοῦ τᾶφερε κάτω ἀπ' τὴ κοντυλένια της τὴ μυτίτσα δυὸ τρεῖς φορές χαμογελώντας, στόλισε μ' αὐτὰ τὸ τραπέζακι τῆς μουςαφίρισσας.

Ἦξερε πὸς οἱ δυὸ γρηές ἀδελφές, ἡ Εὐφροσύνη καὶ ἡ Καλλινίκη, θὰ μουςμουρίζανε κάποια παρατήρηση ἂν τὴ βλέπανε σὲ μιὰ τόσο ἀντικανονικὴ ἀπασχόληση. Μὰ δὲ μπορούσαν νὰ τὴ δοῦνε γιὰ, ἀμπαρωμένες στὰ κελιά τους, πλέχανε μὲ πυρετὸ τὶς μάλλινες κάλτσες τους, γκριναίζοντας πὸς σταθῆκανε «μωραὶ παρθένοι» μὲ τὸ ν' ἀφήσουνε νὰ τὶς βροῦνε ἀνέτοιμες τὰ πρωτοβρόγια.

Ποδοβολητὸ μουςαριῶν ἀκούστηκε στὸ πλακόστρωτο ἔξω ἀπ' τὴν πόρτα. Ἡ κλειδοκράτωρ, μιὰ ὀλοστορόγγυλη μεσόκοπη, ἔτρεξε μὲ βῆμα κυνηγημένης πάπιας, σήκωσε τὴν ἀμπάρα κι' ἀνοῖξε τὰ δυὸ φύλλα διὰπλάτα.

Καὶ ὄλων τῶν κελιῶν οἱ πορτούλες τρίξανε καὶ μαῦρες σιλουέτες δομήσανε γιὰ τὴν ὑποδοχὴ μὲ ζῆλο.

Στὸ πρῶτο ζῶο καθόταν ἡ Ἡγουμένη, τριγυρισμένη ἀπὸ ταγάρια πὸν κρέμονταν γύρω στὸ σαμάρι, παρᾶμισμένον μὲ ψώ-

νια, μὲ ὄλων τῶν εἰδιῶν τὰ καλά. Φτάνοντας, ἔκανε τὸ σταυρὸ της, ἔνω τὰ βελουδένια της ὀλόμαυρά μάτια χαϊδεύανε μὲ βαθεῖα στοργὴ τοὺς τοίχους τοῦ μοναστηριοῦ, τὸ βυζαντινὸ θόλο τῆς ἐκκλησιᾶς, τὶς ὑποταχτικὲς, μία μία χωριστά. Ὅλες ἀπλώσανε νὰ τὴ βοηθήσουνε γιὰ νὰ κατέβῃ, μὰ ὁ ἀγωγιότης, προσφέροντας τὴ δεξιὰ του μὲ τρόπο ἱπποτικὸ, τὶς πρόλαβε.

Τὸ δεῦτερο μουςαρι ἀνέβαινε ἀκόμα τὸν ἀνήφορο, μὲ τὸ λαιμὸ τεντωμένο πρὸς τὰ κάτω σὰ νᾶνοιωθε ντροπὴ γιὰ τὴν καθυστέρηση. Προσπαθοῦσε νὰ βιαστῆ καὶ οἱ ὀπλές του ἀντηχοῦσανε ξερὰ πάνω στὶς γλυστερὲς πέτρες πὸν λαμποκοποῦσαν ἀπ' τὰ νερὰ καὶ τὸν ἥλιο.

Ἡ μουςαφίρισσα πὸν ἦτανε θρονασμένη στὴ ράχη του, πήδησε κάτω ἔνω ἐκεῖνο περπατοῦσε ἀκόμη, καὶ στάθηκε μὲ μιᾶς ἀκλόνητη, τεντώνοντας μὲ καμάρι τὸ σφιχτοδεμένο της κορμί.

Πάνω στὴ βαθεῖα γλωμάδα της, τὸ στόμα κατακόκκινο τραβοῦσε ἀμέσως τὴ ματιὰ καὶ τὴ σκλάβωνε. Προχώρησε στὶς 7 ἀδελφές γελώντας γλυκὰ μὲ ἀπλωμένα τὰ δυὸ της χέρια, καὶ πῆρε σβυσμένα καλογερικὰ φιλιά στὸ μάγουλό της τὸ παιδιάστικο.

Μιλοῦσε μὲ μιὰ φωνὴ φρέσκη, καὶ καθὼς κουνοῦσε τὸ κεφάλι, ἡ μεγάλη της ψάθα ἔπαιζε γύρω ἀπὸ τὸ πρόσωπό της, δίνοντας πότε φῶς πότε σκιά στὰ μάτια της πὸν εἶχανε χῶμα ἀνοιχτὸ σὰν τὸ μέλι. Μπροστὰ στὴ Χιονία στάθηκε.

— Τί μικρὴ καλογρηά! εἶπε μὲ μιὰ ἐκπληξὴ πὸν ταλαντευότανε ἀνάμεσα σὲ λύπη καὶ χαρὰ. . .

«Τί μικρὴ δικηγορίνα! . . .» σκέφτηκε νὰ πῆ ἡ ἀπλοϊκὰ κοπέλα, μὰ δέλιασε καὶ κατέβασε τὸ μαντήλι ὡς τὰ φρούδια χαμογελώντας.

Ὁ ἀγωγιότης, ἀφοῦ ξεφόρτωσέ τὰ ταγάρια, τράβηξε τὰ ζῶα του στὸν κατήφορο φέρνοντας γιὰ χαιρετισμὸ τὸ χέρι στὸ σκούφο.

— Ὡρα σου καλή!

Κατάχαμα μπροστὰ στὴν πόρτα φτερουγίζανε δεμένα τὰ φρεσκοψωνισμένα πουλερικά, καὶ οἱ ἀδελφές ξεφωνίζανε μὲ θαυμασμὸ ἐπαινώντας τὴν ἐκλογὴ καὶ τὸ γούστο τῆς Ἡγουμένης. Τί πούπουλα χιονάτα,

τί οὐρὲς πλουμιστές, τί λειριὰ, τί ποδαράκια σκαλτσουνάτα!

Ὅσο κι' ἀνεῖχανε βγάλει ἀπ' τὴ ζωὴ της κάθε πολυτέλεια οἱ λιτὲς κείνες γυναικες, δὲ μπορούσανε νὰ μὴ χαροῦνε γιὰ τὸ λούσο πὸν θὰ φάνταζε μέσα στὸ κοττίσι τοῦ μοναστηριοῦ.

Ἡ Ἁγία Μητέρα, βάζοντας τὸ χέρι πάνω στὸν ὄμο τῆς νεοφερμένης, εἶπε ὅτι αὐτὴν ἔπρεπε νὰ εὐχαριστοῦνε. Αὐτὴ εἶχε πληρώσει μὲ δικὰ της λεπτιὰ καὶ τὶς κότες, καὶ τὸν πετεινὸ καὶ τὰ περιστέρια.

Διὰμαρτυρήθηκε ἡ δικηγορίνα. . . Τὰ λεπτιὰ ἦταν τῆς γιαιγιᾶς της. . . ἕνα δῶρο στὴν Παναγία! Μὲ δικὸ της χαρτζηλάκι δὲν εἶχε πληρώσει παρὰ μονάχα. . .

Καὶ ἀνοίγοντας ἕνα σάκκο μικρὸ, ἔδειξε τὸ ψώνιο της: ἕνα γουρουνάκι ροδαλὸ πὸν πρόβαλλε μὲ μιᾶς ἔξω τὸ καφετὶ μουςουδι του. . .

Ἔτσι ἡ εἴσοδος τῆς Ρίτας στὸ μοναστήρι ἔγινε ἀνάμεσα σὲ λόγια καλά καὶ σὲ ἀγάπες.

Ὡς καὶ οἱ δυὸ γρηές, ἡ Εὐφροσύνη καὶ ἡ Καλλινίκη, δὲ βρήκανε τίποτε νὰ μουςμουρίζουνε γιὰ τὰ λουλούδια πὸν φαντάζανε δίπλα στὸ σερβίτιο της, οὔτε γιὰ τὸ τραπέζομά της μέσα στὸ ἴδιο διαμέρισμα μὲ τὶς ἀδελφές. . . Τὴν εἶδανε δυὸ τρεῖς φορές νὰ σταματῆ τὸ πειροῦνι μπρὸς στὸ μικρὸ της στοματάκι καὶ νὰ γυρίξῃ μὲ προσοχὴ τὸ κεφάλι στὴν ἀναγνώστρια τῆς ἡμέρας, πὸν μὲ φωνὴ συριτὴ διάβαζε, ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος τοῦ φραγητοῦ, βίους ἁγίων.

— Ἔχει εὐλάβεια. . . ψιθυρίζανε ἀναμεταξύ τους. . . ὑπάρχουν ἀκόμη καὶ κοσμικοὶ πὸν δὲν ἀμελοῦν τὰ πνευματικά!

Καὶ βρήκανε σ' αὐτὸ τὴν ἐξήγηση τῆς ὑπακοῆς τοῦ Θεοῦ, πὸν δὲν ἀποφάσιζε νὰ βρῆξῃ πῦρ καὶ θεῖον, κίνοντας ὅλες τὶς πολιτεῖες στάχτη, γῆς Μαδιάμ, Σόδομα καὶ Γόμορα! . . .

Ἐκεῖ κατὰ τὸ ἡλιοβασιλεμα, ἡ μιὰ ἀπ' τὶς δυὸ, γιὰ νὰ τῆς δεῖξῃ πὸν ζωηρὰ τὴ συμπάθειά της, τὴ ρώτησε ἂν ἤθελε νὰ πάνε περίπατο μαζί, ἔξω σ' ἕνα ὄραϊο βουναλάκι. Ἡ Ρίτα ὁμῶς ἦταν κουρασμένη καὶ προτίμησε νὰ σταθῆ σ' ἕνα παράθυρο, κοιτάζοντας τὸν κάμπο πὸν χῶριζε τὸ μοναστήρι ἀπὸ τὸν κόσμον. Πάνω στὴν ὕψη πρᾶσινάδα τῶν χωραφιῶν του,

ἡ πορφύρα τ' οὐρανοῦ ἔπεφτε σὰν ἐπάνω σὲ καθρέφτη. Πάρου κει, ἡ νοικοκυρεμένη ἐπαρχιακὴ πρωτεύουσα βαφόταν τριανταφυλλιά, καὶ πὸν μακρὸν ἡ θάλασσα γυάλιζε σὰν κορδέλλα ἀπὸ μετάξι μενεξελί.

Κάτω ἀπ' τὸν τοῖχο, τρεῖς πάπιες λούζονταν μέσα σὲ μιὰ στέρνα πὸν γέμιζε ἀθόρυβα ἀπὸ μιὰ χαμηλὴ βρυσούλα κι' ἄφηνε ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ τὸ νερὸ της νὰ κυλᾶ στὸν κατήφορο, σ' ἕνα ὀλόκληρο δάσος ἀπὸ πορτοκαλλιές καὶ σ' ἕνα περιβόλι μὲ λαχανικά, κτῆμα τοῦ μοναστηριοῦ, ἀφραχτο. Μιὰ καλυβίτσα ἦτανε στημένη καταμεσῆς του καὶ στέγαζε τὴν οἰκογένεια τοῦ φύλακα, ἐνὸς ἀγέρωχου χωριάτη, πὸν ὅσο κι' ἂν γύριζε τὶς ἐρημιές μὲ τὸ γκοῦ του στὸν ὄμο, δὲν εἶχε βρεθεῖ ποτὲ ἀντίκρου σὲ κλέφτες ἢ ἱερόσυλους.

— Θὰ σὲ λέω Χιονία! Ἀκοῦς;

Ἦτανε οἱ δυὸ τους μονάχες στὸν ξενῶνα, πὸν ὑψωνόταν δίπλα στὴ γραμμὴ τῶν κελιῶν σὰν πύργος, μὲ τοίχους λίγο κυρτούς, ἀσβεστομένους, γεμάτους μικρούτσικα παράθυρα.

— Θὰ σὲ λέω Χιονία! . . .

— Ὅπως ἀγαπᾶς!

Ἡ φθινοπορινὴ νύχτα τύλιγε μὲ τὰ σταχτερά της σύννεφα τοὺς ἡσυχούς λόφους, τὸ βουβὸ μοναστήρι. . .

Ἐνα σκαλιστὸ μπουτζίνο λυχνάρι μὲ τρεῖς φυτίλια ἔκαιγε στὴν εὐρύχωρη κάμαρη ὅπου ἔχαν ἐγκαταστήσει τὴ Ρίτα, — ἕνα ἄλλο, τενεκεδένιο, φώτιζε τὸ περασμάκι πὸν θὰ τὸ εἶχε δεκαπέντε μέρες γιὰ κελὶ τῆς ἡ δόκιμη, συντροφεύοντας τὴν ξένη.

— Ἔλα λοιπὸν νὰ μιλήσουμε λίγο πρὶν κοιμηθοῦμε. Ἔτσι μ' ἔχουνε μάθει ἐμένα στὸ σπῆτι. . .

Ἦρθε καὶ στηρίχτηκε μὲ νοχέλεια στὴ μισοανοιγμένη πόρτα, πλέχοντας τὰ παχουλά μπράτσα γύρω ἀπ' τὸ χρυσὸ της κουρμένο κεφάλι.

Ἡ Χιονία ἔριξε βιαστικὴ ματιὰ στὸ μῶβ νυχτικὸ της καὶ στὰ κόκκινα πασουμάκια της τ' ἀτλαζένια, πὸν δειχνιανε σὰν κουκλίστικο τὸ γυμνὸ της πόδι.

Καὶ ἡ ἴδια ἦταν ἔτοιμη γιὰ ὕπνον. Μονάχα πὸν ἦτανε φραγμένη ὡς τὸ σαγάνι κι' ὡς τὰ σφυρά, κι' ὡς τὸν καρπὸ τῶν

μελαψῶν της χειρῶν, μέσα σὲ μιὰ χοντρή πουκαμίσα ἀπὸ καρεδιωτὸ πανὶ τοῦ ἀργαλειοῦ.

— Τί ὁμορφὴ ποὺ εἶσαι καὶ χωρὶς τὸ τσεμπέρι, εἶπε μὲ θαυμασμὸ ἡ Ρίτα σεργιανώντας τὰ μυρωμένα της δάχτυλα πάνω στὶς σκοῦρες πλεξοῦδες ποὺ στεφανώνανε τὸ μέτωπο τῆς δόκιμης.

Διαμαρτυρήθηκε κείνη πὼς δὲν εἶχε καμμιά ὁμορφιά, καὶ πὼς δὲν ἔπρεπε νὰ μένη κουβενιάζοντας τόσο ἀργά, γιατί στὶς πέντε τὸ πρωὶ θὰ σήμαινε ὁ ἄρθρος. Ὅμως, μπῆκε γιὰ μιὰ σαιγιμή, καὶ κάθησε στὴν ἀκρούλα τοῦ καναπέ. Καμμιά μουσαφίρισσα δὲν εἶχε καταφέρει ποτέ ν' ἀλλάξη τόσο τὸ πλατὺ μοναστηρίσιο δωμάτιο μὲ τὸ γαλάζιο ταβάνι ποὺ ἔμοιαζε σὰν ἀνοιξιὰτικὸς οὐρανός.

Σ' ὄλες τίς γωνιές του, μικρὰ πραγματάκια σκόρπια ἀνάδιναν τὸ λεπτὸ κοσμικὸ τους ἄρωμα, ἓνα ἄρωμα ποὺ δὲν τῷχε γνωρίσει ποτέ της ἡ Χιόνα!

Στὸ τραπέζι, ἀντὶ γιὰ τὸ συνειθισμένο ἄσπρο κάλυμμα, ἦταν ἀπλωμένο ἓνα παραδελὸ μεταξωτό... Ἀπάνω του, ἀταχτα βαλμένα, καθρέφτες, φωτογραφίες, βιαζάκια χρυστάλλινα, βγάζανε σπίνδες πολύχρωμες καθὼς τὰ χτύπαγε τὸ παιχιδιάρικο φῶς τῆς λουσερνάς.

— Τὰ κουβιλῶ μαζί μου, ὅπου κι' ἂν πάω ὄλ' αὐτά, γιατί τάχω στὴν κάμαρά μου καὶ τ' ἀγαπῶ... Δὲν μπορεῖς ἐσὺ νὰ ξέρεις πόσο τ' ἀγαπῶ!..

Χαμογέλασε ἡ Χιόνα. Γιατί δὲν ἤξερε; Μήπως δὲν ἀγαποῦσε κι' αὐτὴ τὸ κελάκι της καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ποὺ περπατοῦσε στὰ κύματα, καὶ τὸ ξύλινο τραπέζι της ποὺ ἦταν στρωμένο μὲ ἄσπρο πεσκέρι καὶ εἶχε ἀπάνω του τὰ ἅγια βιβλία καὶ τὸ θυμιατήρι τὸ πῆλινο καὶ τὰ ξερὰ σταυρολόγλουδα τὰ εὐωδιαστά;

— Σ' ἀρέσει αὐτό; εἶπε μὲ νάζι ἡ Ρίτα δείχνοντας ἓνα μικρὸ κουκλὶ ἀπὸ ξύλο κίτρινο, ἓνα τέρας σωστὸ μὲ τὴ γλώσσα βγαλμένη ἔξω, τὰ μάτια γουρλωμένα, τὸ μαλλὶ γυρισμένο σὰν κέρατο πάνω ἀπ' τὸ μέτωπο.

... Αὐτό, ξέρεις, μοῦ φέρνει γούρι!..

— Γούρι; ψιθύρισε μὲ κατάπληξη ἡ δόκιμη.

— Ὑστερα, σουφρώνοντας τὴν πουκαμίσα

της πιέτες-πιέτες πάνω στὸ στρογγυλὸ της γόνατο, συλλογίστηκε σιωπηλὰ τί παράξενο ποὺ ἦταν νὰ κἀνη κανένας τὴ γνωριμιά μιᾶς σοφῆς δικηγόρινας ἀπ' τὴν Ἀθήνα...

Σὲ λίγο τὴν εἶδε νὰ τινάζη τὰ δυὸ παπούμια σὺν ἄερα καὶ νὰ μαζεῦη τὰ πόδια πάνω στὸν καναπέ.

— Δὲ μοῦ λές, Χιόνα, ποῦ ζοῦσες πρὶν νὰ κλειστῆς ἔδῳ;

— Στὸ χωριό... Ἔχεις ἐσὺ ποτέ σου κἀνει σὲ χωριό;

— Τὸ καλοκαίρι ναί!... Μὰ ἄκου... γιατί ἦρθες στὸ μοναστήρι;

Πολλὲς φορές εἶχε ἀκούση αὐτὴ τὴν ἐρώτηση ἡ Χιόνα σ' ἓνα τόνο ἀνακριτικὸ, ἀπὸ διάφορες κυρίες. Καὶ εἶχε στερεότυπη τὴν ἀπάντηση, καλογερικὴ καὶ σύντομη:

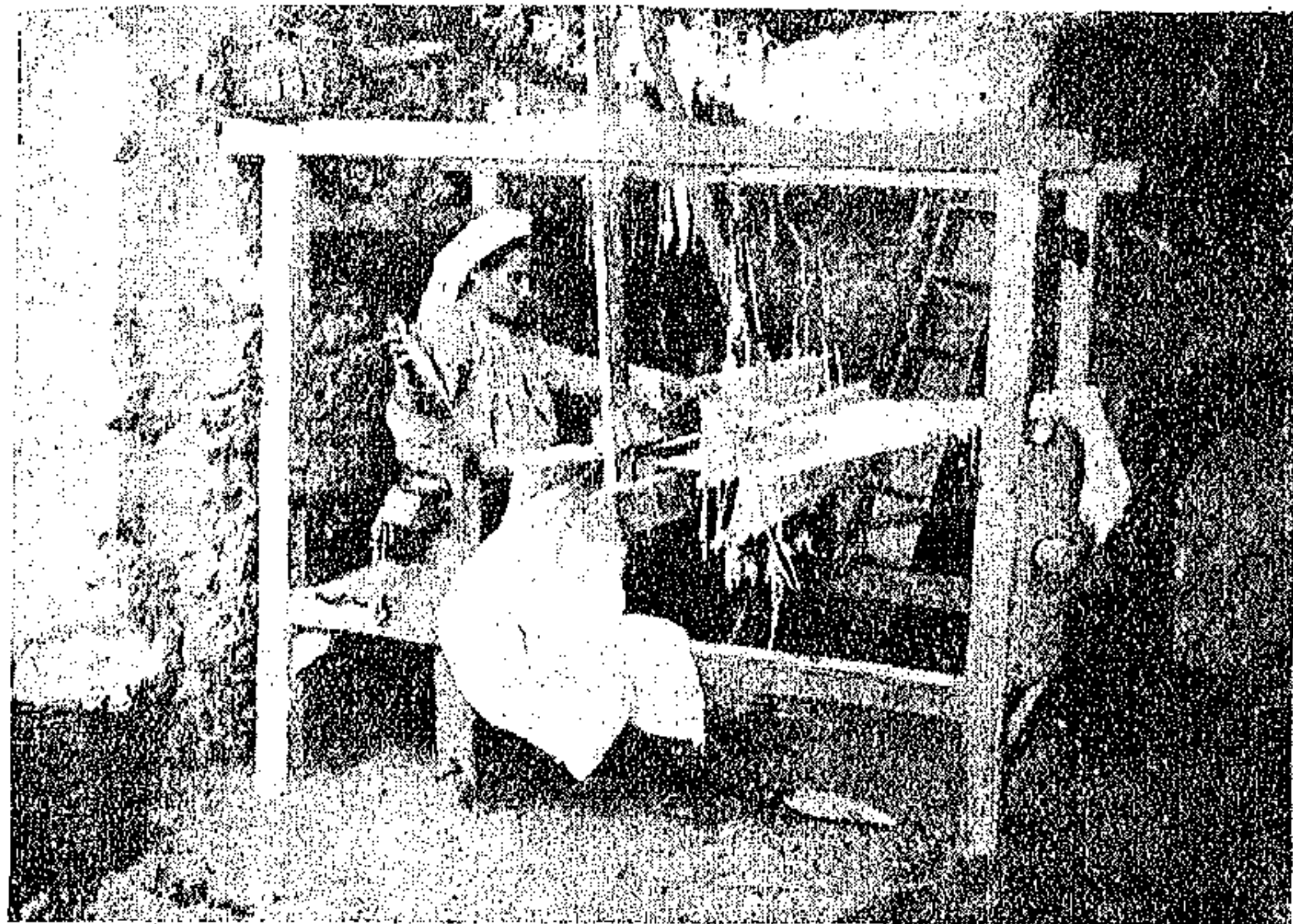
— Ἦταν ἡ κλίση μου!

Ὅμως ἡ Ρίτα ἤξερε νὰ ρωτήη ὄχι σὰν γυναίκα περιεργη παρὰ σὰν παιδάκι ποὺ νοιώθει ἀγάπη καὶ συμπόνια. Τὰ μάτια της τὰ μελιὰ λάμπανε μὲ γλύκα κάτω ἀπὸ τὸ λεπτὸ καστανὸ φρυδάκι, τὸ ἓνα της χέρι, μαλακὸ σὰν πούπουλο, ἀκουμποῦσε πάνω στὸ χέρι ποὺ ἤξερε νὰ σκάβη, νὰ ζυμῶνη, νὰ θραίνη...

— Ἄν ἤξερες, τὴ ζωὴ μου, τὴ μαύρη, πρὶν ν' ἄρθω ἔδῳ!...

Καὶ γιὰ πρώτη φορὰ ἡ δόκιμη κάθησε τόση ὥρα μιλώνοντας σὲ μιὰ κοσμικὴ. Σκύβοντας τοὺς ὤμους, διηγῆθηκε μ' ἓνα βαριεστημένο τόνο τὰ παιδιάρικα χρόνια της, χρόνια σκληρῆς δουλειᾶς, ποὺ τὰ πέρασε μαζί μὲ τὴν πιδὴ μεγάλη ἀδερφή της δίπλα σὲ μιὰν ἀρχόντισσα τοῦ χωριοῦ. Ἐπειδὴ ἦταν ὀρφανές, ἡ ἀρχόντισσα τίς εἶχε πάρει τάχα γιὰ ψυχοπαῖδες, ὅμως σὰν πέθανε δὲν τοὺς ἄφησε οὔτε μιὰ δεκάρα. Γιὰ τὴν ἀδερφή της τὴν ὁμορφὴ βρέθηκε τότε κάποιος γαμπρὸς γέρος, ποὺ τὸν λέγανε πλούσιο στὸ χωριό, μὰ ποὺ στ' ἀλήθεια τάχα χίσει ὅλα καὶ δὲν εἶχε ἄλλο προικιὸ ἀπὸ τὸ μερκιλιὶ καὶ τὸ τεμπελιό. Τὰ δυὸ παιδιὰ του γεννηθῆκανε ἄρρωστα καὶ δὲ φτουρήσανε γιὰ πολὺ. Αὐτὸ τοῦ δυνάμωσε περισσότερο τὴν ἀγάπη στὴν ταβέρνα, τοῦ δυνάμωσε ἀκόμα καὶ τὸ χέρι ποὺ καθεμέρα, πότε μὲ τὸ μπαστοῦνι, πότε μὲ τὴν ἀμπάρα, πότε μὲ τὴ γροθιά σκέτη, συγκοῦζε ἀλύπητα τὴ γυναίκα του. Πέθανε ἡ ἄμοιρη καὶ τίς τελευταῖες της ὥρες δὲν ἤθελε νὰ

ΕΡΑΣΙΤΕΧΝΑΙΨΦΩΤΟΓΡΑΦΟΙ

ΤΟ ΠΕΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΣΑΪΤΑΣ

Φωτογραφία Κόστα Θεοχάρη

ἰδῆ οὔτε ἄντρα οὔτε κανένα! μονάχα κρατοῦσε στὰ κοκκαλιάρικα τὰ χέρια της τὸ κεφάλι τῆς Χιόνας, κι' ὅλο τὸ γάιδεψε κι' ὅλο μοιρομούριζε: «Μὴν παντρεῖ τῆς ἀγάπη μου, μὴν παντρευτῆς. Ἦταν σκιαγμένη ἀπ' τὴ ζωὴ, καὶ τὴν ἄκουσε!

Ἡ Ρίτα τινάχτηκε ζωηρὰ καὶ στάθηκε γονατιστὴ πάνω στὸν καναπέ...

— Δὲν ἔκανε καλὰ ἡ μακαρίτισσα νὰ στὸ πῆ αὐτό... Μὲ συγχωρεῖς, Χιόνα, μὰ στάθηκες ζουτή, καὶ κείνη στάθηκε κουτή... Γιατί νὰ μὴ φύγεις ἀπ' τὸ χωριό, γιατί νὰ μὴν πᾶτε νὰ ζήσετε σὲ μιὰ πόλη, ἔτσι νέες, γερές, δουλεύτρες ποὺ εἴσαστε, παρὰ νὰ καθόσαστε νὰ τρώτε ξύλο μιὰ ἀπ' τὴν ἀρχόντισσα, μιὰ ἀπὸ ἓναν παληάνθρωπο;

Τὰ μάγουλά της ἀνάβανε, τὰ μάτια της πετούσανε φωτιές...

— Ἐ! δὲν πειράζει, εἶπε καρτερικὰ ἡ Χιόνα. Ποῦ νὰ ξέραμε μεῖς! Τὸ χωριό μας δὲν ἦταν ὁμορφο γιὰ ν' ἀρχοῦνται ξέ-

νοι τὸ καλοκαίρι νὰ μᾶς ἀνοίγουνε τὰ μάτια. Ζοῦσαμε κλεισμένες σὰν τὰ ζῶα... Ὑστερα, ὅλα πᾶνε πιά! Τώρα εἶμαι καλά.

Χαμογελοῦσε, ἓνα χαμόγελο τσακισμένο ποὺ οἱ καλόγρηες δὲν τῷχανε δεῖ ποτέ στὰ δροσερὰ της χεῖλη... Ἡ δικηγόρινα σόπασε μαζεύοντας τὴν ἔξαρψή της.

Ἐξῶ ἀκουγότανε τὸ ἀπαλὸ πέσιμο τῆς βροχῆς ποὺ μούσκευε τὴ στέγη, τοὺς ψηλοὺς τοίχους τοῦ μοναστηριοῦ, μούσκευε καὶ τὴν πλατεῖα ἔρημιά μὲ τὰ δέντρα καὶ τὰ περισβόλια καὶ τ' ἀγριόχορτα.

Πότε-πότε ἓνα μπουμπουνητὸ τράνταζε τὸν τόπο κι' ὕστερα ἔφευγε σὰ φοβέρα ξεψυχισμένη. Ἡ μυρωδιὰ τῆς βρογμένης γῆς, ἡ μοσκοβολιὰ τῶν λουλουδιῶν ὀμοῦσε στὴν κάμαρα ἀκόμα καὶ μὲς ἀπ' τὰ κλειστὰ μικρὰ παραθυράκια. Γέροντας πῖσω τὸ κάτασπρο σαγόνι της, ρούφηξε βαθειὰ ἡ Ρίτα...

— Ἀλήθεια, Χιόνα! ἔχεις δίκιο, ἔδῳ εἶναι καλά!..

Μέσα στὸ ὑφαντὴ τῆς σκεπάσματα παρόδερνε ἄπνη ἢ δόκιμη, ὥρα πολλή. Τῆς διπλανῆς κάμαρας ἢ πόρτα εἶχε μείνει μισανοιχτὴ γιὰ νὰ νοιώθῃ καὶ στὸν ὕπνο τῆς ἀκόμα συντροφιὰ ἢ χαϊδεμένη Ρίτα. Στὸ φῶς τοῦ καντηλιοῦ ἔβλεπε ἡ Χιόνα νὰ γυαλίζῃ τὸ μεταξωτὸ τραπεζομάντηλο, τὰ βαζάκια τὰ κρουσταλλένια. Καὶ μιὰ μυρωδιὰ πὺρ δυνατὴ ἀπ' τὴ μυρωδιὰ τοῦ βρεγμένου κάμπου ἔφτανε ὡς τὸ ἀσκητικὸ τῆς κρεββάτι, σκορπώντας ἀνησυχία καὶ πυρετό . . .

«Νὰ ζήσετε σὲ μιὰ πόλη . . .»

Ἀλήθεια! στὴν πόλη μπαίνει ὑπερήτρια σ' ἓνα σπίτι ἢ γίνεσαι κεντήστρα ἀκόμη καὶ ὑφάντρα καὶ γελάς, μιλάς, κοιμάσαι ὅπως θέλεις, βγάζεις λεφτά, ἔχεις δικές σου τίς γιορτές νὰ τρέχῃς περίπατο μὲ τίς φιλενάδες. Μὲ τὰ ρούχα τῆς πόλης γίνεσαι ὁμορφὴ ὅσο ἀσχημὴ κι' ἂν εἶσαι! . . . Καμιὰ φορὰ βρίζεται καὶ κάποιος ἄντρας πὺρ τὸν πιάνει καὶ μὲ καὶ γινάτι νὰ σὲ πάρῃ, ὡς εἶσαι καὶ φτωχεῖα. Ἄντρας; Βέβαια, ὅχι σὰν ἐκεῖνον πὺρ γνώρισε ἢ ἀμύση ἢ ἀδελφὴ τῆς, ἄντρας πὺρ βρωμᾶνε τὰ μουστάκια του κρασίλες καὶ πὺρ σὲ δέρνει νύχτα μέρα μὲ τὸ χοντρόχερό του! . . . Ἄντρας—κύριος, σὰν αὐτοὺς πὺρ φτάνουνε συχνὰ στὸ μοναστήρι γιὰ περίπατο ἢ προσκύνημα, πὺρ σου κάνει τόπο νὰ περᾶσῃς πρώτη, καὶ σου μιλάει χαμογελώντας γλυκὰ γλυκὰ . . .

— Χιόνα, δὲν κοιμᾶσαι;

Παραζαλισμένη τινάχτηκε. Τέντωσε τ' αὐτί. Ποιὸς ἔλεγε τὸνομά τῆς; Ἦτανε καμιὰ φωνὴ ἔξ' ὕψους πὺρ ἠθελε νὰ τὴ μαλώσῃ γιὰ τίς ἀμαρτωλές τῆς σκέψεις;

— Χιόνα!

Ἦταν ἡ φωνίτσα ἀπ' τὴ διπλανὴ κάμαρα.

— Σ' ἀκουσα πὺρ στριφογύριζες. Ἄν εἶσαι ὀρθή, ἔμπα σὲ παρακαλῶ, καὶ δόσε μου κεῖνο τὸ καθράκι ἀπ' τὸ τραπέζι . . .

Τῆς τῶδῶσε.

— Κοίταξε!

Ἔσκυψε καὶ εἶδε ἓνα ὁμορφὸ ἀγορίστικο κεφάλι.

— Ἀδερφός σου εἶναι; ρώτησε ἐνῶ ἡ περιέργεια φούντωσε στὴν ψυχὴ τῆς.

— Ἐάδερφος! ἀπάντησε μὲ χαμόγελο ἡ Ρίτα. Καὶ πιάνοντας τὴ φωτογραφία μὲ

τὰ δυὸ τῆς χερία, τὴν κοίταζε ἀχόρταγα στὸ λιγιστὸ φῶς.

Τῆς Χιόνας ἡ ματιὰ σκοτείνιασε.

— Καλὴ σου νύχτα . . .

Κι' ἔκανε νὰ φύγῃ.

— Κάτσε, εἶπε ἡ ἄλλη, ἀπλώνοντας ἱκετευτικὰ τὰ χεῖρα.

Ἦρθε καὶ τῆς Χιόνας ἡ σειρὰ ν' ἀκούσῃ καθισμένη στὰ πόδια τοῦ κρεββατιοῦ.

Ἐάδερφος, τρίτος ὄμως! Τὸ χρόνο πὺρ τελείωσε τὸ γυμνάσιο, ἡ μάνα του θέλησε νὰ τὸν στείλῃ ἔξω στὸ Παρίσι νὰ σπουδάσῃ. Τότε κλαίγοντας κεῖνος φώναξε: θὰ σκοτωθῶ, ἀγαπάω τὴ Ρίτα! Ἡ μάνα κράτησε κρυφὸ τὸ λόγο τοῦ γιοῦ τῆς, ἐκεῖνος ὄμως πῆγε καὶ τὸν εἶπε ὁ ἴδιος στὴν ξαδέρφη του. Τότε ἡ Ρίτα ἔπιασε μὲ τὰ παρακάλια τὸν πατέρα τῆς:— Θ' ἀρρωστήσω ἂν δὲ μ' ἀφίσης νὰ σπουδάσω δικηγόρος μαζί μὲ τὸν Ντίνο!— Μὰ ἐσύ, παιδί μου, δὲν εἶσαι γιὰ σοβαρὰ πράγματα!— Ὁχι, εἶμαι γιὰ ὅλα σὰν θέλω. . . Θὰ μελετᾶμε μαζί οἱ δυὸ, θὰ πάρουμε δίπλωμα μαζί; αὐτὸς θὰ μὲ βοηθήσῃ νὰ γίνω μιὰ ἀνώτερη γυναίκα!

Καὶ ὅπως ἦταν μοναχοκόρη, δὲν τῆς χαλάσανε τὸ χατήρι.— Τώρα, τὸ ξέρουνε σὲ σπίτι ὅλοι πὺρ ἀγαπιόμαστε καὶ τὸ θέλουνε ὅλοι νὰ παρῶμε. Ὅμως ἡ γιαγιά σκοτώνεται σὰν τ' ἀκούσῃ. . . Δὲν ἐπιτρέπεται, λέει, ὁ γάμος ὅταν βαστάει συγγένεια ὅσο κι' ἂν εἶναι μακρυνή. . . Τῆς λέμε πὺρ ἡ ἐκκλησία τὸ ἐπιτρέπει, μὰ αὐτὴ ἐπιμένει πὺρ ἡ κατάρα τοῦ Θεοῦ θὰ μᾶς χαντακώσῃ καὶ τοὺς δυὸ.

Καὶ τὸ γέλιο τῆς σκορπίστηκε ἑλαφρὸ μέσα στὴ μεγάλη κάμαρα μὲ τοὺς γυμνοὺς τοίχους, πὺρ δὲν εἶχανε γιὰ στολίδι παρὰ ἓνα Χριστὸ μὲ τὸ ἀκάνθινο στεφάνι.

— Θὰ τὴν καταφέρουμε ὄμως τὴ γιαγιά. Οὐν! . . . Νὰ τώρα κιόλας πὺρ μὲ εἶδε κι' ἀδυνατίσα, νόμισε πὺρ χανάταν ὁ κόσμος! Δὲ θέλουμε νὰ τὴ θυμῶνουμε γιὰ εἶναι καρδιακή. Μόνη τῆς θὰ μαλακώσῃ σιγά-σιγά.

Ἡ δόκιμη κάτι μουρμούρισε πὺρ βέβαια ἡ γιαγιά θὰ μαλάκωνε, πὺρ δὲν ἦταν σωστὸ νὰ ἐπιμένῃ. . .

— Τὸ κακὸ εἶναι, πὺρ ἐμεῖς χάνουμε καιρό, Χιόνα! Θὰ μπορούσαμε ἀμέσως τώρα νὰ παντρευτοῦμε. Φαντάσου τὸ αὐτό! . . .

Ἦστερα, στήριξε τὸ μάγουλο πάνω στὸ κεντητὸ μαξιλάρι καὶ τὰ μάτια τῆς κοιτάξανε λοξὰ στὸ ταβάνι μὲ μιὰ τσαχπίνικη ματιὰ.

— Τώρα πὺρ ἔφρευγα, ὀρκιστήκαμε ὁ ἓνας στὸν ἄλλο νὰ μένουμε ξυπνητοὶ τὴ μισὴ νύχτα καὶ νὰ κρυφομιλάμε μὲ τὸ νοῦ!

Καὶ ἡ τσαχπινιά γίνθηκε ρέμβη. . .

— . . . Ὁ Ντίνος τώρα, ἔτσι ὅπως ἐγώ, κρατᾶει τὴ φωτογραφία μου καὶ μιλάει μὲ μένα . . .

Πάλι ξαναπῆγε στὸ στρῶμα τῆς ἡ Χιόνα, μ' ἓνα βαρὺ χτύπο στὴν καρδιά. Τὸ παράθυρο ἦταν ὄλοσκοτεινὸ ἀκόμη. Ἀτέλειωτη νυχτιά! . . . Ἔβαλε τὴν τραχειὰ τῆς παλάμη μπρὸς στὸ στόμα, πνίγοντας τὸ κλάμα πὺρ ἀνέβαινε ἀπ' τὸ σφιγμένο τῆς λαιμό. . . Τί θᾶδινε γιὰ νὰ μποροῦσε νὰ κλείσῃ ὀλότελα κεῖνη τὴ μισανοιχτὴ πορτοῦλα πὺρ τὴν ἔκανε μὲ τὸν κόσμο. . . Θεέ μου, τί θᾶδινε! . . .

— Ὅταν οἱ καμπάνες τοῦ ὄρθρου χτυπήσανε τινάχτηκε, ἀπ' τὸ σύντομο ὕπνο τῆς μὲ λαχτάρα. Τὰ βλέφαρά τῆς καίγανε. Πάνω στὸ μαξιλάρι τὰ δάκρυα εἶχανε ἀφήσει ἓνα μεγάλο σημάδι πὺρ δὲν εἶχε στεγνώσει ἀκόμη. Τὸ κοίταξε μὲ ντροπὴ κι' ἀνοιξε τὸ παράθυρο. Ἀδύνατη λάμψη μακρυνὴ ἔπεφτε στὰ σύννεφα πὺρ ταξιδεύανε τρέχοντας ἀνάμεσα σι' ἀστέρια. Πάνω στὴ γῆ, ἀρχίζανε μόλις νὰ ξεχωρίζουνε σὰ σκιὲς χρωματιστὲς τὰ δρομάκια, τὰ δέντρα, τὰ χωράφια. Ἀκουγε ἡ Χιόνα τὸ μουρμούρισμα τοῦ νεροῦ πὺρ γέμιζε τὴ στέρνα, καὶ πάνω στὸ πρόσωπό τῆς δεχόταν μυρωμένες σταλαγματιές βροχῆς ἀπ' τὸ κυπαρίσσι πὺρ κουνιόταν στὸν ἄνεμο, δίπλα στὸ παράθυρό τῆς. Στάθηκε μὲ τὰ χεῖρα σταυρωμένα, ἔξετάζοντας τὴν ψυχὴ τῆς.— Ὁχι! ὅχι θυμότανε ἀπ' τὰ μαῦρα τῆς χρόνια δὲν τὴν τάραζε πιά! . . . Γιὰ τίς εὐτυχίες πὺρ δὲ γνώρισε, δὲν ἐνοιώθε λύπη καμιὰ. Μονάχα τίς πληγὲς πὺρ γλύτωσε συλλογιζόταν, τὸ γέλασμα, τὴν ἀμαρτία. Σκέφτηκε πόσες χαμένες ψυχὲς θὰ λαχταροῦσαν νὰ χανε ἀκολουθήσει τὸ δικό τῆς τὸν ἀθῶο δρόμο, καὶ σήκωσε περήφανα τὸ κεφάλι. Κατεβαίνοντας τὸν ξύλινο διάδρομο μὲ τὴ στενὴ σκαλίτσα, στάθηκε μπρὸς στὴ γιασεμιά πὺρ πλεχόταν στὰ κάγκελα κι' ὄρμυσε στὸν τοῖχο φορτωμένη ἀτασπρα

λουλούδια, ἀνάλαφρα σὰν τοὺς ἀγνοὺς λογισμούς; ὕστερα μὲ βῆμα σεμνὸ ἀνέβηκε τὰ δυὸ σκαλιὰ τῆς ἐκκλησιᾶς. Ψηλαφητὸ σκοτάδι θὰ βασιλευε κεῖ μέσα, ἂν λείπανε τὰ λιγιστὰ κεράκια πὺρ εἶχαν ἀνάψει οἱ ἀδελφές. Κορδωμένη στὸ στασίδι τῆς ἡ ψάλτρια, μάζευε ὅλη τὴ δύναμη τοῦ τυρανισμένου κορμοῦ τῆς στὴ μύτη, ἐκτοξεύοντας ἀπὸ κεῖ ὄλους τοὺς ψαλμούς. . . Σ' ἓνα τῆς γνέψιμο, ἡ Χιόνα πῆγε κοντὰ τῆς καὶ τὴ βοήθησε, ξεσηκώνοντας πιστὰ τὴν τέχνη τῆς, μὲ ὅλα τὰ τσαλίμια. Μιὰ στιγμὴ τὰ κατάφερε νὰ φτάσῃ τόσο ψηλὰ πὺρ ἡ ἡγουμένη τῆς ἔρριξε εὐνοϊκὴ ματιὰ καὶ τὴν ἔκανε νὰ κοκκινίσῃ ἀπὸ χαρὰ.

Ξαφνικά, στὸ ἀνοιγμα τῆς πόρτας, φάνηκε μιὰ λάμψη ἀτασπρα, καὶ ἡ αἰθέρια σιλουέττα τῆς Ρίτας γλύστρησε ἀνάμεσα στὰ μαῦρα ράσα. Δὲ γύρισε νὰ τὴ δῇ ἡ Χιόνα; μονάχα μάντευε τὸ φῶς τοῦ ξανθοῦ τῆς κεφαλιοῦ πὺρ πηγαινορχόταν στὸ σκοτάδι, καὶ ἀκουγε νὰ τρέξῃ πάνω τῆς ἀπαλὰ τὸ μετάξι, θυμίζοντας κάπως τὸ πέταγμα περιστέρου. Μιὰ στιγμὴ πὺρ σήκωσε τὰ μάτια ἀπ' τὸ βιβλίο, τὴν εἶδε πὺρ στεκόταν μπρὸς στὴ μεγάλη Παναγία καὶ τὴ στόλιζε μὲ λουλούδια, ἐνῶ στὸ πρόσωπό τῆς ἔλαμπε ἡ δέηση . . .

— Γιὰ τὴν ἀγάπη τῆς παρακαλεῖ. . .

Προσπάθησε νὰ τὸ σκεφτῇ αὐτὸ μὲ καλωσύνη. Μὰ ἦταν ἀδύνατο . . .

Καὶ ὁ ἅγιος τόπος τὴν ἔκανε νὰ νοιώθῃ πὺρ βαθεῖα πόσο ἀσχημὸ ἦταν κεῖνο πὺρ φάλαζε στὴν ψυχὴ τῆς. . . Θεέ μου, πότε θὰ ἐρχότανε ἡ ὥρα γιὰ τὴν κουζίνα, γιὰ τὸ ὑφαντήρι, γιὰ τὸ σκάψιμο τοῦ κήπου. Μὲ τὸν πυρετὸ θὰ ριχνόταν στὴ δουλειὰ μονάχη, ὀλομόναχη!

— Νὰ λέω καὶ γὼ μαζί σας; τῆς ψιθύρισε μιὰ στιγμὴ ἡ Ρίτα.

Ἡ ψάλτρια πρόλαβε τὴν ἀπάντηση. . . Περίμενε ἄλλως τε αὐτὴ τὴν πρόταση, γιὰ ἦξερε πὺρ τὰ κορίτσια τῆς Ἀθήνας μαθαίνανε καὶ ψαλτικὴ στὰ σχολεῖα.

— Μετὰ χαρᾶς. . . Νὰ αὐτὰ τὰ δυὸ, πὺρ τα μόνη σου!

Καταχόρηκαν οἱ ἀδελφές ἀκούγοντας τὴ δικηγορίνα πὺρ ὕμνουσε τὸ Θεὸ τόσο ἀρμονικά. Ἡ Καλλινίκη ἔσκυψε στὴν Ἐὐφροσύνη κἀνοντας τὴν παρατήρηση πὺρ ναὶ μὲν ἡ φωνὴ ἔβγαине ξελυγωμένη ἀπ' τὸ

λαρούγγι ἀντί ν' ἀνεβαίνει σεμνά σεμνά στὴ μύτη, μὰ αὐτὸ μπορούσε κανεὶς νὰ τὸ συχωρέσει σὲ μιὰ κοσμικὴ μὲ τόση εὐσέβεια καὶ τόση χάρη!

Ἡ Χιόνα, ἔσφιξε ὅσο πιὸ σφιχτὰ μπορούσε τὸ κάλυμμά της κάτω ἀπ' τὸ σαγόνι, ἐλπίζοντας πὼς αὐτὸ θὰ τὴ βοηθοῦσε ν' ἀκούη λιγώτερο. Γι' αὐτὴν, ὁ ψαλμὸς ἐκεῖνος ἦτανε τραγούδι. . . Καὶ τί τραγούδι! Κάθε του νότα ἔδιωχνε σὰν τὸν ἀνεμο τὴ λιγοστὴ εἰρήνη ποὺ τῆς ἀπόμεινε στὴν καρδιά. . . "Ἐφυγε ἀπ' τὴ θέση της κι' ἔκαμε μιὰ βόλτα ταχτοποιώντας τὰ κεριά, ὕστερα πῆγε καὶ ἀκούμπησε στὴν πόρτα καὶ ἀποροφῆθηκε ἀπ' τὸ ψιθύρισμα μιᾶς μικρούλας λεύκας, ποὺ εἶχε φυτρώσει μόνη της σὺρριζα στὸ κατώφλι. Τὰ δονήθια λαλήσανε. Ἡ μέρα πρόβαλε ζωηρὴ πίσω ἀπ' τὰ ψηλά φρεστονωτὰ παράθυρα. Μὲ τὸ τελευταῖο «Ἀμήν» ἡ ἡγουμένη τῆς ἔγνεψε νὰ πάη κοντὰ της. Ἡ Χιόνα ἦταν ἡ ἐκλεκτὴ της, τὸ ἔργον τῶν χειρῶν της, καὶ ἔνοιωθε γι' αὐτὴν καμάρι, στοργή, ὕλα μαζί. Αὐτὴ τὴν εἶχε προχωρήσει στὰ γράμματα, χωρὶς κόπο, καὶ πολλὰς φορές τόλεγε πὼς λίγα κορίτσια βρίσκονται μὲ τὴν ἔξυπνάδα τὴ δική της.

Ἐξιστοροῦσε ἡ Ἁγία Μητέρα κεῖνο τὸ πρῶτὸ στὴ Ρίτα πολλὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἀρχαιότητα τῆς βυζαντινῆς ἐκκλησιᾶς. Ἡ Χιόνια ἀκουγε πράγματα ποὺ τὰ ἤξερε. Πὼς ἄλλοτε στὰ παράθυρα οἱ κολονίτσες ἦταν πιὸ πυκνές, μὰ πολλὰ χρόνια πρὶν κάτι καλόγηρες σκέφτηκαν πὼς τοὺς χρειαζότανε περισσότερος ἥλιος, καὶ φέριανε πριόνια καὶ τίς κόψανε. . . Πὼς ὕστερα ἄλλες πιὸ σοφές σκεφτήκανε ὅτι λίγος ἀσβέστης στοὺς τοίχους θάκανε καλὸ στὴν υγεία τους, ἀφοῦ ἦταν ὑποχρεωμένες νὰ περνᾶνε τόσες ὥρες ἐκεῖ μέσα. Καὶ ὅταν τὸ ἀσπρισμα ἔλαμψε πάνω στὰ ξεθωριασμένα μωσαϊκά, κατεβήκανε στὴν πόλη λέγοντας ὅτι κάμανε τὴν ἐκκλησιὰ τους νύμφη τοῦ Χριστοῦ ἀληθινὴ καὶ λευκὴ περιστερά!

Ἡ Ρίτα κάτι ἔλεγε μ' ἀγανάκτηση σ' αὐτὴ τὴ διήγηση. . . "Ὑστερα σκύβοντας τὸ κεφάλι σὲ ὅ,τι εἶχε σωθεῖ ἀπὸ τὴ βοῦρσα καὶ τὸ πριόνι, ἄφηνε πολλὰ θαυμαστικά.

Ἡ δόκιμη παρακολουθοῦσε τὸ ἀσπροχεράκι ποὺ χαίδευε τὰ σκαλιστὰ ξύλα, τὰ

θαμπὰ χρυσώματα, τίς μισόσβυστες εἰκόνες, παρακολουθοῦσε μηχανικὰ τὰ χειρουργικὰ μάτια ποὺ ὑψώνονταν στὸν ἀψηλὸ θόλο ὅπου ἦταν ζωγραφισμένος ἓνας Χριστὸς μὲ αὐστηρὸ πρόσωπο.

Βγίκανε στὴν αὐλή. Ὁ οὐρανὸς, τριανταφυλλένιος, ἐτοιμαζότανε γιὰ τὴ δόξα τοῦ ἡλίου. Ἐνα ὑπέροχο παγώνι ἔσερνε τὴ βελουδένια οὐρὰ του δίπλα στὶς ἀνθισμένες πρασινάδες, καὶ πάνω ἀπ' τὴ στέγη τὰ περιστέρια πετούσανε καὶ σταυρώνονταν στὸ δρόμο τους μὲ τὰ τελευταῖα χελιδόνια. .

Δούλεψε ἡ Χιόνα κεῖνο τὸ πρῶτὸ σπίνι ὄρεξη, καὶ μέσα στὸ σφύριγμα τῆς σαῦτας καὶ στὸ τριζοβόλημα τῆς φωτιᾶς, καὶ στὸ χτύπημα τῆς ἀξίνας, βρῆκε κάπως τὴ λησμονιὰ «τῶν κακῶν λογισμῶν της». Ἡ Ρίτα πέρασε κι' αὐτὴ ὁμορφα, γυρίζοντας ἀπὸ κελὶ σὲ κελί. . Εἶδε ἓνα γιοῦκο ὕφαντὰ ποὺ ἦτανε προωρισμένα γιὰ ἓνα νοσοκομεῖο, εἶδε ἓνα μάτσο δαντέλλες ποὺ θὰ πουλιόταν ὀλόκληρο γιὰ ἓνα ἄσυλο παιδιῶν. Εἶδε στὸ ἡγουμενεῖο ἓνα μαυροπίνακα καὶ ἀπάνω του χαραγμένες γιῶτες μὲ κίωλια, κι ἔμαθε πὼς τὰ κοριτσάκια ἐνὸς χωριοῦ ποὺ ἦτανε πίσω ἀπ' τὸ λόφο καὶ δὲν εἶχε σχολεῖο, φτάνανε κάθε ἀπόγευμα στὸ μοναστήρι καὶ μαθαίνανε γράμματα.

Στὶς δέκα ἡ πόρτα χτύπησε καὶ κτύπησε ἡ ταχυδρόμος. Ἐδωσε ἓνα γράμμα στὴ Ρίτα, ἓνα τηλεγράφημα στὴν ἡγουμένη.

Κεῖνη τὴ στιγμὴ ἡ Χιόνα πέρασε σὰν ἀστραπὴ ἔξω, κνηγιώντας τὸ γουρουνάκι ποὺ ἔφυγε ἀπ' τὸ σταῦλο, καὶ ἡ Ρίτα τὴν ἀκολούθησε. Μπήκανε κάτω ἀπ' τίς πορτοκαλλιές, καὶ κεῖ πιάσανε τὸ μικρὸ ζῶο ποὺ γρούλλιζε ἀπ' τὸ θυμὸ καὶ εἶχε ματώσει τὴν κοιλίτσα του σ' ἀγκάθια.

Λαχανιασμένη ἡ δόκιμη κάθησε χάμω σφίγγοντας τὸ στὴν ἀγκαλιά, ἐνῶ ἡ Ρίτα ὀρθὴ ἄρχισε νὰ διαβάζη τὸ γράμμα της ἀνεβάζοντας ὀλοένα τὴ φωνή. .

— . . Μόλις γύρισα, Ρίτα, ἀπ' τὸ σταθμὸ, ὅπου σοῦ εὐχῆθηκα τὸ καλὸ ταξίδι. . Ἀγάπη μου! Μὴ μὲ εἰρωνευτῆς τώρα ποὺ θὰ μάθης ὅτι σοῦ γράφω κλαίγοντας. Ἐοὐκ κακιά, δὲν ἔχυσες οὐτ' ἓνα δάκρυ, καὶ σ' τὸ λέω, αὐτὸ μὲ πλήγωσε πολὺ βαθεῖα! Ὅσο κοντὰ κι' ἂν πηγαίνης εἶναι τὸ ἴδιο. . . Χά-
νουμε δεκαπέντε μέρες! Χωρὶς τὰ λογάρια

σοι, χωρὶς τὴ χάρη σου, χωρὶς τὴ ματιὰ σου, δεκαπέντε μέρες ἢ Ἀθήνα θὰ εἶναι γιὰ μένα μιὰ φριχτὴ ἐρημιὰ!

Ἐδῶ ἡ Ρίτα πίεσε λίγο τὸ μαντηλάκι σὰ χεῖλη καὶ σόπασε. Μισοξαπλώθηκε δίπλα στὴ Χιόνα ποὺ χαίδευε νευρικὰ τὸ θυμωμένο γουρουνάκι.

— "Ἄχ! σκέψου, Χιόνα, νὰ διαβάξης τέτοιο γράμμα ἀνάμεσα σὲ τέτοια φύση!—Καὶ τὰ μάτια της στυλώθηκαν στὶς ψηλὰς πορτοκαλλιές, ὅπου ὁ καρπὸς εἶχε ἀρχίσει νὰ χουσίξη καὶ ὅπου λουλούδια μεγάλα σὰν ἀστέρια χύνανε ἀπριλιάτικη εὐωδιά.

— Γιὰ σκέψο, νὰ λήθειαι, τί ὁμορφα ποὺ θὰ ταιριάζανε σὲ μιὰ νύμφη ἀληθινὰ λουλούδια πορτοκαλλιᾶς! Νὰ ἔτσι, ἓνα στεφανάκι στὸ μέτωπο, πάνω ἀπ' τὸ πέπλο. . . ἓνα βραχιολάκι στὸ χέρι. . .

Τὸ εἶπε αὐτὸ σιγανὰ σιγανὰ. Μὰ σὲ λίγο, ἀνάβοντας, φώναξε:

— Τὸ ζητάω ἀπὸ σένα αὐτὸ, Χιόνα. Ὅποτε κι' ἂν εἶναι νὰ παντρευτῶ, θὰ σοῦ τηλεγραφήσω τὴν ἡμέρα. . Καὶ θὰ μοῦ μαζέψης ὅσα μπορέσης. Μοῦπε ἡ ἁγία μητέρα πὼς σὰν εἶναι γλυκὸς ὁ χειμώνας, βρίσκονται κλωνιὰ ἀνθισμένα ἀκόμη καὶ τὸ Δεκέμβρη! Ὅ, κατεβῆς στὸ σταθμὸ ἐσὺ ἢ ἴδια, Χιόνα, ἔ; . . Ὅ, τὰ δώσης στὸν ταχυδρόμο ποὺ πηγαινόρχεται στὴν Ἀθήνα!

Καὶ τὸ ξανθὸ της κεφάλι ἀκούμπησε γλυκὰ στὸ στυβαρὸ ὄμο τῆς δόκιμης.

— Πές μου ναί! Ἐλα, Χιόνα!

Ἐκεῖνη, μόλις ἀνοίγοντας τὰ χεῖλη, εἶπε ἓνα πνιγμένο «ναί».

Ἐπειτα, μὲ βῆμα βαρὺ τραβήξε στὸ μοναστήρι. . Διψοῦσε νὰ κλειστῆ στὸ κελὶ της, διψοῦσε νὰ γονατίσῃ μπρὸς στὸ Χριστὸ ποὺ περπατοῦσε πάνω στὰ κύματα, γιὰ νὰ τοῦ φωνάξῃ πὼς ἦτανε μιὰ δούλη του ἀνά-
θα!

Μπαίνοντας στὴν αὐλή, εἶδε τὴν ἡγουμένην κατάχλωμη.

— Ποῦ εἶναι ἡ Ρίτα; Πρέπει νὰ φύγῃ ἀμέσως μὲ αὐτοκίνητο καὶ θὰ τὴ συνοδέψω κάτω. . Μοῦ τηλεγραφήσανε πὼς ἡ γιαγιά της πέθανε! . .

Ἡ Ρίτα ποὺ ἔμπαινε κεῖνη τὴ στιγμὴ, ἔβαλε μιὰ δυνατὴ φωνή. Οἱ ἀδελφές τὴν τριγυρίζανε, τὴν παρηγοροῦσανε: ὄχι μὲ κρῦα καλογερικὰ χάδια, παρὰ μὲ ζεστὰ ἀνθρώπινα φιλιά, καὶ τῆς σκουπίζανε τὰ μάτια.

— Ἐλα, Χιόνα! τί στέκεις ἐκεῖ στὴν ἀκρῖα σὰν ἀπολιθωμένη; . . Βοήθησε το νὰ νύβῃ τὸ παιδί καὶ φτιάξῃ τίς βαλίτσες!

Σφίγγοντας τὸ κορμί ποὺ ἀναταραζόταν ἀπ' τοὺς λυγμούς, ἡ δόκιμη ἔνοιωσε κάτι σὰν ἀλάφρωμα.

— Τί λίγο ποὺ βαστᾶνε οἱ χαρὲς τοῦ κόσμου! . . .

Ἀνεβήκανε ἀγκαλιασμένες. Ἡ Ρίτα ἔπεσε στὸν καναπέ, ἐνῶ ἡ Χιόνα ἄρχισε νὰ μαζεύῃ τὰ πράματα ποὺ ἦταν σκόρπια γύρω γύρω.

— Ὅχι αὐτὸ στὴ βαλίτσα, ὄχι! Φέρ' το δῶ! θὰ τὸ πάρω στὸ τσαντάκι μου!

Κι' ἀπλώνοντας τὰ χεῖρα μὲ λαχτάρια, ἄρπαξε τὴ φωτογραφία τοῦ Ντίνου. . .

— Κατεβαίνεις, Χιόνα;

— Ναί, θὰ σοῦ φέρω νὰ πάρης λίγο ζουμάκι πρὶν ἀπ' τὸ δρόμο.

Σὰν ξαναγύρισε μὲ τὸ δίσκο, στάθηκε ἀναυδῆ. Ἡ Ρίτα ὀρθὴ, σφίγγοντας πότε στὴν καρδιά, πότε στὰ χεῖλη τὸ κάδρο τοῦ ἀγαπημένου της, τοῦ μιλοῦσε μὲ φωτιὰ ποὺ ἔκανε ἀγνώριστη τὴ φωνή της. Ἀπὸ τὰ μάτια της τρέχανε ἀκόμη ποτάμια τὰ δάκρυα, ὅμως, κάποια σκιὰ χαμόγελον φτερούγιζε γύρω ἀπ' τὸ μικρὸ της τὸ στόμα.

— Πέθανε ἡ καὺμενούλα ἡ γιαγιά, ἀγάπη μου! Ἐκαμε τόπο στὴν εὐτυχία μας. . . Μᾶς ἄφησε λεύτερους. Ἀκούς; Δὲ θὰ χωριστοῦμε πιά! . . . Δὲ θὰ κλαῖς πιά γιὰ μένα! . . .

Καὶ βλέποντας τὴ δόκιμη, χύθηκε στὴν ἀγκαλιά της.

— Χιόνα, ἀδελφοῦλα μου, ἐσὺ θὰ παρακαλᾶς καὶ γιὰ τοὺς δυὸ μας. . . Τώρα, θὰ παντρευτοῦμε γρήγορα! Καὶ δὲ θὰ ξεχάσης τὰ λουλούδια; Ἐ; Πές μου «ναί», Χιόνα!

Χαμογελώντας μὲ οἶκτο καὶ συγκατάβαση ἡ δόκιμη ψιθύρισε «ναί».

... Ἐπειτα ἀπὸ λίγο, ἀκουπισμένη στὸ παράθυρο, ἔβλεπε νὰ χάνεται στὸν ἔξοχικὸ δρόμο ἡ ἄσπρη σκιὰ τῆς Ρίτας. Μέσα στὸ ἀπλὸ μυαλὸ της, δὲν ἀπόμεινε παρὰ ἡ ζάλη ποὺ ἔρχεται ἀπὸ ἓνα ὄνειρο ἀλλόκοτο.

— Πάει τὸ περιστεράκι μας! μουρμούρισε πνιχτὰ ἡ κλειδοκράτωρ ποὺ λάτρευε τίς ὁμορφες κοπέλες, γιατί, μιὰ φορὰ κι' ἓναν καιρὸ, εἶχε κι αὐτὴ μιὰ κόρη εἴκοσι χρονῶν.

— Περιστεράκι; συλλογίστηκε ἡ δόκιμη. Καταμεσῆς στὴν κάμαρα ὅπου κυμάτιζε

ἀκόμα ξεθυμαίνοντας τὸ κοσμικὸ ἄρωμα, βρισκόταν λησιμονημένο τὸ κίτρινο κουκλί. Πάντα ἡ γλῶσσα βγαλμένη ἔξω, τὰ μαλλιά στριφτά σὺν κέρατα, τὸ κοίταγμα καμπό- νηρο.

Τὸ ἄρπαξε καὶ τὸ πέταξε μὲ ἀγανάκτηση στὴ λάμνη ὅπου κολυμπούσανε οἱ πάπιες.

— Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ!

Ἡ χάλκινη καμπάνα τῆς αὐλῆς χτύπησε μεσημέρι. . . Θυμήθηκε τὸ τραπεζομάντηλο μὲ τὸ κέντημα ποὺ εἶχε στρώσει γιὰ τὴ

Ρίτα εἰκοσιτέσσερες ὄρες πρὶν, τὸ γαρυ- φαλλάκι καὶ τὸ τριαντάφυλλο ποὺ ξεψυ- χούσανε στὴν κούπα μὲ τὶς κόκκινες βού- λες. Τὰ μάτια τῆς θολώσανε.

—Κοῖμα!.. Θὰ κάνω ὅμως ὅ,τι μοῦ ζή- τησε καὶ θὰ παρακαλῶ γιὰ τοὺς δυὸ τους!

Ἐστερα κατέβηκε καὶ πῆρε τὴ θέση τῆς στὸ τραπέζι, ἀντίκρου στὸ ἀμυδαλωτὸ παράθυ- ρο, ἀντίκρου στὴ λάμνη τοῦ περιβολιοῦ ποὺ στέγνωσε στὸν ἥλιο. . .

ΕΙΡΗΝΗ ΓΑΛΑΝΟΥ

ΑΘΗΝΑΣ ΤΑΡΣΟΥΛΗ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΤΟΥΣ ΑΡΜΕΝΙΟΥΣ (ΚΟΡΩΝΗΣ)

[Καθὼς ἀνηγγείλαμεν ἤδη, προσεχῶς θὰ ἐφορᾶσθῃ εἰς τὸν Πειραιᾶ ἡ πεντηκονταετηρίς τοῦ Γεωρ- γίου Στρατήγη, καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ θὰ ἐκδοθῇ μεγάλος τόμος περιέχων τὰ καλύτερα ἔργα τοῦ ποιη- τοῦ. Εἰς τὸν τόμον τοῦτον προλογίζει ὁ Κωστής Παλαμῆς διὰ τοῦ ἐπομένου κριτικῆς ἀρθροῦ, τοῦ ὁποῦ τὴν πρώτην δημοσίευσιν ἡ Ἐπιτροπὴ παρεχώρησεν εὐμηνῶς εἰς τὴν «Νέαν Ἐστῖαν». — Σ.Λ.Δ.]

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ

Σκύφτω ἐπάνω σὲ παλιὰ κιτρισιμένα χαρτιά: Ξεχωρίζω μέσα ἐκεῖ τὶς σελίδες ἐνὸς Λευκώματος. Γερμισμένες ἀπὸ στίχους νέων ποιητῶν τῆς ἐποχῆς. Δυὸ, τρεῖς, τέσ- σερες, ὀνόματα λησιμονημένα πιά, μοῦ ἀφι- νουν ὑποχρεωτικὰ τὸ φόρο τῆς φιλίας τους, τὴ ζέστη τῶν ἐλπίδων τους, τὴ φρεναπάτη ποὺ τοὺς ἔκανε νὰ πιστεύουν πὼς εἶτανε τῆς Λύρας οἱ ἀγαπημένοι. . . Ἀπὸ ὅλους αὐ- τοὺς ἐκεῖ μέσα, ἕνας ἀπόμεινε πιστὸς τοῦ τραγουδιοῦ. Οἱ ἄλλοι σβύσανε πομφόλυγες, ἢ στερεὰ πάτησαν δρόμους ἄλλους, καὶ ὑψω- σαν ἐκεῖ τὸ ἀνάστημά τους, ξένοι ὀλότελα πρὸς τὸ στίχο. Τὸ Λευκίωμα ἀπόμεινε μισό- γραφο. Ἐὰ περισσότ' ἐξέφυλλα, ἀπέ- ραχτα. Ὁ ἴδιος ὁ νοικοκύρης του, σκληρὰ ἀποσπώντας τα ἀπὸ τὰ μελανωμένα ἀδέρ- ρια τους, τὰ μεταχειρίστηκε ἔστερα γιὰ τὴ δι' ἡ του τὴ δουλειά: τοὺς ἐμπιστεύθηκε δικὰ του πρωτόλεια. Ὁ στίχος πάντα. Ὅμως κάθε φορά, ὅσο σπάνια κι ἂν γίνεταί τὸ ξεφύλ- λισμα αὐτό, κάθε φορά ποὺ πέφτουνε τὰ μάτια μου στοὺς φίλους τοῦ Λευκώματος ἐκείνου, κατάνυξη ἀπὸ τὶς μελαγχολικώτερες μὲ κύριεῦσι. Ἡ ἀνάμνηση τῶν ὠραιότερων στιγμῶν στὴ ζωὴ τοῦ νέου ποιητῆ, τοῦ τρα- γουδιστῆ τῶν εἰκοσι, ἀπάνου κάτου, χρόνων ποὺ ἡ πραγματικὰ φιλήθηκε ἀπὸ τὴ Μοῦσα ἢ φαντάζεται στοὺς ὕπνους του πὼς δέχεται τὸ φίλημά της. Καὶ στὴ μιὰ καὶ στὴν ἄλλη περιπτώση μακάριος ὁ νέος ποὺ τὴν ὄνειρο- πλέκει καὶ τὴν καρτερᾷ τὴ Δόξα μὲ τὸ ὠραιότερο πρόσωπο ποὺ τῆς δόθηκε. Τὴ Δόξα τοῦ ποιητῆ. «Ἦθελα νὰ ἤμουν στρα- τιώτης, κράζει ὁ Βικτωρ Οὐγκῶ σ' ἕνα ἀπὸ

τὰ πρῶτα τοῦ ποιήματα, ἀνίσως δὲν ἤμουν ποιητής!»

Ὁ ἕνας ποὺ ἀπόμεινε τοῦ τραγουδιοῦ πιστὸς εἶναι ὁ Γεώργιος Κ. Στρατήγη. Ἔτσι βρίσκεται τὸ ὄνομά του γραμμένο κάτου, ἀπὸ δεκαπεντασύλλαβους παθητι- κούς, ἐρωτικούς, ρωμαντικούς, μὲ χρονολο- γία 15 Μαρτίου 1879. Ὁ Δημήτριος Πα- παρρηγόπουλος καὶ ὁ Ἀχιλλεὺς Παράσχος δίνουν ἐκεῖ τὰ χέρια κάτου ἀπὸ τὴν εὐλογία τῆς καθαρεύουσας. Ὁ ποιητὴς μαζὶ καὶ θρηνεῖ καὶ καταριέται τὴν προδοσία ἐνὸς φίλου του ποὺ τοῦ ἄρπαξε τὴν ἐρωμένη. Στὰ 1879, ἐποχὴ μολαταῦτα κρίσιμη γιὰ τὴ νεοελληνικὴ πόλη, οἱ νέοι Ἀπολλωνίδες ἐμπαίναμε στὴ σκηνὴ μὲ τὴν τέχνη καὶ μὲ τὴ λατρεία τοῦ Παράσχου ὅμως καὶ μέσα σὲ μιὰ βαθειά, σὲ μιὰ κρυφὴ γωνιά τῆς καρδιᾶς μας, μὲ μιὰ φωνούλα ποὺ μᾶς ἔφερε τὴν ἀνησυχία, τὴν ἐλλειψὴ ἐμπιστο- σύνης πρὸς τὸν ἑαυτὸ μας, τὴν ἀμφιβολία, τὴ ζήτησιν κάποιων δρομάκηδων δύσβατων γιὰ μᾶς ἀκόμη, ὅσο κι ἂν παρουσιαζότανε στὰ μάτια μας εὐκολο τὸ πέρασμά τους. Ἀρχί- ζαμε νὰ παίρνομε ἀγάλια ἀγάλια τὴ συνεί- δηση πὼς κάτι ἔπρεπε ν' ἀλλάξῃ στὸ στίχο μας, πὼς οἱ παραδομένες ιδέες, οἱ τόποι καὶ οἱ τρόποι ἀνάγκη νὰ δεχθοῦνε στοὺς κύκλους των καὶ νεότερα σχήματα. Ὅμως πάντα μὲ τὸ σέβας καὶ μὲ τὴν ἀγάπη τῶν παλαι- ότερων. Τὸ δυστύχημα εἶναι πὼς μέσα στὴν ποιητικὴ κίνηση καὶ μὲ τὴν ἐφαρμογὴ καινούριων, ἀδύνατον εἶναι νὰ βασταχθῇ ἀπεραχτο τὸ εὐγενικὸ τοῦτο στάσιμα. Οἱ παλαιότεροι μουγγρίζουν, καὶ οἱ νεώτεροι

αφρίζουν. Κ' έτσι ἡ ποίηση συνορεύει μὲ τὴν πολιτική.

Ἦθελα λιγάκι ἀκόμα νὰ σταματήσω στὴ χρονολογία τοῦ 1879 ὄχι γιὰ τὴ μεταβικτική της τὴ σπουδαιότητα στὴ φιλολογική μας τὴν ἱστορία, ὅσο γιὰ τὴ συγκίνηση ποὺ μοῦ προξενεῖ ἡ ἐνθύμηση κάποιων ὠραίων διαχυτικῶν περιπάτων στὰ πειραιώτικα ἀκρογιάλια, στὴ θάλασσα τὴ φαληρική. Στὴ συντροφιά μας δὲ θυμοῦμαι πιά τοὺς ἀνθρώπους ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν. Μόνο ἓνα πρόσωπο καρφωμένο μοῦ στέχεται στὸ νοῦ, ἐπιβλητικώτερο, ζωηρότερο, ὀμιλητικώτερο. Ἕιναι ἡ ἀγάπη τῆς γυναίκας, καὶ τῆς μικρῆς καὶ τῆς μεγάλης πατρίδας, καὶ κοιταγμένα καὶ φερμένα μὲ τοὺς οἴστρους καὶ μὲ τοὺς ἐνθουσιασμοὺς τῶν νέων ὄνειροπόλων τῶν εἰκόσιν, ἀπάνου κάτου, χρόνων πρὸς τὸ Μεσσία τοῦ λυρικοῦ τραγουδιοῦ. Μᾶς εἶταν ἀόρατος ἀκόμη, ὅμως ἀκούγαμε τὸ ρυθμικὸ πάτημά του, καὶ ἡ καρδιά μας ἐσκίρτοῦσε. Μᾶς ἔδιναν θάρρος καὶ μᾶς ποδηγετοῦσαν οἱ πρεσβύτεροι, ὄνομαστοί, καὶ δικοί μας καὶ ξένοι, ποιηταί. Ὁ Στρατήγης, μὲ τὶς ἀναμνήσεις του, μὲ τὶς ἐξομολογήσεις του, μὲ κάτι πάντα, σὰ λυρικὸ μεθύσι ποὺ τὸν ἔκαιγε καὶ ποὺ τοῦ ὑπαγόρευε τὰ λόγια του, μᾶς μετέδιδε τοὺς ἔρωτές του καὶ τὴ θρησκευτικὴ του πίστη πρὸς τὴν ποίηση.

Τὸ σημεῖο ποὺ αἰσθητοποιοῦσε πρῶτ' ἀπ' ὅλα τὴν ἐξέλιξη τῆς πολιτικῆς παράδοσης εἶταν ἡ γλώσσα' κάτι ἀχώριστο ἀπὸ τὴν ἰδέα τοῦ παιητικοῦ στοιχείου ἡ ποίηση σωματωμένη. Ἡ δημοτικὴ φιλοδοξοῦσε λίγο λίγο νὰ κυριαρχήσῃ στὸ στίχο. Ἀλλὰ ἡ καθαρεύουσα δὲν τὰ παράδιδεν εὐκολὰ τὰ ὄπλα. Ἡ καθαρεύουσα εἶταν ὁ Βράχος καὶ ἡ δημοτικὴ τὸ Κύμα στὸ ὁμίονο γνωστότατο τραγοῦδι τοῦ Λευκάδιου ραφιδοῦ. Ἀπὸ τὰ 1877 ἡ ἀκουστὴ φιλονεικία Βλάχου καὶ Ροῦδη εἶπεν ἀνόξει στὸ κάστρο τῶν καθαρευουσιάνων μεγάλα ρήγματα γιὰ τὸ πέρασμα τῶν δημοτικιστῶν. Ἡ φράση τοῦ Ροῦδη «Ἡ Ἑλλάς ποὺ ἐγέννησε δημοτικὸ τραγοῦδι καὶ Σολωμόν» ἀντήχουσε στ' αὐτιά μερικῶν σὰ σάλπισμα. Τῆς «Ἐστίας» τοῦ Παύλου Διομήδη σχεδὸν ἀποκλειστικὸς ποιητῆς εἶταν ὁ Βαλαωρίτης. Ὁ Ἄγγελος Βλάχος ἀφησε τὶς ἐπιφυλάξεις του ποὺ εἶχε γιὰ τὸν ποιητὴ τοῦ «Ἀστραπόγιανου» ἐνδ-

σφροῦσε, καὶ τὸν ὑμολόγησε κατανοητικὰ, νεκρὸν. Ὁ ἴδιος ὁ Βλάχος παραμερίζοντας τὸν καθαιολογικὰ μεταφρασμένο Λαμαρτίνου τοῦ μᾶς ἔδινε τὸν ἀγαπημένο του Ἄϊνε στὴ δημοτικὴ ὁ Κλεάνθης Τριαντάφυλλος καὶ ὁ Βλάσης Γαβριηλίδης, οἱ Διόσκουροι τοῦ «Ῥαμπαγᾶ» καὶ τοῦ «Μὴ Χάνεσαι» μᾶς ἔφερναν μὲν αὖρα βοσπορίτισσα, ὁ πρῶτος λαϊκὸς πρωτότυπος τραγουδιστής, ὁ δεύτερος, **Κάλιμπαι**, γοητευτικὸς καὶ μέλλο τὸ δάνεισμα τοῦ ψευδωνύμου του ἀπὸ τὸν σαιξπηρικὸ κτηνάνθρωπο, ἐπαναστάτης ρυθμιστῆς τῆς δημοσιογραφίας καὶ, καθολικώτερα, τοῦ πεζοῦ μας λόγου. Ὁ Νικόλαος Πολίτης μᾶς ἔμπαζε στὰ ὁλόδροσα λειβάδια τῆς λαογραφικῆς ζωῆς. Ἔτσι ἔταν πρωτοφάνηκαν στὰ 1886 τὰ «Τραγοῦδια τῆς πατρίδας μου» μὲ τὶς σελίδες ὅλες τους στὴ δημοτικὴ, τὴν ἐμφάνισή τους τὴ χαιρέτησε μέσα σ' ἓνα του εὐγενικώτατα ἐνθουσιαστικὸ σονέτο, δημοσιευμένο δὲ θυμοῦμαι πιά σὲ ποῦ φύλλο, πειραιώτικο ἢ ἀθηναϊκὸ, ὁ Γεώργιος Στρατήγης. Καὶ ὅμως ὁ Στρατήγης κ' ἐγὼ δὲν εἶχαμεν ἐγκαταλείψει ἀκόμα τὴν καλλιέργεια τῆς δημοτικῆς. Στὴν «Κλειὸ» τῆς Λειψίας τὸν ἴδιο χρόνο τυπώονταν ὁ «Ἵπνος» μου, ποίημα μὲ τὸ ὄποιο καὶ τὴ σκάλιζα στὸν στίχο καὶ τὴν ἀποχαιρετοῦσα γιὰ πάντα τὴν καθαρεύουσα. Λίγα χρόνια ὕστερα, στὸ Φιλαδέλφειο ποιητικὸ διαγωνισμό, σὰ νὰ εἶταν κάποιος κριτικῆς ἀντίδραση στὸν πρωτοσπεφανωμένο ἐκεῖ δημοτικιστὴν «Ἵμνον εἰς τὴν Ἀθηνᾶν», βραβεύονταν ὁ «Ἔρωσ καὶ ἡ Ψυχὴ» τοῦ Στρατήγης. Στὸ ποίημα τοῦτο ἀγγίζεν ὁ ποιητῆς θέμα ἀπὸ τὰ ὠραιότερα καὶ τὰ πλέον πολυσήμαντα, δοκιμασμένο κατὰ διαφόρους τρόπους ἀπὸ ξακουσμένους τῆς Εὐρώπης ψάλτες. Καὶ δείχνονταν μὲ αὐτὸ συνεχιστῆς ἀξίος τῆς ραγκαβικῆς λύρας ποὺ μᾶς τόμισε στὶς χορδές της τὸν «Πλοῦν τοῦ Διονύσου» καὶ τῆς βλαχικῆς κομποπρέπειας τοῦ «Φειδία καὶ Περικλῆ» μὲ τὴ διαφορὰ πὼς τὴν κλασικίζουσα στιχουργικὴ χάρη τοῦ πρώτου καὶ τὴν ὑπόψυχη δεξιοτεχνία τοῦ δευτέρου τὴν ἔκανε νὰ λησμονιέται μὲ κάποιον, ἐπὶ τὸ ρομαντικώτερον, φλόγα καὶ ρηματικὴ περίσσεια.

Τὸ ποίημα «Ἔρωσ καὶ Ψυχὴ» ἓνας ἀπλὸς σταθμὸς γιὰ ξεκούρασμα εἶναι στὴν ποίηση τοῦ Στρατήγης. Ἐσκινώντας ἀπὸ κεῖ, δὲν

ἔλειψε νὰ προσχωρήσῃ στὸ χορὸ τῶν ποιητῶν ποὺ ἡ δημοτικὴ γλώσσα Μοῦσα τοὺς γινόταν ἀποκλειστικὴ. Πολυγράφος, ἀν τὸν ἴδῃ κανεὶς ἀπὸ τὸν ὄγκο τῶν ἔργων ποὺ συνέγραψε, ὀλιγογράφος, ἀν τὸν κοιτάξῃ κανεὶς ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἔργων ποὺ τοῦ ἀπομένουν ἀνέκδοτα ἢ ἀτελείωτα, ἀν τὸν παραβῆλῃ πρὸς τὴν πολυγραφία τῶν ποιητῶν ποὺ ἀφιέρωσαν ὅλη τους τὴ ζωὴ στὴν καλλιέργειαν τοῦ στίχου, καὶ τῶν εἰδῶν τῆς ἐντεχνῆς πεζογραφίας, Ὁ Στρατήγης, καὶ μὲ ὅλα του τὰ διαλείμματα, στὴ μοναξιά του ἀποσυρμένος καὶ σιωπᾶνοντας, καὶ μὲ ὅλα του τὰ νευριαστικὰ τινάγματα, μὲ τὴν ἀποχή του ἀπὸ ζητήματα ποὺ ταραττοῦν καὶ συγκλονοῦν, καὶ ἄλλοτε τοῦ κάκου ἀναστατώνουν, ἄλλοτε ὀργώνουν τὰ χόματα πρὸς νέα θερίσματα, δοῦλεψε γερὰ τὴν ποίηση, καὶ δοκίμασε ὅλα σχεδὸν τὰ εἶδη τῆς λογοτεχνίας: τὸ λυρικὸ ποίημα ἐρωτικῆς ὁρμῆς ἢ διθυραμβικῆς μανίας γεννήματα καὶ ἔθρημα, τὴν ἐπικὴ ἀφήγησιν, τὸ δράμα, τὸ διήγημα, τὴ φιλολογία τῶν ἀπομνημονευμάτων, τὸ ποίημα τοῦ πατριωτισμοῦ μὲ τὰ κλητήρια καὶ τὰ τρόπαιά του, μὲ τὸ θυμὸ του καὶ μὲ τὰ μίση του. Ἡ φύσις τὸν ἐμπνέει καὶ τὸν κάνει ν' ἀκούῃ «τί λένε τὰ κύματα», τὸ χαρακτηριστικώτερο βιβλίο του, καὶ περισσότερο ἀπὸ τὴ φύση ἢ ἱστορία, μὲ πρωταγωνίστρια πάντα τὴ μεγάλη του Πατρίδα. Ἀλλὰ ἡ πατρίδα ποὺ εἶνε τῆς καρδίας του ἡ καρδιά βρίσκει στὸ ἠρωικὸ νησί του. Οἱ στίχοι του ποὺ ἐπιγράφονται «Στὸ νησί μου», λυρικοεπικὸς ὕμνος πρὸς τὴ νεράϊδα τοῦ Αἰγαίου, τὴ γεννήτρα του καὶ λατρεμένη ξετυλίγονται σὲ 282 ὀκτάστιχες δεκαπεντασύλλαβες στροφές, ἀπαράβατες κανονικὰ στὸ μέτρο τους, στὸ σχῆμα τους καὶ στὶς ρίμες τους.

Ἄν σὲ παινῶ, γιὰ νὰ ῥθουνε νὰ σ' ἀγαπή-
[σοῦν ξένοι,
Καὶ δὲν ὕμνῶ τὰ κάλλη σου μὲ πιά
[πολλὴ στοργή.

Γιὰ νὰ ῥθουνε καὶ μένουνε μὲ σένα
[ἔρωτευμένοι,
Νυφούλα τοῦ Σαρωνικοῦ, στὴν ὠμορφὴ
[σου γῆ.
Ἄν τὴν ὄρα ὀλημερὶς κινῶ μισοκλεισμένα
[χεῖλια,
Καὶ δείχνω στὰ λουλούδια σου λαχτάρα
[πιά πολλή,
Μακρὰ ἀπ' τὸν κόσμον κ' ἔρημος μὲ
[κάποια ὑφαίνω ξήλεια
Καὶ τὴν ἐντάφια κεντῶ τῶν γάμων μας
[στολή.

Ἡ ἀγάπη αὐτὴ πάει πρὸς τὸ πάθος τῆς ἐρωτικῆς ἀδιαλλαξίας ποὺ ἐμπνέει μὴ γυναικα. Ἀκόμα καὶ ὅταν οἰστρηλατῆται ἀπὸ τὴ Μεγάλη του Πατρίδα ὁ ποιητῆς σέρνεται περισσότερο ἀπ' ὅτι θὰ ἔπρεπε ἀπὸ τοῦ πάθους του τὴ σφοδρότητα ἡ ματιά του θολώνεται καὶ ὁ πολιτικὸς ταραχος κάποτε καταντᾷ νὰ ἀποσκεπάζῃ τὴν ποιητικὴ γαλήνη ποὺ καὶ μέσα στὸ μεθύσι της δὲ χάνει ἀπὸ τὰ μάτια πῆς κάποια διακριτικὴ πυξίδα. Ἀλλὰ στὸν ποιητὴ ζήτημα εἶναι ἂν πρέπει νὰ καταλογίσουμε στὸ παθητικὸ του τὴν ἀκρότητα αὐτὴ τῶν αἰσθημάτων του, ὅταν πατρίδα του εἶναι ἡ Ἑλλάδα, καὶ ὅταν μιλήῃ γιὰ τὴν Ἑλλάδα τῶν τελευταίων καὶ ἐπικῶν καὶ τραγικῶν καιρῶν, μαζὶ καὶ ἡρώϊσσα καὶ πρόβατον ἐπὶ σφαγῆς. Τὰ ὀκτάστιχα «Στὸ νησί μου» εἶναι ὁ ποιητικὸς ἀπολογισμὸς τοῦ Γεωργίου Στρατήγης μὲ ὅλα του τὰ προτερήματα ἐκεῖ μέσα, καὶ τὰ ψεγάδιά του ἀκόμα, λογικὰ κ' ἐκεῖνα ἐπακολουθήματα τῶν ἀρετῶν του. Ὁ λυρισμὸς ἐκεῖ χορεύει τὸν πυρρῆιον, ἀφροσταλάζει λουσμένος στὰ σμαραγδένια κύματα, σταματᾷ στὶς τρυφερὲς λεπτομέρειες, δραματίζεται «σεμνὴ ναυαγιστῆρα τὴ Ναυσικᾶ, ποὺ καρτερεῖ τὸν Ὀδυσσεά της».

10. 9. 1927.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Η ΟΧΙΑ

Μεταξύ των νεωτέρων Βουλγάρων μυθιστοριογράφων και διηγηματογράφων, εξαιρετικῶς κατέχει θέσιν και ὁ συγγραφεὺς τοῦ παρόντος διηγήματος Δημήτρης Σισμάνοβ. Υἱὸς τοῦ διακεκριμένου καθηγητοῦ τῆς φιλολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Σόφιας, διδάκτωρ τῆς Νομικῆς, εἶναι διορισμένος εἰς ἐκλεκτὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν, ἢ ὁποία ὅμως δὲν τὸν ἐμποδίζει νὰ σχολῆται μ' ἐπιτυχίαν εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Πλείστα διηγήματά του ἔχουν μεταφρασθεῖ εἰς τὴν Γαλλικὴν ἀπὸ τὴν ὁποίαν καὶ μεταφράζομεν τὸ παρόν.—Σ.τ.Μ.

Ἦταν πολὺ φρόνιμοι, μάλιστα ὁ ἄντρας περνοῦσε γιὰ ἡσυχος καὶ μυαλωμένος. Γι' αὐτὸ κανεὶς δὲν κατόρθωσε νὰ μαντέψῃ τὸ μυστικὸ τῆς τραγικῆς αὐτῆς περιπέτειας, ποὺ ἄφηκε σ' ὅλους τόσο θλιβερὴ ἀνάμνηση, ὅχι μόνον γιὰ τὴν γενικὰ εἶναι πολὺ δυσάρεστο νὰ γίνεται κανένας μάρτυρας σὲ τέτοια πράγματα, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ ὅσοι πῆραν μέρος σ' αὐτὴ τὴν ἐκδρομὴν εἰς τὴν Βιτόκα, ὑποχρεώθηκαν ἔπειτα νὰ κατεβάσουν εἰς τὴν ἀγκαλιά των, ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸ «Χρυσὸ Γεφύρι», δυὸ λαβιωμένους. Ὁ ἓνας, ὁ ἄντρας, πέθανε στὰ χέρια των ἐνῶ ἀκόμη ἦταν στὸ βουνό, κι' ὁ ἄλλος, ὁ γιατρός, στὸ δάσος, κάτω ἀπὸ τὸ Κνιάγεβο. Καὶ σ' ὅλο τὸ κατέβασμα ἢ συντροφιά, καθὼς κ' ἡ Ἑλένη, μισοπεθαμένη ἀπὸ τὴν τρομάρα τῆς, ρωτοῦσαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον πῶς καὶ γιὰ τὴν ἔγιναν ὅλ' αὐτά. Μὰ κανένας δὲν ἔβρισκε μιὰ ἱκανοποιητικὴ ἀπάντησιν, γιὰ τὴν καὶ κανένας δὲν εἶχε διακρίνει τὴ φοβερὴ ὀχία, ποὺ σταύθη ἀφορμὴ τῆς καταστροφῆς.

Ἡ ὀχία εἶχε βγεῖ κάτω ἀπὸ τὴν πέτρα, λίγες στιγμὲς πρὶν ὁ ἄντρας τῆς Ἑλένης ξυ-

πνήσει καὶ ρίξει τὴν ματιὰ του πρὸς τὸ δάσος, ὅπου εἶδε τὴ γυναῖκα του νὰ κουβεντιάξῃ μὲ τὸν γιατρό. Στὴν ἀρχή, ὁ ἄντρας δὲν ἔδωκε μεγάλη προσοχή. Ἡ γυναῖκα του εἶχε στενὴ φίλια μὲ πολλοὺς ἀπὸ τὴν συντροφιά αὐτή, ποὺ ἐκεῖνος ἀπειθείας οὔτε τοὺς ἐγνώριζε καλά-καλά. Τὴν

πρῶτη στιγμὴ μάλιστα δὲν τοῦ φάνηκε παράξενο πῶς ἡ γυναῖκα του καὶ ὁ γιατρός μιλοῦσαν τόσο ζωηρά, ὥστε ὅταν κάποιος σιμᾶ τους μίλησε, ἐκεῖνοι δὲν τὸν ἀκούσαν κἀν. Ἀλλὰ ἐνῶ ἐτοιμαζόταν νὰ ξεπλωθῇ πάλι ἀναπαυτικώτερα γιὰ νὰ κοιμηθῇ λίγο ἀκόμα, ἔνωσε κάποιον χῶδινε μὲς στὸ κρανίον του σὰν αἰχμηρὴ λάμα κι' ἀμέσως ἔβγαλε ἀπὸ μέσα του κάθε κόπωση, κάθε βαριεμάρα, κάθε τυφλὴ ἐμπιστοσύνη, ὅλα ὅσα ἡ καθημερινὴ ζωὴ καὶ ἡ συνήθεια εἶχαν μαζέψει. Γίνηκε ὅλος σὰν ἓνα κουβάρι νεῦρα, ποὺ μὲ φορικτὴ γρηγοράδα συγκεντρώνουν, ἐξηγοῦν καὶ ἀποφασίζουσιν ἀλάθτητα. Εἶδε τὴν Ἑλένη, ἐνῶ μιλοῦσε μὲ τὸν γιατρό, νὰ πλῶνῃ σιγά τὸ χέρι καὶ μὲ

μερικὲς γοργὲς κινήσεις νὰ βγάλῃ κάτι ποὺ ἦταν στὸ λαιμὸ του. Στὴν αὐτόματη ἐκείνη κίνηση τοῦ χεριοῦ τῆς, στὸ ἀνατριχίασμα τῶν δακτύλων τῆς, στὴν ἀδιαφορία τέλος ποὺ ὁ γιατρός δέχθηκε αὐτὸ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ἑλένης, ὑπῆρχε κάτι τὸ τόσο οἰκεῖο, κάτι ποὺ ἔλεγε τόσο ἑξάστερα πῶς οἱ δυὸ ἐκεῖνοι ἦσαν συνειδησμένοι ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλον, ὥστε ὁ ἄντρας τῆς Ἑλένης τὰ κατάλαβε ὅλα, σὰ νὰ εἶχε ἰδεῖ τὴν γυναῖκα του νὰ γκαλιάζῃ κίβλα τὸν γιατρό.

Ἀλλὰ μ' ὅλο ποὺ εἶδε καὶ κατάλαβε ὁ ἄντρας, πάλι δὲν θὰ ἔκανε τίποτα. Ἴσως μάλιστα ἡ ἐμπιστοσύνη, ἡ συνήθεια καὶ ἡ μαλακὴ ζέστη ἐκείνου τοῦ ἀπομεσήμερου θὰ νικοῦσαν τὴν ξαφνικὴ φώτισή του, ἂν ἡ ὀχία δὲν ἔβγαινε ἴσα-ἴσα τὴ στιγμὴ ἐκείνη κάτω ἀπὸ τὴν πέτρα καὶ, τρομαγμένη ἀπὸ τὸ πόδι τοῦ ἄντρα ποὺ τὴν πάτησε, δὲν σηκωνόταν καὶ δὲν τὸν δάγκωνε στὸ γόνατο, ποὺ ἡ κοντὴ κυλότητα τοῦ ἀλπινιστῆ τᾶφινε γυμνὸ.

Ὁ ἄντρας δὲν κατάλαβε ἀμέσως τί τοῦ συνέβαινε. Τὸ δάγκωμα τοῦ φιδιοῦ δὲν ἦταν τόσο δυνατὸ ὅσο τὸ δάγκωμα τῆς ἀλήθειας. Ὡστόσο τὸ ἐνστικτο τῆς αὐτοσυντήρησης γιὰ μιὰ στιγμὴ τὸν συγκλόνησε, ὅταν ἡ ὀχία ξετύλιγε τὰ δακτυλίδια τῆς, καὶ τὴν ἄρπαξε ἀπὸ τὸ λαιμὸ καὶ τὴν πέταξε μακριὰ του. Ἀλλ' ἀμέσως ὁ ἑλαφρὸς πόνος τοῦ δαγκώματος ἀπὸ τὰ δόντια τοῦ φαρμακεροῦ ἔρπετοῦ, κι' οἱ δυὸ σταλαγματιὰ ἀπὸ αἷμα πάνω στὸ γόνατό του, τοῦ ἔδειξαν πῶς δὲν κατόρθωσε νὰ τὴν γλυτώσῃ. Κυριεύθηκε τότε ἀπὸ τὸν πρῶτο ἐκεῖνο φόβο ποὺ κατανικᾷ κάθε πλάσμα νικημένο ἀπὸ τὸν ἐχθρό του. Στὸν ἴδιον καιρὸν πέρασαν ἀπὸ τὸ νοῦ του σὰν ἐπιγραφὰς τὰ δυὸ παραγγέλματα ποὺ δίνονται σ' αὐτὴ τὴν περίστασιν: «Μὴν πιπιλίσετε τὴν πληγὴ», «τὸ καλύτερον εἶναι νὰ τὴν καυτηριάσετε ἢ νὰ κόψετε ὅλο τὸ φαρμακωμένο μέρος».

Ἀλλ' αὐτὰ ὅλα χρειάζονταν καιρὸ καὶ βοήθεια ἀπὸ ἄλλους. Ἐπειτα, τὴ στιγμὴ ἐκείνη, δὲν ἦταν αὐτὸ ποὺ τὸν ἐνδιέφερε περισσότερο. Ἦταν νὰ κατασκοπεύῃ τί ἔκαναν ὁ γιατρός κι' ἡ Ἑλένη. Καὶ κοίταζε πρὸς τὸ μέρος των.

Ἄυτοὶ ἐξακολουθοῦσαν νὰ κουβεντιάξουν μὲ τὴν ἴδια ζωηρότητα. Εἶχαν τραβηχτεῖ λί-

γα βήματα πίσω ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα. Ὁ γιατρός θέριζε τὸ χορτάρι μὲ ἓνα λιανὸ μπαστουνάκι καὶ χαμογελοῦσε μὲ ὑψὸς εὐχαριστημένο ἂν καὶ λιγάκι σκοτισμένο, ἐνῶ ἡ Ἑλένη σὰ νὰ προσπαθοῦσε νὰ τὸν πείσῃ.

Ἀλλ' ἀντὶ νὰ τὸν κοιτάξῃ στὰ μάτια, ἐκείνη τὸν κοίταζε στὸ λαιμὸ καὶ στὸ στήθος του, τὸ ξεγυμνωμένο ἀπὸ τὸ τουριστικὸ του πουκάμισο, ἓνα στήθος σταρόχρωμο, ποὺ ἔδειχνε ὑγεία καὶ φρεσκάδα. Τὸ στόμα τῆς γυναίκας, ἀνοίγοντας μὲ ὀρμή, φαινόταν σὰ νὰ θελε νὰ ρουφήξῃ ἐκείνη τὴ σάρκα.

Ὁ ἄντρας τῆς Ἑλένης ἀναστενάξε τόσο ἀδύνατα, ὥστε μόλις ἀκούσθηκε, σὰν ἀνθρώπος ποὺ παλέβει μὲ κακὸ ὄνειρο, κι' ἄρπαξε τὸ γόνατό του. Τοῦ ἐρχόταν νὰ τὸ πετάξῃ κι' αὐτὸ, ὅπως ἔκαμε πρὸ ὀλίγου μὲ τὸ φίδι. Ἦθελε νὰ κράξῃ κάποιον νὰ τὸν βοηθήσῃ. Ἀλλὰ τὴν ἴδια στιγμὴ σκέφθηκε πῶς μόλις θὰ φανέρονε ἐκεῖνο ποὺ τοῦ συνέβαινε, ὁ γιατρός θὰ ἔτρεχε χωρὶς ἄλλο νὰ τὸν βοηθήσῃ, θὰ τοῦ ἐκαυτηρίαζε τὴν πληγὴ ἢ θὰ τοῦ ἔβγαζε ὅλο τὸ φαρμακωμένο κρέας. Κι' ἐκεῖνος, — ὁ ἀπατημένος σύζυγος, — θὰ ἦταν τότε ὑποχρεωμένος νὰ παραδοθῇ στὰ χέρια του σὰν ἓνα μικρὸ παιδί, γογγύζοντας κάτω ἀπὸ τὸ ζεστὸ σίδερο ἢ τὸ μαχαίρι του. Θὰ φαινόταν γελοῖος στὰ μάτια τῆς Ἑλένης, ποὺ θὰ κοίταζε ἀπὸ μακριὰ καὶ δὲν μποροῦσε νὰ μὴν τῆς ἔλθῃ ἡ σκέψις πῶς τὰ ἴδια ἐκεῖνα χέρια ποὺ ἔθεράτευαν μὲ τόση ἐπιδεξιότητα τὸν ἄντρα τῆς, ἦταν τὸ ἴδιο γλυκὰ ὅταν τῆς χαιδεύαν τὸ πρόσωπο καὶ τοὺς ὤμους τῆς. . .

Ἐνῶς ἀπὸ τοὺς ἐκδρομῆς, ἐκεῖνος ποὺ μισοκοιμόταν πρὸς τὸν καιρὸ ἀπὸ τοὺς ἄλλους στὸν ἄντρα τῆς, διηγήθηκε ὑστερώτερα πῶς τὸν εἶχε ἀκούσει ξαφνικὰ νὰ μουγκρίζῃ ὑπόκωφα σὰ θηρίο, κι' ὅταν τὸν ρώτησε «τί ἔχεις», δὲν τοῦ ἀποκρίθηκε τίποτα. Ἀλλ' αὐτὰ τὰ λόγια δὲν ἐφώτισαν διόλου τὸ μυστήριον κανένας δὲν πρόσεξε σ' αὐτά. Κι' ὅμως ἦταν ἀλήθεια: ὁ ἄντρας εἶχε μουγκρίσει, ἢ μᾶλλον ἀναστενάξει, ἀλλ' αὐτὴ τὴ φορὰ ὅχι σὰν ἀνθρώπος κυριευμένος ἀπὸ ἐπιείκη, ἀλλὰ σὰν τὸν κρεμασμένο πᾶνω ἀπὸ γκρεμὸ, ποὺ καταλαβαίνει πῶς γηρεμίζεται καὶ καταβάλλει μιὰ στερνὴ προ-

σπάθαια γιὰ νὰ γλυτώσῃ. Ἴσως θὰ κατόρθωνε νὰ κρατηθῆ καὶ νὰ σωθῆ μ' ἓνα ὁποιοδήποτε τρόπο, ἂν ὁ γείτονας του δὲν τὸν εἶχε ρωτήσῃ «τί ἔχεις». Γιατὶ αὐτὸ τοῦ ἀπέδειξε πὼς τοῦ κάκου θὰ κοπίαζε, κι' ἂν ἀκόμη πήγαινε νὰ κρυφθῆ στὸ δάσος κι' ἐκεῖ, στὴν ἐρημιὰ, καυτηρίαζε μόνος τὴν πληγὴ του. Γιατὶ σὰ θὰ γύριζε κουτσαίνοντας καὶ μὲ τὸ γόνατο δεμένον, δὲν θὰ μπορούσε νὰ ξεφύγῃ τὴν προσοχὴ τῶν ἄλλων κι' ἐπομένως τὰ χέρια καὶ τὴν ἐπέμβαση τοῦ γιατροῦ. Μὰ κι' ἂν δὲν τὴ δεχόταν, οἱ σύντροφοί του θὰ τὸν ὑποχρέωναν νὰ δελεῖ τὴν πληγὴ του στὸν ἐχθρό. Κι' ἔτσι θὰ γινόταν τὸ ἴδιο γελοῖος σὰ νὰ τὸν ἔκραζε μόνος του νὰ τὸν βοηθήσῃ. Ἀλλὰ ἴσως τὸ καλύτερο θὰ ἦταν νὰ ἐνεργήσῃ μὲ τὸν ἀκόλουθο τρόπο: νὰ σηκωθῆ, νὰ κἀνῃ νεῦμα στὸ γιατρὸ καὶ νὰ τραβήξῃ μαζύ του στὸ δάσος. . .

Δὲν μπορεῖ κανένας νὰ τὸ ἀρνηθῆ: γιὰ λίγες στιγμὲς ἤθελε νὰ ἐνεργήσῃ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο. Ὁ φόβος του γιὰ τὸ θάνατο, (πήγαιναν στὴ Μαύρη Κορφή, καὶ στὸ διάστημα τῶσων ὥρῶν τὸ φαρμάκι τῆς ὀχιάς μπορούσε νὰ τὸν σκοτώσῃ), ὁ φόβος αὐτὸς τὸν κυρίεψε δυνατὰ, μόλις κατάλαβε πόσο ἡ θέση του θάταν ἀπελπιστική, ἂν ἐπέμενε νὰποφύγῃ τὴν ἰατρικὴ ἐπέμβαση. Μιὰ στιγμή μάλιστα τὰ χεῖλη του ἀνοιξαν γιὰ νὰ φωνάξουν «γιατρέ!». Ἀλλὰ τὴν ἴδια στιγμή, εἶδε πὼς ἡ Ἑλένη ἔλεγε κάτι στὸ σύντροφό της, ἐνῶ ἀπὸ τὰ χεῖλη της ἔβγαινε ἓνας ἀναστεναγμὸς ποὺ φούσκωσε τὰ στήθη της καὶ τὰ ἔκανε νὰ πεταχθοῦν προκλητικὰ κάτω ἀπὸ τὴ σεμιζέτα της, ὅλο-

στρόγγυλα. Κι' ὁ γιατρὸς ἔσκιασε πάνω της, ἔσφιξε μιὰ προσεχτικὴ ματιὰ γύρω του καί, ἀφοῦ βεβαιώθηκε πὼς ὁ ἄντρας της ἦταν ἀκόμα ξαπλωμένος στὸ ἴδιο μέρος κι' ἔξακολουθοῦσε φαινομενικὰ νὰ κοιμᾶται, ἔκαν' ἓνα νεῦμα ποὺ μόλις διακριθῆκε, κατὰ τὸ δάσος, σὰ νὰ τῆς ἔλεγε: «Ἑλά, κανένας δὲν μᾶς προσέχει!»

Σὰν εἶδε δὲ αὐτὰ, ἐκεῖνος κατάλαβε ἀμέσως πὼς τὸ δάγκωμα τῆς ὀχιάς ἔχανε πιά τὴ σημασία του σὰν κίνδυνος ποὺ ἀπειλοῦσε τὴ ζωὴ του. Δὲν ἦταν παρὰ ἓνα χεῖρι ποὺ θὰ ξετύλιγε ἓνα κουβιάρι καὶ ποὺ θὰ ἔκανε νεῦμα νὰ τελειώσουν ὅλα προτοῦ τὸ κουβιάρι αὐτὸ ξετυλιχθῆ ὀλόκληρο, —πρὶν ἀρχίσῃ τὸ δηλητήριον νὰ ἐνεργῆ...

Κατὰ βάθος, τὸ δηλητήριον εἶχε πιά ἀρχίσει νὰ ἐνεργῆ. Ἀλλὰ ὄχι στὸ κορμί του. Ἐκεῖ-μέσα δὲν εἶχε ἀκόμα εἰσδύσει παρὰ ὡς ἓνα δάχτυλο μόνον στὸ λαβωμένο μέρος, καὶ μιὰ ἀπλὴ καυτηρίαση θ' ἀρκοῦσε γιὰ νὰ τὸ σταματήσῃ. Μὲς στὴν ψυχὴ του ὅμως τὸ φαρμάκι τῆς σκηνῆς ποὺ εἶχε ἰδεῖ, ἐκπλώθηκε ἀμέσως μὲ τὴ θανάσιμη πνοή του. Κατόρθωσε γιὰ μιὰ στιγμή, —ἡ Ἑλένη κι' ὁ γ'ατρὸς τραβοῦσαν τώρα σιγὰ καὶ προφυλακτικὰ πρὸς τὸ δάσος τὸ πιὸ πυκνόν, —νὰ βγάλῃ τὸ περιστροφόν του, νὰ σκοτώσῃ μὲ μιὰ σφαῖρα τὸν ἀντίζηλό του καὶ μὲ μιὰν ἄλλη νὰ τελειώσῃ καὶ τὴ δική του τὴ ζωή...

Στὸ διάστημα αὐτὸ ἡ ὀχιά ἔφρουγε γοργὰ ἀνάμεσ' ἀπὸ τὰ ψηλὰ χορτάρια μέσα στὸ βαθὺ τὸ δάσος. Καὶ πέρασε σιμὰ ἀπὸ τὴν Ἑλένη, χωρὶς νὰ ὑποπτευθῆ πὼς βρισκόταν πλάι σὲ μιὰν ὁμοία της...

Μετάφραση Κ. Κ.

ΠΗΓΕΣ ΤΟΥ «ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΥ»,

Οἱ σημαντικώτερες ἐπιστημονικὲς ἐργασίες ἐπάνω στὸν «Ἐρωτόκριτο», ἔγιναν ἀπὸ τὸν Κωσταντῖνο Θεοτόκη κι' ἀπὸ τὸν κ. Στ. Ξανθουλίδη, καὶ βρίσκονται δημοσιευμένες, μέρος τοῦ πρώτου, ὀλόκληρον τοῦ δευτέρου, στὴν εἰσαγωγὴ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ποιήματος ποὺ ἔγινε τὸ 1915 στὸ Ἡράκλειο τῆς Κρήτης καὶ στὸ τυπογραφεῖο τοῦ Στ. Μ. Ἀλεξίου.

Οἱ ἐργασίες αὐτὲς βέβαια ἔχουνε τὰ σχετικὰ τους τρωτά, καὶ συχνὰ στηρίζονται σ' ὑποθέσεις ποὺ μ' εὐκολία δεικνύονται σφαλερές, ὅμως ἡ κύρια γραμμὴ τους, ἀνστηρὰ ἐπιστημονικὴ, ἔδωσε τὴ σωστὴ κατεύθυνση ποὺ ἄφειλε νάχανε πάρει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ οἱ ἔρευνες γιὰ τὸν «Ἐρωτόκριτο».

Ἀκολουθώντας λοιπὸν τὴν ἴδια κατεύθυνση κ' ἐξετάζοντας τὶς πηγὰς καὶ τὶς ἐπιδράσεις τοῦ κειμένου, εὗρήκαμε ἀρκετὰ καινούρια στοιχεῖα, ποὺ τὰ παραχωροῦμε εὐχαρίστως τόσο πρὸς τοὺς φίλους τῆς μαθησεως, ὅσο καὶ πρὸς τοὺς τυχόν ἄλλους ἐρευνητὲς τοῦ «Ἐρωτοκριτοῦ», μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς μπορεῖ νὰ τοὺς χρησιμεύσουν ἢ καὶ νὰ τοὺς κατευθύνουνε στὶς ἔρευνές τους.

Καὶ πρῶτα, ἂς ἐκθέσωμε τὶς ἐπιδράσεις ἀπὸ τὸ Ἔργο τοῦ Λάντε ποὺ συναντᾶμε στὸν «Ἐρωτόκριτο».

Ὁ Κωστ. Θεοτόκης ἀναφέρει πὼς οἱ στίχοι τοῦ «Ἐρωτοκριτοῦ»:

«Τοὶ περαζόμενοι καιρούς, ποὺ οἱ Ἕλληνες
[ὠρίζα,
Κι' ὁποῦ δὲν ἔχει ἡ πίστις της θεμέλιον μηδὲ
[ρίξα».

(Πηλ. Α', σ. 9-20).

μπορεῖ νὰ παραβληθοῦνε μὲ τοὺς ἀκόλουθους στίχους τοῦ Λάντε:

«E vissi a Roma sotto il buono Augusto,
Al tempo degli dei galsi e bugiardii».

(Κόλαση, ἄσμα I, σ. 71-72).

δηλαδή: «Ἐξήσα· στὴ Ρώμη κάτω ἀπὸ

καλὸν Αὐγουστο, τὴν ἐποχὴ ποὺ εἶχανε θεοὺς πλαστοὺς καὶ ψεῦτες».

Ἡ σχέση ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὰ δύο ἀποσπάσματα, χωρὶς ἀμφιβολία, ὑπάρχει ὁμοίως εἶναι τόσο μακρινή, ποὺ μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ κι' ἀπλὴ σύμπτωση, γιατί ὁ Κορνάρου, πνεῦμα καταπληχτικὰ ἀφομοιωτικόν, ἀλλοιώνει καὶ προσαρμόζει μὲ τὸ θέμα του τὰ διάφορα στοιχεῖα ποὺ δανείζεται ἀπὸ τρίτους. Καὶ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ τὸ ἐξήσῃ ποτὲ ὁ ἀναγνώστης μας, καθὼς καὶ ὁ κάθε μελετητὴς τοῦ «Ἐρωτοκριτοῦ», ὁ ὁποῖος, ἀσφαλῶς, παράπολλες φορὲς θὰ σταματήσει καὶ θὰ πεῖ: Αὐτὸ μοῦ θυμίζει στίχους τοῦ τάδε ποιητῆ, κι' αὐτὸ τοῦ τάδε· καὶ ὅταν θὰ ζητάει νὰ παραβιάσῃ τὰ σχετικὰ ἀποσπάσματα, θὰ μένει μὲ τὴν ἀμφιβολία καὶ θὰ σκέφτεται: Μὰ μπορεῖ νάναί κι' ἀπλὴ σύμπτωση. Κεῖ ἀσφαλῶς γιὰ σύμπτωση θὰ περνοῦσε, ἂν αὐτὸ συνέβαινε μιὰ, δυό, τρεῖς φορὲς. Ὅταν ὅμως συμβαῖνῃ παράπολλες, καὶ κάπου-κάπου μάλιστα ἡ ἀφομοίωση καὶ ἡ προσαρμογὴ γίνεται μὲ τρόπο ποὺ τὸ σχετικὸ ἀφομοιωμένο μέρος νὰ διατηρῆ σημαντικὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχικῆς του μορφῆς, τότε χωρὶς ἀμφιβολία δὲ μπορεῖ ν' ἀμφισβητηθῆ πὼς ὁ Κορνάρου εἶχε ὑπ' ὄψει του κείμενα τρίτων, καὶ μὲ βεβαιότητα ὁ μελετητὴς πρέπει νὰ σημειώσῃ: Αὐτὸ τὸ δανείστηκε ἀπὸ τὸν τάδε κι' αὐτὸ ἀπὸ τὸν τάδε.

Καὶ ἰδοὺ, μέσα στὸν «Ἐρωτόκριτο» κι' ἄλλοι στίχοι ποὺ παρουσιάζουνε δαντικὴν ἀπήχηση, ὅπως ὁ ἀκόλουθος:

«Μ' ἀπάνω, κάτω, ἐδῶ κ' ἐκεῖ αὐτὸς στημένο τὸ
[χει».

(Πηλ. Α', σ. 1214).

ποὺ μᾶς θυμίζει τὸν ἀκόλουθον στίχον τῆς «Θείας Κωμωδίας»:

«Di qua, di la, di giù di su gli mena».

(Κόλαση, ἄσμα V, σ. 48).

Σὲ μιὰ ὥρα ἔπηξε τὸ γάλα στὸ ἀπάνου μέρος καὶ λίγο πιὸ στερνὰ πὸ ἐγινε σπειρωτὸ ξεβραχιονίστη ὁ Γιώργης, ἔνιψε καλὰ τὰ χέρια του καὶ μάζωξε τὸ βούτυρο τόπια τόπια, σφίγγοντάς το νὰ στραγγίξει καλὰ τὸ γάλα. Χώρισαν ἔπειτα κάμποσο γάλα σὲ μιὰ καρδάρια γιὰ **πρόσγαλο** (τὸ ρήνουν στὸν τυρόγαλο πὸν βράζουνε καὶ γίνεται ἡ μυντζήθρα), τὸ ρέστο τὸ ρήξανε σ' ἓνα λεβέτι καὶ τὸ **πήτρισαν**. Τὸ σκεπάσανε καλὰ καὶ σὲ λίγο ἔπηξε κ' ἔγινε **στάλπη**. Βούτηξε ὁ Γιώργης τὰ χέρια του μέσα, τὴν ἀνακάτωσε καὶ τὴ γύρισε μὲ τὸ λεβέτι ὅπως ἦταν καὶ τὴν ἔρρηξε σ' ἓν' ἄλλο, πὸν ἦταν ἀπλωμένη ἡ τυροτσαντήλα.

Μόλις τᾶδειασε καλὰ, ἔδωσε τὲς τέσσερες ἄκρες τῆς τσαντήλας δυὸ καὶ δυὸ συναμεταξί τους καὶ περνώντας στὸ δέσιμο ἓνα λεβητόξυλο (μακρὸ δυνατὸ ξύλο, πὸν κομιάνε μὲ δάφτυ στὲς λεβητόφουρες τὸ γάλα καὶ τὸ τυρὶ), σήκωσε τὴν τσαντήλα στὰ χέρια, τὴν ἄφηκε καὶ σούρωσε λίγο ὁ τυρόγαλος καὶ τότε τὴν κρέμασε στὲς λεβητόφουρες, βάνοντας ἀπουκὰ μιὰ καρδάρια νὰ πιάνει τὸν τυρόγαλο πὸν στραγγίξει ρεντζεληστὰ ἀπὸ τὸ τυρὶ τῆς τσαντήλας. Ἐπειτα βράσανε τὸν τυρόγαλο ἀνακατώνοντας μὲ τὸν **τρίπτη**, ἔρρηξαν μέσα καὶ τὸ πρόσγαλο πὸν εἶχαν κρατήσει καὶ σὲ λίγο τὸν κατέβασαν ἀπὸ τὴ φωτιά. Τώρα εἶχε πήξει στὴν ἐπιφάνεια ὁ τυρόγαλος κ' εἶχε γίνει μυντζήθρα, πὸν τὴ μάζωξε προσεχτικὰ ὁ μπαρμπα Φώτης σ' ἓνα ψιλό πανί, τὸ δρεσε σφιχτὰ καὶ τὸ κρέμασε νὰ στραγγίξει. Τίωσαν κατόπι τὰ σκυλιὰ ἓνα ἓνα μὲ τὸν τυρόγαλο, ρήνοντάς τους στὸν χορὴ το, σκεπάσανε μέσα στὸ λεβέτι ὅσον ἔμεινε γιὰ νὰν τοὺς ρήξουνε καὶ τὸ βράδι, φροτώσανε τὸ τυρὶ καὶ τὴ μυντζήθρα στάλογο κ' ἔφυγε ὁ μπαρμπα Φώτης. Ὁ Γιώργης ἔμεινε κεῖ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β': ΤΑ ΠΑΣΚΑΛΟΓΙΟΡΤΑ

I. Τὸ Μεγαλοβδόμαδο.

Πήρανε τὴ βάρια σήμερα στὴν ἐκκλησιά! Μπαίνει τὸ μεγαλοβδόμαδο κ' ἔφτασε καὶ ἡ Λαμπρή. Ὅλη τὴ βδομάδα δὲν ξανα-
ὄχι τοιτωτὰ ὅμως. Ἐχει πολλὰς τρούπες γιὰ νὰ περνᾷ τὸ γάλα στ' ἀνεβοκατέβασμά του. Τὸ στεριώνουν σ' ἓνα μακρὸ λιανὸ ραβδί, τὸ πιάνουν ἀπὸ τὰπάνου μέρος καὶ βουτᾶνε μὲ δύναμη μέσα στὴν κἀδη.

φτειάσανε τυρὶ, τὸ γάλα τὸ πήζανε γιαούρτι.

Στὸ σπίτι τοῦ μπαρμπα Φώτη ἔχουν πολλές ἐτοιμασίες ἀρτὴν τὴ βδομάδα: θὰ βάνουνε ταῦτὰ τὴν Πέφτη, θὰ καθαρίζουνε καλὰ, θὰ **ξεκαπινίσουνε** τὴ μεγάλη Παρασκευὴ, θὰ φτειάσουνε τὰ γλυκίσματα καὶ τὲς γαλόπητες τὸ μεγάλο Σάββατο, ὅπως καὶ τᾶλλα χρόνια, μὰ ἔφτετο ἔχουνε καὶ ἄλλες δουλιὰς ἀκόμα: θὰ φτειάσουνε καινούργια ροῦχα γιὰ τὸ Δῆμο —τὰ Λαμπριάτικα— καὶ θὰ κεντήσουνε καὶ τὴν **κουλούρα**, πὸν θὰν τὰ στείλουνε ὅλα τὸ Σάββατο, σὰ θὰ φέρουνε τὸ Λαμπριάτικο φόρτωμα τοῦ γαιπροῦ.

Τὴν Πέφτη τὸ βράδι ἦσαν ἔτοιμα τὰ ροῦχα. Ἐργαστήσανε ἡ Χρυσάνθη μὲ τὴ νύφη τῆς ρεῖς ἡμέρες. Τὴν Παρασκευὴ καθαρίσανε μόνο, ξεκαπινίσανε τὸ σπίτι καὶ τὰπόγιομα πῆγε ἡ Χρυσάνθη γιὰ νὰ σολίσουνε τὸν **Ἐπιῖφιο** μὲ τᾶλλα κορίτσια¹.

Τὸ Σάββατο ἀπὸ νύχτα ἀκόμα ἄρχισε τὸ ζήμωμα τῆς κουλούρας. Ἦρθε μάλιστα νὰν τοὺς βοηθήσει, νὰν τὲς ὀδηγήσει ἡ Πανάγαινα ἡ γειτόνισσά τους, πὸν ἤξαιρε ἀπὸ τέτοια. Κ' ἔγινε ξαιρεικὸ τὸ ζήμωμα: βράσανε κανελλογαροφύλλα καὶ στραγγίξανε τὸ ζουμί τους, πὸν τὸ βράσανε στερνὰ ἀντάμα μὲ λάδι, μὲ μέλι καὶ μ' ἄσπραδια ἀβγῶν. Μ' ἄφτὰ τὴ ζυμώσανε. Τὸ κέντημα πῶ ἦτανε δουλιὰ τῆς Πανάγαινας! Κέντησε φίδια καὶ ψάρια μὲτὶ πὸν παλαίβανε καὶ ἀνάμεσά τους ξέβγαινε ἓν' ἄστρο (στεριά, θάλασσα καὶ οὐρανός!) Τὰπόγιομα ἦταν ἔτοιμη καὶ τόντις ὁμοροφροκεντημένη. Τὰ μίτια τοῦ φιδιῶνε καὶ τοῦν ψαριῶνε, κωμιμένα ἀπὸ μικρὰ χρωματιστὰ κουφέτα, γυαλίζανε σὰν ἀληθινὰ. Ἄ! μὰ ἦτανε μαστόρισσα σὲ τέτοια ἡ Πανάγαινα ἡ γειτόνισσα!.. Δέφτερή της δὲν ἔπαρχε!..

Τὸ Σάββατο τὸ δειλινὸ ἦσαν ὅλα ἔτοιμα, ταχτοποιημένα. Στὴν ὥρα ἔφτασε καὶ ὁ Νικολὸς ὁ Μεριάνος, πρωτοξάδεφρος τοῦ Δήμου, μὲ τὸ φόρτωμα: ἓνα ἀρνὶ ἔτοιμα-

¹ Τὴ μεγάλη Παρασκευὴ δὲν κάνει νὰ δουλέβουνε, καλὰ καλὰ οὔτε νὰ τρώνε. Οἱ γριὲς λένε πὸς μόνο ξίδι καὶ καπινὰ πρέπει νὰ τρώνε. Ἀπαγορεύεται τὸ τσογγυριστὸ τῶν ποτηριῶν κ' ἐπιβάλλεται νὰ πλένουν τὰ ράσα τῶν παιδιῶν καὶ νὰ ξεκαπινίσουνε τὰ σπίτια.

Δένε πὸς ὁποῖος γεννιέται τὴ μεγάλη Παρασκευὴ δὲ βλέπει χαίρι καὶ προκοπή: γεννήθηκε στὸ ξεκαπίνισμα!

σμένο γιὰ τὸ φροῖνο, ἓνα ψωμί κεντισμένο, μιὰ βαρέλα κρασί, μ' ἄλλαξιά ροῦχα—τὰ Λαμπριάτικα τῆς νύφης—καινούργια παπούτσι, χρυσὰ σκουλαρίκια κ' ἓνα δαχτυλίδι μὲ ρουμπίνι.

Μὲ τὸν ἴδιονε στείλανε στὸ Δῆμο τὴν κουλούρα καὶ τὴν ἄλλαξιά τὰ ροῦχα: ψιλό, μεταξωτὸ πουκάμισο, φουστανέλλα καὶ **σκάλτσες** μὲ χρυσόπλεχτες **γωνατάρες**, μὲ φούντα μεταξωτή.

II. Ὁ Καλολόγος

Νύχτα βαθεῖα... Κάπου κάπου κανένα σκυλὶ βαβίζει σὲ καναν ἀκαθόριστο θόρυβο καὶ κάλε πάβει γκρινιίζοντας.

Ὅλα τὰ ἔμψυχα κοιμοῦνται καὶ μόνο ἡ φύση γύρο ξαγρυπνίει κ' ἐτοιμάζεται γιὰ μιὰ νέαν ἀνάσταση καὶ γιὰ μιὰ φανέρωμα καινούργιο...

Ἄερας δὲ φυσᾷ... Οὔτε φύλλο δὲν κουνιέται... Κι ὅμως, σιερτὴ τὴν πλαστὴ αγκαλιά, νομίζει νινὰς πὸς ἀκούει ἓν' ἀλαφρὸ σούρσιμο, σὰν τοῦ φιδιῶν τὸ πέρασμα μὲς στὰ χορτάρια, ἓνα τριξίμο σιγανὸ, σὰν ἀλαφρανιστέναγμα πολίωρο, πὸν βγαίνει ἀπὸ τὰ δέντρα, τὰ κλαδιὰ, τὰ φύλλα, ἀπὸ χορτάρια πὸν τρανιάνουνε, καὶ ἀπὸ τὴ γῆς ἀκόμα π' ἀνοίγει τοὺς κόρφους της γιὰ νὰ βλαστήσει, νὰ ξεφυτρώσει καὶ ἄλλα βλαστάρια καινούργια...

Κι ἄξαφνα ὁ πρῶτος κόκορης: κικί-κου!... πὸν τὸν ἀκολοιούσανε καὶ οἱ ἄλλοι μὲ μυριόηχες ψιλότερες ἢ χοντροτέρες φωνὲς καὶ ἀποτελέσανε μιὰν ἀκανόνιστη θαρρυβόδια συναυλία. Ὁ παπάς πετάχτηκε ἀμέσως, ντύθηκε κ' ἔτρεξε στὴν ἐκκλησιά. Ἀνέβη, ἀπὸ τὴ σάπια σκάλα πὸν ἔτριζε σὰ νὰ πῆγαινε νὰ σπάσει, στὴν ἀγλαδιὰ πὸν ἦτανε κωμιωμένη ἡ καμπάνα, ἔπιασε τὸ γλωσσίδι καὶ ντιάν... ντιάν... ντιάν... σκόρπισε τὸν ψιλόηχο!...

Ἀπὸ τᾶλλα χωριά, σὰ νὰ ἦσαν σύμφωνοι, ἀρχινήσανε νὰ χτυπᾶνε τὲς καμπάνες καὶ οἱ ἀχοὶ ὅλων σμίγοντας κάνανε ἓνα ρυθμὸ, πὸν ἦτανε σὰν ἐρχαριστήρια ἀντιπόδοση στὲς γλυκὲς, μυστηριώδικες ψαλμοὺδες τῶν ἀγγέλων, πὸν σκόρπιζαν ἀπὸ τὸν ἀέρανὸ στὴ γῆς τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη».

Ἡ καρδιὰ φτερουγίζει ἀπ' ἀναγάλλιαση καὶ ἀνατριχίλες περνοδιαβαίνουν στὸ κορμὶ πᾶκουσμι τόσο διαφορετικῶν ἀχῶνε, ἐνω-

μένων ὅμως σὲ μιὰ φωνὴ γνομοσύνης καὶ φχαριστίας, σ' ἓναν ὕμνο, σὲ μιὰ μυστηριακὴ λατρεία...

Οἱ χωριανοὶ ξυπνᾶνε καὶ ἀλλάζουνε, βάνουνε τὰ λαμπριάτικα. Στὸ σπίτι τοῦ γερο Φώτη, ἔτοιμοι ὅλοι, μὲ τὴ νύφη χρυσοστολισμένη, πανώρια καμαρωμένη νεράιδα, περιμένουνε τοὺς συμπεθέρους, γιὰτὶ θὰ πᾶνε μαζὶ στὴν ἐκκλησιά, ἔτσι πὸν τὸ καλεῖ ἡ τάξη.

Σὲ λίγο φτιάσανε καὶ κεῖνοι, φέροντας διπλωμένες σ' ἓνα χαρτὶ τὲς λαμπάδες, πὸν θὰ καίγανε στὴν Ἀνάσταση χωριστὰ ἦσανε τυλημένες οἱ λαμπάδες τοῦ Δήμου καὶ τῆς Χρυσάνθης, δεμένες προσεχτικὰ μὲ μιὰ χρυσόκλωνα καὶ σκαλισμένες ὁμορφα.

Πήγανε στὴν ἐκκλησιά καὶ σταθίσανε ὅλοι μαζὶ μπουλουκισμένοι, οἱ γυναῖκες στὸ γυναιτικὸ καὶ οἱ ἄντρες μπροστὰ, πὸν ξεχωρίζανε, ὅπως ἦσαν ἀντέμα, σὰν ἓνα μπουκέτο φρεσκοκομμένα τριαντάφυλλα ἀνάμεσα σ' ἄλλα λελούδια.

Σὲ λίγη ὥρα ὁ πτόροπος ἔβησε ὅλα τὰ φῶτα. Ἀπόλυτο, πηχτὸ, μάβρο σκοτάδι βασίλευε γιὰ μιὰ στιγμή στὴν ἐκκλησιά, καὶ πέρασε ἀπ' ὅλους, ἀνάμιχτη μὲ φόβο καὶ μυστήριον, μιὰ γλυκάξερνη ἀνατριχίλα στὴν ἀναμονὴ τῆς μεγάλης Ἀνάστασης...

— **Δεῦτε, λάβετε φῶς!** φώναξε στερνὰ ὁ παπάς, βγαίνοντας μὲ μιὰ λαμπάδα ἀναμένη στὴν «Ὁραία Πύλη» ντυμένος μὲ τὸ ἱερά του, πὸν οἱ πολίχρωμες χάντρες τους, ραμμένες σὲ διάφορα σταβρωτὰ σκῆματα, λάμπανε, στράφτανε καὶ ἀχιδοβολάγανε. Ἐνας ἓνας ἔρχεται καὶ ἀνάβει τὴ λαμπάδα του. Ἡ ἐκκλησιά, δλόφωτη τώρα, ἀντιφέγγει, σὰ νὰ στέλνει παντοῦ τὸ χαρούμενον μήνυμα: «Χριστὸς Ἀνέστη!»

Οἱ ψάλτες ψαίλνανε μεγαλόφωνα μὲ τὴ συνοδεία τοῦ μουρμουρίσματος τῶν ἐκκλησιαζομένων, πὸν αἰσθάνονται μέσα τους μιὰ δύναμη ἀσυνήθιστη νὰν τοὺς πλημμυράει, μιὰ μεγάλη καὶ ἀκράτητη χαρὰ πὸν ζηταίει νὰ ξεσπάσει. Τὸ μονότονον καὶ σιγαλοχλίπερο σὰν ἀπολλισιάρικο «Κύριε λέησον» τώρα τάντικατάστησεν ἡ θριαμβεφτικὴ, σὰ χαρόσυμος τρετισμὸς πουλιοῦ, κραβγή: Χριστὸς Ἀνέστη!

Οἱ ψαλμοῦδιες σμίγουνε μὲ τοὺς χαρούμενους καὶ γλήγορους κωμιτισμοὺς τῆς καμπάνας κ' ἐνωμένοι καὶ μὲ τὸ ἐωθινὸ τρα-

γούδι τῶν περδικιῶν, πού τὰρχίζανε στὸν ἀπέναντι λόφο, μεθυσμένα κι ἀφτά ἀπὸ τὴ μεγάλη ἀνάσταση, ἀπὸ τὴν καινούρια καὶ τρανὴ βλαστογονία πού γίνεται γύρω, ἀνεβαίνουνε σὰ θρυάμα στὸ θρόνο τοῦ Θεοῦ: ἡ φχαρίστια πού τοῦ ἀποδίνουνε τὰ πλάσματά του...

Τώρα ἀπόλυκε ἡ ἐκκλησιά. Τὰ παιδιά ξεγίνονται ἀκράτηγα, τρέχουνε μπροστὰ μὲ τίς λαμπάδες ἀναμένες, πηδᾶν ἀπὸ τὴ χαρά τους καὶ φωνάζουνε τὸ «Χριστὸς Ἄνέστη». Μοιάζουνε μὲ τὰ πουλάκια πού, μαζί μὲ τὴ δροσιά, χαιρετίζουνε τὴ χαρὰ βγούλα μὲ τὸ κελάηδημά τους μὲς ἀπὸ τὰ πυκνάφυλλ' ἀνθισμένα κλώνια.

Οἱ χωριανοὶ τραβᾶνε κατὰ τὰ σπίτια τους. Οἱ συμπεθέροι, μαζί μάτια, πηγαίνουνε στοῦ γέρο Φώτη τὸ σπίτι. Παίρνουν' ἕνα κόκκινο ἀβγὸ ὁ καθένας, τσονγκρίζουνε γιὰ τὰ «χρόνια πολλά», τρώνε καὶ πίνουνε κι ἀπὸ μίᾶ χαιρετῶντας: «Χριστὸς Ἄνέστη, εἰς υἰεία μας, χρόνια πολλά, πάντ' ἀγαπημένοι, ὅτι ποθεῖ ὁ καθένας, ὁ Θεὸς τὸ καλὸ, καλὰ στέφανα...» καὶ στερνὰ καθοῦνται στὸ τραπέζι. Φέρονε ἀπὸ τὸ φροῦνο τὸ μοσκομυρουδάτο ἀρνί, τὸ κόβουνε καὶ τρώνε ψητὸ κι ἀπ' ἄλλα καλούδια: γαλόπητα, γιαούρτι, συγκάθια, γλυκίσματα...

III Ἡ Ἀγάπη.

Μεσημέρι. Ἡ καμπάνα ξαναχτυπάει γιὰ νὰ πάνε στὴν Ἀγάπη. Τρέχουν ὅλοι στὴν ἐκκλησιά. Ἀνάβουνε τίς λαμπάδες τους κι ἀνασπάζονται σὲ μι' «Ἀνάσταση» πού κρατεῖ ὁ παπάς.

Στερνὰ ἕνας ἕνας μὲ τὴ σειρά, ὅπως ἀνασπάζονται, ἀγκαλιάζονται καὶ φιλιόνται λέγοντας «Χριστὸς Ἄνέστη». — «Ἀληθινῶς!» καὶ φτειάνονται γραμμὴ ὁ ἕνας δίπλα στὸν ἄλλον, γίνεται δέφτερη ἀράδα, ἄλλη παραπίσω, κι ὁ καθένας μετὰ τὸν παπὰ περνᾶει ἀπ' ὅλους, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸν πρῶτο ὡς πού φτάνει στὸν τελευταῖο καὶ στέκει δίπλα κοντὰ του.

Ἄμα τελειώσανε ὅλοι, βγήκανε ὄξω καὶ πιάσανε τὸ χορὸ. Χορεύσανε ὡς πού νύχτωσε καὶ τὸ ἴδιο κάνανε πᾶσα μέρα ὕλη τὴ Λαμπροβδομάδα.

Τὴν Κυριακὴ, στίς ὀχτὼ τῆς Λαμπρῆς, **πηλαλήσανε τίς κουλούρες**: τριῶν παιδιά

τοῦ σκολειοῦ μὲ τρεῖς κουλούρες πήγανε στὸν καρσινὸ λόφο, ὡς 800 μέτρα μακριὰ ἀπὸ τὴν πλατεῖα τοῦ χωριοῦ. Τὰ καλημέρια, πού θὰ πηλαλήσανε, μπήκανε στὴ γραμμὴ καὶ ξεκινήσανε μὲ τὸ σύνθημα πού ἔδωκ' ἕνας ἀπὸ τοὺς γέροντες. Τρέχανε ὅλοι σὴν ἀστροπή. Φαινότανε πὼς δὲν πατάγανε χάρμου, πὼς πετοῦσαν στὸν ἄερα.

Πρῶτος ἔφτασε ὁ Δῆμος καὶ πῆρε τὴν καλύτερη κουλούρα καὶ τὸ μεταξωτὸ μαγνῆλι τῶραιοπλουμισμένο.

«Ν ὦ που σου τὸ
καὶ σου τὸ
κέν νου σα νέ
Δῆμο μου!

Ν ὅπου σοῦ τὸ κεντούσανε τέσσερες παγ-
[τρεμένες,

κι ἄλ λες πεν ντέ-
λέες πεν ντέ-
ξι ἄ νυ παν ντρέες
Δῆμο μου!

κι ἄλλες πεντέξι ἀνύπαντρες, τρεῖς ἀρρεβω-
[νιασμένες...]

Ὁ δέφτερος πῆρε τὴν κουλούρα μὲ τὰ πέντε ἀβγά, σταβρωτὰ βαλμένα, καὶ ὁ τρίτος πῆρε τὴν ἄλλη μὲ τὰ λιγότερα κεντήδια. Κατεβήκανε καὶ οἱ τρεῖς κίτου χερσούμενοι, ἐνῶ ἐκίνοι πού δὲν πήρανε κουλούρα ἐρχόσαν ἀπόκοντα κατισουφιασμένοι, κόψανε τίς κουλούρες τους καὶ δώσανε σ' ὅλους γιὰ τὰ «χρόνια πολλά» ἀπὸ μιὰ μπουκίτσα στὸν καθένα, πού τοὺς φχαρίσταγε: χρόνια πολλά, καὶ τοῦ χρόνου!

Τὸ βράδι πιά διαλυθῆκανε μὲ κατάλληλες ἐφκές καὶ πήγανε νὰ ἐτοιμαστοῦν γιὰ τίς δουλιές τους, τὴ ὅλη τὴ βδομάδα αὐτὴ καὶ τὸ μεγαλοβδόμαδο ἀκόμα δὲ δουλέψανε καθόλου.

Τὰ κορίτσια κοιτάζανε πότε καὶ πότε νὰ περάσει ἡ βδομάδα τῆς Λαμπρῆς, γιὰτ' ἔλο πού τοὺς ἄρεσε ὁ χορὸς, ἠθέλανε νὰ **λεφκαίνουνε** δυὸ τρεῖς ὄρες κάθε μέρα τὰ παννιά τους, καὶ δὲν ἔκανε. Οἱ παλαιοὶ λέγανε πὼς, ἅμα τὰ κορίτσια λεφκαίνουνε παννιά τὴ Λαμπροβδομάδα, ρήνει χαλάζι καὶ τινιάζει τὰ γεννήματα τότε πού κοντέβουνε γιὰ θέρο.

Ὅποις στὸ λέφκαμα ἀντιβουίζουνε οἱ γύρω ρεματιές ἀπὸ τοὺς χτύπους τοῦ κόπανου, ἔτσι κι ἅμα ρήνει χαλάζι βουίζει τὰ χητιὰ ἀπὸ τὰ μπουμπουνίσματα. Κι ὅπως

ἀσπρίζει ὁ τόπος ἅμα στρώννεται τὸ χαλάζι, ἔτσι κι ἅμα ἀπλώνουνε τὰ παννιά σ' ἄσπρα ποταμοχάλικα.

Γιαφτό, γιὰ νὰ μὴν τοὺς ρημάξει τὸ χαλάζι καὶ μείνανε δίχως σοδέματα, ἀκοῦν τὰ ὅσα λέν οἱ παλαιοὶ καὶ δὲ λεφκαίνουν

οὔτε τὴ Λαμπροβδομάδα οὔτε τὴν πρώτη Πέφτη τοῦ Μαγιοῦ γιὰ νὰ μὴν πέφτει χαλάζι.

Μὰ θὰ βγάλουν τάχι τους τὴ δεφτέρα τοῦ Θωμά, πού θὰ βροντοβουίζουν οἱ ρεματιές ἀπ' τῶν κοπάνων τὰ χτυπήματα...

ΚΩΣΤΑΣ Π. ΜΑΡΙΝΗΣ

Ο ΦΕΜΙΝΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ἀπὸ τὴν ἐπικοινωνία μου μὲ διάφορες βαλκανικὲς χώρες, εἶμαι σὲ θέση νὰ πιστοποιήσω πὼς ἡ Ἑλλάδα ἔρχεται τελευταία στὸν συγχρονισμό μὲ τὴν Ἑυρωπαϊκὴ πρόοδο σ' ὅτι ἀφορᾶ τὴ Ἰυναίκα. Ἡ σύγκριση αὐτὴ μὲ τοὺς γείτονές μας, ὅσο κι ἂν μᾶς μειώνει, εἶναι ὄχι μονάχα χρήσιμη μὰ κι ἀπαραίτητη ἂν θέλομε νὰ κρίνομε τὸν ἑαυτό μας ἀντικειμενικά, νὰ τὸν τοποθετήσομε σὲ μιὰν ὀρισμένη βελθίδα. Ἔτσι οὔτε θὰ φουσκώνομε κάθε τόσο ἀπὸ «ἐθνικὴ ὑπερηφάνεια» γιὰ τὴν ὑψηλὴ μας καταγωγή ἀντικρύζοντας τοὺς γύρω μας λαοὺς σὰ χυδαίους χωριάτες, οὔτε πάλι θὰ πελπιζόμαστε γιὰ τὴν κατάστασή μας σὲ τρόπο πού νὰ δένομε λοιρολατρικὰ τὰ χέρια ἀλλάβλέποιτας πὼς ἄλλοι λαοὶ πού βρίσκονται σὲ ἀνάλογες γεωγραφικὲς καὶ ιστορικὲς συνθήκες μὲ μᾶς, ἀντικρύζουν καὶ λύνουν μερικὰ προβλήματα, θὰ προσπαθήσομε κι ἐμεῖς, ἀναμετρώντας τίς δυνάμεις μας, νὰ συμβαδίσουμε τοῦλάχιστο μαζί τους ἂν δὲν μπορούμε νὰ τοὺς ξεπεράσομε.

Δὲ σκοπεῖω νὰ κάνω σήμερα μιὰ συγκριτικὴ μελέτη τοῦ φεμινισμοῦ στίς βαλκανικὲς χώρες, ἀλλὰ μονάχα νὰ ἐξετάσω ἀντικειμενικὰ τὴ θέση του στὴν Ἑλλάδα, τί κατόρθωσε, τί δὲν κατόρθωσε καὶ τί πρέπει νὰ ἐπιδιώξει ἂν θέλει νὰ εἶναι ἕνα κίνημα ζωντανὸ καὶ ὄχι μονάχα μιὰ μίμηση ἐξωτερικῆ τῆς μεγάλης κίνησης πού γίνεται σ' ὅλο τὸν κόσμο.

Καὶ ἐπειδὴ τὸ ζήτημα εἶναι ἀρκετὰ πλατὺ, θὰ πρεπε νὰ κατανεμηθῇ καὶ νὰ μελετηθῇ τμηματικὰ σὲ σειρά ἀρθρα, γιὰ νὰ ἐξεταστῇ ριζικὰ ἀπ' ὅλες τίς μεριές.

Ἐπειδὴ ἀκόμα στὸν τόπο μας τὰ ζητήματα στέκονται ἀπάνω σὲ βᾶσεις πού σκ-

λεύουν καὶ μετακινοῦνται ἀδιάκοπα καὶ βρισκόμαστε ἔτσι αἰώνια μπροστὰ σὲ τεράστιες παρεξηγήσεις, εἶναι ἀπαραίτητο κάθε φορὰ πού καταπιανόμαστε νὰ μελετήσομε ἕνα ζήτημα, νὰ τὸ ἐξετάζομε ἀπὸ τὸ ἄλφα καὶ νὰ μὴ διστάζομε νὰ κάνομε στὸν ἑαυτό μας βασικὲς ἐρωτήσεις. Ἰ' αὐτὸ σήμερα θὰ ἀντικρύσω δυὸ βασικὰ ἐρωτήματα: α') **Τί εἶναι φεμινισμός;** καὶ β') **Ἄλλως χρειάζεται ὁ φεμινισμὸς ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα;**

Στὸ πρῶτο ἐρώτημα ἔχω κι ἄλλες φορὲς ἀπαντήσει, γιὰ νὰ ξεκαθαρίσω ὅσο μπορῶ τὴ σχέση τοῦ φεμινισμοῦ μὲ ἄλλες κινήσεις, πολιτικὲς ἢ κοινωνικὲς. Καὶ στὸ ἐρώτημα αὐτὸ ἀπαντοῦν ἄμεσα ὅλα τὰ προγράμματ' τῶν φεμινιστικῶν ὀργανώσεων, κατὰ συνέπειαν καὶ τοῦ δικοῦ μας «Συνδέσμου γιὰ τὰ δικαιώματα τῆς γυναίκας». Σ' αὐτὰ φαίνεται καθαρὰ ὅτι φεμινισμὸς εἶναι ἡ κίνηση ἢ παγκόσμια γιὰ νὰ δοθοῦν στὴ γυναίκα ἴσα δικαιώματα μὲ τὸν ἄντρα στὴν πολιτεία, στὴ νομοθεσία, στὴν ἐργασία, στὴν κοινωνία. Δὲν πρέπει νὰ ζητοῦμε τίποτε παραπάνω ἀπὸ τὸ φεμινισμό. Ἀντικρύζει ὅλα τὰ ζητήματα ἀπὸ τὴν ἰδιαίτερη προοπτικὴ τῆς θέσης τῆς γυναίκας καὶ ζητεῖ **ἰσότητα**. Ὅπου βρίσκεται ἡ γυναίκα σὲ μειονεχτικὴ θέση ὡς πρὸς τὸν ἄντρα, ἐκεῖ συγκεντρώνει τίς προσπάθειές του ὁ φεμινισμὸς γιὰ νὰ λείψει ἡ ἀδικία. Δὲν ἀντικρύζει τὰ κοινωνικὰ προβλήματα **γενικά**, γι' αὐτὸ δὲν εἶναι καθόλου ταξικὸ κίνημα, καὶ πρέπει νὰ τὸ πάρομε ἀπόφαση. Ἀγκαλιάζει ὅλες τίς τάξεις τῶν γυναικῶν καὶ ὅλες τίς ἰδεολογίες, ἀπὸ τίς συντηρητικώτερες ὡς τίς πιὸ ριζοσπαστικὲς. Εἶναι κάτι ὅπως διόλου ξεχωριστὸ ἀπὸ κάθε ἄλλο κοινωνικὸ κίνημα.

Γιατί αρχίζει από τη στιγμή που μια γυναίκα, είτε συντηρητική είτε προοδευτική, νιώσει μέσα της την ανάγκη να εκδηλώσει κι αυτή τις αρχές της και να βαρύνει με τη θέλησή της στην κοινωνική πλάστιγγα πρὸς τοῦτο ἢ ἐκείνο τὸ μέρος. "Αλλο ζήτημα ἂν πολλές ἀπὸ μᾶς πιστεύουμε πῶς μονάχα σὲ μιὰ σοσιαλιστική ὀργάνωση τῆς κοινωνίας θὰ μπορέσει ἡ γυναίκα νὰ πετύχει τὴν τέλεια χειραφέτησή της. Γιὰ ὅσες τὸ πιστεύουν αὐτὸ εἶναι ὑποχρέωσή τους νὰ ἐργαστοῦν **χωρὶα ἀπὸ τὸ φεμινισμό** σὲ μιὰ γενικώτερη πολιτική κίνηση. "Ομοίως τὴν ἴδια ὑποχρέωση ἔχει κάθε γυναίκα πού πιστεύει καὶ σ' ἓνα ἀντίθετο πολιτικὸ ἰδανικό. Δὲν ἔχομε δικαίωμα ν' ἀφαιρέσουμε τὰ ὄπλα ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους μας ἂν θέλομε ὁ ἀγῶνας μας νὰ εἶναι τίμιος. Καὶ ὁ φεμινισμός ζητεῖ νὰ δώσει τὰ ἴδια ὄπλα στὴ γυναίκα ὅπως καὶ στὸν ἄντρα γιὰ νὰ ἀγωνιστοῦν γιὰ τὰ ἰδανικά τους. Καὶ γιὰ τὴν ὥρα ἓνα ἀπὸ τὰ ἰσχυρότερα ὄπλα εἶναι ἡ ψήφος. "Ας μὴ γίνεται λοιπὸν σύγχυση ἀνάμεσα σὲ πράγματα ὅπως διόλου ξεχωριστά.

Ἐρχόμαστε τώρα στὸ δεύτερο ἐρώτημα: "Ἄν χρειάζεται ὁ φεμινισμός στὴν Ἑλλάδα καὶ ἰδιαιτέρως στὴν Ἑλληνίδα. Καὶ τὸ ἐρώτημα αὐτὸ μᾶς ἀναγκάζουν νὰ τὸ θέσουμε ἐκεῖνοι πού, μὴ ἔχοντας κανένα σοβαρὸ ἐπιχείρημα ἐναντίον τῆς χειραφέτησης γενικά, σταματοῦσαν σ' αὐτὸ πού τὸ θεωροῦν ἀκλόνητο. «Καλὰ ὅλα αὐτὰ γιὰ τοὺς προοδευμένους λαούς, ὅπου ἡ γυνίκα εἶναι μορφωμένη ἔδω ὅμως μὲ τὴν ἀγραμματοσύνη πού ὑπάρχει καὶ τὴν ἀμορφωσιά τί τὰ θέλομε;» Ἐδῶ βρισκόμαστε μπροστὰ σὲ τὸ περίφημο πρόβλημα τοῦ αὐτοῦ καὶ τῆς κότας. Ποιὸ ἀπ' τὰ δύο ἔγινε πρωτότερα; Ἡ ἀγραμματοσύνη πρέπει νὰ λείψει γιὰ νὰ ξεσκλαβωθῇ ἡ γυναίκα, ἢ ὅταν χειραφετηθῇ ἡ γυναίκα, θὰ λείψει ἡ ἀγραμματοσύνη; Ἐνα πρᾶγμα εἶναι βέβαιο, πῶς ὅπου χειραφετήθηκε ἡ γυναίκα, λιγότερα σημαντικὰ ἢ ἀγραμματοσύνη γενικά καὶ ἰδιαιτέρως στὶς γυναῖκες. Γιατὶ συγκέντρωσαν οἱ γυναῖκες ὅλες τους τίς προσπάθειες νὰ ἐπιβάλλουν στὸ κράτος νὰ ἐνδιαφερθῇ ἰδιαιτέρως γιὰ τὴν γυναικεία ἐκπαίδευση καὶ νὰ μὴν εἶναι φαινομενικὴ μονάχα ἡ ἰσότητά στὴν παιδεία τῶν δύο φύλων.

"Ας ἐξετάσουμε ὅμως πῶς θετικὰ τὸ ζή-

τημα. **Γιατὶ** χρειάζεται καὶ ἡ Ἑλληνίδα τὴν πολιτική της χειραφέτηση; Γιὰ τοὺς ἴδιους λόγους πού τὴν χρειάζονται οἱ γυναῖκες σ' ὅλο τὸν κόσμον. Γιατὶ οἱ διαφορὲς ἀνεμεταξὺ στὶς συνθήκες τῆς ζωῆς τῶν διαφόρων λαῶν εἶναι **μονάχα ποσοτικές καὶ ὄχι ποιοτικές**. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι παντοῦ ἄνθρωπος, ἔχει τίς ἴδιες ἀνάγκες, ψυχολογικὲς καὶ οικονομικὲς. Ἡ γυναίκα ἀναγκάζεται καὶ στὴν Ἑλλάδα, ὅπως καὶ σ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, νὰ δουλέψει γιὰ τὸ ψωμὶ τῆς, ἐπομένως αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη (κι' ἂν δὲν τὴν αἰσθάνεται ἡ ἀνάγκη αὐτὴ ὑπάρχει) νὰ ρυθμίσει μόνη τῆς τοὺς ὄρους τῆς δουλειᾶς τῆς καὶ ὄχι νὰ δέχεται παθητικὰ νὰ τοὺς τῆς ἐπιβάλλουν καὶ νὰ τὴν ἐκμεταλλεύονται ἐλεεινά. Ἡ γυναίκα ἔχει καὶ στὴν Ἑλλάδα, ὅπως καὶ ἀλλοῦ, τὰ ἰδιαιτέρως τῆς συμφέροντα μέσα στὴν οἰκογένεια, πού τὰ καταπατεῖ ἡ ἀστική νομοθεσία ἀπὸ τὴ μιά μεριά, ἢ πατροπαράδοτη συνήθεια ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἡ γυναίκα καὶ στὴν Ἑλλάδα, ὅπως καὶ ἀλλοῦ, αἰσθάνεται, συνειδητὰ ἢ ἀσυνείδητα ἀδιάφορο, τὴν ἀνάγκη νὰ ζήσει τὴ ζωὴ τῆς ὡς φύλο, καὶ μὴν μπορῶντας—καὶ ποὺς μπορεῖ;—νὰ ὑποτάξει τίς φυσικὲς ὁρμὲς στὴ φρόνηση καὶ στοὺς κοινωνικοὺς νόμους πού ζητοῦν νὰ τίς περιορίσουν, παρασύρεται πολλές φορές σὲ πράξεις πού οἱ συνέπειές τους βαραίνουν μονάχα αὐτὴ καὶ ὄχι καὶ τὸν ἄντρα, τὸ συγγενεῖόν της.

Καὶ στὴν Ἑλλάδα, ὅπως καὶ ἀλλοῦ,—ἐκτὸς ὅπου ἡ γυναικεία θέληση κατόρθωσε νὰ ἐπιβληθῇ καὶ νὰ τὴ χτυπήσει κατακέφαλα,—**μιὰ ὀλόκληρη τάξη γυναικῶν εἶναι θύμα** στὴ φριχτότερη ἐκμετάλλευση, ἢ τῆς τῶν γυναικῶν, πού μιὰ κοινωνία φαρμακική ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά τὴ λογαριάζει σὰ μιὰν ἀναπόφευκτη κοινωνικὴ ἀνάγκη, γιὰ νὰ ἐξασφαλιζέται ἡ ἀρετὴ τῶν καθῶς πρέπει γυναικῶν, ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴ θεωρεῖ ἀπόκληρη, σκουπίδι γιὰ πέταμα, κ' ἡ ἀναγνωρισμένη ἀπὸ τὸ κράτος σωματεμπορία στήνει γι' αὐτὲς τίς γυναῖκες ἐλεύθερα καὶ ἀτιμώρητα τίς πιὸ δολερὲς παγίδες, ἐξασφαλίζοντας ἔτσι πολὺτιμη λεία γιὰ τὸ αἰσχρὸ τῆς ἐμπορίας.

Αὐτὰ ὅλα γίνονται καὶ στὴν Ἑλλάδα ὅπως καὶ ἀλλοῦ. Ἐκεῖ ὅμως ὅπου ζύπνησε ἡ συνειδηση τῆς γυναικῆς γιὰ τὴν ἀνθρώπινὴ τῆς ἀξιοπρέπεια καὶ γιὰ τ' ἀνθρώπινα δικαιώματά της, γίνεται ὀλονένα μιὰ βαθμιαία

ἀποκατάσταση τῆς δικαιοσύνης πού καθυστερεῖται στὸ μισὸν ἀνθρώπινο πληθυσμό. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη καὶ στὴν Ἑλλάδα νὰ γίνει αὐτὸ τὸ ζύπνημα, τῆς συνειδησης στὴ γυνίκα καὶ νὰ γίνῃ ἐντονη φεμινιστικὴ κίνηση. Καὶ ἡ κίνηση ἔγινε καὶ ὑπάρχει καὶ ὀλονένα ἀπλώνεται σιγά, σιγά.

Γιατὶ ὅμως τόσο σιγά; "Οχι γιατί δὲν ὑπάρχει ἡ ἀνάγκη, οὔτε γιατί οἱ συνθήκες εἶναι τόσο διαφορετικὲς γιὰ τὴν Ἑλληνίδα ἀπ' ὅ,τι ὑπάρχουν ἀλλοῦ. Ἀλλὰ γιατί ἡ μεγάλη ἀρρώστεια τῆς φυλῆς μας, πού εἶναι τὸ μεγάλο ἐμπόδιο σὲ κάθε συνολικὴ πρόοδο, εἶναι ὁ φοβερὸς ἀτομισμός μας. Κανένα ἀπὸ τὰ γενικώτερα κοινωνικὰ προβλήματα πού συγκλονίζουν τὴν ἀνθρωπότητα, δὲ συγκινεῖ, δὲ συγκλονίζει τὸν σύγχρονον Ἑλληνα ὅταν δὲν ἔχουν ἄμεση σχέση μὲ τὰ ἀτομικὰ του συμφέροντα. Ποιὰ εἶναι ἡ ἀφορμὴ; Ἐξατμίστηκε ὅλος τοῦ ὁ ἐθνικισμός ἐπειτα ἀπὸ τὸ ξέσπασμα τῶν ἐθνικιστικῶν τοῦ ὄρμων στοὺς μακρόχρονους πολέμους; Εἶναι ζήτημα μελέτης γιὰ τοὺς κοινωνιολόγους. Διαπιστώνω ἓνα ἀναμφισβήτητο γεγονός. Γι' αὐτὸ θὰ ἦταν δύσκολο νὰ περιμένομε ἀπὸ τὴν Ἑλληνίδα, πού ἀπὸ προαιώνια συνήθεια καὶ ἀπὸ ἀνατροφή κι' ἀκόμα ἀπὸ θρησκευτικὲς πεποιθήσεις, δέχεται ὑπομονητικὰ τὴ μοῖρα τῆς, νὰ ἐπαναστατήσει καὶ νὰ ζητήσει τὴ χειραφέτησή της.

Ἡ γυναίκα τῆς πλουτοκρατίας ζῆ παρασιτικά, διασκεδάζει, ξεθεύει, δὲν ἔχει κανένα

λόγο νὰ χαλάσει τὴν ἡσυχία της γιὰ νὰ καλύτερέψει τὴ θέση τῶν πιὸ ἀδικημένων ἀδελφῶν της. Ἡ ἐργάτρια οὔτε τὸν καιρὸ οὔτε τὴν ψυχικὴ δύναμη ἔχει νὰ ἀντιδράσῃ σὲ μιὰ κατάσταση πραγμάτων πού τὴν κρατεῖ σκλαβωμένη χειροπόδαρα. Ἡ γυναίκα—ἐπιστήμονας, ἐπειδὴ γιὰ τὴν ὥρα ἀποτελεῖ μιὰν ἐξαιρεση στὸν τόπο μας, εἶναι τόσο θαμπωμένη ἀπὸ τὴν ὑπεροχὴ τῆς, κατὰζει τίς ἄλλες γυναῖκες μὲ τόση περιφρόνηση, πού εἶναι ἀδύνατη καμιά οὐσιαστικὴ συνεργασία ἀναμεταξὺ τους. Καὶ καμιά κοινωνικὴ κίνηση δὲν μπορεῖ νὰ γίνει χωρὶς ὁμαδικὴ δράση.

Καὶ τώρα τὰ συμπεράσματα:

Α') Ὁ φεμινισμός χρειάζεται στὴν Ἑλληνίδα ὅσο χρειάζεται σὲ κάθε ἄλλη γυναίκα σὲ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου.

Β') Ὁ φεμινισμός δὲν κατόρθωσε ἀκόμα νὰ ἐκπλωθῇ στὴν Ἑλλάδα γιὰ τὸν ἴδιο λόγο πού δὲν κατόρθωσε ἀκόμα νὰ ἐκπλωθῇ καμιά ἰδεολογία πού ἀπαιτεῖ θυσία τοῦ ἀτόμου στὸ σύνολο.

Χρειάζεται μιὰ ριζικὴ καλλιέργεια τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς, ἓνα ἀρχιμισμα ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἢ προετοιμασία μιᾶς **κοινωνικῆς συνειδησης**, γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ βλαστήσουν καὶ ναύξήσουν καὶ νὰ καρποφορήσουν ὅλα τὰ εὐγενικὰ φυτὰ τοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ ἡ καλλιέργεια αὐτὴ θὰ ἀρχίσει καὶ πρέπει νὰρχίσει ἀπὸ τὸ σχολεῖο.

Ἄλλὰ ποῖο σχολεῖο;

ΑΥΡΑ Σ. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΧΑΡΙΤΩΝ (100 μ. Χ.)

ΚΑΛΛΙΡΡΟΗ

ΑΡΧΑΙΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ (*)

Ἔτσι λύθηκε ἡ συνεδρίαση κι' ὁ Διονύσιος γύρισε στὸ σπίτι ποῦ τὸν φιλοξενούσαν. Ἐκεῖ μίλησε στὴ γυναῖκα του καὶ μὲ τρόπο τῆς εἶπε ὅσα ἔπρεπε νὰ μάθῃ. Ἐκλάψε πάλι ἡ Καλλιρρόη ἀκούγοντας τὸνομα τοῦ Χαιρέα, καὶ στενοχωρέθηκε πολὺ γι' αὐτὴ τὴ δίκη ποῦ τὴν εἶχαν μπλέξει.

— Αὐτὸ μοῦ ἔλειπε, εἶπε, νὰ συρθῶ καὶ στὸ δικαστήριον! Πέθανα, θάφτηκα, ταφοκλέφτηκα, πουλήθηκα, νὰ τῶρα καὶ ποῦ θὰ δικαστῶ! Ἔτσι μὲ συκοφάντησαν καὶ στὸ Χαιρέα, κι' ἂν τότε τὴ συκοφαντία τὴν πάμπεψε ὁ τάφος, τῶρα μοῦ τὴν πομπεύει τὸ βασιλικὸ δικαστήριον. Ἔγινε βούκινο καὶ στὴν Ἑυρώπη καὶ στὴν Ἀσία! Μὲ τί μάτια θὰ ἴδῶ τὸ δικαστήρι; τί λόγια θὰ κούσω κελμέσα; Κακὴ ὁμορφιά, ποῦ δὲν μοῦ δόθηκες ἀπὸ τὴ φύση παρὰ μόνο γιὰ νὰ μὲ συκοφαντοῦν! Ἡ θυγατέρα τοῦ Ἑρμοκράτη δικάζεται καὶ δὲν ἔχει κἄν τὸν πατέρα τῆς ὑπερασπιστή. Ἄλλοι, μπαίνοντας στὸ δικαστήριον, ζητοῦν εὖναι καὶ χάρη· ἐγὼ τῶρα φοβάμαι μὴν ἀρέσω στὸ δικαστήρι μου!

Μ' αὐτὲς τὲς θλιβερὲς σκέψεις πέρασε ἡ Καλλιρρόη τὴν ἡμέρα τῆς. Καὶ τὴ νύχτα εἶδε στὸν ὕπνον τῆς τὸν πρῶτο τῆς γάμο στὴ Συρακούσα. Ἡ πόλη, λέει, ἦταν ὅλη στεφανοστόλιστη, ἐνῶ ὁ πατέρας τῆς κι' ἡ μητέρα τῆς τὴν πῆγαιναν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ. Ἀλλὰ τὴ στιγμή ποῦ ἔκανε νύμφη καὶ τὸ Χαιρέα, ξύπνησε. Ὁ Διονύσιος εἶχε σηκωθῆ νωρίτερα γιὰ νὰ μελετήσῃ τὴν ἀγόρευσίν του. Κι' ἡ Καλλιρρόη φώναζε τὴν Πλαγγόνα καὶ τῆς διηγῆθηκε τὸνεῖρό τῆς.

— Χαίρου, κυρά μου, τῆς εἶπε αὐτὴ, γιὰ τὴν

καλ' ὄνειρο εἶδες ἀπόψε! (τὰ λυτρωθῆς ἀπὸ κάθε ἔγνια. Ὅποις σοῦ φάνηκε στὸν ὕπνον, ἔτσι θὰ γίνῃ καὶ στὸν ξύπνον. Μόνο πῆγαινε στὸ κριτήριο τοῦ βασιλιά· σὰ στὸ ναὸ τῆς Ἀφροδίτης, ξαναθυμήσου τὸν ἑαυτό σου, πάρε πάλι τὴν ὁμορφιά σου τὴ νυφιάτικη!

Καὶ λέγοντας αὐτά, ἡ Πλαγγόνα ἔντυνε καὶ στόλιζε τὴν Καλλιρρόη, ποῦ χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ ἔγινε φαιδρή, σὰ νὰ προμάντευε ἴσως τὴν περιμένε κείνη τὴν ἡμέρα.

**

Ἀπ' τὴν αὐγὴ, γύρο στὸ παλάτι ἦταν μεγάλος συνωστισμός. Ὁ κόσμος ἔτρεχε ἀπὸ παντοῦ μὲ τὴν πρόφαση νάκούσῃ τὴ δίκη, ἀλλὰ πραγματικὰ γιὰ νὰ ἴδῃ τὴν Καλλιρρόη. Κι' ὅλοι ἔμειναν ἐστατικοί, ἀμα παρουσιάστηκε στὴν αἴθουσα ἡ ξακουστὴ γυναῖκα τοῦ Διονυσίου, ποῦ φάνηκε σήμερον τόσο πὺ ὁμορφῆ ἀπ' τὸν ἑαυτό τῆς, ὅσο τὴν πρῶτη μέρα εἶχε φανεῖ ἀπ' τὴς ἄλλες γυναῖκες. Οἱ ἄνθρωποι ἔπαθαν ὅτι, κατὰ τὸν Ὅμηρον, κι' οἰδημογέροντες τῆς Τροίας ἀμα εἶδαν τὴν Ἑλένη. Ὁ Μιθριδάτης, ἂν ἦταν νὰ μιλήσῃ πρῶτος, δὲ θάχε φωνή. Ὁ ἐρωτικὸς του πόθος ἔγινε σφοδρότερος, σὰ νάχε πληγῶθει καὶ πάλι πάνω στὴν πληγὴ του τὴν παλιά.

Ὁ Διονύσιος εἶπε τότε τ' ἀκόλουθα:

— Σ' εὐγνωμονῶ, βασιλιά, γιὰ τὴν τιμὴ ποῦ μοῦ κάνεις, προστατεύοντας ἔτσι τὴν ἀρετὴ καὶ τὸ νόμιμο γάμο. Γιὰ τὴν δὲν περιφρόνησες ἕναν ἀπλὸ ἰδιώτη ποῦ ἀδικήθηκε ἀπὸ ἡγεμόνα, ἀλλὰ τὸν κάλεσες ἐδῶ μὲ τὸν ἀντίδικό του, νάκούσῃ καὶ τοὺς δύο, νὰ τιμωρήσῃ τὴν ἐπιβουλή καὶ συγγρόνως νὰ ἐμποδίσῃ ἄλλους νὰ πράξουν τὸ ἴδιο. Ἡ

πρῶτη εἶναι ἀκόμα πὺ ἀξιολογώρητη ἐξαιτίας τοῦ ἀνθρώπου ποῦ τὴν ἔκαμε. Γιὰ τὸν Μιθριδάτη δὲν ἦταν κανένας ἐχθρὸς μου, παρὰ φίλος ποῦ τὸν ξένισα στὸ σπίτι μου. Κι' ὅμως μ' ἐπιβουλεύθηκε στὸ πολυτιμότερο ποῦ ἔχω, στὴ γυναῖκα μου! Ἄν κανένας ἄλλος ἐπιχειροῦσε τέτοιο πρᾶγμα, αὐτὸς χρωστοῦσε νὰ μὲ βοηθήσῃ, κι' ὄχι μόνο γιὰ μένα τὸ φίλο του, παρὰ καὶ γιὰ σένα τὸ βασιλιά του. Γιὰ τὸν σὺ τοῦ ἐμπιστεύθηκες τὴν μεγαλύτην ἐξουσία, καὶ μὲ τὸ νὰ φανῇ ἀνάξιος καὶ νὰ τὴν ντροπιάσῃ, περισσότερο πρόδωσε σένα! Ξέρω τὴ δύναμη τοῦ Μιθριδάτη καὶ τὰ μέσα ποῦ μεταχειρίζεται γιὰ νὰ νικήσῃ σ' αὐτὸ τὸν ἀγῶνα· ἀλλὰ ἔχω πεποιθῆσθαι, βασιλιά, στὴ δικαιοσύνη σου καὶ πρὸς τοὺς γάμους καὶ πρὸς τοὺς νόμους, ποῦ τὸ ἴδιο σὺ τοὺς τηρεῖς γιὰ ὅλους. Γιὰ τὸν ἦταν νὰ τὸν ἀθώωσῃ, καλύτερα νὰ μὴ τὸν κλοῦσες καθόλου. Ἡ τιμωρία του θὰ φοβίξῃ καὶ τοὺς ἄλλους, ποῦ θὰ λογάριζαν τυχόν νὰ κάμουν ὅμοιο κακὸ, ἐνῶ ἡ ἀθώωσίν του θὰ τοὺς ξεθάρρευε καὶ θὰ τοὺς ἐσπρωχνε. Ὁ λόγος μου θὰ εἶναι καθαρὸς καὶ σύντομος: Εἶμαι ἀντρας αὐτῆς ἐδῶ τῆς Καλλιρρόης κι' ἔχω γίνῃ ἀπ' αὐτὴν καὶ πατέρα. Δὲν τὴν πῆρα παρθένου, γιὰ τὴν ἦταν πρῶτα παντρεμένη μ' ἄλλον ποῦ τὸν ἔλεγαν Χαιρέα καὶ ποῦ εἶχε πεθάνει πρὸ πολλοῦ ὑπάρχει μάλιστα στὴ Μίλητον κι' ὁ τάφος του. Ὁ Μιθριδάτης λοιπόν, ὅταν ἦρθε στὴν πόλη μας κι' ἐγνώρισε κατὰ τὰ ἔθιμα τῆς ξενίας τὴν γυναῖκα μου, δὲν ἐφέθη κατόπι οὔτε σὰ φίλος, οὔτε σὰν τίμιος καὶ φρόνιμος ἄνθρωπος. Βλέποντας πόσο σεμνὴ ἦταν ἡ Καλλιρρόη καὶ πόσο ἀγαποῦσε τὸν ἀντρα τῆς, κατάλαβε πὺς ἦταν ἀδύνατο νὰ τὴν καταφέρῃ μὲ λόγια ἢ μὲ δῶρα· καὶ σοφισθῆκε ἕνα τέχνασμα ποῦ τοῦ φάνηκε ἀλάθευτο: Ἐγραψε γράμμα μὲ τὸνομα τοῦ Χαιρέα, πὺς ἦταν τάχα ζωντανός, καὶ τῷ στείλει τῆς Καλλιρρόης μὲ δούλους του. Ἀλλὰ ἡ τύχη σου, βασιλιά, κι' οἱ ἄλλοι θεοὶ ἔκαμαν νὰ φανερωθῇ ἡ ἐπιβουλή. Γιὰ τὸν Βίαν, ὁ στρατηγὸς τῶν Πριηνέων, ἔστειλε τοὺς δούλους ἐκείνους μὲ τὸ γράμμα σὲ μένα· ἐγὼ τότε μῆνυσα τὸν Μιθριδάτη στὸ Φαργάκη, τὸ σατράπη τῆς Λυδίας καὶ τῆς Ἰωνίας, κι' ὁ Φαρνάκης σὲ σένα. Αὐτὴ εἶναι ἡ ὑπόθεσις ποῦ θὰ δικάσῃ. Ὅσο γιὰ τὴν ἀπόδειξη, εἶναι τὸ πὺ εὐκόλο πρᾶγμα.

Γιὰ τὸν ἐν' ἀπὸ τὰ δύο: ἡ ὁ Χαιρέας ζῆ, ἡ ὁ Μιθριδάτης δαίνεταί μοιχός. Οὔτε κἄν πὺς δὲν ἔξερε τὸ θάνατο τοῦ Χαιρέα θὰ μπορούσε τῶρα νὰ πῇ, γιὰ τὴν Μίλητον ἦταν κι' αὐτὸς ὅταν κάναμε τὸν τάφο του καὶ μάλιστα τὸν ἔκλαψε μαζί μας. Ἀλλὰ ὅταν ὁ Μιθριδάτης ἐπιβουλεύεται τὴν γυναῖκα τοῦ ἄλλου, ἀνασταίνει καὶ νεκροῦς. Τελειώνω μὲ τὴν ἀνάγνωσι τῶν γράμματος ποῦ ἔστειλε μὲ τοὺς δούλους τοῦ στὴ Μίλητον ἀπὸ τὴν Καρία. Ἀρχίζει ἔτσι: Ὁ Χαιρέας... ζῶ! Ἄς ἀποδείξει αὐτὸ ὁ Μιθριδάτης κι' ἂς ἀπολυθῇ!

Μ' αὐτὴ τὴν ἀγόρευση ὁ Διονύσιος τράβηξε εὐθύς μὲ τὸ μέρος τοῦ τοῦς ἀκροατῆς· κι' ὁ βασιλιάς, θυμωμένος, γύρισε κι' ἀγριοκοίταξε τὸν Μιθριδάτη. Μ' αὐτὸς δὲν τάχασε καθόλου. Καὶ σηκώθηκε ἡσυχᾶ κι' ἀρχισε νὰ λέῃ:

— Σὲ παρακαλῶ, βασιλιά, σὰ δίκαιος καὶ φιλόανθρωπος ποῦ εἶσαι, μὴν καταδικάσῃς πρὶν ἀκούσῃς καὶ μένα, κι' ὁ πανουργὸς αὐτὸς Ἕλληνας ποῦ μὲ συκοφαντεῖ μὲ τὴν τέχνη, ἂς μὴ γίνῃ πὺ πιστευτὸς σὲ σένα ἀπὸ τὴν ἀλήθεια. Καταλαβαίνω πόσο μὲ κάνει ὑποπτο ἡ ὁμορφιά τῆς γυναῖκας· γιὰ τὴν σὲ ποῖον θὰ φαινόταν ἀπίθανο πὺς κάποιος θέλησε νὰ διαφθεῖρῃ τὴν Καλλιρρόη; Ἐγὼ ὅμως στάθηκα φρόνιμος σ' ὅλη μου τὴν ζωὴ κι' εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποῦ μὲ κατηγοροῦν γιὰ τέτοιο πρᾶγμα. Μὰ κι' ἀκόλαστος νάμουν ἀπὸ φυσικὸ μου, πάλι θὰ κρατιόμουν γιὰ τὴν θέσιν μου. Σὺ, βασιλιά, ἔχεις ἐμπιστευθεῖ στὴν ἐξουσία μου τόσες πόλεις. Καὶ ποῖος θάταν τόσο ἀνόητος ὥστε νὰ προτιμήσῃ νὰ χάσῃ τέτοια θέσι γιὰ μιὰν ἡδονή, κι' αὐτὴν παράνομη; Ἀφίνω τῶρα πὺς ἂν εἶχα κάνει κανένα κακὸ, θὰ μπορούσα νὰ παραγράψω τὴ δίκη. Γιὰ τὸν Διονύσιος δὲν μὲ κατηγορεῖ γιὰ γυναῖκα τοῦ νόμιμου, παρὰ γιὰ μιὰν ἀγορασμένην, ἐνῶ ὁ νόμος τῆς μοιχείας δὲν ἰσχύει γιὰ δούλους. Ἄς μᾶς παρουσιάσῃ τὸ ἔγγραφο τῆς ἀπελευθέρωσις καὶ τότε ἂς μᾶς μιλήσῃ γιὰ γάμο. Γυναῖκα σου τολμάς ἐσὺ νὰ ὀνομάζῃς αὐτὴν ποῦ σοῦ πούλησε γιὰ ἕνα τάλαντο ὁ Θῆρωνας ὁ ληστής, κι' αὐτὸς πάλι ἀφοῦ τὴν ἔκλεψε ἀπὸ τάφο; Θὰ πῇ: «ἐλεύθερη ἦταν σὰν τὴν ἀγόρασα». Ἀλλὰ τότε δὲν εἶσαι σύζυγος παρὰ σωματέμπορος! Ὅσο ἂν ἐγὼ θὰπολογηθῶ ὡς

*) Συνέχεια, ἴδε σελ. 806.

πρὸς σύζυγο. Ἄς θεωρήσουμε γάμο τὴν ἀγορὰ καὶ προῖκα τὴν τιμὴ τῆς. Μάθελοιπόν, βασιλιά, πῶς τὸν Διονύσιο δὲν τὸν ἀδείχησα οὔτε σὰ σύζυγο οὔτε σὰν ἰδιοκτήτη. Γιατί, πρῶτο, δὲν με κατηγορεῖ γιὰ μοιχεία πού ἐγινε παρὰ πού ἐμελλε νὰ γίνῃ καί, μὴ ἔχοντας νὰ καταγγείλῃ πράξη, διαβάξει γράμματα κενά. Ἄλλῃ ὁ νόμος μόνον πράξεις τιμωρεῖ. Ὡὰ πῃ; «νὰ τὸ γράμμα σου, ἢ πράξη σου». Ὡὰ μπορούσα νὰ πῶ: «Δὲν τὸ γράψα ἐγὼ, δὲν εἶναι τὸ γράψιμό μου, ὁ Χαιρέας ζητεῖ τὴν Καλλιρρόη, κατηγοροῦσε λοιπόν γιὰ μοιχὸ ἐκείνον». «Ναί, θὰ πῆς, ἀλλὰ ὁ Χαιρέας πέθανε καὶ σὺ με τὸνομα τοῦ νεκροῦ προσπάτησες νὰ μοῦ πάρῃς τὴ γυναῖκα». Διονύσιε! ἢ κατηγορεῖς αὐτὴ πού μοῦ κάνει, δὲ σὲ συμφέρει καθόλου. Σοῦ μιῶ τώρα σὰ φίλος πού τὸν δέχτηκες σπῆτι σου. Ἄνακλίσε τὴν κατηγορία καὶ παρακάλισε τὸ βασιλιά νὰ διακόψῃ αὐτὴ τὴ δίκη. Μετάνοιτε καὶ πῆς: «Ὁ Μιθριδάτης δὲν μοῦ ἔκαμε τίποτα ἄδικα τὸν κατηγοροῦσα!» Ἄλλοιῶτα θὰ μετκνοιώσῃς ἀργά. Γιατὶ στὸ λέω καὶ νὰ τὸ ξέρῃς: θὰ χάσῃς τὴ δίκη, θὰ χάσῃς καὶ τὴν Καλλιρρόη. Ὅχι ἐμένα, παρὰ σένα θὰ βρῇ μοιχὸ ὁ βασιλιάς!

Αὐτὰ εἶπε ὁ Μιθριδάτης καὶ σῶπασε. Ὅλοι τότε στράφηκαν πρὸς τὸ Διονύσιο, περίεργοι νὰ μάθουν τί θὰ κάμῃ: θάνατος καλὴ τὴν κατηγορία ἢ θὰ ἐπιμείνῃ; Γιατὶ ἐκείνο πού εἶχε ὑπαινιχθεῖ ὁ Μιθριδάτης, αὐτοὶ βέβαια δὲν τὸ κατάλαβαν, ἐνόμιζαν ὅμως πῶς τὸ ξέρε ὁ Διονύσιος. Ἄλλὰ οὔτε αὐτὸς τὸ ξέρε ἀφοῦ δὲν φανταζόταν ποτὲ πῶς ὁ Χαιρέας μπορούσε νὰ ζῇ. Κι' ἀποκρίθηκε σταθερὰ στὸν κατηγορούμενο:

— Λέγε ὅ,τι θέλεις. Δὲν θὰ μᾶς ξεγελάσῃς με σοφίσματα καὶ με ἀόριστους φοβέρες. Ποτὲ ὁ Διονύσιος δὲν θὰ δειχθῇ συκοφάντης!

Ὁ Μιθριδάτης τότε σήκωσε τὴ φωνή

καὶ φώναξε ἐπίσημα ὅπως σὲ ἱεροταλεστία: — Ὁ μεγάλοι θεοί, ἐπουράνιοι κι' ὑποχθόνιοι, βοηθήστε ἕναν καλὸ ἄνθρωπο πού τόσες φορές προσευχήθηκε ζητώντας δίκαιη καὶ σὰς πρόσφερε μεγαλόπρεπες θυσίες! Δέστε μου τὴν ἀμοιβὴ τῆς εὐσεβείας μου τώρα πού με συκοφαντοῦν, στείλτε μου τουλάχιστο στὴ δίκη μου τὸν Χαιρέα! Παρουσιάσου, πνεῦμ' ἀγαθὸ! Ἡ Καλλιρρόη σου σὲ καλεῖ. Στάσου ἀνάμεσα σὲ μένα καὶ στὸ Διονύσιο, καὶ πῆς στὸ βασιλιά ποιὸς ἀπὸ τοὺς δύο μας εἶναι μοιχός!

Ἐνῶ ἔλεγε ἀκόμ' αὐτά, — γιὰτὶ ἔτσι ἦταν συμφωνημένο, — παρουσιάστηκε ἄξαφνα ὁ ἴδιος ὁ Χαιρέας. Καὶ καθὼς τὸν εἶδε ἡ Καλλιρρόη,

— Χαιρέα, ζῆς; φώναξε κι' ὄρμησε νὰ τὸν ἀγκαλιάσῃ. Τὴν κράτησε ὅμως ὁ Διονύσιος, μπῆκε στὴ μέση καὶ τοὺς χώρισε. Ποιὸς θὰ μπορούσε τώρα νὰ περιγράψῃ ὅλη αὐτὴ τὴ σκηνή; ποιὸς ποιητὴς παρουσίασε ποτὲ στὸ θέατρο τέτοια παράξενη ὑπόθεση; Γιατὶ πραγματικὰ τὸ δικαστήριον τὴ στιγμὴ αὐτὴ ἐμοιάζε με θέατρο γεμάτο ἀπὸ μύρια πάθη. Ἐβλεπες μαζὶ χαρὰ, λύπη, δάκρυα, θαυμασμό, ἀπορία. Ἐμακάριζαν τὸ Χαιρέα, συγχαίρονταν τὸ

Μιθριδάτη, συλλυπόταν τὸ Διονύσιο κι' ἀποροῦσαν με τὴν Καλλιρρόη. Γιατὶ αὐτὴ εἶχε ταραχθεῖ περισσότερο καὶ στεκόταν ἄφωνη, ἀκίνητη κοιτάζοντας μόνο μ' ἐλάνοιχτα μάτια τὸ Χαιρέα. Μοῦ φαίνεται πῶς καὶ βασιλιάς ἀκόμα θάθελε νάταν στὴ θέση τοῦ...

Εἶναι βέβαια πράγμα συνηθισμένο ἢ μονομαχία ἀνάμεσα σ' ἀντεραστές. Ἐκείνους ὅμως τοὺς δύο τοὺς ἀναβε περισσότερο τὸ ἔπαυλο πού ἐβλεπαν μπροστά τους καὶ τόσον καὶ ἂν δὲν σεβόνταν τὸ βασιλικὸ, θὰ ἐρχόνταν καὶ στὰ χέρια. Ἄλλὰ περιορίσθηκαν σὲ λόγια:

— Ἐγὼ εἶμαι ὁ πρῶτος τῆς ἀντράς, ἔλεγε ὁ Χαιρέας.

— Ἐγὼ ὅμως ὁ βεβαιότερος, ἀπαντοῦσε ὁ Διονύσιος.

— Μὰ μήπως παράτησα τὴ γυναῖκα μου;

— Τὴν ἔθαψες ὅμως ζωντανή.

— Δεῖξε μου τὸ διαζύγιο.

— Καὶ δὲ βλέπεις τὸν τάφο;

— Ἐμένα μοῦ τὴν ἔδωσε ὁ πατέρας τῆς.

— Ἐμένα μοῦ δόθηκε ἡ ἴδιε.

— Δὲν εἶσαι ἄξιος ἐσὺ νάχῃς τὴ θυγατέρα τοῦ Ἑρμοκράτη.

— Ὅχι μὴν εἶσαι σὺ, πού σ' εἶχε δοῦλο ὁ Μιθριδάτης.

— Ἀπαιτῶ τὴν Καλλιρρόη.

— Κι' ἐγὼ τὴν κρατῶ.

— Μὰ δὲν εἶναι δική σου.

— Ἐσὺ τὴ δική σου τὴ σκότισες.

— Μοιχέ!

— Φονιά!

Μὲ τέτοιαι λόγια μονομαχοῦσαν οἱ ἀντεραστές κι' οἱ ἄλλοι τοὺς ἀκουγαν τώρα καὶ διασκέδαζαν. Μόνον ἡ Καλλιρρόη στεκόταν με τὰ μάτια κάτω κι' ἐκλιγνε. Γιατὶ ἀγνοοῦσε τὸ Χαιρέα, ντροπέταν ὅμως καὶ τὸ Διονύσιο. Ἐπιτέλους ὁ βασιλιάς πρόσταξε νὰ βγοῦν ἔξω ὅλοι, γὰ νὰ σκεφθῇ με τοὺς φίλους τοῦ ὄχι πιά γιὰ τὴν τύχη τοῦ Μιθριδάτη, — αὐτὸς εἶχε κάνει τόσο λαμπρὴ ἀπολογία, — ἀλλ' ἂν ἔπρεπε τώρα νὰ δικάσῃ σὲ ποιὸν ἀνῆκε ἡ γυναῖκα. Ἄλλοι εἶπαν πῶς τέτοια δίκη δὲν ἦταν γιὰ βασιλιά. Τὴν κατηγορία κατὰ τοῦ Μιθριδάτη ἔπρεπε βέβαια νὰ τὴν ἀκούσῃ, γιὰτὶ ὁ κατηγορούμενος ἦταν σπαρτάτης αὐτοὶ ὅμως ὅλοι ἦταν ἰδιῶτες. Ἄλλοι ἀπεναντίας, καὶ μάλιστα οἱ περισσότεροι, τὸν συμβούλεψαν νὰ δικάσῃ καὶ γιὰ τὴ γυναῖκα, γι' ἀγάπη τοῦ πατέρα τῆς, τοῦ στρατηγοῦ πού εἶχε νικήσει ἐχθρὸς τοῦ βασιλιά κι' ἔπειτα γιὰτὶ ἡ δίκη

αὐτὴ δὲν ἦταν χωριστὴ, παρ' ἀποτελοῦσε σχεδὸν μέρος ἐκείνης πού δικάζε. Ἀληθινὰ ὅμως ἡ ἀνομολόγητη αἰτία αὐτῆς τῆς συμβουλῆς ἦταν πάλι ἡ ὁμορφιά τῆς Καλλιρρόης, πού τόσο ποθοῦσαν νὰ τὴν ξαναἰδοῦν. Ὡστόσο ὁ βασιλιάς τὴν ἀκούσε κι' ἀφοῦ κάλεσε πάλι τοὺς ἀντίδικους, εἶπε:

— Ἀπολύω τὸ Μιθριδάτη, Λύριο νὰ γυρίσῃ στὴ θέση τοῦ, στὴν Καρία, παίρνοντας καὶ τὰ δῶρα πού θὰ τοῦ χαρίσω. Ὁ Χαιρέας κι' ὁ Διονύσιος ἄς μᾶς ποῦν καθέννας τὰ δικαιώματά του πάνω σ' αὐτὴ τὴ γυναῖκα. Γιατὶ ἐγὼ χρωστῶ νὰ προστατέψω καὶ τὴ θυγατέρα τοῦ Ἑρμοκράτη, πού νίκησε τοὺς Ἀθηναίους, τοὺς χειρότερούς μας ἐχθρούς.

Ἀφοῦ βγήκε αὐτὴ ἡ ἀπόφαση, ὁ Μιθριδάτης προσκύνησε καὶ τραβήχτηκε. Οἱ ἄλλοι τότε βροῦθηκαν σ' ἀμνηστία. Καὶ βλέποντας αὐτὸ ὁ βασιλιάς, τοὺς εἶπε:

— Δὲν σὰς βιάζω. Σὰς ἐπιτρέπω νὰ προετοιμασθῆτε γιὰ τὴ δίκη καὶ σὰς δίνω προθεσμία τέσσαρες ἡμέρες. Στὸ ἀναμεταξύ θὰ φροντίσῃ γιὰ τὴν Καλλιρρόη ἡ γυναῖκα μου ἢ Στάτειρα. Γιατὶ ἀφοῦ πρόκειται νὰ δικάσουμε σὲ ποιὸν ἀνῆκει, δὲν εἶναι σιωπῆστὸ νάρθῃ στὴ δίκη μ' ἕναν ἀπὸ σὰς.

Βγήκαν λοιπόν ἀπὸ τὸ δικαστήριον ὅλοι σκυθρωποὶ καὶ μόνος ὁ Μιθριδάτης χαρούμενος. Κι' ἀφοῦ πῆρε τὰ βασιλικά δῶρα καὶ πέρασε ἀκόμα μιὰ νύχτα στὴ Βαβυλώνα, τὸ πρῶτ' ἐξέκρινε γιὰ τὴν Καρία, λαμπρότερος κι' ἀπὸ πρῶτα.

**

Τὴν Καλλιρρόη τὴν πῆραν εὐνοῦχοι καὶ τὴν πῆγαν στὴ βασίλισσα χωρὶς νὰ τὴν προειδοποιήσουν. Γιατὶ ἔταν στέλνει κανένα ὁ ἴδιος ὁ βασιλιάς, δὲν τὸν ἀναγγέλλουν. Ἐτσι ἡ Στάτειρα, βλέποντας ξαφνικὰ τὴν

ξένη, πετάχτηκε μὲ πρόθυμ, γιατί τῆς φάνηκε πὼς τῆς παρουσιάστηκε ἡ Ἀφροδίτη πὸ τὴν τιμοῦσε ἐξαιρετικά. Κατάλαβε τὴν πλάνη τῆς ὁ εὐνοῦχος καὶ τῆς εἶπε:

— Αὐτὴ εἶδω εἶναι ἡ Καλλιρρόη. Καὶ σοῦ τὴ στέλνει ὁ βασιλιάς νὰ τὴν κρατήσης κοντὰ σου ὡς τὴν ἡμέρα τῆς δίκης.

Χάρηκε ἡ Στάτειρα γιὰ τὴν τιμὴ πὸ τῆς ἔκανε ὁ βασιλιάς καὶ, ἀφίνοντας κατὰ μέρος τὴ γυνίκεια ξεσυνέρεση, ἔπιασε τὴ Καλλιρρόη ἀπ' τὸ χέρι καὶ τῆς εἶπε γλυκά:

— Μὴν κλαῖς κι' ὁ βασιλιάς εἶναι καλὸς καὶ δίκαιος. Θάχης τὸν ἄντρα πὸ θέλεις εἰς. Πιὸ τίμια θὰ παντρεφτῆς μετὰ τῆς δίκης. Πήγαινε τώρα νάναπαυθῆς, γιατί σὲ βλέπω κουρασμένη καὶ ταρραγμένη.

Μ' εὐχαρίστηση τάζουσε ἡ Καλλιρρόη γιατί πραγματικὰ ἐπιθυμοῦσε νὰ ἡσυχάσῃ. Κι' ἀφοῦ πλάγιασε καὶ τὴν ἀφησαν μονάχη, ἄγγιξε τὰ μάτια τῆς κι' εἶπε:

« Ἀλήθεια σὰς εἶδατε τὸ Χαιρέα; ἐκεῖνος ἦταν ὁ Χαιρέας μου ἢ γελάστηκα; Μήπως ὁ Μιθριδάτης ἔφερε γιὰ τὴ δίκη τὸ φάντασμά του; Γιατὶ λένε πὼς στὴν Περσία εἶναι μάγοι πολλοί. Μίλησε ὅμως καὶ πὼς ἔξερε ὅλα ἐκεῖνα πὸ εἶπε;.. Μὰ πάλι πὼς βάσταξε νὰ μὴ μάγκαλιόσῃ; Χωριστήκαμε χωρὶς κἄν νὰ φιληθοῦμε!...

Ἐνῶ συλλογιζόταν αὐτὰ, ἀκούγονταν ἀπέξω κρότοι βημάτων καὶ γυναικείες φωνές. Πολλές ἐπίσημες Περσίδες πήγαιναν στὴ βασίλισσα, μὲ τὴν ἰδέα πὼς εἶχαν κάθε δικαίωμα νὰ ἰδοῦν τὴν Καλλιρρόη. Ἀλλὰ ἡ Στάτειρα τοὺς εἶπε:

— Ἄς τὴν ἀφήσουμε τώρα γιατί δὲν εἶναι πολὺ εὐδιάθετη. Ἔχομε καιρὸ νὰ τὴν ἰδοῦμε καὶ νὰ τὴν ἀκούσουμε καὶ νὰ τῆς μιλήσουμε.

Ἐφυγαν λυπημένους καὶ τὸ ἄλλο πρωὶ ξαναγύρισαν.

Αὐτὸ γινόταν καθ' ἡμέραν. Ἀλλὰ κι' ὁ βασιλιάς ὁ ἴδιος πήγαινε τώρα πὸ συχνὰ στὸ γυναικωνίτη γιὰ νὰ βλέπῃ τάχα τὴ Στάτειρα. Στὴν Καλλιρρόη ἔστελναν πλούσια δῶρα, μὰ αὐτὴ δὲν δεχόταν ἀπὸ κανένα,

παρὰ κρατοῦσε τὸ σχῆμα δυστυχημένης γυνίκειας καὶ καθόταν ἀπτόλιπτη καὶ μαυροφόρα. Αὐτὸ τὴν ἔδειχνε ἀκόμα πὸ ὁμορφῆ. Μιὰ μέρα ἡ βασίλισσα τὴ ρώτησε ποιὸν ἀπ' τοὺς δυὸ ἤθελε γι' ἄντρα τῆς. Μὰ ἡ Καλλιρρόη δὲν τῆς ἀποκρίθηκε. Ἐκλάψε μόνο.

Ὁ Διονύσιος ὡστόσο προσπαθοῦσε νὰ ὑποφέρει μὲ γενναιότητα, σὰν ἄνθρωπος δυνατός, ἂν κι' ἡ συμφορὰ του ἦταν τέτοια πὸ μπορούσε νὰ τρελλάνη καὶ τὸ δυνατότερο. Γιατὶ τὴν Καλλιρρόη τὴν ἀγαποῦσε πὸ πολὺ κι' ἀπὸ τότε στὴ Μίλητο πὸ ποθοῦσε μόνο τὴν ὁμορφιά τῆς. Γώρα ξανάβαν ἀκόμα τὸν ἔρωτά του ἢ συμβίωση, τὸ παιδί, ἢ ζήλεια, ἢ ἀχαριστία, τὸ ἀπροσδόκητο. Ρωτοῦσε τὸν ἑαυτὸ του σὲ ποιὸν ὑποχθόνιο θεὸ ἀσέβησε γιὰ νὰ τοῦ στείλῃ ἀντεραστὴ ἕνα νεκρὸ. Κι' ἀγκαλιάζοντας τὸ μικρὸ γιό του, ἔλεγε μὲ δάκρυα:

— Δυστυχισμένο παιδί, πὼς χάρηκα στὴ γέννησή σου καὶ πὼς λυπάμαι τώρα πὸ σ' ἔχω! Γιατὶ θὰ μοῦ εἶσαι ἢ κληρονομιά τῆς μητέρας σου καὶ τὸ θυμητικὸ μιάς ἀτυχῆς ἀγάπης μου. Εἶσαι μικρὸ μὰ δὲν μπορεί νὰ μὴν καταλαβαίνεις πόσο ὑποφέρει ὁ πατέρας σου. Κακὸ ταξίδι κάναμε, παιδί μου! Δὲν ἔπρεπε νὰ φύγομε ἀπὸ τὴ Μίλητό μας. Ἡ Βαβυλώνα μᾶς χαντάκωσε. Στὴν πρώτη δίκη νικήθηκα ὁ Μιθριδάτης ἀπὸ κατηγορούμενος ἔγινε κατήγορός μου. Ἀκόμα περισσότερο φοβᾶμαι τὴ δεύτερη. Δὲν εἶναι μικρότερος ὁ κίνδυνος. Πρὶν νὰ μὲ δικάσουν, μοῦ πήραν κιόλα τὴ γυναίκα, ἄλλος μοῦ τὴν διεκδικεῖ καὶ, τὸ χειρότερο, δὲν ξέρω ποιὸν ἀπὸ τοὺς δυὸ μᾶς θέλει ἡ Καλλιρρόη. Ἐσὺ, παιδί μου, μπορείς νὰ τὸ μάθῃς ἀπὸ τὴ μητέρα σου. Πήγαινε νὰ τὴ ρωτήσης, παρακάλεσ' τὴ φιλησ' τὴ, κλάψε, πὲς τῆς: ὁ πατέρας μου σ' ἀγαπᾷ!

Μὰ οὔτε τὴν πρεσβεία αὐτὴ δὲ μπόρεσε νὰ στείλῃ στὴν Καλλιρρόη ὁ Διονύσιος. Γιατὶ ὅταν πήγε στὸ παλάτι ὁ μικρὸς μὲ τὸν παιδαγωγό του, δὲν τοὺς ἀφησαν νὰ μποῦν.

Μετάφρ. Χ.

(Ἀκολουθεῖ)

JULES ROMAINS

ΚΝΟΚ

Ἡ Ο ΘΡΙΑΜΒΟΣ ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ

ΚΩΜΩΔΙΑ ΣΕ ΤΡΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ (*)

Μπερνάρ.— Ἐγώ, γιατρέ;...

Κνόν.— Βάζω λοιπὸν στοίχημα, ὅτι κι' ὁ πὸ ἀφοβὸς ἄνθρωπος, βγαίνοντας ἀπὸ τὴ δεύτερη αὐτὴ διάλεξη, δὲν θάχε ὄρεξη γι' ἀστεῖα!

Μπερνάρ.— Νομίζετε, ἀλήθεια, γιατρέ, ὅτι κι' ἐγὼ εἶμαι ἕνας;...

Κνόν.— Ὅχι δά, ἕνα παράδειγμα ἔφερα, ἡσυχάστε... Ἀλλ' ἀκούω τὴ φωνὴ τοῦ κυρίου Μουσκέ. Σὰς εὐχαριστῶ πολὺ γιὰ τὴν πολύτιμὴ συνδρομὴ σας, ἂν κι' ἤμουν βέβαιος... Χαίρετε! ὄρεβουάρ!

Ξεβγαίνει τὸν Μπερνάρ κι' ἐπιστρέφει μὲ τὸν Μουσκέ].

ΣΚΗΝΗ Γ'.

Κνόν, φαρμακοποιὸς Μουσκέ.

Κνόν:— Καθῆστε, ἀγαπητὴ κύριε Μουσκέ. Χτές, μόλις πρόφτασα νὰ ρίξω μιὰ ματιὰ στὸ φαρμακεῖο σας. Ἀλλὰ δὲν μοῦ χρειάστηκε περισσότερο γιὰ νάντιληφθῶ ὅτι ἡ ἐγκατάστασή σας εἶναι κάτι τέλειο. Μοῦ ἔκαμαν προπάντων ἐντύπωση ἡ ἀπαράμιλλη τάξη καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ μοντερνισμοῦ πὸ βασιλεύουν ἐκεῖ μέσα.

Μουσκέ, μὲ ἀρέλεια:— Γιατρέ, εἶσθε πολὺ ἐπιεικής.

[Ἀπὸ μακριά, ἀκούεται τὸ ταμπούρολο τοῦ Τελάλη κι' ὕστερα ἡ φωνὴ του, πὸ μὲ συρμένο, τελάλικο τρόπο διαβάζει τὴν προκήρυξη τοῦ Κνόν. Ὁ Κνόν ἀκροάζεται μιὰ στιγμὴ εὐχαριστημένος].

Κνόν:— Ἀπεναντίας, εἶμαι πολὺ ἀ-

στηρός. Ἀλλὰ τὸ φαρμακεῖο σας δὲν ἔχει ἀνάγκη...

Μουσκέ, πὸ ἀκούει κι' αὐτὸς τὸν Τελάλη:— Προκήρυξη;

Κνόν:— Ἔτσι φαίνεται... (Ἐξακολουθεῖ τὴν ὁμιλία του.) Κι' αὐτὸ, ξέρετε, μ' εὐχαρίστησε πάρα πολὺ. Τὸ κατ' ἐμέ, γιατρός πὸ δὲν μπορεί νὰ στηρίζεται σ' ἕνα πρώτης-τάξεως φαρμακοποιό, μοιάζει μὲ στρατηγὸ πὸ πάει στὸν πόλεμο χωρὶς κανόνια.

Μουσκέ:— Χαίρω πολὺ πὸ βλέπω νὰ ἐκτιμᾶτε τὴν ταπεινὴ μου ἐργασία...

Κνόν:— Πὸ βέβαια θ' ἀνταμείβεται ὅπως τῆς ἀξίζει. Γιατὶ λογαριάζω πὼς θὰ κερδίζετε, τὸ λιγότερο-λιγότερο, εικοσιπέντε χιλιάδες τὸ χρόνο.

Μουσκέ:— Εἰκοσιπέντε χιλιάδες; τί λέτε! Μακάρι νὰ κέρδιζα τὰ μισά.

Κνόν:— Ἀγαπητὴ μου κύριε Μουσκέ, δὲν ἔχετε μπροστὰ σας κανένα ὑπάλληλο τοῦ φόρου, ἀλλὰ ἕνα φίλο, τολμῶ νὰ πῶ ἕνα σύμμαχο...

Μουσκέ:— Τὸ γνωρίζω πολὺ καλά, γιατρέ, κι' ἀπὸ σας δὲν θὰ κρυβόμουν βέβαια. ἀλλὰ δυστυχῶς, αὐτὴ εἶναι ὅλη ἡ ἀλήθεια: Μόλις καὶ μετὰ βίας περνῶ τίς δέκα χιλιάδες.

Κνόν:— Μὰ τὸ ξέρετε πὼς αὐτὸ καταντᾷ σκάνδαλο; (Ὁ Μουσκέ σηκώνει τοὺς ὤμους. Ὅταν σας εἶπα εικοσιπέντε χιλιάδες, ἐννοοῦσα τὸν ἐλάχιστο ὄρο, τὸ μίνιμουμ. Κι' ὅμως δὲν ἔχετε ἀνταγωνιστὴ.

Μουσκέ:— Κανένα. Δὲν ὑπάρχει ἄλλο φαρμακεῖο σὲ ἀκτῖνα πέντε λευγῶν.

(*) Συνέχεια, ἴδε σελ. 745.

Κνόν :—Τότε τί, έχθρους;

Μουσκέ: Δέν ξέρω κανέναν έχθρό μου.

Κνόν, σιγώτερα: Μήπως είχατε ποτέ κανέναν δυσάρεστο... καμιά απροσεξία... καμιά αψηρημάδα... πενήντα γραμμάρια λαύδανο αντί ρετσινόλαδο;—Πολύ θέλει;

Μουσκέ, διαμαρτύρεται από τὰ πρώτα λόγια του Κνόν :— Ποτέ!... ποτέ!... Είκοσι χρόνια τώρα που έξασκώ τὸ ἐπάγγελμα μου, δέν έκαμα ποτέ τὸ παραμικρότερο λάθος!

Κνόν:—Τότε... τότε... κι' εγώ δέν ξέρω πιά τί νά υποθέσω... Μήπως ό προκάτοχός μου... παραμελοῦσε κάπως τὰ καθήκοντά του;

Μουσκέ :—Ξέρω κι' εγώ;... Αυτό είναι ὅπως τὸ πάρετε...

Κνόν:—Και πάλι, ἀγαπητέ μου κύριε Μουσκέ, σάς θυμίζω ὅτι μιλοῦμε ἐντελῶς μεταξύ μας.

Μουσκέ:—Ναί, ό κύριος Παρπαλαί ήταν λαμπρός ἀνθρώπος, είχαμε πάντα πολύ φιλικές σχέσεις...

Κνόν:—Ναί, ἀλλά δέν θάκανε κανείς πολύ χοντρό τόμο μέ τή συλλογή τῶν συνταγῶν του' ε ;

Μουσκέ :—Αὐτό είναι ἀλήθεια.

Κνόν :—Τί νά σάς πῶ! Όταν συνδυάζω ὅλα ὅσα ξέρω τώρα γι' αὐτόν τόν ἀνθρώπο, φάνω ν' ἀμφιβάλλω ἀν ἐπίστευε πραγματικῶς στήν Ιατρική.

Μουσκέ:—Στήν ἀρχή, έκανα εὐσυνείδητα ὅ,τι μπορούσα. Ὅσους ἐρχόνταν σέ μένα κι' ἐβλεπα πῶς είχαν κάτι τί ὀπισθόηποτε σοβαρό, τοῦ τοῦς έστελνα. "Ε, αὐτό ήταν! Δέν ξενάβλεπα πιά κανένα!

Κνόν:—Μέ θλίβει πολύ αὐτό πού μου λέτε, σάς βεβαιῶ! Ἔχουμε, ἀγαπητέ μου κύριε Μουσκέ, ἐν' ἀπό τὰ καλύτερα ἐπαγγέλματα πού υπάρχουν στόν κόσμο. Δέν είναι λοιπόν ντροπή μας νά τὸ κατεβάζουμε λίγο-λίγο ἀπό τὸ ὕψος ἐκεῖνο τῆς ἀκμῆς και τῆς εὐημερίας, ὅπου τὸ είχαν ἀνεβάσει οί προγενέστεροι;

Μουσκέ:—Δέν έχετε ἄδικο! Ἡ ἀλήθεια είναι, κι' ἀφίνω τώρα κάθε χρηματικό ζήτημα κατὰ μέρος, ὅτι δέν έπρεπε νά καταντήσουμε κοινωνικῶς κατώτεροι ἀπό τὸ φαναρτζή ή τὸ μπακάλη. Σάς βεβαιῶ, γιαντρέ, ὅτι ή γυναίκα μου δέν θά μπορούσε νάγοράζη τὰ καπέλλα και τις μεταξωτῆς

κάλτσες πού φοροῦν, γιορτή-καθημερινή, ή μπακάλανα κι' ή φαναρτζίδαινα!

Κνόν.—Σιωπάτε, ἀγαπητέ μου φίλε, μου κάνει κακό! Είναι σά νάκούω πῶς μιὰ ὑπουργίνα κατέβηκε νά πλύνη τὰ ρούχα τῆς φουρνάρισσας γιά νάγοράση τὸ ψωμί της!

Μουσκέ.—Νά σάς ἀκουγε ή γυναίκα μου!... Τὰ λόγια σας θά τή συγκινοῦσαν βαθιά!

Κνόν.—Σέ μιὰ περιφέρεια σάν αὐτή, ἐμεῖς έπρεπε νάχουμε ὅ,τι μάς χρειάζεται—και κάτι παραπάνω.

Μουσκέ.—Πολύ σωστά!

Κνόν.—Θέτω ὡς ἀρχήν, ὅτι ὅλοι οί κάτοικοι τῆς ἐπαρχίας είναι ipso facto πελάτες μας.

Μουσκέ.—Ὅλοι; πολλά γυρεύετε.

Κνόν.—Ὅλοι σάς λέω!

Μουσκέ.—Ἡ ἀλήθεια είναι ὅτι σέ μιὰ ή ἄλλη περίπτωση τῆς ζωῆς του, καθέναν μπορεί νά γίνη ἔκτακτος πελάτης τοῦ γιαντροῦ και τοῦ φαρμακοποιοῦ.

Κνόν.—Ἐκτακτος; καθόλου! Πελάτης τακτικός, πελάτης πιστός!

Μουσκέ.—Ὅπωςδήποτε πρέπει νάρρωσθήση...

Κνόν.—Τί θά πῆ «νάρρωσθήση»; Ἢ πάλι αὐτή ἐκφραση δέν στέκεται πιά, δέν έχει νόημα μπροστά στά πορίσματα τῆς σημερινῆς ἐπιστήμης. Ἡ ὑγεία είναι μιὰ λέξη πού μπορούμε ἐξαίρετα νά τή σβύσουμε ἀπό τὸ Λεξικό μας. Γιά μένα δέν υπάρχουν ὑγείες. Κάθε ἀνθρώπος είναι λίγο ή πολύ προσβεβλημένος, ἀπό λιγώτερες ή περισσότερες ἀσθένειες, και μέ λιγώτερο ή περισσότερο ταχεῖα ἐξέλιξη. Φυσικά, ὅταν τοῦς λέτε πῶς είναι καλά, προθυμῶτα κι' αὐτοί τὸ πιστεύουν και ἡσυχάζουν. Ἀλλά τοῦς γελάτε! Και δέν δικαιολογεῖστε κάπως, παρά μόνον σάν έχετε τόσο πολλούς ἀρρώστους, πού νά μή σάς περισσέψη κενός νάναλάβετε κι' ἄλλους.

Μουσκέ.—Ὅπωςδήποτε, είναι μιὰ ὠραία θεωρία.

Κνόν.—Θεωρία καθαυτὸ μοντέρνα, ἀγαπητέ κύριε Μουσκέ, πού, ἀν τήν καλοσυλλογιστήτε, θά τή βρῆτε πρώτη ξαδέρφη τῆς ἄλλης ἐκεῖνης θαυμαστῆς θεωρίας τοῦ «ἐνόπλου λαοῦ», πού ἀποτελεῖ τή δύναμη τοῦ σημερινοῦ Κράτους. «Κάθε ἀνθρώπος

στρατιώτης», σά νά λέμε ψημάρι τοῦ Κράτους; "Ε, και «κάθε ἀνθρώπος ἀσθενής», δηλαδή ψημάρι δικό μας.

Μουσκέ.—Εἶστε φιλόσοφος, βλέπω, κύριε Κνόν, κι' έχετε δίκιο: ή ιδέα κυβερνᾷ τὸν κόσμο.

Κνόν, σιχώνεται. — Ἀκούστε με. (Κι' οί δυὸ ὄρθιοι: ό Κνόν πιάνει τὰ χέρια τοῦ Μουσκέ). Μπορεῖ νά εἶμαι ὑπερβολικά αἰσιόδοξος και πικρῆς ἀπαγοητεύσεις νά μέ περιμένουν στό τέλος. Ἀλλ' ἀν, σ' ἓνα χρόνο ἀπό σήμερα, δέν θάχετε κερδίσει τις εἰκοσιπέντε χιλιάδες πού πρέπει νά κερδίζετε, κι' ἀν ή κυρία Μουσκέ δέν θάχη τὰ φουστάνια, τὰ καπέλλα και τις κάλτσες πού ἐρμόζουν στήν κοινωνική της θέση, σάς δίνω τὸ δικαίωμα νάρθῆτε ἐδῶ και νά μέ φτύσετε!

Μουσκέ.—Ἀγαπητέ μου γιαντρέ! Ἐμῶν ἓνας ἀγάριστος ἀν δέν σάς εὐχαριστοῦσα μ' ὄλη μου τήν καρδιά, κι' ἓνας χαμένος ἀν δέν σάς βοηθοῦσα μ' ὄλη μου τή δύναμη!

Κνόν:—Λαμπρά! Βρασισθήτε σέ μένα, ὅπως βασιζομαι σέ σάς. (Ὁ Μουσκέ φεύγει. Ὁ Κνόν τὸν ξεβγάζει. "Επειτα, ἀπό τήν πόρτα, μιλεῖ πρὸς τὰ ἔξω.) Μπᾶ! Ἀρχισαν νάρχονται κιόλα; Βλέπω καμμιὰ δεκαριά. Μαριέττα, νά πῆς σ' ὅσους τυχόν θάρθουν κατόπι, ὅτι μετά τις έντεκα δέν θά μπόρῶ πιά νά δεχθῶ κανένα, τοῦλάχιστο δωρεάν. Σεῖς, κυρία, εἶστε πρώτη;... Ὅριστε!

ΣΚΗΝΗ Δ'.

Κνόν, ή Κυρία μέ τὰ μαῦρα.

Κνόν, μπαζόντας μιὰ κυρία μέ μαῦρα, ὡς 45 χρονῶν, πού τ' ὄλο της προδίδει τή χωριάτικη τσιγκουνιά κι' ἓνα χρόνιο κρουαλίωμα.—Εἶστε ἀπό αὐτή τήν ἐπαρχία;

Ἡ Κυρία μέ τὰ μαῦρα.—Κι' ἀπ' αὐτή τήν κοινότητα.

Κνόν.—Ἰένετε στό χωριό;

Ἡ Κυρία.—Μένω στό μεγάλο χτήμα πού είναι στό δρόμο τοῦ Λουσέρ.

Κνόν.—Εἶναι δικό σας;

Ἡ Κυρία.—Ναί, τοῦ ἀντρός μου και μένα.

Κνόν.—Ἄν τὸ καλλιργῆτε μόνοι σας, θάχετε πολλή δουλειά, ε ;

Ἡ Κυρία.—Μήν τὰ ρωτᾶτε! Φαντασθήτε μόνο δεκαοχτῶ ἀγελάδες, δυὸ καματερά, δυὸ ταύρους, φοράδα, πουλάρι, μιὰ

ντουζίνα γουρούνια μέ συμπάθειο, και χωριστὰ τὰ πουλερικά.

Κνόν:—Διάβολο! Και δέν έχετε ὑπηρέτες; **Ἡ Κυρία**:—Ἐ, μά βέβαια, τρία κοπέλια, μιὰ δούλα κι' ἐργάτες μέ τὸ μεροκάματο ὅταν είναι ή ἐποχή.

Κνόν, τήν πλησιάζει σιγά:—Σάς λυπάμαι. Δέ θά σάς μένει καθόλου καιρός νά κοιτάζετε και τήν ὑγεία σας!

Ἡ Κυρία:—Καθόλου!

Κνόν:—Κι' ὅμως πάσχετε...

Ἡ Κυρία:—Ἐ, καθαυτὸ ἀρρωστη δέν εἶμαι, δόξα σοι ό Θεός. Μόνο μιὰ κούραση ἔχω.

Κνόν:—Τὸ λέτε αὐτὸ κούραση;... Γιά νά ἰδοῦ τή γλώσσα σας... δέ θάχετε πολλή ἀρεξή βέβαια.

Ἡ Κυρία:—Ὅχι.

Κνόν:—Εἶστε κρουολογημένη;

Ἡ Κυρία:—Λιγάκι.

Κνόν:—Ἀρκετὸ δηλαδή. Γιά νά σάς ἀκούσω;—(Τήν στηθαροῦσεται)—Σκύψετε. Ἀναπνεύετε... Βήξτε... Ἀρκεῖ. Μήπως πέσατε κάποτε, σάν ἤσκατε μικρή, ἀπό καμμιὰ σκάλια!

Ἡ Κυρία:—Τί;... Δέ θυμάμαι.

Κνόν, ἐξακολουθητικά, τῆς ψηλαφεῖ και τῆς χτυπᾷ τή ράχη, ὕστερα τῆς πιέζει ἀπότομα τὰ νεφρά.—Ἐδῶ... δέν αἰσθάνεστε κάποτε πόνο, τὸ βράδυ πού πλαγιαζέστε; Ἐτσι, σά σφάχτη;

Ἡ Κυρία:—Ναί, καμμιὰ φορά.

Κνόν, ἐξακολουθεῖ νά τήν ἀκροῦσεται: Προσπαθήστε νά θυμηθῆτε... Ἦταν σκάλια ψηλή;

Ἡ Κυρία:—Μπορεῖ.

Κνόν:—Μιὰ σκάλια ὡς τριάντισι μέτρα, ἀκουμπισμένη σέ τοῖχο;... Και γκρεμιστήκατε ἀνάσκελα. Στόν ἀριστερό γοφῶ—εὐτυχῶς—έπεσε ὄλο τὸ βάρος. Ἐδῶ ἀκριβῶς δέ χτυπήσατε;

Ἡ Κυρία.—Ναί, ναί, έχετε δίκιο.

Κνόν.—Σάς εξέτασε καμμιὰ φορά ό κύριος γιαντρός Παρπαλαί;

Ἡ Κυρία.—Ποτέ.

Κνόν.—Γιατί;

Ἡ Κυρία.—Μά δέ δεχότανε δωρεάν (Σιγί).

Κνόν, τή βάζει νά καθῆση.—Καταλαβαίνετε τήν κατάσταση σας;

Ἡ Κυρία.—Ὅχι, ὄχι...

Κνόν, κάθεται αντικρύ της.—Καλύτερα. Καί τώρα θέλετε νά γιατρευτήτε ή όχι;
Η Κυρία.—Μά θέλω... βέβαια, θέλω.
Κνόν.—Πρέπει όμως νά σας προειδοποιήσω, ότι ή θεραπεία θά βαστάξῃ καί θά σας κοστίσῃ πολύ.

Η Κυρία.— "Αχ, Θεέ μου! Μά γιατί;

Κνόν.—Γιατί δέν γιατρεύεται σέ πέντε λεπτά μιὰ ἀρρώστεια πού τή σέρνετε πάνω σας σαράντα χρόνια!

Η Κυρία.—Σαράντα χρόνια;

Κνόν.—Ναί, ναί, ἀπό τότε πού πέσατε ἀπ' τή σκάλα.

Η Κυρία.—Κι' ώς πόσα θά μου κόστιζε, γιατρέ μου;

Κνόν.—Πόσο πουλάτε σήμερα τὰ μοσχάρια σας;

Η Κυρία.—Κατά τὸ μοσχάρι καί κατά τὸ παζάρι. Πάντα όμως ὄχι λιγώτερο ἀπὸ τετρακόσια φράγκα τὸ ἕνα.

Κνόν.—Καί τὰ γουρούνια μὲ συμπάθειο, τὰ θρεφτάρια;

Η Κυρία.—"Α, εἶναι μερικά πού ἔχουν ἀπάνω ἀπὸ χιλιάριο.

Κνόν.—Λοιπὸν ή θεραπεία θά σας κοστίσῃ ἀπάνω-κάτω δυὸ γουρούνια καί δυὸ μοσχάρια.

Η Κυρία.—Τρεῖς χιλιάδες φράγκα; Πῶ, πῶ, πῶ, γιατρέ!.. Χριστέ καί Παναγί μου!..

Κνόν.—"Αν προτιμάτε νά κάμετε προσκόννημα στήν Παναγιά, δὲ σας ἐμποδίζω.

Η Κυρία.—"Ω, καί τὸ προσκόννημα τὰ ἴδια κοστίζει καί δέν ἔχει πάντα ἀποτέλεσμα. (Σιγῇ). Μά τί φοβερὴ ἀρρώστεια ἔχω λοιπὸν ἐγώ;

Κνόν, μὲ μεγάλη εὐγένεια.—Θά σας τή δεῖξω ἀμέσως στὸ μαυροπίνακα. (Σηκώνεται, παίρνει κιμωλία καί σχεδιάζει). Νά, ή σπονδυλική σας στήλη κι' ὁ νωτιαῖος μυελός... Ἐδῶ εἶναι τὸ πλέγμα σας τοῦ Τύρκ κι' ἐδῶ ή στήλη σας τοῦ Κλάρκ. Τὰ βλέπετε; Καθαρότατα! Λοιπὸν μὲ τὸ βρόντο πού πήρατε τότε, ὁ Τύρκ σας κι' ὁ Κλάρκ κε σας μετατοπίστηκαν, μερικά δέκατα τοῦ χιλιοστομέτρου, πρὸς τὰ ἐδῶ. (Σχεδιάζει βέλη γιὰ νά δείξῃ τή διεύθυνση). Θά μοῦ πῆτε: λιγάκι. Ναί, βέβαια, λιγάκι. Μά ή θέση εἶναι πολὺ ἀσχημῆ! Ἔχετε μιὰ ἐξακολουθητικὴ, ἀκατάπαυτη πίεση σ' αὐτὰ ἐδῶ τὰ νεῦρα, πού χρόνο μὲ τὸ χρόνο μεγα-

λώνει. Καί γι' αὐτό, ἀπὸ χρόνο σὲ χρόνο, ὁ πόνος σας θά εἶναι δυνατώτερος. (Σκουπίζει τὰ δάκτυλά του).

Η Κυρία.—Δυστυχία μου!

Κνόν.—"Ε, δὲ σας λέω πάλι πὼς σήμερ' αὔριο θά πεθάνετε. Μπορεῖ νά ζήσετε κι' ἔτσι...

Η Κυρία.—'Ανάθεμα τὴν ὥρα πού ἀνέβηκα σ' ἐκείνη τὴν παλιόσκαλα!

Κνόν.—Συλλογιέμαι μάλιστα μήπως θά σας σύμφερα καλύτερα νά μὴν κάνετε αὐτὴ τὴν θεραπεία. Τὰ χρήματα βγαίνουν τόσο δύσκολα, ἐνῶ τὰ χρόνια τοῦ γήρατος τὰ βρίσκει κανεὶς τόσο πολλὰ! Ἀπὸ τὴ μεγάλη, βλέπετε, εὐχαρίστηση πού δίνουν. Ψψ!

Η Κυρία.—Τελοσπάντων, γιατρέ μου, γιὰ νά μιλήσουμε πιδ παστρικά... μπορεῖτε νά μοῦ κάμετε αὐτὴ τὴν κούρα φτηνότερα... Πάντα όμως μὲ τὴ συμφωνία νά γίνῃ ὅπως πρέπει.

Κνόν.—Τὸ μόνο πού μπορῶ νά σας προτείνω εἶναι μιὰ δοκιμὴ. Δὲ θά σας κοστίσῃ σχεδὸν τίποτα. Ἀλλὰ σὲ λίγες μέρες, ἀπὸ τὴν τροπὴ πού θά λάβῃ ή ἀσθενείά σας, θά μπορέσετε νά κρίνετε καί νά αποφασίσετε μόνη σας.

Η Κυρία.—"Α, ὦραϊα!

Κνόν.—Τώρα λοιπὸν θά γυρίσετε στὸ σπίτι σας. Ἡρθάτε μάλιστα;

Η Κυρία.—"Οχι, μὲ τὰ πόδια.

Κνόν: ἐνῶ κάθεται καὶ γράφει μιὰ συνταγή.—Πρέπει νά πάρετε ἀμάξι. Νά πέσατε στὸ κρεβάτι μόνις φθάσετε. Σὲ μιὰ κἀμαρα πού νά εἴστε ὅσο τὸ δυνατὸ μονάχη. Κλειστε τὰ παραθυρόφυλλα καί κατεβάζτε τοὺς μπερντέδες, γιὰ νά μὴ σας ἐνοχλεῖ τὸ φῶς. Μὴν ἀφίνετε κανένα νά μπαίνει μέσα καί νά σας σκοτίζει μὲ κουβέντες. Μὴ φάτε τίποτα στερεὸ γιὰ μιὰ ἐβδομάδα. Λίγο γάλα μόνο, ἕνα ποτήρι νερὸ τοῦ Βισῦ κάθε δυὸ ὥρες καί, τὸ πολὺ-πολύ, μισὸ παξιμαδάκι πρῶτ' καί βράδυ, μὲ τὸ γάλα σας. Καλύτερα ὅμως νά λείπε καί τὸ παξιμάδι. "Ε, δὲ θά μοῦ πῆτε πὼς σας διορίζω γιατρικὰ ἀκριβά! Στὸ τέλος τῆς ἐβδομάδος θά ἰδοῦμε: "Αν θᾶστε καλά, ἀν θᾶχετε δύναμη, ὄρεξη, εὐδιδιαισία, θά πῆ πὼς ή ἀρρώστεια σας δέν εἶναι ὅσο σοβαρὴ ἐνόμισα, κι' ἐγὼ πρῶτος θά σας καθησυχάσω. "Αν ἀπεναντίας θά ἀσθενήσετε μιὰ γενικὴ ἐξάντληση, καρρηβαρία, ἀνορεξία, καί δέν θά σας κάνῃ καρδιά νά ση-

κωθῆτε ἀπ' τὸ κρεβάτι, ἔ, τότε δέν θά ἐπιτρέπεται πιδ δισταγμὸς καί θάρχισου- με ἀμέσως τὴν θεραπεία. Σύμφωνα;

Η Κυρία, ἀναστενάζοντας.—"Ε, τί νά γίνῃ!..

Κνόν, τελειώνοντας τὴ συνταγή.—Σας τᾶγραψα σ' αὐτὸ τὸ χαρτί, μὴν ξεχάσετε τίποτα, κι' αὔριο ή μεθαύριο θάρθῶ νά σας ἴδῶ (τῆς δίνει τὴν συνταγὴ καί τὴν ξεβγά- ζει. Ἀπὸ τὴν πόρτα μιλεῖ πρὸς τὰ ἔξω): Μαρπέττα, βοήθησε τὴν κυρία νά κατεβῇ τὴ σκάλα καί νά βρῇ ἐν' ἀμάξι (Φαίνονται μερικοὶ ἄρρωστοὶ πού περιμένουν ἔξω, καί πού τὸ πέρασμα τῆς μαυροφόρας κυρίας τοὺς κάνει εὐόβιο καί σεβασμὸ).

ΣΚΗΝΗ Ε΄.

Κνόν, ή Κυρία μὲ τὰ μῶβ.

Κνόν.—Ἡ σειρά σας, κυρία μου.

Η Κυρία μὲ τὰ μῶβ, καμιά ἐξηντα- ριὰ χρονῶν, στηρίζεται βασιλικά σ' ἕνα εἶδος ἀλπευστόκ-μπαστουνοῦ, καί μιλεῖ μὲ κάποιον στόμφο. Θά παραξενεύσετε βέβαια, γιατρέ, πού μὲ βλέπετε ἐδῶ.

Κνόν.—Λιγάκι.

Η Κυρία.—Μιὰ κυρία Πόνς, τὸ γένος Λαμπουμά, νά σας ἔρχεται σὲ ὥρα πού δέχεστε δωρεάν. Δέν εἶναι, ἀλήθεια, παράξενο;

Κνόν.—Εἶναι πρὸ πάντων κολακευτικὸ γιὰ μένα.

Η Κυρία.—Θά πῆτε βέβαια πὼς εἶναι κι' αὐτὸ ἐν' ἀπὸ τὰ ὠραῖα ἀποτελέσμα- τα τῆς σημερινῆς ἀναρχίας. Φαντασθῆτε! ἐνῶ χθεςνοὶ χοιροβοσκοὶ καί ζωέμποροι γυρίζουν μὲ ταυτοκίνητο καί πίνουν σαμπάνια μὲ δεατρίνες, μιὰ κυρία Πόνς, Λαμπουμο- πούλα, πού ή γενεά της ἀνεβαίνει γωρὶς δια- κοπὴ ὡς τὸν Π' αἰῶνα, πού εἶχε ἄλλοτε τὴ μισὴ ἐπαρχία δική της καί συγγενεῦει μὲ τὴν ἀνώτερη ἀριστοκρατία αὐτοῦ τοῦ τόπου, νά καταντήσῃ νά κάνῃ οὐρὰ καί νά περιμένῃ τὴ σειρά της ἐκεῖ-ἐξῶ, μ' ὄλη τὴ φτωχολογία τοῦ Σαίν-Μωρίς!

Κνόν.—Ἔτσι ἔγινε ὁ κόσμος, κυρία μου. Καθῆστε.

Η Κυρία, κάθεται.—Δὲ σας λέω πὼς τὰ εἰσοδήματά μου ἔμειναν ὅπως ἦταν ἄλλη φορὰ, οὔτε πὼς διατηρῶ στὸ μέγαρό μου ἐξῆ ὑπῆρέτες καί στὸ σταῦλο μου τέσσερα ἄλογα, ὅπως συνήθιζε ή οἰκογένειά μας ὡς

πού πέθανε ὁ θεῖός μου. Πέρσι μάλιστα ἀναγκάστηκα νά ἐκποιήσω κι' ἕνα κτήμα ἀπὸ ἑκατὸ στρέμματα, τὴν «Ἀντιμυσέτι», πού τὸ εἶχα ἀπὸ τὴ μάμμη μου τὴν πρὸς μη- τρὸς. Τὸνομα αὐτό, «Ἀντιμυσέτι», εἶναι κατὰ τὸν ἅγιο ἐφημέριο, ἐλληνολατινικῆς καταγω- γῆς, σύνθετο, λέει, ἀπὸ τὸ ἀντί καί μύκης- μύκητος, πού σημαίνει «ἐχθρὸς τοῦ μανιτα- ριοῦ». Καί πραγματικῶς, σ' ὄλη τὴν περιο- χὴ τοῦ κτήματος δὲ φυτρώνει ποτὲ οὔτ' ἕνα μανιτάρι, σὰ νά ποτροπιάζεται ή γῆ αὐτὸ τὸ φυτὸ! Εἶναι ἀλήθεια ὅτι κάτι μὲ τοὺς φόρους, κάτι μὲ τὶς ἐπισκευές, κάτι πού τᾶ- τραγαν οἱ κολλῆγοι,—μάλιστα μετὰ τὸ θάνατο τοῦ συζύγου μου,—ή «Ἀντιμυσέτι» δέν ἔδινε πιδ σχεδὸν τίποτα. Βαρέθηκα κι' ἐγὼ καί τὴν πούλησα. Δὲ νομίζετε, για- τρέ, πὼς ἔκαμα καλὰ νά τὴν πούλησω;

Κνόν, πού δέν ἔπαυε νά τὴν ἀκούῃ μὲ προσοχή.—Ἐκάματε λαμπρά, ἀν μάλιστα σας ἀρέσουν τὰ μανιτάρια κι' ἀν τοποθετή- σατε καλὰ τὰ χρήματά σας.

Η Κυρία.—"Αχ, ἀγγίσατε τώρα μιὰ πληγὴ! Αὐτὸ ἴσα-ἴσα μὲ βασανίζει μέρα νόχτα. Τοποθέτησα καλὰ τὰ χρήματά μου; Ἀμφιβάλλω, ἀμφιβάλλω πολὺ!.. Πῆγα κι' ἀκουσα κείνο τὸ συμβολαιογράφο, πού ὅσο καλὸς ἀνθρωπος κι' ἀν εἶναι, ἀπὸ χρηματι- στικά ὅμως δέν νιώθει κουκούτσι. Πιδ ἔξυ- πνο ἀπ' αὐτὸν εἶναι βέβαια τὸ τραπεζάκι τῆς γυναίκας του, πού μιὰ φορὰ, καθὼς ξέρετε, τὸ κουνούσαν τὰ πνεύματα καί τῶ- καναν νά μιλή. Νά μὴ σας τὰ πολυλογῶ, μ' ἔβαλε κι' ἀγόρασα κάρβουνα, Μετοχές δη- λαδὴ τῆς Ἑταιρίας. Τί ἰδέα ἔχετε γιὰ τὰ κάρβουνα, γιατρέ;

Κνόν.—Φρονῶ ὅτι εἶναι πολὺ καλὰ χαρτιά. Μόνον πού ή κερδοσκοπία τὰ κάνει νά νεβοκατεβαίνουν κάπως ἀπότομα καί γω- ρὶς κανένα λόγο.

Η Κυρία.—"Ασχημὸ αὐτό! Κι' ἐγὼ πού τᾶγόρασα στὸν ὕψιστό; Καλὰ ἀν ἀνε- βαῖν ἀκόμα, μ' ἀν κατρακυλήσουν; Κι' ἔχω ντύσει μ' αὐτὰ πενήντα χιλιάδες. "Α, εἶναι τρέλλα νά διαθέτῃ κανεὶς τέτοια ποσὰ γιὰ κάρβουνα, ὅταν τοῦλάχιστο δέν ἔχῃ μιὰ με- γάλῃ περιουσία. Τί λέτε, γιατρέ;

Κνόν.—Κι' ἐγὼ νομίζω πὼς γιὰ μιὰ τέτοια τοποθέτηση, δέν πρέπει κανεὶς νά ριφοκινδυνεύῃ παρὰ τὸ δέκατο τῆς ὄλης του περιουσίας.

Η Κυρία, ζήτησι:— "Α! ώστε όταν δέν υπερβλήν τή δέκατο, δέν κάνει πολύ μεγάλη τρέλλα;

Κνόν:— "Όχι βέβαια!

Η Κυρία:— Ευχαριστώ, γιατρέ. Μή υποχάρω! Κι' είχα τόση ανάγκη! Γιατί δέν μπορείτε νά φαντασθήτε πόσο μέ βασανίζει αυτή ή έννοια τής παρουσίας! Πολλές φορές λέω πώς πρέπει νά βάλω κι' άλλες στο κεφάλι μου, μόνο και μόνο για νά παραμερίσω αυτή. Η ανθρώπινη φύση, γιατρέ μου, είναι μπόσικο πράγμα. Δέν μπορούμε νά ξεφορτωθούμε ένα βόσκανο, παρά βάζοντας στη θέση του έν άλλο. Βρίσκουμε τουλάχιστο κάποια ανακούφιση μέ τήν αλλαγή. Πώς ήθελα νά μή συλλογιέμαι όλη τήν ώρα τους έννοιαστές μου, τους κολληγούς μου και τις μετοχές μου! Αλλά, στη ηλικία μου, ούτε έρωτικές περιπέτειες μπορώ νά επιδιώξω.—χά! χά! χά!—ούτε τό γύρο του κόσμου νά επιχειρήσω... Ωστόσο σεις τώρα θά περιμένετε νά μάθετε για ποιό λόγο ήρθα σήμερα νά σας συμβουλευθώ δωρεάν.

Κνόν:— Δέν άμφιβάλλω ότι θά έχετε λόγο σπουδαίο.

Η Κυρία:— Μά νά, θέλησα πρώτα-πρώτα νά δώσω τό παράδειγμα. Βρίσκω, γιατρέ, πώς είχατε μιá ώρα κι' ευγενική έμπνευση. Γνωρίζω όμως καλά τους πατριώτες μου. «Δέν έχουν τή συνήθεια, είπα, δέν θά πάει κι' ό γιατρός θά μείνει μέ τή φιλανθρωπία του. Αν όμως έβλεπαν, είπα, μιá κυρία Πόνος, τό γένος Λαμπουμά, νά εγκινιάζει θαρρετά αυτές τις δωρεάν επισκέψεις, ώ, τότε κι' αυτοί θά βάζαν τή ντροπή κατά μέρος». Γιατί, έξερετε, και τά παραμικρότερα μου κινήματα παρατηρούνται εδώ και σχολιάζονται. "Ε, πολύ ρουσιακό!

Κνόν:— Τό διάβημά σας είναι πολύ άξιόπαινο, κυρία! Σας ευχαριστώ!

Η Κυρία, σηκώνεται τάχα για νά φύγει.— Καταγοητευμένη, γιατρέ, πού έκαμα τή γνωριμιά σας! Μένω στο σπίτι κάθε απόγευμα. Έρχονται μερικοί φίλοι. Μαζεύομαστε όλόγυρα σέ μιá παλιá τσαγιέρα Λουί-Κιένζ, πού τήν κληρονόμησα από τή μάμμη μου.

Κνόν, μέ σεβασμό:— Την προς μητρός.

Η Κυρία:— Μάλιστα. Θά είναι πάν-

τα φυλαγμένο κι' ένα φλυτζάνι για σας (Ο Κνόν υποκλίνεται. Η Κυρία κάνει δυό βήματα προς τήν πόρτα). Σας είπα πόσο μέ βασανίζουν οι κολληγοί κι' οι μετοχές μου. Πολλές νύχτες τις περνά άγρυπνη. "Α, είναι πολύ κουραστικό! Δέν έξερετε, γιατρέ, κανένα φάρμακο νά φέρει ύπνο;

Κνόν:— Είναι πολύς καιρός πού πάσχετε από άπνία;

Η Κυρία:— Πολύς, πολύς.

Κνόν:— Τό είπατε του γιατρού Παρπαλαί;

Η Κυρία:— "Ω, πολλές φορές.

Κνόν:— Και τί σας είπε;

Η Κυρία:— Νά διαβάξω κάθε βράδυ τρεις σελίδες του Άστικού Κώδικος. Γι' άστέτο, έννοείται. Ο κ. Παρπαλαί δέν πήρε ποτέ τήν άπνία μου στα σοβαρά.

Κνόν:— Δέν έκαμα καλά! υπάρχουν, κυρία μου, και περιπτώσεις άπνίας πού άποτελοϋν σύμπτωμα πολύ σοβαρό.

Η Κυρία:— Αλήθεια;...

Κνόν:— Μιá άπνία, παραδείγματος χάρη, μπορεί νά προέρχεται από γενική διατάραξη τής ένδο-έγκεφαλικής κυκλοφορίας, κυρίως από κάποια αλλοίωση των άγγείων πού λέγεται «καπνοσυριγοειδής». Οι άρτηρες του έγκεφάλου σας, κυρία, μπορεί νάχουν πάρει αυτό τό σχήμα τής πίπας κι'...

Η Κυρία:— Τό σχήμα τής πίπας! Θεέ μου! Μήπως συντελεί τό κάπνισμα, γιατρέ μου; Καπνίζω λιγάκι.

Κνόν:— Κι' αυτό θάπρεπε νά τό έξετάσουμε. Η άπνία μπορεί ακόμα νά προέρχεται από κάποια νευρογενή κάθηση τής φαιάς ούσις.

Η Κυρία:— Αυτό θά νκι φοβερό! Έξηγήστε μου τό, γιατρέ!

Κνόν, σοβαρώτατα.— Φαντασθήτε, κυρία μου, έναν κερκίνο, έναν πολύποδα ή μιá πελώρια άράχνη, πού νά σας τρυπά, νά σας τσιμπά, νά σας έμυζά, νά σας σχίζη σιγά-σιγά τόν έγκέφαλο.

Η Κυρία:— "Ω! (Πέφτει σέ μιá πολυθρόνα). Μπορεί νά λιγοθυμήσω κινείσ από φοβή! Κι' αυτό θάχω έγώ, αυτό! τό αισθάνομαι... "Ω, καλύτερα νά μέ σκοτώνατε!... Σας παρακαλώ πολύ! "Η σκοτώστε με, ή μή μάφινετε σ' αυτό τόν τρόπο.

σ' αυτή τήν άπόγνωση! Πήτε μου, είναι άπλο, θανατηφόρο;

Κνόν:— "Όχι.

Η Κυρία:— Έπάρχει έλπίς θεραπείας;

Κνόν:— Ναι... μέ τόν καιρό...

Η Κυρία:— Μή μέ γελάτε, γιατρέ; Θέλω νά μάθω όλη τήν αλήθεια!

Κνόν:— Έξαρτάται μόνο από τήν κατωκότητα και τή διάρκεια τής θεραπείας.

Η Κυρία:— Μ' από τί πρέπει νά γιατρευτώ; Από κείνο πού είναι σαν πίπα, τό «καπνοσυριγοειδές»; ή από τό πελώριο καβούρι; Από τό καβούρι, έ;... Ναι, ναι, αυτό μάλλον θάχω! τό αισθάνομαι!...

Κνόν:— Κι' από τό ένα, κυρία μου, κι' από τό άλλο. Δέ θά μπορούσα νά δώσω πού τήν έλπίδα σ' έναν κοινό άρρωστο πού δέν θάχε ούτε τόν καιρό ούτε τά μέσα νά υποβληθί σέ μιá καλή θεραπεία. Αλλά μέ σας, τό πράγμα αλλάζει.

Η Κυρία, σηκώνεται:— "Ω, θά είμαι πολύ καλόβολη! άρρωστη, γιατρέ, υπάκουη κι' υποταχτική σ' ά κυλάκι. Θά κάνω ό,τι μου λέτε, ό,τι πρέπει, ό,τι χρειάζεται,— φτάνει μόνο νά μ'ην είναι όδυνηρό. "Α, όλα κι' όλα! πόνος δέν υποφέρω.

Κνόν:— Κανένα πόνος δέν θά σας προξενήσω, κυρία! Η θεραπεία θά γινή μέ ραδιοένεργεια, μέ ακτίνες: Ακτινοθεραπεία. Η μόνη δυσκολία είναι νάχουμε ύπομονή νά τήν εξακολουθήσετε δυό-τρεις χρόνια, κι' ένα γιατρό στη διάθεσή σας, πού νά παρακολουθί εύσυνείδητα τήν υποχώρηση του κακού, νά υπολογίζη μέ μεγάλη ακρίβεια τή δόση των ακτίνων, και νά σας βλέπη τακτικά, σχεδόν καθεμέρα.

Η Κυρία:— Όσο για μένα, έννοις σας κι' ύπομονή δέν θά μου λείψη. Έσείς όμως, γιατρέ μου, θά θελήσετε νά μέ κουράσετε ύπον καιρό θά χρειαστή;

Κνόν:— Βεβαίωτατα θά θελήσω, —μέ δέν άρει αυτό, πρέπει και νά μπορέσω. Κάθεστε μακριά;

Η Κυρία:— "Όχι, δυό βήματα. Τό σπίτι μου είναι άντικρύ στο Δημαρχείο.

Κνόν:— Τότε θά προσπαθήσω νά πετιέμαι κάθε πρωί. Έκτός τής Κυριακής, έννοείται, πού θά πηγαίνω έκδρομή, και τής Δευτέρας πού δέ θά μάφινουν οι δωρεάν.

Η Κυρία:— Μά... δέ θά ναι πολύ τόσο διάλειμμα; Θά μένω δηλαδή χωρίς θεραπεία από τό Σάββατο ως τήν Τρίτη!

Κνόν:— Θά σας αφήνω λεπτομερείς οδηγίες. Και καμμιά φορά, στην ανάγκη, θά θυσιάξω τήν έκδρομή τής Κυριακής ή θά διώχνω μερικούς άρρώστους τής Δευτέρας.

Η Κυρία:— "Α, έτσι μάλιστα! Ευχαριστώ! Και τί πρέπει νά κάνω τώρ' άμέσως;

Κνόν:— Γυρίστε στο σπίτι σας. Περιορισθήτε στην κάμξρά σας. Άύριο τό πρωί θά έλθω νά σας; Ιδών και θά σας έξετάσω καλύτερα.

Η Κυρία:— Τίποτε φάρμακο δέν θ' αγοράσω σήμερα;

Κνόν:— "Α, ναι; (Γράφει μιá συνταγή. Η κυρία συγκινείται, σκουπίζει τό σιόμα της, συνέρχεται.) Περάστε από του κυρίου Μουσκέ και παρακαλέστε τον νά σας κίνη άμέσως αυτή τήν πρώτη συνταγούλα. (Ξεβγάζει τήν Κυρία. Από τήν πόρτα προς τά έξω.) Μά τί κόσμος είναι αυτός; Μαριέττα! τους είπες πώς μετά τις έντεκα δέν δέχομαι κανένα δωρεάν;

Η φωνή τής Μαριέττας απέξω:— Τους τό είπα μά θέλουν νά μείνουν.

Κνόν:— Ποιος έχει τώρα σειρά;

ΣΚΗΝΗ Ζ΄.

Κνόν, τό δύο Χωριατόπουλα.

Προχωρούν για νά ποϋνε δυό χωριατόπουλα. Κρατοϋν τά γέλια, σπρώχνονται μέ τους άγκώνες, γνέφοντες μέ τά μάτια κι' άξαφνα ξεσποϋν. Από πίσω τους, τό πλήθος διασκεδάζει μέ τά καμώματά τους και θορυβεϊ φαιδρά.

Κνόν, προσποιούμενος ότι δέν καταλαβαίνει τίποτα:— Μά ποιός άπ' τους δυό;

Τό πρώτο χωριατόπουλο, κρύβοντας μέ γέλιο κάποιον φόβο:— Χί, χί, χί... κι' οι δυό!... χί, χί, χί, μαζί ήρθαμε.

Κνόν:— Και θέλετε νά σας; Ιδών μαζί;

Τό πρώτο χωριατόπουλο:— Γιατί όχι; Χί, χί, χί! Δέν κάνει; (Γελούν απέξω).

Κνόν:— Δέ μπορώ νά σας δεχτώ και τους δυό συγχρόνως. Αποφασίστε! Έπειτα, μου φαίνεται πώς δέν σας είδα πρωτότερα. Είναι άλλοι πού προηγούνται.

Μετάφρ. Γρ. Ε.

(Ακολουθεί)

Τὸ δεκαπενθήμερον

ΤΟ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ

ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ

Ἀλλαγὴ σκηνηκῶν. Ριζικὴ ἀλλαγὴ. Ἡ εὐθιμὴ ὑπερέττα τοῦ Καλοκαιριοῦ τέλειωσε. Καὶ εἰσερχόμεθα εἰς τὸ θλιβερὸν δράμα τοῦ Χειμῶνος.

Ἄλλο βεστιάριο, ἄλλα σκηνηκὰ, ἄλλος διάκοσμος, ἄλλη μουσικὴ. Τὸ ἔργον θὰ παίζεται εἰς κλειστὸν χώρον. Καὶ θὰ διαρκέσει ἕνα ἑξάμηνον, μὲ διαφόρους ὁλοήμερους ἡλιολούστους διακοπὰς.

Ἦδη εἰς τὸν οὐρανὸν ἐκολλήθησαν τὰ τεράστια μαῦρα προγράμματά του. Ἀφίσεις σποτεινότητες, μὲ τραγικὰς μορφὰς θηρίων καὶ δεινοσαύρων ποὺ κινεῖται θερητικὰ εἰς τὸ τεφρὸν φάντα.

Καὶ πάντα ἀπὸ τὰς κεφαλὰς τοῦ φιλοθεϊμογὸς Κοινοῦ, ἀπορπιοῦνται βροχὴ τὰ φρεῖ-βολὰν μὲ τὴ ὅποια ρεκλαμάρεται ἡ ἐναρξίς τῆς θλιβερᾶς παραστάσεως. Πηγαινέτε στὸν Κήπο νὰ γιορτάσουν οἱ φουζτες σας ἀπὸ τέτιες ρεκλάμες, ποὺ γίνονται στοὺς διαβίτες ἀδιάκοπα καὶ μὲ ὅλα τὸν τὰ χέρια τὰ χρυσόφυλλα πλατάνια.

Καὶ τὸ πρελοῦντιο τοῦ ἔργου ἤκούσθη ἤδη ἀνακρουόμενον ἀπὸ τὴν πολυὸργανον ὀρχήστραν, ἢ ὅποια δὲν κατηγγύθη ὅπως ἡ τῶν συνεργαζομένων κινηματογράφων. Καθόμουνα καὶ τὴν ἀκουγα χτές. Πλήρης τζάζ-μπάντ. Οἱ τενεκέδες τοὺς ὁποίους ἐξέδωσαν ἡ διψαλέα γειτονιά διὰ νὰ δεχθῶν τὰ δροσερὰ «Ἀντρεσι» νάματα τοῦ οὐρανοῦ Δημάρχου, ἐτσιπάνιζαν χαρμωδῶς ὡς τὸσα ξετρελλαμένα ταμπούρα. Ἀλίθβεια, πόσον θάρρησον κάνουν πάντοτε γύρω τους οἱ γκαζοτενεκέδες μέσα εἰς τὴν ζωὴν! Καὶ οἱ τζίγκοι ὑπὲρ τὴν ὀξυπορτιν ἐπαιζαν πολύχορδα σαντοῦρια, καὶ τὰ ἀστὴλῶτα παραθυρόφυλλα ἐκροτάλιζαν τὰ κλαπατοῦμπάλια τῶν, καὶ οἱ τσιγγάνοι τοῦ Πορφόρα—δὲν εἶχαν ἐφευρεθεῖ οἱ μαῦροι τῆς Ἀμερικῆς ὅταν ἐγράφετο τὸ «Πρωτοβόχι» τοῦ ποιητοῦ,—χτοπαῦσαν τὸ θλιβερὸ τους ντέρι στὰ τζάμια τῶν παραθύρων. Ἡ δὲ βροχὴ, ἡ μεγάλη βιρτοῦζα, ἐκροτάλιζε μὲ τὰ βρογγίματα τῆς δάχτυλα στὸ τεράστιο πιάνο τῆς «τὸ μεγάλο τραγοῦδι τῆς πλήξης καὶ τῆς μελαγχολίας»...

«Κάτι κλαίει στὴν καρδιά μου καθὼς βρέχει στὴ χώρα...»

Ὅσοι ἀγαπᾶτε τὴν μουσικὴν ποικιλίαν, κάνετε λίγη ὑπομονή. Σὲ λίγες μέρες τὸ προανάχρουσμα τοῦτο, τὸ ρομαντικὰ μελαγχολικὸ, θὰ ἐξελεγχθεῖ εἰς τρομερὰν βαγνέριον συμφωνίαν. Ὁ κεραινὸς θὰ προσδέσει τὰς ὀρυμαγδούς τῆς γκράν-κάσας του, στὴν ὀρχήστρα. Χαλκῶδομος ἀνακρουαγὸς θὰ σπαράξουν τὴν πλάση, καὶ στὸ μαῦρο κατεβατὸ τοῦ οὐρανοῦ ἡ ἀστραπὴ θὰ τρα-

βῆσει τὶς μαβιὲς νότες τῆς ἀπάνω σὲ φλόγινα πεντάγραμμο βιαστικὰ γραμμένα. Ἐπειτα θὰ προστεθεῖ ὁ Βορριάς. Πρώτης δυνάμεως σέξωφον. Καὶ ἡ σκηνὴ τῆς εἰδυλλιακῆς Λέσβου καὶ τῆς ἡλιολάτριστας Μυτιλήνης θὰ παριστάνει Σιβηρίαν, Βόρειον Πόλον καὶ Ἄλπεις. Οἱ κωμικὲς πετιλοῦδες τῶν θερινῶν κέντρων θὰ ἐμφανισθῶν εἰς τοὺς δρόμους ὡς λευκαὶ ἄρκτοι, μὲ συνεσταλμένα τὰ ρόδινα γαμψὰ νύχια τῶν ἡπὸ τὴν ἀπαλὴν θηριώδη τρίχωσιν τῶν γυναικῶν τῶν. Πάνε οἱ κόκκοι τῶν βραχιόνων, πάνε τὰ ἀνεπιθῶντα ἐσπεριδοειδῆ τοῦ στήθους, πάνε τὰ κίχλια σβέρκα... Ποῦ μοι τὰ ρόδα, ποῦ μοι τὰ ἴα, ποῦ μοι τὰ καλά σέλινα; Καὶ οἱ Λέσβιοι οἱ ἐφημέριοι ὡς κουλουράκια τῆς κανέλλας ἀπὸ τὸν ἡλιακὸν φούρνον τοῦ καλοκαιριοῦ, νὰ τους τσιγγουρίζοντες, χαμπουριασμένοι, καθουριασμένοι μέσα σὲ ἀσχημα παλτά, πελιδνοὶ καὶ ἀξιοδάκρυτοι.

Ἦνε οἱ θεαταὶ ἢ οἱ τραγικοὶ ἥρωες τοῦ ἔργου;

Ἴδου ἀπὸ ποῦ ἀρχίζει τὸ ἔργον τῆς κριτικῆς «Ταχυδρόμος» Μυτιλήνης.

ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ

ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ἐκ τῆς Ἀργυροτεχνικῆς Διαγωνισμῆς
τῆς «Νέας Ἑστίας».

Συμφώνως πρὸς τὴν προκήρυξιν, ἢ ὅποια ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ βιβλίο τεύχος, ἢ Κριτικὴ Ἐπιτροπὴ ἀπετελέσθη ὡς ἑξῆς:

Κωστῆς Παλαμᾶς
Δ. Γρ. Καμπούρογλου
Σίμος Μενάρδος
Ἄλκης Θρύλος καὶ
Γρηγόριος Ξενόπουλος.

Ἐπεβλήθησαν ἐν ἄλλῳ 82 διηγήματα.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἤρριξεν ἤδη τὴν ἐργασίαν τῆς, ἐλπίζει δὲ νὰ τὴν τελειώσῃ συντόμως, ὡστε ἡ ἐκθεσίς καὶ τὰ βραβευμένα διηγήματα νὰ δημοσιευθῶν εἰς τὸ μέγα τεύχος τῆς 15 Δεκεμβρίου.

Ὁ Μωρίς Ντεκομπρὰ στὰς Ἀθήνας.

Ὁ πασίγνωστος γάλλος μυθιστοριογράφος, ὁ θελκτικὸς συγγραφεὺς τῆς «Γόνδολας τῶν Χιμοιρῶν», τῆς «Μαντόνας τοῦ Σίπλιγκ» καὶ τῶν «Βελουδένιων Φλογῶν», ἐπέγραψεν ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ τὴν 10 Ὀκτωβρίου ἐπιβαίνων τοῦ «Λαμᾶς τίνου». Μία ἀθηναία θαυμάστριά του καὶ φιλ-

τῆς «Νέας Ἑστίας», ἡ δ. Ἴρις Σκαρβαίου, τὸ ἔμαθε τοξαίως καὶ ἔσπευσε νὰ τὸν χαιρετήσῃ ἐκ μέρους τῶν Ἑλληνίδων ἀναγνωστῶν του. Κατενθουσιασμένη ἀπὸ τὸν χαιρετισμὸν αὐτὸν, ὁ κ. Ντεκομπρὰ ἐχώρισεν εἰς τὴν νεαρὰν ἀντιπρόσωπον τὴν φωτογραφίαν του, τὴν ὅποιαν παραθέτομεν ἐφ' ἑμῶν παραχωρηθεῖσαν. Ἡ δ. Ἴρις Σκαρβαίου μᾶς γράφει:

«... Ἐχθρὸς τοῦ θαυμάσιου καὶ τῶν τιμῶν ὅπως ὅλοι οἱ πραγματικοὶ καλλιτέχναι, ὁ Μωρίς Ντεκομπρὰ ταξίδευε ἰσχύοντο ἀλλὰ μία εὐτυχισμένη σύμπτωση ἐγένετο αἰτία νὰ πληροφορηθῶ τὴ διάβαση τοῦ ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ, καὶ νὰ κατέβω γὰρ τὸ πῶ τὸ ὅς εὐ παρήστη τὴν ὥρα ποὺ ἀποβιβάσθηκε στὸ πειραιῶν λιμάνι.

«Ἀναπολῶ μὲ ἀνέκφραστη ἰκανοποίησιν τὴ συγκίνησιν τοῦ Μωρίς Ντεκομπρὰ τὴν ὥρα ποὺ τοῦ ἔσφιξα τὸ χεῖρ ὡς ἐκπρόσωπὸν τῶν Ἑλληνίδων θαυμαστῶν του. Κάθε φιλολογικὴ κορυφὴ, καὶ μάλιστα ὁ Ντεκομπρὰ ποὺ θεωρεῖται ὁ πῶ βιβλῶν ψυχολόγος τῆς σύγχρονης γυναικας, ὁ πραγματικώτερος γνώστης τῶν ἀδυναμιῶν τῆς καὶ τῶν θελημάτων τῆς ποὺ τάπεικόνισε μὲ θαυμαστὴ ἀκρίβεια καὶ πνεῦμα στὰ ἐκλεκτὰ του μυθιστορήματα, ἦταν ἐπόμενον νὰ συγκινηθῆ ἢ πληροφορηθῆ ὅτι οἱ Ἑλληνίδες, τῶν ὁποίων τὴ χώρα τόσον ἀγαπᾶ, τρέφουν γι' αὐτὸν μίαν ξεχωριστὴ εἴησιν, ἢ βέβαια ἀπὸ μοντερνισμό, ἀλλὰ ἀπὸ πραγματικὴ συναίσθησιν τῆς μεγάλῃς του λογοτεχνικῆς ἀξίας.

«Συμπαθέστατος στὴ μορφή, ὑποχρεωτικὰ εὐγενικός, λακωνικός καὶ πνευματικὸς ἀνδραγαθός, ἀφίνει στὸ συνομιλητὴ τὴν ἐντύπωσιν τῆς τελειότερης προσωποποιήσεως τοῦ Ἑυρωπαϊοῦ διανοουμένου, ποὺ στέκει ψηλότερα στὰ μάτια τῶν θαυμαστῶν του γιὰτὶ δὲ δείχνει ποτὲ τὸ «ἐγὼ του», ποὺ στὴ ρομιοσύνη κατάντησε ἀνυπόφορο... Ἀφοῦ μοῦ μίλησε ἐνθουσιαστικὰ γιὰ τὴν πόλιν μας καὶ τὴν καλαισθησίαν τῆς, εὐτυχισμένος γιὰτὶ φιλοξενήθηκε κάτω ἀπὸ τὸν γελαστὸ Ἀττικὸ οὐρανὸ, μοῦ εἶπε πὸς λυπάται γιὰτὶ ἀναγκάζεται νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἀθήνα μὲς προτοῦ ἀκόμα τὴν κολογνορήσῃ. Κι' αὐτὸ τῶπε μὲ τόση εὐκρίνεια, ποὺ μόνον ἕνας πραγματικὸς καλλιτέχνης μ' εὐγενικὴ καὶ ὀρατοπαθῆ ψυχὴ μποροῦσε νὰ τὴν ἔχη. Τὸν ἐρώτησα ἂν θὰ γυρῶσῃ μὲ τὸ ἴδιον βαπόρι. Μ' ἀπάντησε πὸς τὸ ταξίδι του αὐτὸ ἦταν προσχεδιασμένο καὶ οἱ λεπτομέρειές του καθορισμένες πρὸ πολλοῦ, γι' αὐτὸ καὶ εἶναι ἀναγκασιμὸς ν' ἀρκεσθῆ στὴ μικρὴ ἀπὸ τὴν γνωριμία τῆς Πατρίδος μας, ποὺ εὐχεται καὶ ἐλπίζει πὸς κάποιον μῆρα θὰ τὴ γυρῶσῃ περισσότερο.

«Μ' ἀποχαιρέτησε γεμάτος ὀρατικὴ ἐντύπωσιν ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, γιὰ νὰ συνεχίσῃ τὸ ταξίδι του στὴν Πόλιν. Ἐκαὶ θ' ἀσχοληθῆ μὲ τὴ συγγραφή τοῦ νέου του μυθιστορήματος ποὺ θὰ τὸ διαβάσουμε κατὰ τὸ Μάιο».

«Τὸ Σπίτι τοῦ Καλλιτέχνου»

Ἀπὸ τὴν Καν Βαλαμάκη, τὴν ἐκλεκτὴν ἑλληνογαλλίδα καλλιτέχνιδα, τὴν ὅποιαν, περαστικὴν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ἀκούσαμε κατ' αὐτὰς εἰς τέσσαρις παραστάσεις, ἐπληροφόρηθημεν μεταξὺ ἄλλων καὶ μίαν πολὺ εὐχάριστον καὶ ἐνδιαφέρουσαν εἰδήσιν διὰ τὸν καλλιτεχνικὸν κόσμον: τὴν ἴδρυσιν εἰς τὸ Παρίσι καὶ τὸ Βερολίνον τοῦ περιφήμου «Σπιτιοῦ τοῦ Καλλιτέχνου». Ὡς γνωστὸν, τὸ «Σπίτι τοῦ Καλλιτέχνου» ἢ δημιουργία τοῦ ὁποίου ἀπεφασίσθη εἰς τὸ περυσινὸν διεθνὲς συνέδριον τῶν θεατρικῶν συγγραφέων εἰς τὸ Παρίσι, εἶναι ἕνα ἰδιότυπον ἴδρυμα καλλιτεχνικόν, τὸ ὅποιον θὰ γίνῃ εἰς ὅλα τὰ μεγάλα καλλιτεχνικὰ κέντρα τοῦ κόσμου, καὶ ὅπου θὰ παρέχωνται ὅλα αἱ δυνατὰ εὐκολαί εἰς τοὺς θεατρικοὺς συγγραφεῖς διὰ τὴν τελειότεραν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων τῶν.

Εἰς τὸ Παρίσι ὅπου ἰδρύθη ἤδη, καθὼς εἶπαμε, τὸ «Σπίτι τοῦ Καλλιτέχνου», ὀργανώθη τὸν περασμένον Μάιον ἀπὸ τὸν Génier, πρωτεργάτην τῆς ὅλης κινήσεως διὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ «Σπιτιοῦ τοῦ Καλλιτέχνου», σειρά πανηγυρικῶν παραστάσεων, εἰς τὰς ὁποίας ἐκλήθησαν νὰ λάβουν μέρος ὅλα τὰ κράτη, καὶ ἔλαβον μέρος ἀρκετὰ, ἀντιπροσπευθέντα ἀπὸ θεατρικοὺς συγγραφεῖς, ἠθοποιούς καὶ διασάρχας.

Αἱ παραστάσεις ἐγέναν εἰς τὸ «Θέατρον τῶν Ἰλλουσιῶν» καὶ ἐσημελώσαν, φαίνεται, μεγάλην ἐπιτυχίαν. Τὸ πρόγραμμά τῶν ἦτο εὐρύτατον: δὲν περιελάμβανε δράματα καὶ κωμωδίας μόνον, ἀλλὰ καὶ μπαλέτα καὶ ὀπερέτες. Ἐστὶ ἡ Σουηδία ἀντεπροσπευθῆ μ' ἕνα μπαλέτο καὶ ἡ Ἀυστρία μὲ μίαν ὀπερέττα τοῦ Στράους, τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὁποίας διηθῶνε αὐτοπροσώπως ὁ διάσημος βι-

νέος μαιευτός, Αυστριακός εἰς τὸ σημαντικώτατον διὰ τὴν παγκόσμιον θεατρικὴν κίνησιν. «φρεστιβάλ» τοῦτο, δὲν ἔλαβον μέρος ἀπὸ ὅλα τ' ἄλλα κράτη, παρὰ τέσσαρα μόνον: ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία, ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Ἰαπωνία, μὲ τὰ ἐξῆς ἔργα: τὴν «Ιωάννην νε'» Ἀρξ. τοῦ Σάου, τὸ «Σιμον» τοῦ Λενορμάν, ἓνα μελόδραμα, καὶ ἓνα δράμα ἱαπωνικόν, τὸ ὁποῖον ἐπαίχθη εἰς γαλλικὴν μετάφρασιν.

Ὡς ἀπαρχὴ τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ μεγάλου φεστιβάλου σχεδίου τοῦ Σιμιέρ—ἑνὸς διεθνούς δηλονότι, στενωτέρου ἀπὸ τὸν σημερινόν, ἀλληλογραφισμοῦ τῶν λαῶν εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς θεατρικῆς δημιουργίας,—τὸ φεστιβόν «φρεστιβάλ» ἦτο ἱκανοποιητικώτατον, ἀλλὰ μὲ τὴν προϋπόθεσιν, πάντως, ὅτι τὰ πράγματα δὲν θὰ μείνουν ἐκεῖ, καὶ ὅτι ὁ κόσμος τῶν παραστάσεων τοῦ προσεχούς φρεστιβάλ θὰ εἶναι πολὺ ἐξυμνέτερος. Καὶ ἔχομεν κάθε λόγον νὰ πιστεύωμεν ὅτι θὰ εἶναι, ἀφοῦ ἀπὸ τῆρα ἤδη, γίνονται ὅλα αἱ δυνατὰ ἐνέργειαι διὰ νὰ λάβωμεν μέρος εἰς τὸ φρεστιβάλ τοῦ 1928, ὅλα τὰ κράτη, ὄχι μόνον τὰ μεγάλα ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ.

Φυσικά, θὰ κληθῆ καὶ ἡ Ἑλλάς εἰς τὸ φρεστιβάλ αὐτὸ ν' ἀντιπροσωπευθῆ μὲ ἠθοποιούς Ἑλληνας καὶ ἑλληνικὸν ἔργον. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἔργον μάλιστα, ὁ Σιμιέρ ἀνέθεσε ἤδη εἰς τὴν κ. Βαλασαμάκη τὴν ἐκλογήν του. Ἄλλ' ἡ κ. Βαλασαμάκη κρίνει ἑαυτὴν ἀναρροδίαν διὰ τὴν ἐκλογήν, ὡς μὴ γνωρίζουσα ἐπαρκῶς τὴν σύγχρονον ἑλληνικὴν θεατρικὴν λογοτεχνίαν. Καὶ γεννάται τὸ εἰρησπύκτην εἰς τὸν ἑαυτὴν ἐκλέξει τὸ ἑλληνικὸν θεατρικὸν ἔργον τὸ καταλληλότερον διὰ νὰ παιχθῆ εἰς τὸ προσεχές Παρισινόν «φρεστιβάλ» καὶ ποῖον θὰ εἶναι τὸ ἔργον τοῦτο; Ἄν θέλετε τὴν ἀτομικὴν μου γνώμην, μοῦ φαίνεται ὅτι τὸ ζήτημα—ζήτημα τρομερὰ περίπλοκον—μ' ἓνα μόνον τρόπον θὰ λυθῆ: μὲ . . . δημοψήφισμα. Καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι ἔτσι μόνον θὰ λυθῆ.

Ἀλλὰ καὶ μία ἄλλη ἀκόμη ἀπορία γεννάται: τὸ ἑλληνικὸν ἔργον ποῦ θὰ κριθῆ ὡς καταλλήλοτερον διὰ νὰ παιχθῆ, θὰ παιχθῆ ἀπὸ Ἑλληνας ἠθοποιούς εἰς τὴν ἑλληνικὴν, ἀπὸ Γάλλους εἰς μετάρησιν, ἢ εἰς τὴν γαλλικὴν ἀπὸ ἑλληνα γαλλομαθῆ ἠθοποιῶν πρωταγωνιστοῦντα (τὴν Καν Κοβέλλην ἢ τὴν Καν Κοτοπούλη, π. χ.) ἀπὸ κοινοῦ μὲ γάλλους ἠθοποιούς; Ζήτημα περισσότερον περίπλοκον ἀπὸ τὴν ἐκλογήν τοῦ ἔργου, διότι αὐτὸ οὔτε καὶ μὲ δημοψήφισμα εἴμπορεῖ νὰ λυθῆ!

Π.

Ροσσὶν καὶ Σάρα Μπερνάρ.

Ἡ Κ. Βαλασαμάκη δὲν εἶναι μόνον μία καλὴ ἠθοποιός, εἶναι καὶ μία πρώτη τάξεως συνομιλήτρια. Κατέχει τὴν τέχνην τῆς «causerie», τὴν τὸσον δύσκολον καὶ λεπτὴν αὐτὴν τέχνην, ὅσον καὶ τῆς σκηνῆς. Εἶναι ἀληθινὴ ἀπόλαυσις νὰ συνομιλῆ κανεὶς μαζί της, ἢ καὶ νὰ τὴν ἀκούῃ ἀπλῶς νὰ διηγῆται διάφορα περιστατικὰ τῆς καλλιτεχνικῆς τῆς ζωῆς, ἀναφερόμενα εἰς πρόσωπα καὶ γεγονότα πάντοτε ἐνδιαφέροντα: διότι ἡ διακεκριμένη ἑλληνογαλλικὴ καλλιτέχνης καὶ λόγιος τῶν οἰκογενειακῶν τῆς σχέσεων—ἢ οἰκογένεια

Βαλασαμάκη διετῆρει μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν ἐν' αὐτῷ τὰ πλέον εὐρήμους γνωστὰ ἑλληνικὰ φιλολογικὰ παρισινὰ σαλόνια—ἀλλὰ καὶ λόγῳ ἰδίως τῆς προσωπικῆς τῆς ἀξίας, ἐσχετίσθη μὲ πολλὰς ἐξεχούσας προσωπικότητας τῆς γαλλικῆς πρωτευούσης καὶ ἐγνώρισε ὅλους σχεδὸν τοὺς καλλιτεχνικοὺς τῆς κόκλους. Ἀπὸ τὰς πλέον σημαντικὰς γνωριμίας τῆς ἦσαν ὁ Ἐδμόνδος Ροσσὶν καὶ ἡ Σάρα Μπερνάρ, διὰ τὸν ποιητὴν τοῦ «Συρανὸ» ὁ ὁποῖος τὴν ἐβοήθησε πολὺ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ καλλιτεχνικοῦ τῆς σταδίου καὶ μὲ ἐν ἔργον τοῦ ὁποῖου («Ἡ Τελευταία Νύκτα τοῦ Ἀδὸν Ζουάν») ἔκανε τὸ ντεμποῦτο τῆς εἰς τὸ θέατρον, ἢ Κ. Βαλασαμάκη ἐκφράζεται μὲ ἀπεριόριστον θαυμασμόν. «Ἦτο, μὰς εἶπε εἰς μίαν συνομιλίαν μας, παρ' ὅλην τὴν δόξαν του, ἓνας ἀνθρώπος τρομερὰ ἀπλός, καὶ τὸ περιεργότερον, τρομερὰ δειλός. Τὸν ἐβασάνιζον διαρκῶς φόβοι καὶ ἀνησυχία διὰ τὰ ἔργα του, καὶ παρ' ὅλην τὴν καλλιτεχνικὴν του εὐσυνείδησιν δὲν ἦτο ποτε ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὴν ἐργασίαν του. Καὶ εἰς τὰ καλλίτερα ἔργα του εὗρισκε πάντοτε ἑλλείψεις καὶ ἐλαττώματα».

Μικροῦλα ἀκόμη, 15 μόλις χρόνων, ἡ Κ. Βαλασαμάκη εἶχε ἀρχίσαι ν' ἀπαγγέλλῃ ποιήματα τοῦ Ροσσὶν καὶ ν' ἀποστηθίσῃ ὀλοκλήρους πράξεις ἀπὸ τὰ ἔργα του. Δὲν ἀπεστήθιζε δὲ μόνον ἀλλὰ καὶ ἐμμεῖτο τοὺς ἠθοποιούς οἱ ὅποιοι ἐπαίξαν τότε τὰ ἔργα τοῦ γάλλου ποιητοῦ, καὶ ἰδίως τὴν συνήθη καὶ καλλιτέραν τὴν ἐρμηνεύτριαν, τὴν Σάραν Μπερνάρ. Καὶ ἦτο τὸσον ἐπιτυχής, φαίνεται, ἢ μίμησις αὐτῆ, ὥστε ὁ Ροσσὶν ἐνθουσιασθεὶς ἄποτε, ἀνέφερε εἰς τὴν Σάραν Μπερνάρ τὸ γεγονός: ἢ ἐνδοξος ἠθοποιός ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν ν' ἀκούσῃ τὴν μικροῦλαν ἐρασιτέχνην, καὶ ὅταν τὴν ἤκουσε, τόσο εὐχαριστήθηκε, ὥστε τὴν ἐφίλησε καὶ τὴν συνεχάρη μὲ ὅλην τὴν καρδίαν. Ἦτο ἡ ἐποχὴ ὅπου ἡ Σάρα Μπερνάρ εὗρεσχετο ἀκόμη εἰς ὅλην τὴν δόξαν τῆς. Ἄλλ' ἦλθαν καὶ τὰ «δύσκολα» χρόνια. Ἡ μεγάλη, ἢ τρισέξδοξη, ἢ φημισμένη εἰς ὅλον τὸν κόσμον ἠθοποιός, ἐγνώρισε ἡμέρας στερήσεων καὶ δυστυχίας. Κατὰ τὰ τελευταῖα τῆς ἐτὶ τὸ θέατρον τῆς, ξεπεσμένον πλέον, παρηκριασμένον—βαριοῦνται καὶ μίαν Σάραν Μπερνάρ ἀκόμη οἱ ἄνθρωποι,—παρουσίαζε διαρκῶς ἑλλείμματα. Διὰ νὰ τὰ καλύψῃ ἢ ἄλλοτε πᾶμπλουτος ἠθοποιός, ἠναγκάζετο νὰ συνάπτῃ δάνεια. Ἡ οἰκονομικὴ τῆς αὐτῆ δυσπραγία δὲν τῆς ἐπέτρεπε ἐξ ἄλλου νὰ διατηρῆ τὸ καλαιὸν τῆς πολυάριθμον θεατρικὸν προσωπικόν, τὸ πολὺ δαπανηρόν, ποῦ ὅλον τὸ ἐλάττωσε. Τὸ ἐλάττωσε τόσο πολὺ ὥστε ὅταν ἐπαγγέλασε τὸν «Ἀετιδέα», ἀντὶ νὰ παρουσιάζωνται εἰκοσι πρὸς πα ἐπίσκοπῆς ὡς κομπάρσοι, ὅπως ἄλλοτε, παρουσιάζοντο μόνον ἑξή! Θέμιμα ἐξαιρετικὰ θλιβερόν, τὸ ὁποῖον διὰ νὰ μὴ βλέπῃ ὁ Ροσσὶν, ὅπως ἄλλοτε καὶ τὴν ὅλην ἀθλίαν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου του, τὸν ἐκλείδωνε ἡ Σάρα Μπερνάρ, ἐπὶ ὥρας ὀλοκλήρους, ὅσον διήρκει ἢ περὶ ἄστας, εἰς τὸ καμαρίνι τῆς! Οἱ ἠθοποιοί, οἱ ὅποιοι, ἂν καὶ ὀλίγοι, ἐκακοπληράνοντο, ἐγκρίνιαζαν διαρκῶς καὶ εἶχαν γίνεαι ἀθθαδέστατοι. Ἐνας ἀπ' αὐτούς, μίαν ἡμέραν ποῦ τοῦ ἔκαμε τὴν παρατήρησιν ἢ Σάρα Μπερνάρ ὅτι δὲν ἀπῆγ-

γαλε καλὰ τοὺς στίχους ἑνὸς ἔργου, τῆς ἀπῆγθησε: «Γιὰ ὅτι μὰς πληροῦνετε, εἶναι ἀρκετὸ ἤδη τὸ ὅτι λέμε στίχους καὶ ὄχι πρόζα! (Pour ce que vous nous payez c' est déjà bien que nous ne di-ions pas de la prose!)»

Ἡ κατάστασις αὐτὴ ἠνάγκασε τὴν Σάρα Μπερνάρ νὰ ἐγκαταλείψῃ σχεδὸν ὀριστικῶς τὸ θέατρον καὶ νὰ ἐπιδοθῆ εἰς τὸν κινηματογράφον ὅπου ἱκανοποιεῖτο πολὺ περισσότερον.

Ἄλλὰ τὸ νέον αὐτὸ ἐπαγγελμῶ τῆς τὸ ἐθεωροῦσε ἀγχαρεία, δὲν τὴν εὐχαριστοῦσε, καὶ ἴσως τὰ τὸ ἐγκατέλειπε καὶ αὐτὸ, ἐάν δὲν ἐπῆρχετο ὁ θάνατος, διὰ νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὸ τόσο θλιβερόν γῆρας τῆς.

Π.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ

Θέατρον: Ἀπόλλων: Δέων Οὐρμάντσεφ· Βέρα Μίρτσεβα, δράμα σὲ 4 πράξεις. Ἐπιτακτὴ παράστασις τῆς δ. Χαλκούση . .

Ἡ δ. Χαλκούση εἶχε νὰ παίξῃ ἀπὸ τὸν καιρὸ ποῦ ἔκλεισε τὸ θέατρο τῶν Νέων. Ὅσο δὲν θὰ ἰδρῆ τὸ Ἑθνικὸν θέατρο ποῦ θὰ εἶναι ὑποχρεωμένον ν' ἀναδείξει τις ἀξίες ἐχτιμώντας τις ἱκανότητές τους, εἶναι μοιραῖο νὰ μένουν δυνάμεις ἀνεκμετάλλευτες. Στὰ ἰδιωτικὰ θέατρα δὲν μποροῦν νὰ βροῦν θέσῃ ὅλοι οἱ ἠθοποιοὶ καὶ ἀποπάντων δὲν μποροῦν πῶς συχνὰ νὰ βροῦν τὴ θέσῃ ποῦ τοὺς πρέπει. Ἄλλωστε μὴπως ἔχραον πάντοτε καὶ οἱ ἴδιοι οἱ ἠθοποιοὶ νὰ καταλείβουν τὸν ἑαυτὸ τους καὶ νὰ τὸν τοποθετήσουν στοὺς ρόλους ὅπου μπορεῖ τὸ περισσότερον νὰ διαπρέψῃ; Οἱ λανθασμένους ἀντιλήψεις ἑνὸς Ἑγῶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ του εἶναι ἀφθονοὺς στὸ θέατρο ὅπως καὶ σὲ ἄλλες τις ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς καὶ τῆς τέχνης, καὶ τὸ Ἑγῶ ὑποφέρει πάντοτε καὶ μειώνεται ἀπ' αὐτές. Μόνον ἓνας σκηνοθέτης ποῦ θὰ ἔχει κατορθῆσαι ἓνα κύρος μὲ τὴν ἀξία του μέσα σ' ἓνα θέατρο κύρους, ὅπου ἓνας ἠθοποιός θὰ ἱκανοποιεῖται καὶ ἠθικά καὶ ὕλικά, θὰ μπορέσει νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ἀπαραίτητη πειθαρχία στὶς ἀπειθασοὺς προσωπικότητες. . .

Ἡ δ. Χαλκούση θὰ εἶχε ἀνάγκη ἀπ' αὐτὴν τὴν καθοδήγησιν, ἴσως περισσότερον ἀπὸ ὅποιον ἄλλο. Ἐχε παρεξηγήσει καὶ παραπλανήσει τὸν ἑαυτὸ τῆς, καὶ ἴσως σ' αὐτὴν τὴν παρεξηγήσιν νὰ ἀφαιλεται καὶ ἡ χρεωκοπία τοῦ θεάτρον τῶν Νέων. Κεῖνο ποῦ χαρακτηροῖ τὴν δ. Χαλκούση εἶναι μὴ ἐξαιρετικὴ αἰσθητικὴ καλλιέργεια καὶ μὴ πολὺ ἐξελπτυσμένη κατανόησις τῶν ἔργων καὶ τῶν ρόλων. Ὑστερεῖ ὅμως εἰς τὴν ἀπόδοσιν ἐκείνου ποῦ καταλαβαίνει καὶ αἰσθάνεται. Κάποιες σαματικές ἀνεπίτητες, καὶ μὴ ἑλλειψὴν ποιικιλίας, νεύρου καὶ φρενῆς στὶς ἀποχρώσεις τῆς φωνῆς τῆς, καὶ τὰ σὲ τὸ παζιμὸ τῆς, τὴν ἐμποδίζουν ἀπὸ τοῦ νὰ φτάσῃ ποτε νὰ ἐπιβληθῆ μόνον ὡς ἐκτελεστής. Τὸ παζιμὸ τῆς σέφεται μᾶλλον μονότονον μὲ ξεσπάσματα ποῦ δὲν κατορθώνουν νὰ μὴν εἶναι ἀπαισιωδικὰ. Δὲν εἶναι πλαισμένη γιὰ νὰ δημιουργήσῃ τοὺς «μεγάλους ρόλους». Ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἡ καλλιτεχνικὴ ἀντίληψις εἶναι πολὺ πῶς

ἀνεπτυγμένη μέσα τῆς ἀπὸ τὸ ἀπόδημητο καὶ κίππος πρωτόγονο ταλέντο, δὲν μπορεῖ νὰ συναρπαστεῖ ἀπὸ ρόλους ποῦ τοὺς καταλαβαίνει ἐξωτερικούς, ρητορικούς καὶ φρενιτικούς. Δὲν εἶναι πλαισμένη γιὰ νὰ ἀνυψῶνται μὲ τὸ παζιμὸ κομμάτια χωρὶς ἀξία, καὶ παρασύροντας τὸ κοινὸ νὰ τοῦ ἀποκρῶβει τὴν κοινότητα τῶν κομμωτικῶν αὐτῶν. . .

Ἐντούτοις ἐπιμένει νὰ παρουσιάζεται πῶς ἀσχημὰ σὲ τέτοια ἔργα καὶ σὲ τέτοιους ρόλους. Ἐπιμένει νὰ παρακούει εἰς τὴν ἰδιοσυγκρασίᾳ τῆς γιὰ νὰ συναγωνιστεῖ τις ἠθοποιούς ποῦ ἔχουν περισσότερη φρόση παρὰ μύθοσιν. Χάνει ἔτσι κάθε ἐπαρῆ μὲ τὸ κοινὸ.

Ὅτι εἶχε καταχτήσει τὸ κοινὸ ἂν τοῦ εἶχε δώσει μόνον παραστάσεις πολὺ ἐκλεχτῶν ἔργων ἀνεβασμένων μὲ πολὺ ἐξαιρετικὴ φροντίδα. Ἡ δ. Χαλκούση θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε προσπαθήσει νὰ συναγωνιστεῖ τὰ ἄλλα θέατρα σ' ἓνα ἐπίπεδο ἐντελῶς ἄλλο ἀπὸ τὸ δικὸν της. Εἶχε μέσα τῆς τὴ δύναμιν καὶ τὴν ἱκανότητα νὰ δείξῃ ἐπὶ τέλους στὸ ἀθηναϊκὸ κοινὸ τι σημαίνει αἰσθητικὸ σύνολο. . . Ἐπρεπε γι' αὐτὸ νὰ διαλέξῃ μὲ ἀλύγιστη ἀσθητικότητα τοὺς συνεργάτας τῆς καὶ νὰ τοὺς ἐπιβάλλῃ μὴ ἐπίμονη μελέτη. . . Παρουμένοντας στὸ ἴδιο ἐπίπεδο μὲ τὰ ἄλλα θέατρα εἶταν καταδικασμένη νὰ ἡττηθῆ.

Τὸ ἔργο ποῦ διάλεξε γιὰ νὰ ξαναεμφανιστεῖ μπροστὰ στὸ κοινὸ ὕστερα ἀπὸ τὴ μακροῦ τῆς ἀπαχὴ ἀπὸ τὸ θέατρο, εἶναι ἓνα ἔργο μελοδραματικὸ ποῦ περιστρέφεται γύρω ἀπὸ κάποιο ἑγγλέμμα. Εἶναι ἓνα ἔργο σχεδὸν ἀστυνομικὸ, ἀλλὰ ποῦ ὕστερεῖ καὶ ἀπ' αὐτὰ τὰ καθαρά ἀστυνομικὰ ἔργα, γιὰτι εἶχε καὶ φιλολογικὰς ἀξιώσεις χωρὶς νὰ ἔχει ἴχνος λογοτεχνικῆς ἀξίας. Τὰ πρόσωπα εἶναι ὅλα ἐντελῶς ἐπιπόλαια ψυχολογημένα, ὁ διάλογός τους κοινὸς καὶ οἰκῆς, καὶ ἡ δράσις σέφεται προχωροῦντας μὲ ἀφύρητη σιγανότητα σὲ πέντε μακριὰς πράξεις. Ὁ Οὐρμάντσεφ ἐμπνεύσθηκε ἀπὸ τὸ «Ἐγγλέμμα καὶ Τιμωρία» τοῦ Βο-τοϊενσκυ. Προσπάθησε προκαλόντας πρῶτα ἀπ' ὅλα τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ ἐνόχου, νὰ δείξῃ καὶ πῶς ὁ ἐνοχος ἐξαναγκάζεται ἀπὸ τὸ βάρος τῆς πράξης του νὰ τὴν ὀμολογήσῃ ὁ ἴδιος. Ὁ Οὐρμάντσεφ θεώρησε ὡς κύρια ὑπόθεσις τοῦ ἔργου του τὸ μυστήριον γύρω ἀπὸ τὸν ἐνοχόν αὐτὸ ἀρκεῖ γὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀπόστασιν ποῦ τὸν χωρίζει ἀπὸ τὸν Βοστοϊενσκυ. Δὲν ἐμβάθυνα καθόλουσθην ἀνάλυσις τοῦ πῶς τὸ ἑγγλέμμα ζητεῖ καὶ ἀφαιρεῖ τὴ συνείδησιν νὰ τὸ ἀποκαλύψῃ. Ὅλες οἱ σκηνές τοῦ ἔργου εἶναι μονοκόμματα καὶ χωρὶς παλμό. Ὅταν πρωτανακαλύφθηκε ἡ μυστικὴ λογοτεχνία, ἔγιναν γνωστὰ, εἰς τὴν ἀρχὴν ἑρμηνεία, μόνον τ' ἀριστουργήματά τῆς. Μὴν κατάπληξιν καὶ ἓνας ἐνθουσιασμός ὑποδέχθητε τὸ ἀνοήτως κοινὸν ἐντελῶς καινούργιον καὶ πρωτόφαντον πλοῦσιον. Δημιουργήθηκε γύρω ἀπὸ τὴν ρωσσικὴν λογοτεχνία ἢ κάπως παράλογη φήμη ὅτι παράγει μόνον ἀριστουργήματα. . . Ὅσο ὅμως ἀξιάγει ἢ γνώσις τῆς, φανερόνεται πῶς κοντὰ στὶς ἀσύγκριτες μεγαλοφυΐες ὑπῆρχαν ἀναγκαστικὰ καὶ συγγραφεῖς μετρίωτατοι. . .

Ἡ «Βέρα Μίρτσεβα» θὰ μποροῦσε νὰ εἶχε ὀψωδῆποτε σταθεῖ, καὶ νὰ εἶχε μὴ ἐντύπωσι

τουλάχιστο ανεχτή, μόνον εάν είχε παιχτεί άρτια. Άλλ' ή δ. Χαλκούση ανέλαβε ένα «μεγάλο ρόλο» ξένο στις ικανότητές της και περιτριγυρίστηκε από διάφορους ήθοποιούς που τους συγκέντρωσε στην τύχη. Δέν είχαν ούτε καν μελετήσει. Τά χάσματα στην παράσταση είσαν πολύ πιο συχνά από τις τυχαία όρθά τονισμένες φράσεις.

Είναι κρίμα! Η δ. Χαλκούση θά μπορούσε να είναι μιá πολύτιμη δύναμη για το νεοελληνικό θέατρο. Παρμένει μόνον ή έλπίδα πως μπορεί ακόμα να μην είναι πάρα πολύ άργά για να συνειδητοποιήση τον έαυτό της και να βρεί την κατεύθυνση που όφείλει ν' ακολουθήσει.

A. Θ.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Κώστα Βάρναλης: «Σκλάβοι Πολιορκημένοι».

Ποιητής από τους δύο-τρεις καλλίτερους της γενιάς του, νιός φιλοσοφημένος, ισόρροπος, βαθύς, αλλά και όξος και ανήσυχος συγχρόνως, άνοιγμένος σ' όλα τα ιδεολογικά ρεύματα της εποχής του, ο Κώστας Βάρναλης βρίσκεται σήμερα σ' όλη την άκμή της δημιουργικότητός του. «Ο,τι τελευταία δημοσίευσε, και «ό Σολωμός χωρίς Μεταφυσική», ή γνωστή πολύκρατή του μελέτη, και τα άρθρα του τα γεμάτα παρ' όλη την θεωρητικότητά τους, από φρεσκάδα και αλληγορία, τα τραυχερά και κοφτερά, που θανατώνουν τον αντίπαλο με άπανωτές διαλεκτικές σπαθιές και που πάλλονται ήλώκληρα από ένα χαρούμενο χορευτικό ρυθμό, και τό τελευταίο του ποιητικό έργο «Οί Σκλάβοι Πολιορκημένοι», δείχνουν καλλιτέχνη κύριο των έκφραστικών του μέσων, και στοχαστή με τέλεια συγκροτημένο πνευματικό κόσμο.

Περισσότερο λυρική's στα πρώτα του έργα, ο Βάρναλης τώρα τελευταία έμφανίζεται όλοένα πιο φιλοσοφικός και σατυρικός, και καθώς οι νέες του διαθέσεις και προθέσεις έχουν ανάγκη από άπλωμα, τα έργα που παρουσιάζει είναι συνθετικότερα. Συνθετικότερα δηλαδή πλατειά, έκταση, με ένότητα ιδεολογική μόνον, χωρίς καμιά άλλη συνοχή και ένότητα άπ' εκείνες που είχαν τα παλιά συνθετικά ποιήματα. Η κύρια ιδέα, ή ιδέα μάννα των «Σκλάβων Πολιορκημένων», είναι, καθώς ο ίδιος ο ποιητής έγραψε, όταν προ δύο ετών δημοσιεύθηκε σ' ένα περιοδικό (στην «Φιλική Έταιρεία») τό δεύτερο μέρος του έργου του, «Ο Πόλεμος», ή προσπάθεια μιás ρεαλιστικής έρμηνείας της ζωής. «Ο ποιητής, αντίθετα με την ιδεαλιστική έρμηνεία της ιστορίας που ο περασμένος αιώνας έκανε τόσο άφθονη κατάχρηση, έρμηνεύει τη ζωή ρεαλιστικά, δηλαδή όπως είναι: με τις ασκήμιες και τους φόβους, τις πλάνες, τις ανθρώπινες αδυναμίες. Από τέτοια βίση κινώντας ανεβαίνει (Γ' μέρος) στο ιδανικό «της έλευθερίας όλων των ανθρώπων κι' όχι μιás τάξης ανθρώπων μόνον».

Άλλ' άς δούμε ποιά είναι ακριβώς τό περιε-

χόμενο του συνθετικού αυτού ποιήματος. Οί «Σκλάβοι Πολιορκημένοι» διαιρούνται σε τέσσερα μέρη: στο «Θεϊκό, ήτοι τό 'Ανθρώπινο πάθος», στον «Πόλεμο», στο «Όραμα ήτοι ή Δεύτερη Παρουσία» και στην «Καμπάνα ήτοι ή Έλευθερία». Στην άρχή του έργου του ο Βάρναλης έχει βάλει και έναν πρόλογο—τρια τετραστιχα-λυρικών, που οι τελευταίοι του σίχτοι θυμίζουν άρκετά τον τόνο των «Μοιραίων»:

Χτες και σήμερα ίδια κι όμοια, χρόνια μπρός, χρόνια μετά...

Η ύπαρξή σου σε σκοτάδια όλο πηχύτερα βουτά. Τάχα ή θέλησή σου λίγη, τάχα ο πόνος σου μεγάλος,

Άχ, που σαι, νιότη, που δείχνες, πως θά γινόμουν άλλος!

Είπα ήδη ότι εκτός από την ιδεολογική συνοχή τίποτε άλλο δέν ένώνει τά τέσσερα μέρη του ποιήματος μεταξύ των, όπως και τό κομμάτι που αποτελούν τό κάθε μέρος. Στο Θεϊκό, ήτοι τό 'Ανθρώπινο Πάθος» π. χ. ο ποιητής μιás παρουσιάζει στην άρχή («Οί Πόνοι της Παναγιάς») την Παναγία, που έτοιμη να γεννήσει, καταλαμβάνεται από τρόμο σκεπτόμενη την ύψηλή και μαρτυρική άποστολή του Γιού της' κατόπιν τον Ίούδα (Η Άγωνία του Ίούδα) φροτισμένον από τη συνείδηση ότι ο χριστιανικός ιδεαλισμός, γίνεται όπλο στα χέρια των δυνατών για έκμετάλλευση των αδυνάτων' ύστερα έναν δι' λόγο. (Η Τιμωρία του Άνομου) μετάξυ της Ψυχής και του Σώματος του κρεμασμένου Χριστού, όπου ο ιδεαλιστικός, διχασμός ψυχής και σώματος δέν υπάρχει πάλι και όπου σώμα και ψυχή φλογίζονται από τη αλήθεια ότι μόνη πραγματικότης είναι τούτη έδω ή ζωή, και την διαλαλούνε' και τέλος (Ο Καλός Λαός) ένα λαϊκό γλέντι όπου ξεσκεπάζεται όλη ή κακομοιριά, όλη ή παθητικότητα, όλος ο «νεοβλετισμός» (φρόνιμα και ταχτικά—πώς με κείνον, που νικά) των «καλών» πολιτών (στών ίδιο τόνο τοι τελευταίου αυτού κομματιού, είναι και «Ο Καλός Πολίτης» ένα από τά τραυχερότερα σατυρικά ποιήματα του Βάρναλη που δημοσιεύθηκε έδω και λίγον καιρό). Τί συνοχή ένώνει τά τέσσερα αυτά κομμάτια του πρώτου μέρους; Καμιά άλλη παρά ή ιδεολογική, και ούτε άλλωστε καμιά άλλη είναι αναγκαία, δέν φαίνεται τουλάχιστον να την επέζητησε ο ποιητής, και ούτε αν υπήρχε, θά ήταν σύμφωνη με τις τάσεις της σύγχρονης ποίησης.

Ο Βάρναλης δέν χρησιμοποιεί παρά εύρύτατα πλαίσια—τό θρησκευτικό, τό μυθολογικό, τό ιστορικό,—μέσα στα όποια, λιγώτερο ή περισσότερο άμεσα, πάντα χτυπητά και καθαρά όμως, αναπτύσσει με τό πνεύμα του σίχου, την ιδεολογία του, καταλήγοντας στο λυτρωτικό του κήρυγμα.

Του ξεφεύγουν ως τόσο στα συνθετικά του ποιήματα και κομμάτια που δέν έχουν σχέση με την ιδεολογία του, όπως π. χ. «Οί Πόνοι της Παναγιάς» στο πρώτο μέρος των «Σκλάβων Πολιορκημένων». Τό θαιμάσιο αυτό κομμάτι (άρκετά συγγενικό με τό όμοια έμπνεύσεως ποιήμα των «Τό Φως που καίει») δέν είναι παρά ο παραγμύς μιás μητέρας που θά ήθελε, όπως όλες οι μητέρες, νάχει πάντα τό παιδί της κοντά της,

μικρό και άπλερο πάντα αν είναι δυνατόν, για να τό κρατάνει με την άπέραντη τρυφερότητά της. Με τί μοναδική δύναμη έκφράζει τό αίσθημα' αυτό ο Βάρναλης:

Πού να σε κρύψω, γόχα μου, να μη σε φτάνουν οι κακοί;

Σε ποιά νησί του 'Ωκεανού, σε ποιά κορφήν έρημική;

Δε θά σε μάθω να μιλάς και τ' άδικο φωνάζεις. Ξέρω, πως θά χεις την καρδιά τόσο καλή, τόσο γλυκή,

που μες στα βρόχια της όργης ταχιά θενά σπαράξεις.

.....

Τη νύχτα θά σηκώνομαι κι' αγάλια θά νυχτοκοντώ,

να σκόβω, την ανάσα σου ν' ακω, πουλάκι μου ζεστό,

να σου τιμάξω στη φωτιά γάλα και χαμομήλι κ' ύστερ' άπ' τό παράθυρο με καρδιοκτύπι θά κοιτώ,

που θά παγαίνεις στο σχολείο με πλάκι και κοντούλι.

Ίδια πονεμένος, ίδια παθητικός και καρτερός είναι ο τόνος και στο δεύτερο κομμάτι, στην «Άγωνία του Ίούδα». Ο Ίούδας είναι ο σκλάβος που αισθάνεται τη σκληριά του, που δέν έχει όμως ακόμη τη δύναμη να ενεργήσει για να λυτρωθεί, γιατί είναι ποτισμένος άπ' τον χριστιανικό ιδεαλισμό, ο όποιος, καθώς λέγει:

Ψυχή και σώμα αντίμαχα σε δυό μου τά χωρίζει.

Στην «Τιμωρία του Άνομου» ο τόνος αρχίζει ν' αλλάξει, γίνεται πιο όξος. Η ψυχή του κρεμασμένου Ίησού λέγει:

Δέν είμαι πνέμ' άθάνατο μες του σεισμού τό χάσμα!

κ' ή μόνη σας παρηγοριά της φαντασίας σας πλάσμα!

Και τό Κορμί «που τ' όστρεξε τό άλυτο σκοινί» του ιδεαλισμού, λέει κι' αυτό:

Να μη σ' άκουγα, ψυχή, και να μη σ' αγρίκαια, πνέμα!

Μες τον ήλιο, στη βροχή να σε χαίρομουν, ω ψέμα,

ξήση ακύμαντη, ρηχή.

Τέλος, στο τέταρτο και τελευταίο κομμάτι, ξεσπάει, με όλη του την όξύτητα και την καυστικότητα, ο σατυρικός χείμαρρος του Βάρναλη. Έδω πιά πληγώνει και μαστιγώνει με όλο το γέλιο με τό όποιο συνοδεύει τό μαστιγώμα του. Η σάτυρά του έχει κατι τό πηγαίο, τό άκάθεκτο που θυμίζει τους μεγάλους σατυρικούς.

Άπ' τό χοριό κατέβηκα μ' όλη τη φαιμελιά μου.

Καρδιά μου, τί ξελάφρωμα! Τί πρήξιμο, κοιλιά μου!

Βάντε κλήρο, ρίχτε ζάρι, τό μαντό του πουός θά πάρει

.....

Και σηκώνουν τό φουστάνι νιές και γράδες όσο φτάνει.

Χωρίς την άνισότητα, πως θά ταν δικαιοσύνη, χωρίς τον άγιο πόλεμο, πως θά ταν καλοσύνη!

.....

Μιά μονάχα υπάρχει αλήθεια: Μαχμουράκι και Συνήθεια!

.....

Μίλησα κάπως λεπτομερέστερα για τό πρώτο μέρος των «Σκλάβων Πολιορκημένων» γιατί σ' αυτό βρισκόμε τον τόνο και τον τρόπο της σύνθεσης όλου του έργου. Και στην «Πόλεμο» και στα δύο άλλα μέρη ξετυλίγει ο Βάρναλης τά ίδια ιδεολογικά μοτίβα. Ιδεαλιστική αντίληψη της ζωής στηριγμένη στην δίκαια κατανομή των άγαθών και στην κατάργηση των τάξεων. Στο «Όραμα της Δεύτερης Παρουσίας», ο Θεός παρουσιάζεται (Ο Θεός Λόγος) σαν ένας δυνάστης της γής μεταφερόμενος άπλώς στον ούρανό, που έκικνωμένοι πέρα ως πέρα την «φιλοσοφία» των δυνατών:

«Οσ' είσαστε πάνω στη γής σκλάβοι τυφλοί και θύματα

κ' έδω θενά στε θύματα και σκλάβοι ως άλλοτε, τυφλοί.

.....

Οί σταυρωτήδες, αξια μου παιδιά' κι' όποιος ανήμπος,

καθ' ώρα θά σταυρώνεται, θά πάσκει και θά λησμονεί.

Στο τέταρτο μέρος τέλος «Η Καμπάνα ήτοι ή Έλευθερία», ο ποιητής με τό σύμβολο μιás καμπάνας που οι «καλοί» πολίτες την στήνουν για να διαλαλεί τις δικές τους αλήθειες, ο ποιητής κάνει τό λυτρωτικό, ανθρωπιστικό του κήρυγμα:

Πάνω από θάλασσες, πάνω από χώρες,

με τους καλόκαιρους και με τις μπόρες

να με κατέβαζαν άγαλινά,

όπου τ' ανθρώπινο πλήθος πεινά.

.....

«Οί Σκλάβοι Πολιορκημένοι» είναι τό μεστότερο ποιητικό έργο του Βάρναλη και, στο είδος του, άπ' τά καλλίτερα νεοελληνικά. Μολονότι ξετυρετεί μιá ιδεολογία και ή πρόθεση του ποιητή είναι φανερή, ως τόσο κατορθώνει να μιás δίνει, άπ' την άρχή ως τό τέλος σχεδόν, μιá άγνή και δυνατή καλλιτεχνική συγκίνηση. Στα μέτρα και τους ρυθμούς που μεταχειρίζεται, μολονότι δέν είναι προσωπικοί, κατορθώνει να δίνει έναν άέρα, έναν τόνο, ένα περπάτημα και ένα λόγισμα έντελώς προσωπικά και να έκφράζει με αυτά όλη του την πλούσια άτομικότητα. Ο Βάρναλης βρίσκεται σήμερα στον μεγαλύτερο δημιουργικό του όργασμό και είναι τόση ή έκτίμηση που τρέφομε για τό τάλαντό του, ώστε ό,τι και αν μιás δώσει, δε θά μιás εκπλήξει. Θά τό δεχθούμε ως άναμενόμενο, φυσικό καρπό της ιδιοφυίας του.

Μάρκον Τσιριμόκου: «Ἐκ βαθέων» ποιήματα. — Ἐκδοση «Στοχαστή», Ἀθήνα, 1927.

Στὸν τόμο τοῦ κυρίου Μάρκου Τσιριμόκου — πόσον καιροῦ ἄρᾳ γε εἶναι ἡ ὄψιμασμένη ἐργασία; — ἓνα σημεῖο πρωτοαπαντοῖται: τῆ μορφῆ, ὡραία μορφῆ. Δῶρα κ' ἀρρενωπῆ. Ἡ γλῶσσα διαλεχτὴ κ' ὁμοίμορφη ὁ λόγος ποιητικὸς ἢ μετρικὴ στὴν ἐντέλεια. Ἡ διάθεση ὁμοιογενής ἢ ἐνότητα τοῦ ἔργου συγκρατητὴ καὶ ἀδιάπτωτη. Τέλος ἢ εὐχέρεια στὴν διατύπωση νοημάτων, ποὺ πηγαινοῦν μακρότερα ἀπ' τὴν ἀπλήν ἀπόδοσιν παρατάσεων, εἶναι ἀξιοσημείωτη κ' ὀλοφάνερη.

Στὴν ἀσφαλίαν τούς, τὰ ποιήματ' αὐτὰ εἶναι ποιήματα λυρικά σ' ἐλεγειακὸ τόνο.

Στὴν ποιησὶ μας ὑπάρχει, πάντα, ἡ ἔμφυτη προδιάθεση στὴν ἐλεγεία. Εἶναι στὴ γλῶσσα μας; εἶναι στὴ μετρικὴ μας νοστροπία; εἶναι στὴν ἐπαφή μας μὲ τὴ βιβλικὴν ἀνατολή; — Καὶ πάλι, ἡ φυσικὴ ἀπόληψη τῆς ἐλεγείας, ἡ ἡ ὀλοκλήρωσὴ τῆς ὡς τὴν ἀνευραϊότητα, εἶναι ὁ δεκαπεντασύλλαβος. Σὲ δεκαπεντασύλλαβον εἶναι ὅλα σχεδὸν τὸ ἔδημοτικὰ μας τραγούδια. Ἡ ἐλεγεία δὲν εἶναι ἐλαστικὴ; ἡ φυσικὴ τῆς ἐπισημότητα μόνο στὴν ἀπλοχωριὰ τοῦ δεκαπεντασύλλαβου μπορεῖ ν' ἀναπτύχθῃ μ' ὅλη τῆς τὴν ἀνεση. — Τέλος, ὁ δεκαπεντασύλλαβος παίρνει κ' ἓνα γνώρισμα πλαστικὸ, καὶ γίνεται σονέττο. Δεκαπεντασύλλαβο σονέττο, — ἡ ἀληθινὴ ἔκφραση, τῆς ἐλεγείας. Σονέττα δεκαπεντασύλλαβα εἶναι τὰ πιὸ ἑξαισια ποιήματα τοῦ Γρυπάκη, οἱ ἀρμονικοὶ καὶ μεγαλότροποι «Σκαρβαβαῖοι» σονέττα δεκαπεντασύλλαβα εἶναι καὶ τοῦ Ἐριμονα τὰ ποιήματα ποῦ, ὅσο κ' ἂν εἶναι καὶ στὴ γλῶσσῃ τους τραχεῖα καὶ στὴν οὐσία τους σκληρὰ κ' ἀπὸ κάθε ῥίμα στερεωμένα, ἔχουν πάντα ἑνὸς ἀσφαλτοῦ ρυθμοῦ τὸ ἀργοχωριότητα καὶ τὴν παιδαγωγική μὲν ἑντεροὶ τῆς ἐλεγείας.

Τέλος, σονέττα δεκαπεντασύλλαβα εἶναι καὶ τὰ ἄριστα ποιήματα στὴ συλλογὴ τῶν «Ἐκ βαθέων». Μερικὰ εἶναι μετατοπισμένα πρὶν ἀπ' τ' ἄλλα, ἴσως γιὰ τοῦτο εἶναι συμφωνότερο μὲ τὴν ψυχολογικὴ ἢ τὴ λογικὴ σειρά τῆς συλλογῆς. — Ὁ ἀντιγράφου, ἐδῶ, ἀκέραιο, ἓνα ἀπ' τὰ τελειότερά τους.

Στὸ λῆρο ποῦ μᾶς ἄρσενε νὰ μένομε μόνάζοι κ' ἡ σγαλιὰ μᾶς χᾶιδευεν ἀκαλινὰ τὰ μύχια, τὴν τὰ ὄρνια, μὲ κρασιὲς βραχνές κ' ἀρπάγια [νύχια, κ' ἄγρια τὸ θῦμα σπάραν κ' ἄγρια κρατοῦν [ἀμάχη.

Καὶ τῆς νοτιᾶς ἡ καταχνιά σέρνεται ῥάχη-ῥάχη, κ' ἐκεῖ ποῦ, στὴ σταχτεῖα πλαγιά, αἰχάνει κυκλώ- [πεια τείχια, τὴν ξένουν οἱ ἀλαφροὲς πνοές, καὶ ξέρτια ὡς [πολυτρίχια στίς μυβειὲς κρέμονται κοριφές, στὰ μολυβιά τὰ [βράχη.

Κι' ἔρριξα ἀράθυμη ματιὰ — κ' οἱ πικρὸς τῆ [βραβαίναν— κ' εἶδα τοῦ κάμπου τὰ χωριὰ ν' ἀχνίζον μὲς [στὴν πάχη,

καὶ γύρω ἀπ' τὸ πευκόδασο μοῦ νεύαν καὶ [σοποιάιναν ἥσκιαι γλωμοί, οἱ παλιὲς χαρὲς ποῦ ἔχάρηκες μὲ [μένα... Κι' ὡς μέλισσα, ποῦ τὴν κρατᾷ στὰ δίχτυα [ἢ ἀράχη, ἔτσι παράδερνε ἡ ψυχὴ μου μὲς στὰ περυσμένα, [ἢ ἀράχη,

Ἡ ἀσφάλεια στὴ σύνθεση, τὸ κύλισμα τοῦ στίχου, οἱ συνιζήσεις ποῦ τὸν στογγυλεύουν— ἢ ἀκρίβεια κ' ἢ ἐνάργεια στὴν παράσταση, ἢ δημο- ουργία μιᾶς γνώριμης ἀτμοσφαιρας γύρω ἀπὸ τὰ πράγματα—καὶ τέλος ἢ πιστὴ μετάφραση, — μετάφραση σὲ μέτρο, σὲ λόγια, σὲ διάθεση—τῆς χειμωνιάτικης ὥρας, ποῦ τὴν βραβαίνει ἡ πάχη κ' ἢ πικρὴ ἀνάμνηση, εἶναι συστατικὰ ποῦ ἀνα- φαίνονται ἓνα-ἓνα στὴν ἀνάληψη τοῦ σονέτου. Μὰ καὶ σὲ κανένα ἄλλο δὲν εἶναι λιγώτερα. Ἀλη- θινὰ δυναμικὰ ποιήματα, τ' ἀκούς νὰ πολλαπλα- σιάζονται καὶ νὰ μεγαλώνουν ὀλοένα, σὺν νὰ ταξειδεύουν τὴ νοτιὰ τὴν ἀργοχωριότητα ποῦ ἴσως—γιατὶ ὄχι;—τούς χάρισε κάποι ἀπ' τὸ κωμικισμὸ τῆς κ' ἀπὸ τὸ σᾶλο τῆς;

ὁ σᾶλος ὅμως τῆς νοτιᾶς μέγας καὶ στὴ γαλήνη...

Ἄλλ' αὐτὰ τὰ πομπικὰ περάσματα κόβονται συχνὰ ἀπὸ μικρὰ τρεχούμενα λυρικά αὐτιάκια, καθὼς ἡ νεανικὴ «Ἀθήνα», ὁ «Νεραϊδοφιλήμε- νος», τὰ «Τραγούδια», τὸ «Κρύφιο κλάμμα», τὸ «Τραγούδι τῆς νεότητος». Ἐδῶ τρέχει ὁ λυρισμὸς ἀπ' τὴ διάφανη τὴ βρῦση τοῦ κ' εἶναι σὺν δια- λείμματα γοργὰ, περαστικὰ μέσα ἀπ' τὸ σφραγῆ πένθος ποῦ ἀκούμε νὰ κυριαρχεῖ στὴν ἀκοή μας. Σύντομος ὁ ρυθμὸς τους—καὶ τοῦτο εἶναι σημεῖο γιὰ τὸ λυρισμὸ—κ' ὁ τόνος τους μαζί πικρὸς καὶ χαρωπὸς, σὺ δακρυχιμὸγελα' καὶ τὸ νόημα τους πιὸ ἀλαφρὸ καὶ πιὸ πνευματικὸ,—ἀνάταση πρὸς τὴ λύτρωση μὲς ἀπ' τὴν Τέχνη.

T. A.

I. E. Μοσχονά: «Τὸ Ἡμερολόγιον τοῦ Θε-νάτου», ποιήματα.

Ἀμυρσίλλω ἂν ἐξεδόθη ποτὲ στὴν Ἑλλάδα— καὶ ἂν δὲν ἐξεδόθη ἐδῶ, δὲν ἐξεδόθη πουθενά ἄλλου—συλλογὴ ὀγκώδης ὅσον τὸ περιεργότερον αὐτὸ «Ἡμερολόγιον τοῦ Θεανάτου» ποῦ ἐνεκλωφό- ρησε τελευταῖα. Καὶ ἀσφαλῶς δὲν ἐξεδόθη, διό- τι ἡ πρωτοφανὴς αὐτὴ συλλογὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ 688 σελίδες καὶ περιέχει—τὰ ἐμέτρησα—τετρακό- σια ποιήματα! Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ ποιητὴς ἔχει τὴν ἐδκόλια, στὴν κατασκευὴ στίχων, τῶν αὐτο- σχεδίων λαϊκῶν τραγουδιῶν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἢ γονιμότητος του καταπλήσσει. Τετρακόσια ποιή- ματα μονομῆς, σ' ἐποχὴ ποῦ καὶ ἑκατὸ μόνον ποιήματα νὰ γράφει ἓνας ποιητὴς σ' ὅλη τὴν ζωὴ θεωρεῖται ἀρκετὸ, εἶναι ὄψιμασμένος βεβαί- ῳ. Ἐχω τὴν ιδέα ὅτι ὁ κ. Μοσχονάς γράφει τὰ ποιήματά του μὲ δακρὺν ἐνκόλια τρώγει μιὰ πᾶσαι ἢ παρακολουθεῖ μιὰ κινηματογραφικὴ ταινία, δηλαδὴ σχεδὸν ἐντελῶς ἀκόπα. Οἰοδῆποτε θέμα μπορεῖ νὰ τὸν ἐμπνεύσει, ἢ διαδρομὴ «ἀπ' τὴν Ὁμόνοια στὸ Σύνταγμα» ὅσον καὶ ἢ «Ἑλληνικὴ Ἑλλάς». Δὲν ξεχωρίζει, δὲν διαλέγει... Ὅπως, οἱ πολὺ μεγάλοι ποιηταί, στὸ χωνευτῆρι τῆς τέχνης

του χώνει ὅ,τι τόχει, βέβαιος ὅτι θὰ βγεῖ καλλι- τέχνημα. Τὶ βγαίνει ὅμως; Ἀκούστε:

Μὰ κ' ὁ ἄντρας δὲν εἶναι καλὸς χωρὶς γυναῖκα.

τὸν ἀντριμὸ του! Γίνεται κακοῦργος! Καὶ δὲν [κάνει

Ποτὲ τὴν προσευχὴ του.

Καὶ δὲν πιστεῖται τίποτε... Πουλεῖ καὶ τὸ κορ- [μὶ του

Καὶ τὴν ψυχὴ στὸν Σατανᾶ... Θάνατος ἢ ζωὴ [του!..

(Ὁ Βίος τοῦ Βιολόγου ἢ ἡ Μπαλλάδα τῆς Ἐμορφιάς καὶ τῆς Σοφίας).

Ἔχω εἰμ' ὁ φόρος! Καὶ μὲ προσοπίδα Γεννήθηκα, ἐγεννήθηκα μὲ σῶρα, Κ' ἔχω τὸν κόσμον ὅλο πατρίδα.

φρολὴ δὲν ἔχω καὶ γενιά, κτλ. κτλ. («Ὁ Φόρος».)

Ἀν ἐπιχειρῶ ν' ἀναλύσω τὸ ἔργο τοῦ κ. Μο- σχονά. Στὴν ποιητικὴ αὐτὴ θάλασσα χίνεται κανεὶς, καὶ μόνον τοῦ μένει ἢ ἀπορία πὼς βρέ- θηκε ἄνθρωπος νὰ γράφει τόσους στίχους.

Τὸ περιεργὸ ὅμως εἶναι ὅτι μὲς στὸν ὄκεανὸ αὐτὸν τῆς πεζολογίας συναντᾷ κανεὶς, ἐδῶ καὶ 'κει, στίχους ἀληθινὰ ὀραίους:

Ὁ καταγαδεμένη μου κ' ὁ γλυκοαίματή μου, χιλώκαλη, χιλώμορφη, χιλιοπονοφυχὴ μου.

Ἄλλα καὶ ποιήματα ὀλοκλήρα ποῦ τὰ διαπνέει ἓνα βαθὺ καὶ ἀληθινὸ αἰσθημα:

'Απ' τὸ κορμὶ σου μοῦδωκες κορμὶ, 'Απ' τὴν ψυχὴ σου μοῦδωκες φυχὴ, Καὶ τᾶσιμξες καὶ τᾶξησες μὲ γάλα Καὶ τᾶθρεςες μὲ μάννα, Καὶ τᾶκανες αἰώνια καὶ μεγάλα, Μάννα καὶ πάλι μάννα.

'Πάνω 'στὸ στήθος σου ἤμουνα σταυρός, 'Στὰ γόνατά σου ἤμουνα Θεός. Γιὰ σένα ἔξοῦσα κ' ἤσουν ἢ χαρὰ μου, Καὶ 'στὰ ἕνειρα τὰ πλάνα

'Ἦσουν βασιλισσά μου καὶ κυρά μου, Μάννα καὶ πάλι μάννα.

Τὸ 'μάτι σου ἦταν 'πίνω μου ἀνοιχτό, Ἡ ἀγάλη σου ἐκκλησιά μου καὶ ἱερό, Τὰ γόνατά σου ἄγια τράπεζά μου Καὶ ἡ φωνὴ καρπάνα, Τᾶζειλί σου ἦταν ἄγια κοινωνιά μου, Μάννα καὶ πάλι μάννα.

Κ' ἐγώ, ποῦ ὅλα σ'τὰ ἐπῆρα, 'στὸ νεκρὸ Κορμὶ ζωὴ νὰ δώσω δὲν μπορῶ, 'Απ' ὅ,τι ἐπῆρα τίποτα δὲν δίνο —Γάλα, ψυχὴ καὶ μάννα— 'Στὸν θάνατο, ποῦ σοῦ ἄφησα, σ' ἀφήνω Μάννα καὶ πάλι μάννα.

«Μάννα καὶ πάλι Μάννα».

Ἄλλὰ τὸ ὑπερτροφικὸ, τὸ «τρατῶδες» αὐτὸ βιβλίον, παρουσιάζει καὶ ἄλλες ἐκπλήξεις. Ἐχει ἓναν πρόλογο γιὰ τὴν μητέρα καὶ γιὰ τὸν θά- νατο, γιὰ τὸ Θεὸ καὶ γιὰ τὸν ἄνθρωπο, Ρητορι- κὸν βέβαια, ποῦ κάνει ὅμως ἐντύπωση γιὰ τὸν

θερμὸ στοχαστικὸ λυρικὸν ὄπιστρο, μὲ τὴν ὀλοῖον εἶναι γραμμένος:

«Ἀρχίζοντας ἀπ' τὸ Θεὸ, θέλεις δὲν θέλεις θὰ τελειώσης στὸν ἄνθρωπο. Μιλώντας γιὰ τὸν ἄν- θρωπο, θέλεις δὲν θέλεις θὰ φτάσης στὸν Θεὸ. Εἶν' ἓνας κύκλος, φαῦλος πολλὰς φραγές, ὅταν λείπει ἢ πίστι, φροτεινὸς τὲς περισσότερες, σὺν φροτοστέφανος, ὅταν λείπ' ἢ ἀπιστία. Γι' αὐτὸ, σ' ἄλλα μου τὰ τραγούδια, ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖ τὸ ἀπαραίτητο συμπλήρωμα τοῦ Θεοῦ, ποῦ ὅσο καὶ ἂν εἶναι ὑπερτέλειος, δὲν μπορεῖς νὰ πῆς, ἂν σκέψης' ἐλεύθερα ὄχι τραγουδικὰ, πὼς δὲν συμπληρώνεται ἀπ' τὸν ἄνθρωπο. Ἀπ' τὸν ἄνθρω- πο μ' ὅλα του τὰ ἐλαττώματα, μ' ὅλες τὲς σκιὰς του. Ἀπ' τὸν ἄνθρωπο ποῦ κάνει τὴ σκοτεινὴ καὶ κωμικισμένη κοινωνία, ποῦ στάζει αἷμα καὶ χολή».

Παράξενος, τραχὺς, σκοτεινὸς μυστικισμὸς, συγχρόνος ὅμως καὶ μιὰ καθολικὴ ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος τοῦ Θεοῦ, τῆς ζωῆς, τοῦ θανά- του, ποῦ δείχνει ὅτι ὁ ἀδέξιος, ὁ ἀπεραντὸς λόγος καὶ πεζολόγος αὐτὸς στιχωργὸς ἔχει βαθεῖες, πραγματικὲς μεταφυσικὲς ἀνησυχίες. Ἄλλὰ ὁ πρόλογος αὐτὸς δείχνει καὶ κάποι ἄλλο ἓναν ἄν- θρωπο μὲ δικὴ του προσωπικότητα, μὲ δικὸ του τόνο, μὲ δικὴ του σκέψη. Ὁμολογῶ ὅτι, σὲ σύγ- χρονον ἑλληνικὸν τουλάχιστον ἔργον, δὲν μοῦ τυ- χαίνει πολὺ συχνὰ νὰ διαβάσω σκέψη ὡσάν αὐ- τὴν: «Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἡ προσωποποίηση κ' ἢ ἐνσάρκωση τοῦ Θεοῦ στὴ γῆ τοῦ πόνου. Ὅποιος πιστεῖται κ' ἄγαπᾷ τὸν ἄνθρωπο, πιστεῖται κ' ἄ- γαπᾷ τὸν Θεὸ».

Π.

IV: Καζαντζάκη: Salvatores Dei (Ἄσκη- τική).

Στὴν πρώτη λογοτεχνικὴ του περίοδο, ἐκεῖνη ποῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ νεμπουτάρισμα του, κατὰ τὸ 1907 ἢ 1908, ὑποθέτω, καὶ φθάνει ὡς τὴν ἐποχὴ ποῦ δημοσίεψε τὸν «Ὀδυσσεῖα», ὁ κ. Κα- ζαντζάκης, στενὰ λογοτεχνικὰ κρινόμενος, δὲν εἶχε παρουσιάσει παρὰ ἓνα μόνον ἀξιόλογο ἔργο, τὸν «Πρωτομάστορα». Ὅ,τι ἄλλο εἶχε δημοσιέ- ψει, καὶ τὸ μυθιστόρημα τοῦ «Νουμᾶ» καὶ κά- ποια σονέττα του στὰ «Γράμματα», ἂν δὲν γε- λιέμαι, καὶ οἱ λιγοστές του μελέτες, ἔδειχναν ἓναν λογοτέχνη σοφὸ, μπιασμένον σὲ ὅλη τὴ σύγ- χρονη πνευματικὴ κίνηση, ὄχι ὅμως καὶ κωμικι- σμένον μὲ πλοῦσια καλλιτεχνικὴ φλέβα. Δὲν ἔξερω ἂν ἦταν δικὴ μου μόνον ἢ γνώμη αὐτὴ ἢ ἂν τὴν εἶχαν καὶ ἄλλοι, πάντως ὅμως ὅταν ἐδῶ καὶ τρία ἢ τέσσερα χρόνια δημοσίεψε τὸν «Ὀδυσσεῖα», ἢ τραγῳδία αὐτὴ ἔκανε ἐντύπωση, καὶ τόσο μεγα- λύτερη ὅσο ὅ,τι καθαρὰ καλλιτεχνικὰ εἶχε πραγ- ματοποιήσει ἐκεῖ μέσα ὁ Καζαντζάκης, ἔσπερο- νοῦσε τίς ὡς τότε γνωστὲς καλλιτεχνικὲς του δυνατότητες. Μολονότι ἔμενε προσκολλημένος στὸν ἀρχαῖο μῦθο καὶ δὲν τὸν ἐπλοῦτιζε μὲ νέα στοιχεία, μολονότι ὁ ἥρωας του δὲν εἶχε τίποτε ἀποχρῆστο ἀπὸ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπο, ὡς τόσο ἢ σύνθεση, ἢ πνοή, ἢ κίνηση καὶ ἢ ἀνεση, οἱ τύποι ἀκόμη τοῦ ἔργου ἐκεῖνον ἔδειχναν ἓναν καλλι- τέχνη ποῦ καὶ ἡ ψυχικὴ του πείρα εἶχε σημαν-

τακά πλουσιάζει και ή τέχνη του θριφιάσει. "Ο,τι μετά τον «Οδυσσεύ» παρουσιάσε ο Καζαντζάκης, και ιδίως τα προσωπικά άρθρα του στις εφημερίδες (μερικά από τα οποία είναι θαυμάσια) και το «Salvatores Dei» ξεκατάσταν μέσα μου την εντύπωση αυτή. Σε ή,τι και αν διάβαζα του Καζαντζάκη, δεν έβλεπα μόνον έναν λογοτέχνη που γινότανε ολοένα περισσότερο κύριος της τέχνης του, αλλά και έναν άνθρωπο με νοῦ που άγρυπνα θεωρεί τα γύρω του, ιδέες, γεγονότα, προβλήματα, και με καρδιά που χτυπά και ματώνει, που συμπιάζει και αγωνιά με όλη την σύγχρονη πάσχαση ανθρώπινη. Στόν Καζαντζάκη εβουσα ακριβώς, όχι ψεύτικη ρητορική, αλλά γνήσια, πραγματική, ή,τι τόσο και ή ιδίος εξάγει στην «άσκητική» του: την άγνια. Στο κέντρο της ζωής του, τών σκέψεών του, ήλης του της πνευματικής ενεργείας, ένα πρόβλημα αίσθανόμουν ότι ήφονότανε, κυρίαρχο, επιτακτικό: το πρόβλημα της ζωής. Αυτό έδινε τόνα, αυτό χρομάτιζε όλη τη σκέψη του, και το πρόβλημα αυτό ήρίσκαμε σ' όλες τις μορφές και τις αποχρώσεις του, και στο τελευταίο του έργο.

* *

Το «Salvatores Dei» είναι ένα μακρόπνοο φιλοσοφικό ποίημα, γραμμένο σε τόνο κρηόγματος, ώσαν τον Ζωρατούστρου του Νίτσε, και ήσαν ήγονια (και λήονται κατά κάποιον τρόπο) τα μεγαλύτερα ανθρώπινα προβλήματα, ήθικά και μεταφυσικά. Ο ίδιος ο Καζαντζάκης τ' όνομάζει «πρώτη λυρική απόπειρα, πρώτη κραυγή του μετακομμουνιστικού «Πιστεύω», και ή χαρακτηρισμός αυτός έχει σημασία όχι βέβαια γιατί δείχνει τις κάπως υπερβολικές φιλοδοξίες του συγγραφέα (δεν είναι πολύ εύκολο να δημιουργήσει κανείς νέες πλάκες άξιών) αλλά γιατί μας δίνει εδής, με συντομία και ακρίβεια τών χαρακτηριστων του έργου. Και ή χαρακτηριστων του έργου είναι, δεν λέγω ιδεαλιστικός, άλλ αντιματειαλιστικός, αντικομμουνιστικός δηλαδή ή μετακομμουνιστικός (δεν είναι όση φαίνεται ή διαφορά) όπως λέγει ο κ. Καζαντζάκης. "Οπως την σημερινή κοινωνία, έτσι και την κομμουνιστική, την βλέπει ο Καζαντζάκης βουτηγμένη στόν ήλισμό και προσπαθεί να την σώσει. Να την σώσει πώς; μ' ένα κάπως πολύ μεταφυσικό (και άρκετά γνωστό) πρόσταγμα: με τόν αδιάκοπο άγωνα για την λύτρωση της θεότητας που υπάρχει μες σ' όλα τα όντα, με τόν άγωνα μ' άλλα λόγια (καθώς θα έλεγε ένας ιδεαλιστής δηλαδή) του πνεύματος επί της ήλης.

Δύο παρατηρήσεις, πριν προχωρήσουμε. Η πρώτη: ο κ. Καζαντζάκης, δέχεται ως δεδομένο ότι από την επικράτηση του κομμουνισμού, δεν είναι δυνατό να δημιουργηθούν νέες ήθικές άξίες, πρωτόφαντες, άπροσδόκητες, γιατί ο κομμουνιστικός άνθρωπος θα είναι πέρα ως πέρα βουτηγμένος στην ήλη, θα έχει ανεπαώς σκοτώσει μέσα του τόν «θεό» (δηλαδή—επιμένω—τόν άγωνα για την ελευθερία, το πνεύμα, έτσι αν παίζουμε με τις λέξεις). Και ή δεύτερη: περιορίζοντας ή κ. Καζαντζάκης στο μεταφυσικό έπιπε-

δο, δλοκλήρο το πρόβλημα του σημερινού ανθρώπου, άδιαφορεί, δεν θέλει να συμπετάσει, δεν θέλει να βοηθήσει την σημερινή ανθρωπότητα, την τρισάθλια, την ταλαιπωρημένη, στόν άγωνα της για την επικράτηση μιας ανθρωπινότερης ήθικής, στην δημιουργία μιας πιο χαρούμενης, λιγότερο σκληρής, πιο δίκιας ζωής.

Άλλ' ως προχωρήσουμε. Ο κ. Καζαντζάκης επιδρασιμένος απ' τόν Νίτσε, τόν Μπερξον, τόν Σεατόρ, τόν Ούναμουντο και τόν Σπινόζα,—ή κήρια ιδέα του είναι σπινοζική,—προσπαθεί τήμεταφυσική διέξοδο τών ιδεαλιστών (και του Πισακόλ συνεπώς) να την αντικαταστήσει με μια πιστη βιταλιστική (αν μπορεί να πώ) περιοριζόμενη δηλαδή στη ζωή, πιστη κερωμένη από την τραγική προσδοχή του Νίτσε, τόν νεοιδανισμό του Μπερξον, τόν πανθεισμό του Σπινόζα και την «άγνια» του Ούναμουντο και του Σεατόρ. Κατά βάθος δηλαδή δεν πρόκειται καθόλου για μια σχεδόν εκλεκτική ιδέα. «Θέλω, φωνάζει, να βρω μια δικαιολογία για να ζήσω και να βιστάξω το φοβερό καθημερινό θέαμα της άρρώστιας, της άσκήμιας, της άδικίας και του θανάτου». Κραυγή σπαραχτική που την βγάξει ο άνθρωπος άφότου υπάρχει και που θα την βγάξει αιώνια, (αυτή είναι ή «άγνια» του, κατά τόν Ούναμουντο) στην όποια όμως δεν μπορεί να δώσει καμιά άπόκριση ο άθεος. Για τόν άθεο μια μόνο λύση υπάρχει: ή λύση του Νίτσε, ή τραγική προσδοχή της ζωής. Μια τέτοια αντίληψη εκφράζει ο Καζαντζάκης, γράφοντας: «Χρόος σου ήσχα, άπελπισμένα, ήπελπισμένα γιατί: «Όλα τούτα τα κομμάτια που θωρείς, θα σαπίσουνε. Σωτηρία δεν υπάρχει!» με γενναίότητα να βάζει πλώρη κατά την άβυσσο. Και να λές: Τίποτα δεν υπάρχει. Μήτε ζωή, μήτε θάνατος. Θωρώ την ήλη και το νοῦ σ'ά δύο άνόπαρχα έρωτικά φαντάσματα να κνηγιοῦνται, να σμίγουνε, να εξαφανίζονται και λέω: Αυτό θέλω!» Καμιά έλπίδα λοιπόν για άλλη ζωή, καμιά έλπίδα για κήρωση τών ήθικών πράξεών μας, γι' αντιμοιή μας. Ηθική δεν υπάρχει παρά μόνον ή ήθική του άγωνα που επειδή ακριβώς δεν προσμένει όνταμοιή, είναι και ευγενικότερος.

Η «gratuité» αυτή είναι απ' τις πιο άγαπημένες ιδέες του κ. Καζαντζάκη (την εξέφρασε και άλλου, σ' ένα πεζογράφημά του δημοσιευμένο σε κάποιον περιοδικό της Κρήτης). «Πολεμοῦμε, λέγει, γιατί έτσι μας αρέσει, τραγουδοῦμε με ής μὴν ύπόρχη αυτή να μας ακούσει». «Όλη ή αξία της μάχης είναι στόν άγωνα, και όχι στη νίκη, όπως και όλη ή αξία της ελευθερίας, είναι όχι στην ελευθερία, αλλά στόν άγωνα για την ελευθερία» («ή ούσία του θεού»). «Ποῦ πάμε; θα νικήσουμε ποτέ; Πής τί όλη έτούτη ή μάχη; Μή ρωτάς! Πολέμα!» «Ο άγώνας είναι πάντα άβέβαιος, γι' αυτό και πάντα επικίνδυνος. «Όλοι είμαστε ένας στρατός και μαχόμεστε. Μά δεν ξέρομε με βεβαιότητα αν θα νικήσουμε, δεν ξέρομε με βεβαιότητα, αν θα νικηθοῦμε». Και άλλου: «Μοι αρέσει ο κίντυνος. Μπορεί να χαθούμε, μπορεί να σωθούμε. Μή ρωτάς! Απίθανο κάθε στιγμή σ'ά κήρια του ζιντύνου τόν κόσμο όλο!» «Ο άνθρωπος που άγωνίζεται δεν μπορεί να είναι ποτέ ήσυχος

ήνα πάντα ανήσυχος, άπροσδόκητος». «Όταν μά συνήθια καταντήση βολική, να τη συντήρηση». Η μεγαλύτερη άμαρτία είναι ή εδχρήση» (ή διαρκής καταπέραση θα θέλει μάλλον να πει ο κ. Καζαντζάκης, γιατί εδχρήσηση ύπάχει και στόν άγωνα, και μάλιστα για έναν άσχητό άνθρωπο). «Πρέπει να συντηρήμε την καρδιά μας θερμή, γενναία, ανήσυχη. Να νοιώθομε μες στην καρδιά μας όλες τις ταραχές και τις αντινομίες, τις χαρές και τις πίκρες της ζωής τούτης». Ν' αγωνιζόμαστε όμως να τις υποτάξουμε σ' ένα υψηλό ανώτερο, σκληρότερο: Στο υψηλό του Σόμπαυτο που ανηφορίζει». Γι' αυτό το ανηφορισμό, γι' αυτή «την όρημη προς τ' άπάνου» δουλεύει όποιος θεοιάζεται για το γό του: «Όλα τα σώματα αναπνεύε, θρέφονται, ταμειούνε δινάμεις και σε μια στιγμή έρωτική συντρίβονται για ν' άφήσουν στο γό την ψυχή τους. Ποιά ψυχή; Την όρημη προς τ' άπάνου». Ο πατέρας φωνάζει: 'Εγώ δεν είμαι τίποτα. Έγώ είμαι ο πύθιος, αυτός ο άνθρωπος. Έγώ είμαι ο άνθρωπος, αυτός ο γιος του ανθρώπου!»

* *

Η υπέρτατη λοιπόν αξία της ανθρώπινης ζωής είναι στόν άγωνα. Άγωνα περιορισμένο από την πράξη που «μέσα στις άρίφνητες περιπλοκές του νοῦ, αυτή βρίσκει το συντομότερο δρόμο» και απ' το λογικό (και έδω ο μπερξονιστής Καζαντζάκης γίνεται άριστοτελικός, «Έλληνας), που βάζει τάξη «στη ρεοήμενη άναρχία του κόσμου». «Αγωνιζόμαστε γιατί «ο θεός μέσα στην περιοχή της έρήμικης σύρχας μας, κιντυνεί όλος. Δεν μπορεί να σωθεί, αν έμεις με τόν άγωνα μας δεν τόν σώσουμε. Δεν μπορούμε να σωθούμε αν αυτός δε σωθεί». «Όχι ο θεός θα μας σώσει' έμεις θα σώσουμε το θεό, πολεμώντας, δημιουργώντας, μετουσιώνοντας την ήλη σε πνεύμα». Ο θεός—και έδω αναφαίνεται ο πανθεισμός του Καζαντζάκη—υπάρχει παντού, «μέσα στην ήλη και μέσα στην ψυχή μας» (τόν διόσμόν αυτόν τόν κάνει κι άλλου ο Καζαντζάκης, αυτός διέπει όλο του το έργο, και όμως δε θέλει να φαίνεται, στη σφαίρα της ήθικής τουλάχιστο, ιδεαλιστής). Η ζωή μας είναι όργανο του θεού που πολεμεί για λευτερία». Στο άπέραντο εν που λέγεται όμπαν, όλα τα πλάσματα είναι «κιντυνεύουσα» ούσία, γιατί μες σ' όλα άγωνίζεται ο θεός. Απ' το τυφλό σκουλήκι ως την άπέραντη παλαιστρα του Γαλαξία, ένας μονάχα άγωνίζεται και κιντυνεί, ο έαυτός μας. Και στο μικρό, το χωματένιο στήθος μας, ένας άγωνίζεται και κιντυνεύει—ο έαυτός μας». Η ταύτιση μας αυτή με το όμπαν δεν έχει μόνο μεταφυσική αλλά και ήθική σημασία: απ' αυτήν γεννιοῦνται οι «δύο ανώτερες άρετές της ήθικής μας: ή εδθόνη και ή θυσία», και κάτι άλλο ήμως άκόμη: ή βαθύτερη μεταξύ τών ανθρώπων άλληλεγγύη. «Μια ψυχή στην ήχη του κόσμου που ξεπέφτει, σέρνει στόν ξεπεσο και την ψυχή μας». «Αν χαθεί, έμεις έχομε την εδθόνη. «Αν χαθεί, έμεις χανόμεστε». «Όταν τόν νοιώσουμε αυτό, όταν νοιώσουμε ότι «ή σωτηρία του όλου είναι και δική μας σωτηρία», τότε και ή άλληλεγγύη με τούς ανθρώπους δεν είναι

πιά αίσθηματική ιδεολογία, μήτε μυστηριώδεια έντολή—είναι άνάγκη». Άνάγκη γιατί μόνο χήρης στη βαθύτατη αυτήν άλληλεγγύη θα μπορούσει το όμπαν να σωθεί: «Αν έντονα όλοι πεθυμήσομε, αν όργανώσομε όλες τις όρατές κ' άόρατες δυνάμεις της γης και τις ρίζομε προς τ' άπάνου, αν πάντα άγρυπνοι, όλοι μαζί παρυστάτες, πολεμοῦμε—το Σόμπαυτο μπορεί να σωθί».

Και το έργο του κ. Καζαντζάκη τελειώνει, συνοψίζεται μάλλον, στο «πιστεύω» αυτό:

Πιστεύω σ' ένα θεό, Άκρίτα Διγενή, στρατευόμενα, πίσχοντα, μεγαλοδόναμο, όχι παντοδύναμο, πολεμιστή σ'ά σύνορα, στρατηγό, αυτοκράτορα σε όλες τις φωτεινές δυνάμεις, τις όρατές και τις άόρατες.

«Πιστεύω σ' άρίφνητα προσωπεία, που πήρε ο θεός στους αιώνας κι άφουκράζονται με δέος την άκ'όλυτη ένότητα.

Πιστεύω στην άγρυπνο άγωνα τ' αυ, που δαμάζει και καρπίζει την ήλη—τη ζωαδόχο πηγή φρυτών, ζώων κι ανθρώπων.

Πιστεύω στην καρδιά του ανθρώπου, το χωματένιο αλώνι, όπου μέσα και νύχτα παλαίφει ο Άκρίτας με το θάνατο.

Βοήθεια! κράζεις, Κύριε κι άκούω.

Μακάριοι όσοι άκούνε, γιατί αυτοί θα σωθούν πολεμώντας.

Μακάριοι όσοι σώζονται, γιατί αυτοί λευτερώνουν το θεό, δημιουργώντας.

Μακάριοι όσοι βαστούν άπάνου στους όμιους τους την Ύπέρτατη Εδθόνη».

* *

Και μόνο τα προβλήματα, τα ήφιστα του ανθρώπου που έγγίζονται στο «Salvatores Dei» και μόνον ο τόπος του, θα ήσαν άρκετά για να πάρει το έργο αυτό του κ. Καζαντζάκη έντελώς ξεχωριστή θέση στη σύγχρονη έλληνική λογοτεχνία. Άλλά έχει και άλλα χαρακτηριστικά. Ο οιστρος με τόν όποιο είναι γραμμένο, ή αδιάπτωτη ιδεολογική και λυρική έξαρση που το διαπνέει, ή ήλη του ήρη και σύνθεση, ή τόσα πυκνή και πρωτότυπη, ή πλαστική του σαφήνεια, και ή μουσική συγχρότως άμύσφαιρα στην όποια είναι βυθισμένο, το κάμνον έργο άληθινά έξαρητικό. Η θερμή και ή ειλικρίνεια του τόπου του επιβάλλονται και σ' όσους άκόμη δεν παραδέχονται έντελώς το ιδεολογικό του περιεχόμενο. Πρέπει τέλος να πώ ότι και οι άπηχήσεις τών επιδράσεων που συναντά κανείς στο «Salvatores Dei» αν ιδεολογικώς δίνουν κάποιαν έτερογένεια, έναν «εκλεκτικό» ίσως τόνο στο έργο, όμως δεν μένουν ξόπητες, επιδερμικές, αλλά χωνεύονται όλες μες στο χωνετήρι ενός ζωντανού πνεύματος και μιας θερμής καρδιάς, που κατορθώνουν να δώσουν ένότητα και όμοιογένεια και σε στοιχεία συγγενικά μεν άλλ' όχι πάντοτε και όμοιογενή. «Όταν μια καρδιά που πάσχει λέγει με τόση δύναμη και άλήθεια τόν πόνο της, και με τόση άγάπη μας δείχνει έναν τρόπο για να σωθούμε, καλύτερα την άκούμε με την ψυχή μας παρά με τόν νοῦ. Γιατί μια κίνηση της ψυχής μας, καθώς έλεγε ο Μπαρρές, μας οδηγεί πολύ μακρότερα παρ' ό,τι όλες μαζί οι φιλοσοφίες. Π

ΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ ΜΑΣ

Γαλήνη υπό Χριστοφόρου Ψασιού.—Εί-
ναι γνωστός εις τούς αναγνώστας της «Νέας
Ψασις» ο νεώρος γλύπτης, του ομοίου «Το Ήρω
ον του Ηρακλείου» εδημοσιεύσαμεν εις τὸ
2ον τεύχος μας. Ἡ «Γαλήνη» εἶναι ἀπὸ τὰ ὀ-
ραιώτερα ἔργα του. Καὶ ἀπὸ τὴν φωτογραφίαν
τοῦ «Βασιλείου» ποὺ δημοσιεύομεν, βλέπει κα-
νεὶς πόσον ἐκφράζει τὴν ιδέαν αὐτὴ ἢ γυναικεία
μορφὴ εἰς αὐτὴν τὴν στάσιν. Εἶναι μία ἀληθινὴ
«προσωποποίηση», ἀπόγως, ὑπὸ πλαστικὴν ἀπα-
φιν, ἐκτελεσμένη. Διχαίως ὁ κ. Νάτσιος θεωρεῖ-
ται ἀπὸ τὰ πλέον δυνατὰ νέα κίλαντα τῆς Ἑλλη-
νικῆς Γλυπτικῆς.

Ἐκκλησιᾶ στους Ἀρμενιούς, ὑπὸ Ἀθηῶν
N. Τυροῦλη.—Συνενώνει πολλὰς ιδιοφυΐας ἡ κ.
Τυροῦλη. Εἶναι ποιητρία, διηγηματογράφος,
ζωγράφος, μουσικός. Οἱ ἀναγνώσται μας τὴν
ἔχουν γνωρίσει καὶ ἐκτιμήσει καὶ ἀπὸ ἄλλα ἔργα
τῆς. Εἰς τὸ ἐπόμενον τεύχος θὰ δημοσιεύσωμεν
καὶ ἓν ὄραϊον διήγημά της με στίχοι κατωμένα
ἀπὸ τὴν ἰδίαν.

Ἐρασιτέχναι Φωτογράφοι:—Ἡ «Νέα Ψ-
σας» ἐκφράζει τὰς ἐνχαριστίας της πρὸς τοὺς
Ἐρασιτέχναις Φωτογράφους οἱ ὅποιοι τὴν στολί-
ζουν με τὰ ἔργα των. Καὶ εἶναι πολὺ ὀφειότερα
ἀπ' ὅτι τὰ παρουσιάζομεν, διότι τὸ χαρτὶ τοῦ πε-
ριοδικοῦ μας δὲν εἶναι κατάλληλον διὰ τὸ τύπωμα
κινουμένων κλισιῶν, τὰ ὅποια ἀδικουῦνται παρ' ὅλους
τὰς προσπάθειας ταιγγογράφου καὶ πιεστοῦ.
Ἀλλ' ὅπως ἐξηγήσαμεν καὶ ἄλλοτε, μεταχειρίζο-
μεθα τὸ καλύτερον δημοσιογραφικὸν καὶ ἀφορο-
λόγητον χαρτὶ ποὺ ἐπιτερεῖται. Ἐάν ἐβάλαμεν
καλύτερας ποιότητας, διὰ νὰ τυπώνονται αἱ εἰκό-
νες μας, ἢ ἀγρία φορολογία τοῦ καλοῦ αὐτοῦ
χαρτιοῦ θὰ μᾶς ἀνάγκαζε νὰ διπλασιάσωμεν του-
λάχιστον τὴν τιμὴν τοῦ περιοδικοῦ μας καὶ νὰ τὸ
κάνομεν ἀπρόσιτον εἰς τοὺς περισσοτέρους. Ἀλλ'
ἀπὸ ταῦτα προτιμῶμεν τὸ «μικρότερον κακόν»,
ποὺ εἶναι βέβαια μία ἑλλειπίς καλλιτεχνικῆ ἐμφά-
νιαις, καὶ μόνον ἐκτίκτως θὰ δίδωμεν καὶ εἰκόνας
τελείως τοπωμένες, ὡπως θὰ εἶναι τὰ ἔγγραφα
hors-texte τοῦ Χριστουγεννιάτικου-Πρωτοχρο-
νιατικοῦ Τεύχους, εἰς στιλπνὸν λευκὸν χαρτὶ
«Ἰλλουστρασιόν».

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΙ' ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Ἀπὸ τὰς «Μικρὰς Ἱστορίας» τοῦ ἀνεξο-
τλήτου κ. Θ. Βελλιανίτου, ποὺ δημοσιεύονται εἰς
τὸ «*Ἔθνος*», πολὺ ἐνδιαφέρουσα ἢ με τὸν τί-
τλον: «*Πῶς ἐγνώρισαν τὸν Τρικοῦπην*». Ὁ Σπα-
ριδῶν Τρικοῦπης, ὁ πατέρας τοῦ Χαριλάου, ἦτο
ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς πρώ-
τους ποιητὰς τῆς Νέας Ἑλλάδος. Δημοσιεύονται
καὶ στίχοι του ὡς δείγμα, οἱ ὅποιοι, καθὼς λέγει
ὁ ἀρθρογράφος, «ἐγράφησαν πρὸ 100 ἐτῶν καὶ
ὅμως θὰ τοὺς ἀπέδιδε κανεὶς εἰς τὸν Παλαμᾶν
ἢ τὸν Δροσίην». Αὐτὸ εἶναι πρὸς ἔπαινον τοῦ
Τρικοῦπη ἢ πρὸς τιμὴν τῶν δύο αὐτῶν νεωτέ-
ρων; Ἡμεῖς πάντως, ὅχι, δὲν θ' ἀπεδίδαμεν ποτὲ
οὔτε εἰς τὴν Παλαμᾶν οὔτε εἰς τὸν Δροσίην

τοὺς στίχους αὐτοὺς, ποὺ δημοσιεύονται ὡς δείγμα.
—Ὁ κ. «Χρονικός» τῶν «*Χρονικῶν*» ἔχει
διάθεσιν νὰ ἐπινοεῖ τὸν Ψυχάρην, ποὺ ἐμε-
λαγγόλησε, καθὼς λέγουσιν, διότι δὲν τοῦ ἔδοσαν
τὸ Νόμισμα. Καὶ δημοσιεύει ἀπόσπασμα ἀπὸ ἰδιω-
τικὴν ἐπιστολὴν τοῦ Διδασκάλου πρὸς κάποιον
φίλον του. Δὲν γνωρίζομεν ἂν αὐτὸ εἶναι παρα-
πολὺ ἀρεμπιον. Γνωρίζομεν ὅμως, ὅτι ἂν ἤθε-
λεν ὁ κ. Χρονικός νὰ ἀπεινεύθῃ με τὸν Ψυχά-
ρην, χωρὶς νὰ ἐκμεταλλεῖται μίαν ἐπιστολὴν
του, ἠμποροῦσε με ὀλίγην μόνον καλὴν (ἢ κα-
κὴν) θέλησιν, νὰ τοῦ γράφει τόσα καὶ τόσα...
Διότι ὁ Ψυχάρης εἶναι ὀρηκτικὸς πολεμιστὴς.
Καὶ ἐπ' αὐτὸν στήν ὀρηκί του, συχνὰ ἢ ἀσπίδα του
μετατοπίζεται ἀσυναίσθητος, ὥστε νὰ ἀφίνει
καὶ κατ' ἐπιπροσβλητόν.

—Εἰς τὸ «*Ἐλεύθερον Βῆμα*» τῆς 1ης
Ὀκτωβρίου ἀναδημοσιεύεται συνέντευξις τοῦ κ.
Χόρν, δοθεῖσα εἰς τὴν «*Μακεδονίαν*» τῆς Θεσ-
σαλονίκης, ὅπου παρεπιδηοῦσε μαζὺ με τὸν
Θάσον Κυβέλης, με τὴν ἐδκαιρίαν τῆς Ἐκθέ-
σεως. Ὁ κ. Χόρν δέχεται ἀρκετὰ ἀπαισιόδοξος
διὰ τὸ θέατρον τὸ ὅποιον παρήγαγεν ἕως τῆρι
ἢ νῦν γενεά. Εὐρίσκει μάλιστα ὅτι δὲν ἀποτελοῦν
κἰν θέατρον τὰ ὀλίγα ἔργα ποὺ ἀνέβασαν νεοί,
καί τῶν 45 ἐτῶν θεατρικῶν συγγραφῶν. Ἀλλ'
αὐτὸ τὸ ὄριον τῆς ἡλικίας ἡμεῖς τὸ εὐρίζο-
μεν ἀρκετὰ εὐρύχωρον καὶ... ἀστυρόν.

—Ἐλάβομεν τὸν πρῶτον φύλλον τῆς νέας
ἐβδομαδιαίας ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδος «*Ὁ Φίλος
τοῦ Λαοῦ*». Εἶναι ὄργανον τῆς τάξεως τῶν συν-
ταξιμῶχων καὶ ὅμως ἔχει ἀρκετὴν μαχητικότητα.
Μάλιστα τὸ ἄρθρον τῆς «*Παλαιοὶ καὶ νέοι*» ἠπο-
στηρίζει ὅτι εἰς τὴν ἐποχὴν μας οἱ λεγόμενοι νέοι
εἶναι πράγματι γέροι, ἐνῶ οἱ γέροι ἔχουν περισ-
σοτέρην ζοὴν καὶ νεανικότητα. Ἡμεῖς παραδε-
χόμεθα ὅτι πολὺ συχνὰ ὑπάρχουν νεοὶ πρῶτως
γερασμένοι, καθὼς ὑπάρχουν ἐπίσης συχνὰ καὶ
γέροι πρὸ ἀτάλαντοι καὶ πρὸ ἀνθηροὶ ἀπὸ τοὺς
νέους. Τίποτε περισσότερον.

—Εἰς τὸν νέον ἀθηναϊκὸν περιοδικὸν «*Ἐβδο-
μὰς*» δημοσιεύεται συνεργασίαι τῶν κ. κ. Νιρβά-
να, Κοκκίνας, Γερ. Σαταλά καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ
τῆς Παιδείας κ. Θ. Νικολοῦδη. Δημοσιεύεται
ἀκόμη ἓνα λεπτότατον καὶ αἰθέριον πεζογράου-
δο τοῦ κ. Ν. Λαπαθιώτη με τὸν τίτλον «*Αὐὸ φι-
λιά*».

—Τυπογραφικὰ λάθη: «*Λίσθηματικὴ μελέτη
τοῦ κ. Κ. Βάρναλη ἐξηγούντος τὸ νόημα τῆς τέχ-
νης κατὰ τὸν... Σολομώντα*»!! Ἔτσι ἀνήγγε-
λεν ἡ «*Πολιτεία*» τὴν μελέτην τοῦ κ. Βάρναλη,
ποὺ εδημοσιεύθη εἰς τὸ περασμένον τεύχος τῆς
«*N. Ψασις*».

—Αἱ περισσότεραι ἀπὸ τὰς ἀθηναϊκὰς ἐφη-
μερίδας ἀφιέρωσαν ἄρθρα καὶ περιγραφὰς καὶ
ποικίλας εἰκόνας εἰς τὰς ἐορτὰς τοῦ Ναυαρίνου.
Ἀπὸ τὴν μεγάλην καὶ πλουσίαν αὐτὴν ποικίλιαν
σημειώνομεν: ἄρθρον τοῦ κ. Ράδου εἰς τὴν
«*Πρωίαν*», μίαν σκηνὴν εἰς τρία μέρη τοῦ κ.
Παπαντωνίου με τὸν τίτλον «*τὸ Σανθὸ Προσά-
ναμμα*» εἰς τὸ «*Ἐλεύθερον Βῆμα*», καὶ ἄρ-
θρον τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ «*Ὁ Ρωμαντισμὸς καὶ
τὸ Ναυαρίνον*». Εἰς τὴν «*Ἐστῆν*», ὅπου ἔδημο-
σιεύθη σωστῆ συλλογὴ, πολὺ ἐνδιαφέρουσα ἄλ-

λοῖστε, ἀπὸ γνώμης, εὐχὰς καὶ χαίρεσιμοὺς ξένων
προσωποτήτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνου-
ται διὰ τὸν ἐνθουσιασμόν των αἱ γνώμαι τοῦ κ.
Ἐρριῦ, τοῦ Γάλλου ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας, καὶ
τῆς κομίσσης ντε Νοαίγ.

—Τὸ τελευταῖον τεύχος τῶν «*Παρασηνίων*»
περιέχει συνεργασίαν τῶν κ. κ. Ἰσ. Ἀρι, Μ. Πε-
ταῖδη, Μ. Βόλσα, Γ. Βαλταδόρου, Α. Κυριαζῆ,
Ν. Παρασκευᾶ κ. ἄ. Περιέχει ἀκόμη περιγρα-
φὴν τῆς ἐορτῆς τῆς Πεντηκονταετηρίδος τοῦ Κο-
στῆ Παλαμᾶ στὸ Μαρούσι, διὰ τὴν ὁποίαν ἐκά-
μαμεν λόγον εἰς τὸ προηγι ἕμενον.

—Ὁ «*Ἐλεύθερος Ἄνθρωπος*» εἶναι ἐφη-
μερίς, ἢ ὁποία ἐκδίδεται εἰς τὴν Καλλιθέαν τῶν
Ἀθηνῶν, εἶναι «*ὄργανον κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης*»
καὶ ἔχει ὡς ἐμβλημα τῆς τὴν φράσιν: «*κοινωνι-
κὸς πολιτισμὸς*». Τὰ περιεχόμενά της δὲν εἶναι
καὶ πολὺ σπουδαία. Ἐντούτοις, ἡ ἐφημερίς δια-
τρέχει τὴν — περίοδον τῆς ἐκδόσεώς της καὶ
ἀφιέρει τὸ ἐνδέκατον ἔτος της.

—Εἰς τὴν «*Πολιτείαν*», ὁ κ. Ψυχάρης δημο-
σιεύει ἄρθρον «*Ποίηση καὶ Πρόζα*». Μετ' αὐτὸ
ἀπαντᾷ εἰς τὸν κ. Φ. Πολίτην, γράψαντα εἰς τὴν
ἰδίαν ἐφημερίδα περὶ τοῦ βιβλίου του «*Κωστής
Παλαμᾶς*» καὶ ὑποστηρίζει ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα
ἢ πρόζα ἔχει μείνει ἀκαλλιέργητη καὶ πρόχει
τόρνα καλλιεργηθῆ. Διὰ νὰ συνοψίσωμεν δη-
λαδὴ ὁπωσδήποτε, διότι ἓνα ἄρθρον τοῦ Ψυ-
χάρη, ἀληθινὸ περιβόλι, δὲν συνοψίζεται τόσο
εὐκόλα!

—Ἐπίσης τὸ 11ο τεύχος τῆς «*Ἀλεξανδρινῆς
Τέχνης*» περιέχει πρόσφατον εὐθυμωγράφημα
τοῦ Ψυχάρη με τὸν τίτλον «*Ὁ Διάβολος με πέρι-
ται*». Σοφάντησε, λέει, τὸ διάβολο καὶ δὲν τοῦ
ζήτησε νὰ τοῦ χαρίσει τὸ Παρίσι, τὴ γῶρα ὅπου
Νοῦς βασιλεύει, ἀλλὰ ἓναν τόπο φτωχὸ, κατα-
τηγμένο, δυστυχισμένο, ἐκεῖ νὰ κτίσει μιά θε-
σθία δική του, νὰ καταφέρει μιά δουλειὰ δική
του, καὶ κατόπι ν' ἀπολάμει θαμμένος σὲ κανένα
μέρος δικό του, μιά δική του ἀθανάσιον. «*Γέ-
λιασε ὁ κ. . . .*—μήπως δὲν εἶναι; Μ' ἔραψε
ἀπὸ τὰ μαλλιά. Καὶ με πῆγε ντρίττα εἰς τὴν Ἑλ-
λάδα.» Νὰ εἶναι εἰρωνεῖα, ἢ μετριοφροσύνη;—
Σὸ ἴδιο τεύχος «*Στοχασμοὶ*» τοῦ κ. Τέλλου
ἄφθονη ποίηση ἀλεξανδρινὴ καὶ μερικὰ
δίστιχα τοῦ κ. Μ. Παπανικολάου. Ἴδου τὰ ὀφειώ-
τερα:

Οἱ θάνατοι ἔχουν φτάσει εἰς γεννήσεις
καὶ ὅμως ἐσὺ ζητᾷς ν' αὐτοκτονήσεις.

Ὁ ἔρωις ἀπογοήτευση μεγάλη,
τὴν μίαν ἀγάπη ἀφήνει γιὰ τὴν ἄλλη.

Τοῦ ἀγνώστου τὸ μυστήριον γιὰ νὰ λύσω,
θάψετε νὰ πεθάνω καὶ νὰ ζήσω.

Εἶναι μία διάθεσις γεμάτη εὐθυμον πάγον,
ἢ ὁποία θυμίζει Λαφόργκ με πολλὴν ἐπιτυχίαν.
—Εἰς τὴν Μιτυλήνην ἔγιν' ἓνα διδασκαλικὸν
συνέδρον καὶ ὅλαι αἱ ἐγχώρια ἐφημερίδες, «*Τα-
χυδρόμος*» «*Σάλατιγξ*» «*Νέος Κήρυξ*», εἶναι
γεμάτοι ἀπὸ περιγραφὰς, στίχοι, ἀκόμη καὶ
ποιήματα ἀφιέρωμένα εἰς τοὺς δασκάλους, οἱ
ὅποιοι εἶδαν ἐκεῖ χωρὶς ἄλλο ἡμέρας δόξης.—

Ἐπίσης ὅλαι αἱ ἐφημερίδες ἀπομαζώθησαν ἐκεῖ
με μίαν συζήτησιν, τὴν ὁποίαν ἐπροζήτησεν ἡ
διάλεξις τοῦ κ. Πρωτοπάτου εἰς τὸ βερνισσῶδες
τῆς ἐν Μιτυλήνῃ ἐκθέσεώς του, ἀρκετὰ ἐνδιαφέ-
ρουσα καὶ πολὺ ἐμπνευσμένη. Εἰς τὴν συζήτησιν
ἀνεμίσθησαν καὶ ὁ λόγιος κ. Μυσιβήλης καὶ ὁ
ζωγράφος κ. Ἀνατολέας καὶ ἐχρησιμοποιήθησαν,
εἶναι ἀληθῆς, πολλὰ λέξεις τοῦ βλητικῶν λέξι-
λογίου, ἐλάχιστα κατάλληλοι διὰ καλλιτεχνικὸς
συζητήσεις. «Ὅλ' αὐτὰ ὅμως εἶναι ἀρκετὰ διὰ ν'
ἀπασχολήσωμεν τὴν κοινὴν γνώμη. Ἐν τούτοις,
ἀνάμεσα εἰς τὰ ἄλλα, οἱ ἀντιληνοὶ δὲν λησμο-
νοῦν νὰ περιασπίζουσι θεορῶ τὸν «*ἔθνικόν*» τοὺς
ποιητῆν, τὸν Ἀ ντον, διὰ τὸν ὅποιον ἔγινε κά-
ποτε λόγος εἰς τὴν στήλῃν αὐτὴν. Ὁ «*Πελοναῦ-
της*» τοῦ γράφει ἓναν ὀλόκληρον ἕμνον, παρα-
δίαν τοῦ ἕμνου εἰς τὴν Ἐλευθερίαν. Μερικὰ
στροφὰ ἀξίζουν νὰ μεταφερθοῦν ἐδῶ:

Ἀάμη ἔχεις σὺ φλε γιόδη
καὶ εἶσαι γόνος τῆς Σαπφῶς,
φῶς τὸ ζέρι, φῶς τὸ πόδι
καὶ ὅλα γύρω σου εἶναι φῶς.

Στὴν Ἀθήνα, στὴν Ἀθήνα,
καὶ εἶναι ζήτημα τιμῆς,
με βιοδιὰ καὶ με κλαρίνα
μπρὸς ὁ Λόντος, πίσω ἡμεῖς.

Τοῦ Ξενοκουλίου ῥιζήτη
ποῦχει γράφει κατιτίς
καὶ προγγίξτε τον καὶ πῆτε
νὰ τί λέει ὁ ποιητῆς:

Μὲς τὰ ζόγκαλα χαμένον
τῶν ἑλλήνων τὰ παλιά,
βουβαθῆτε, προκομμένοι,
καὶ μὴ βγάξετε μιλιὰ!

—Εἰς ἓν ἀπὸ τὰ τελευταῖα τεύχη τῶν «*Πα-
ναιγυρτίων*» δημοσιεύεται φωτογραφία ἐνὸς ἐπι-
τοχημένου πίνακος τοῦ ζωγράφου κ. Τ. Καλαμῶ-
χου «*Τὰ Πειρατικὰ Καΐκια*».

—Εἰς τὸν 9θον ἀριθμὸν τοῦ «*Δελτίου Ἐπαγ-
γελματικοῦ καὶ Βιοτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου
Θεσσαλονίκης*» ὑπάρχει, ἐκτὸς τῆς ἄλλης ὕλης,
καὶ πλήρες ἀλφαβητικὴν ἐφορτήριον τῶν ἑλλήνων
ἐκθετῶν ποὺ συμμετέσχον εἰς τὴν τελευταίαν
ἐκεῖ Ἐκθεσιν.

—Εἰς τὴν πολὺ εὐπρόσωπον δεκαπενθήμερον
ἐφημερίδα τῆς Ἰθάκης «*Ἰθάκη*», φωτογραφία
ἀπὸ τὴν τελευταίως δοθεῖσαν ἐρασιτεχνικὴν πα-
ράστασιν, ἢ ὁποία φανταίνεται ὅτι ἐπέτυχε πολὺ.

—Ἡ «*Νέα Σπάρτη*» τῆς Σπάρτης δημο-
σιεύει «*Κονηγετικὰς περιπέτειας*» τοῦ Μαρῖου
Μισοῦνη, ὁμοιωτάτα γραμμένας. Εἰς
τὰς στήλας της ἐπίσης διεξάγονται καὶ ἀρχαιο-
λογικαὶ συζητήσεις, εἰς τὰς ὁποίας μετέχει καὶ ὁ
ἐκεῖ ἔφορος Ἀρχαιολόγος κ. Καρυάλας.

—Ἀπὸ τὴν «*φιλοσοφικὴν στήλῃν*» τῆς «*Κο-
ζάνης*» πέρνομεν αὐτοὺς τοὺς χαίρομενους χα-
ρακτηρισμοὺς: «*Ἐνας Ἑγγλέζος, χάρις. Δύο
Ἑγγλέζοι, γροθιές. Τρεῖς Ἑγγλέζοι, ναυτικὴ δύ-
ναμις. Ἐνας Γάλλος, ἐφοδοδουλειά. Δύο Γάλ-
λοι, συμπόσιο. Τρεῖς Γάλλοι, τρελλοκομείο. Ἐνας
Ἰσπανός, ζητιάνος. Δύο Ἰσπανοὶ, ταυρο-*

μαζία. Τρεῖς Ἰσπανοί, Ἰσπανία. — Ἐνας Ρώσος, μεγαλοφυΐα. Δύο Ρώσοι, σύγχροσι. Τρεῖς Ρώσοι, γίως. — Ἐνας Ἑβραῖος, παλαιολόγος. Δύο Ἑβραῖοι, τράπεζα. Τρεῖς Ἑβραῖοι, ἡ Γαλιλική Ἀραβία. — Ἐνας Ἕλληνας, πρωθυπουργός. Δύο Ἕλληνες, ἐφημερίδες. Τρεῖς Ἑλληνες, κίνημα. — Πόσες φορές εὐρίσκει κανεὶς καλοδιαλεγμένα πρᾶγματα ἐκεῖ ποῦ ἴσως δὲν τὸ περιμένει!

— Εἰς τὸν «*Ἀγῶνα*» τῶν Παρισίων μελέτη περὶ τῶν νέων τύσεων τῆς ἀγγλικῆς λογοτεχνίας. — Ὁ ἴδιος ἀναδημοσιεύει ὁλόκληρον τὴν βιογραφικὴν μελέτην τοῦ Γ. Σ. περὶ Φωσκόλου, δημοσιευθεῖσαν εἰς προηγουμένον τεύχος τῆς «*Νέας Ἑστίας*».

— Εἰς τὴν «*Ἀλήθειαν*» τῆς Ζακύνθου: «*Μεγάλοι Ζακύνθιοι Ζωγράφοι: Νικόλαος Καντούνης, Ιερεὺς, 1668—1834*» ὑπὸ τοῦ ζωγράφου Δ. Σ. Πελεζάου.

— Εἰς τὴν «*Journal des Hellènes*», πλήρη: παρακολούθησις τῆς κινήσεως τῆς ἑλληνικῆς πατριωτικῆς εἰς τὸ Παρίσι καὶ εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς ἑξοχάς, με φωτογραφίας κλπ.

— Ἐλάβωμεν τὸ τελευταῖον φύλλον τῆς Αἰγυπτιακῆς «*Ἰαίδος*». Ὁ ἀλεξανδρινὸς λόγιος κ. Γ. Μαλιάνος ἔκαμε καὶ αὐτὸς τὸν γῆρον τοῦ κειμένου: ἐπεσκέφθη τὰς Ἀθήνας. Ὑστερα ἐπέστρεψεν εἰς τὰ ἴδια καὶ ἐκάθησε νὰ γράφῃ τὰς ἐντυπώσεις του. Μεταξὺ τῶν ἄλλων λοιπῶν γράφει ὅτι ἐπεσκέφθη τὸν κ. Ξενοπούλου καὶ βόηξε τὴ συντηρητικὰ του «*στεγνὴ*», γιατί τοῦ ἐδείχθη ἐπιφυλακτικὸς καὶ δὲν ἠθέλησε «*νὰ τοῦ δοθῆι, νὰ τοῦ ἀνοιχθῆι*». Ἐντεῦθεν βγάζει ὁ ἀρθρογράφος συμπεράσματα ὅχι καὶ πολὺ ἀβίαστα, καὶ τὸ χειρότερον, γραμμὴν με ἀπροσδόκητον ἐμπάθειαν. Ἡμεῖς ὅμως, καθὼς καὶ τόσοι ἄλλοι, ποῦ ξηρόμεν πᾶσο δημοσίῃ καὶ ἀνθηρῇ καὶ χαριτωμένῃ εἶναι ἡ συντηρικὴ τοῦ κ. Ξ. ἀκόμη καὶ τὶς σκωθροπῆς ἡμέρας τοῦ χειμῶνος ποῦ τυχαίαν νὰ εἶναι ἀδιάρητος, ἡμεῖς δειροδοκοῦμεθα, διατὶ ἄραγε ὁ κ. Ξ. νὰ ἐράνη εἰς τὸν κ. Μαλιάνον ἔτσι σιωπηλὸς καὶ δόσπιτος;... Ἐκτός ἄλλων αὐτῶν, ὁ ἀρθρογράφος τὰ ἔχει καὶ με τὸν ποιητὴν κ. Τ. Ἄγγραν, τὸν ὁποῖον ἀσφαλῶς ἀδικεῖ πάρα πολὺ. Μὰ εἶναι περιττον, γιατί ἡ Ἀθήνα ἐδείχθη τόσον ἀφιλόξενη στὸν κ. Μαλιάνον! Ὡ, ἄς ἠξυῖαμεν τὸν λόγον!...

— Εἰς τὴν «*Ὁσθόνην*» τῆς Ἀλεξανδρείας, ὁ ἴδιος ὁ κ. Μαλιάνος βιογραφεῖ ἐνθουσιωδῶς τὸν ποιητὴν κ. Μάριον Βαγιάνον. Αὐτὸς, φαίνεται, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν κ. Ξενοπούλου, τοῦ ἐδείχθη ἀνοικτόκαρδος καὶ διαζυτικός.

— Ἡ «*Ἀγροτικὴ Ἀργολίς*» διαμαρτύρεται, (ποῖος θὰ τὸ ἐπερίμενε;) διότι ἡ «*Κυριακὴ*», τὸ γνωστὸν ἀθηναϊκὸν περιοδικόν, ἐγραψεν ὅτι εἰς τὸ Ἄργος ὑπάρχει ἓνα σαγματοποιεῖον με τὸν τίτλον «*Ἰ Κινὴ Γγύμη*». «*Ἡμεῖς, λέγει, ἐρουνήσαντες ὅλας τὰς ὁδοὺς, οὐδ' ὀλίως ἀνεύρομεν τοιαύτην ἐπιγραφὴν, συνεπὸς εὐρισκόμεθα εἰς θέσιν νὰ δημοσιεύσωμεν τὴν εἰδησιν ταύτην καὶ νὰ συστήσωμεν κλπ.*» Ἐ, ὅχι λοιπόν, εἰς τὸ Ἄργος δὲν ἔχει σαγματοποιεῖον με αὐτὴν τὴν ἐπιγραφὴν!

— Εἰς τὸ θον τεύχος τῶν λεγομένων «*Νεσελ-*

ληρικῶν Γραμμάτων» ἓνας ἀληθινὸς λιβανός, ὑπὸ τύπον ἐπιστολῆς ἀπὸ τὰς Πάτρως, ὑπερβαίνει πλέον τὰ ὅρια τῆς πολεμικῆς καὶ θέτει τὸ περιοδικὸν αὐτὸ «*ἐκτὸς νόμου*». ΔΕΝ ΕΠΙΡΕΠΕ νὰ δημοσιευθῇ αὐτὴ ἡ ἐπιστολή.

— Εἰς τὸ 47ον τεύχος τῆς «*Διαπλάσεως τῶν Παίδων*», εἰς τὴν Σελίδα Συνεργασίας, διακρίνεται ἓνα διηγηματάκι «*Φωλιὰς ποῦ ἐρημόνοον*», τὸ ὁποῖον θὰ ἐτιμαῖσε κάθε λογοτεχνικὸν περιοδικόν. Εἶναι ἔργον τῆς Μυρίνης, ἡ ὁποία καὶ πολλὰ ἄλλα ἐπίσης ὄρατα καὶ πρωτότυπα ἔχει δημοσιεύσει κατὰ καιροὺς εἰς τὴν «*Διάπλασιν*».

— Ὁ «*Τηλέγραφος*» τῶν Πατρῶν ἀναδημοσιεύει ἐν μεταφράσει ἄρθρον τοῦ ἰταλοῦ καθηγητοῦ κ. Φραντσέσκο Γκουαρντιόνε, δημοσιευθὲν εἰς ἰταλικὴν ἐφημερίδα, περὶ τῆς Ἐκτονταετηρίδος τοῦ Φωσκόλου. Εἰς αὐτὸ ἀναφέρει τὴν ἐν Ἑλλάδι καὶ ἰδίως ἐν Ζακύνθῳ ζωγράφον ὑπὲρ τοῦ ποιητοῦ κίνησιν, πλέκει δὲ τὸ ἐγκώμιον τῆς κ. Μιριέττας Μινώτου, ἡ ὁποία, ὡς γνωστὸν, πρωτοστατεῖ. Σημειώτέον ὅτι ὁ κ. Γκουαρντιόνε, ἐκδώσας τελευταῖος τὸ περὶ Πάργης ἔργον τοῦ Φωσκόλου, ἀφιερώνει τὴν ἐκδοσιν αὐτὴν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιολογὸν κ. Φιλαδέλφειαν. Ταῦτα κατὰ τὸν πρόλογον τοῦ μεταφραστοῦ.

— Ἐλάβωμεν τὸν τρίτον ἀριθμὸν τοῦ «*Δελτίου τῆς Χ. Α. Ν. Θ.*» (Χριστιανικῆς Ἀδελφότητος Νέων Θεσσαλονίκης.) Περιέχει περιγραφὴν τῶν θερινῶν κατασκηνώσεων εἰς τὸ Πήλιον, πρὸς γαίμημα τῶν ἐργασιῶν τοῦ Γ' ἐτῆσιου ἀναδείψου τῶν Χ. Α. Ν. τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν εἰς Σάμοκοβ τῆς Βουλγαρίας, καὶ ἀκόμη κάθε πληροφορίαν σχετικὴν με τὴν δρᾶσιν τῆς Ὄργανώσεως καὶ τὴν κίνησιν τῶν μελῶν τῆς.

— Ὁ «*Μορέας*» τῆς Τριπόλεως, ἡ ἐφημερίς ἡ ὁποία ἀριθμεῖ τὸ εἰκοστὸν ἔτος, ἀποδοῦν ἀνθηροτάτων πάντοτε καὶ χορηγίμου, ἀφιερώνει ἄρθρον εἰς ἕνα διηγηματικόν, ἐγκωμιάζον με τὸν πλέον ἀξιόλογον ἐνθουσιασμὸν τὰ περιεχόμενα τῆς «*Νέας Ἑστίας*». Δὲν μποροῦμεν παρὶ νὰ εὐχαριστήσωμεν τὸ ἀξιόλογον αὐτὸ φύλλον διὰ τὴν θερμότητα καὶ τὴν εὐλαβίαν τῶν κριτικῶν του.

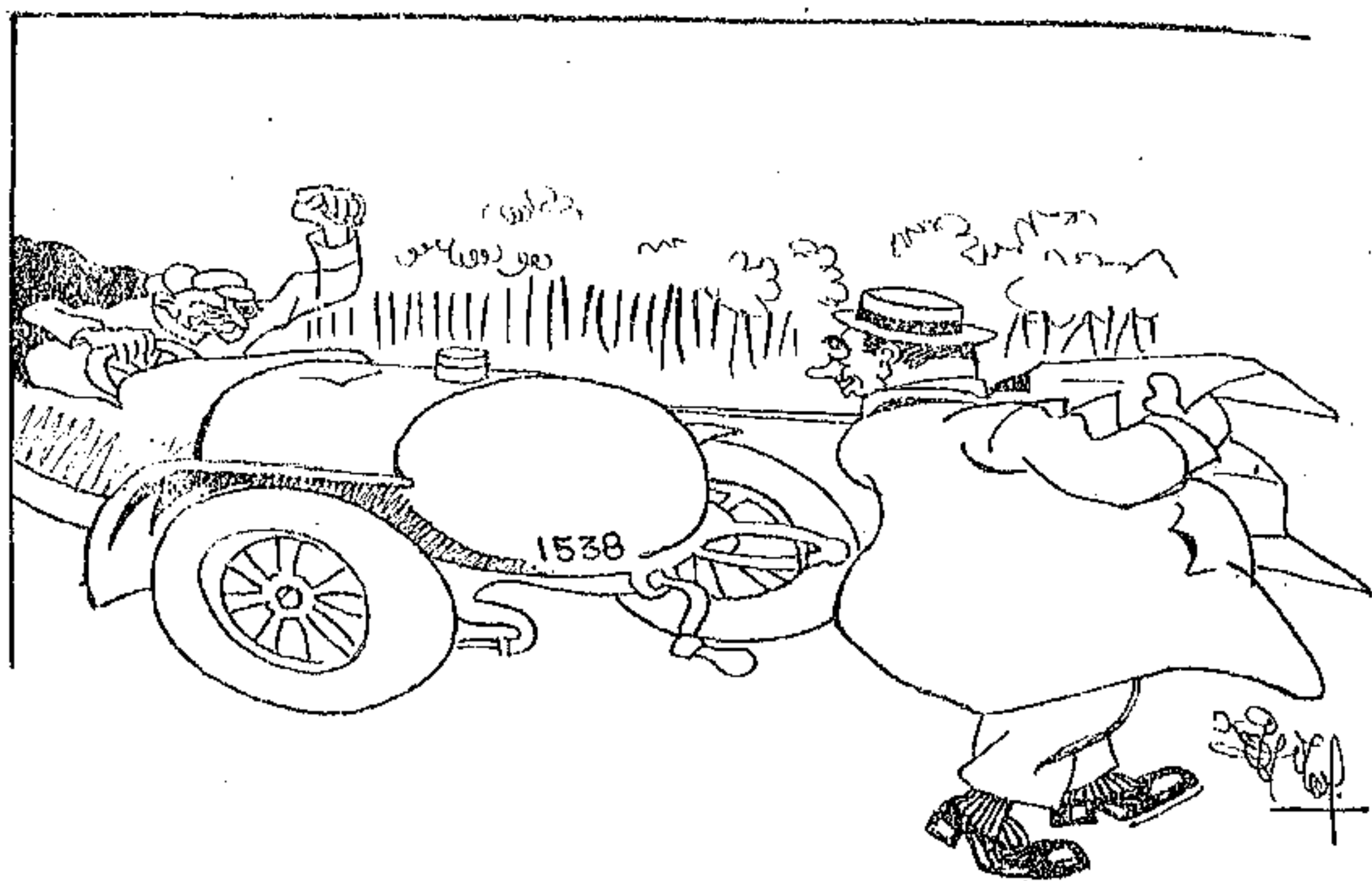
— Τὸ 60—61 τεύχος τοῦ «*Libre*» τοῦ κ. Ρουσσέλ, δὲν ἀναφέρει πάλιν διόλου τὴν «*Νέαν Ἑστία*», οἷος καὶ εἰς τὸν κατάλογον τῶν περιοδικῶν ποῦ λαμβάνει, — ὡρισμένως ὁ κ. Ρουσσέλ δὲν μᾶς συγχωρεῖ... τὴν καθαρῶς εὐσεβῆ, — περιέχει ὅμως σπουδαῖα ἄρθρα καὶ φρασιμένους κριτικὸς περὶ πολλῶν καὶ ποικίλων ἑλληνικῶν βιβλίων. Ἀπὸ τὰ καθαρῶς λογοτεχνικά ποῦ κρίνει, ἀναφέρουμεν εἰς «*Σκιές*» τοῦ Προφύρα, τὸ «*Στὴν Κόλασιν*» τοῦ Βουτυρά, τὸν «*Χάνος*» τοῦ Παναγιωτοπούλου καὶ τοὺς «*Κρήτας*» τοῦ Δαμβέργη. Ἰδιαιτέρως ἀξιανόγνωστον εἶναι τὸ τελευταῖον ταῦτο ἄρθρον, διότι ὁ Δαμβέργης, νομίζομεν, ἔχει ἀδικηθῆι ἀπὸ τὴν ἐγκώριον κριτικὴν καὶ θᾶξίσε νὰ ἰδῇ κανεὶς πῶς τὸν κρίνει ἓνας ξένος: καὶ ἀμερόληπτος, δημοτικιστὴς μάλιστα, ὡς τὸν κ. Ρουσσέλ. Τὸ συμπέρασμα του εἶναι τὸ ἑξῆς: «... *Οἱ Κρήτες μου εἰν' ἓνα ὄρατο βιβλίον. Αἰσθάνεται κανεὶς ὅλη τὴν ἀγάπην τοῦ συγγραφέα πρὸς ἓνα ὄρατο τόπον καὶ ἓνα ἀνδρεῖο λαόν. Κι' ἀπὸ τὴν ἀγάπην ἀναδίδεται ἡ ὁμορφιά*». Μ. Σ.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Πρὸς ὄλους. Ἀπὸ τὰ περὶ τὸ ἐλάβωμεν καὶ ἐλαβώσαμεν ὡς τώρα, — ὀλίγο μὲν οὐκ ἀκόμη ἀδιάβαστα, — κανέν δὲν εὐρομεν ἀξιοδημοσιεύτων. Ἀπὸ τὰ ἔμμετρα, ἐξεχωρίσαμεν ἀρχετὰ λυρικά ποιήματα. Εἰς τὴν ἀρχὴν, εἶπαμεν νὰ τὰ δημοσιεύσωμεν με τὸν γενικὸν τίτλον «*Νέοι Ποιηταί*». Ἀλλὰ πολλοὶ διεμαρτυρήθησαν: Διατὶ «*γένοι*»; Μπορεῖ νὰ μὴν εἶμεθα καὶ στὴν πρώτη νεότητι, ἢ νὰ μὴν ἐρημωθῶμεθα γιὰ πρώτη φορά... Καὶ εἶπαμεν καὶ τὰ δημοσιεύσωμεν με τὸν τίτλον «*Ἡ Πρωτοπορεία*». Ἀλλὰ οὔτε καὶ αὐτὸς δὲν ἄρесе ὁ ὄλος. Ἐξήραμεν μάλιστα ἀκόμη ζωηροτέρας διαμαρτυρίας: Οὔτε Νεότης, λέει, οὔτε Πρωτοπορεία. Ἄν σὰς ἀρέσουν, κύριε, τὰ ποιήματά μας, νὰ τὰ δημοσιεύετε ὅπως καὶ τοῦ Παλαμά. — Παλὸ καλά, κύριε! Ἀναγνωρίζομεν τὰ δίκαιά σας καὶ συμμορφόμεθα. Ἐπειδὴ ὅμως, φανταζόμεθα, ἄλλοι, περισσότερον μετριοφρονεῖς ἢ... φιλόδοξοι, θὰ ἐδέχοντο νὰ δημοσιευθῶν ὡς Νεότης ἢ Πρωτοπορεία, παρακαλοῦμεν τὸν καθένα νὰ μᾶς δηλώσῃ τὴν ἰδέαν του (ἐκτὸς βέβαια ἐκείνων ποῦ ὁπωσδήποτε μᾶς τὴν ἐδήλωσαν ἤδη.) Ἔτσι, ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον π ὁ θὰ καθιερώσωμεν, δὲν θὰ δημοσιεύωμεν παρὰ ποιήματα νέων, ποῦ θέλουν νὰ εἶναι καὶ νὰ φαίνονται νέοι. Ὅσον διὰ τὰ τῶν ἄλλων, ποῦ τώρα κρίνονται βέβαια με ἄλλο μέτρον, ἐλάχιστα εἶναι τὰ δημοσιεύσιμα ὑπὸ ταῦς ὄρους ποῦ θέτουμε. — κ. Κ. Μ. Λύριον. Μολογὸν τὸ γράμμα σας μᾶς διέθεσε τόσο καλά, (καὶ εὐκρινῶς σὰς εὐχαριστοῦμεν γι' αὐτὸ,) στὰ ποιήματά σας, τὰρχετὰ ἄλλωστε δόκιμα, δὲν εὐρίσκομεν εἴποτε τὸ νέον. Αὐτὰ ὅλα ἔχουν εἰσπαθεῖ τόσες φορές! — κ. Γ. Γ. Ἐν ἀπὸ τὰ τρία πολὺχριστον, ἂν θέλετε, θὰ δημοσιευθῇ. Τὰ «*Κόκκινα Μεθύσια*» θὰ ἦταν τὸ καλύτερον, ἀλλὰ τέτοια θέματα δὲν κάνουν διὰ τὸ περιοδικὸν μα. — κ. Μιχ. Γ. Η. Μέγαρο. Ἐλάβωμεν καὶ τὰ νέα, εὐχαριστοῦμεν. — κ. Α. Α. Α. Ζακύνθον. Μετὰ χαρὰς θὰ τὸ δημοσιεύσωμεν στ' Χριστιανογεννητάκι. — κ. Σ. Α. Ἐνταῦθα. Ἀδύνατο νὰ διαφίσωμεν τόσο ἐξέδωρα χρονογράφα! Μόνον τὸ «*Ἀκροατικὸν*» μπορέσαμε. Ἀλλὰ πρέπει νὰ σὰς ἰδοῦμε διὰ μερικὰς ἐξηγήσεις. — *Ἀλκυόν*. Ἐχομεν καὶ ἄλλα δικά σας φολαγμένα. Γι' ἐφουλίξαμεν καὶ αὐτὰ καὶ περιέμενομεν τὴν δὴλωσίν σας. — δ. Σ. Σ. Κ. Ἐνταῦθα. Ἡ πρόδος ἀνεπαίσθητη. Τὴν «*ἰσπλότητα*» ποῦ ἠνεῖτε δὲν τὴν ἐπιτυγχάνετε καθόλου. — κ. Α. Ζ. Ζακύνθον. Εὐχαριστοῦμεν θερμῶς. Θὰ δημοσιευθῇ εἰς τὸ Χριστιανογεννητάκι. — *Ἄλλεν*. Χωρὶς νὰ εἶναι ἄσχημα, δὲν ὑπερβαίνον τὴν μετριότητα. — κ. Γ. Γ. Πολὺ εὐχαρίστως. Ἀλλὰ σὲς μπορεῖτε καλύτερα νὰ τῆς ὑποδείξετε τὰ πρὸς μετῆρρασιν κατάλληλα. Μόνον νὰ εἶναι μικρά, ὥστε νὰ μπαίνουν σ' ἓνα τεύχος. — κ. Στ. Η. Ἐνταῦθα. Ἐνοχᾶστε, δὲν ὑπάγει εἰς καμμὴν ἀπὸ αὐτὰς τὰς κατηγορίας. ἔσεις. — κ. Η. Β. Ἐνταῦθα. Ἄν ἓνα περιοδικὸν ἐδημοσίευσεν «*λανθασμένην*» τὴν ὑπέδειξεν τῆς «*Ἐκάβης*», δὲν ὑπάγει λόγος νὰ τὴν ἐπανορθώσωμεν. Ἡ «*Ἐκάβη*» εἶναι τόσο γνωστὴ... εὐτυχῶς! — κ. Α. Κ. Ἐνταῦθα. Θὰ σὰς ζητήσωμεν αὐτὸ τὸ κλισεὶ καὶ ὅτι ἄλλο θεωρεῖτε κατάλληλον. Θερμοτάτας εὐχαριστίας.

— *Και Α. Δ. Κ. Κέρκυραν.* Ἐνεργάσαμεν τὴν νέαν συνδρομητικὴν καὶ σὰς εὐχαριστοῦμεν. Ὅλα αὐτὰ ποῦ ἀναφέρετε, προέρχονται ἀπὸ τὴν ἴδια πένα, ἡ ὁποία κολακεύεται πολὺ γιὰ τὸ ἐξαγορισμὸν σας. — κ. Γ. Γκ. Πειραιᾶ. Πολὺ εὐχαρίστως. Ἄν θὰ σὰς ἀρέσῃ τὸ δέσμιον τοῦ Α' τόμου ποῦ κἀνομεν τώρα διὰ τὸ Βιβλιοπωλεῖόν μας, (καὶ θὰ ἰδῆτε εἰς τὰς ἐφημερίδας πότε θὰ εἶναι ἔτοιμος) μᾶς ἐπιστρέφετε τὰ τεύχη σας καὶ παίρνετε ἓνα τέτοιον τόμον πληρώνοντες τὰ δετικά. Ἄν πάλιν θέλετε πολυτελέστερον δέσμιον (με περὶ π. χ.) ἀλλὰ με τὰ ἴδια χρυσὰ κοσμήματα καὶ στοιχεῖα, σὰς παραπέμπομεν εἰς τὸν βιβλιοδέτην μας, ὁ ὁποῖος θὰ ἔξῃ τὰ κλισε. — κ. Φ. Α. Μυτιλήνην. Ἐχει καλῶς, σύμφωνα εἰς ὅλα. Μόνον νὰ μὴν ἀνυπομονήσετε, γιατί... καὶ οἱ παλιοὶ συχνὰ ἀνυπομονοῦν. — Δ. Κ. Ἐνταῦθα. Δὲν εἶναι, δυστυχῶς, στὸ χέρι μας «*νὰ σκοποῦμε τὴν εὐτυχίαν*». Οἱ εἰδικοὶ περὶ ἐρωτήσαμεν, μᾶς εἶπαν ὅτι εἶναι ἀτεχνὰ ζωγραφισμένα. Θὰ ἐξαλοῦσαν ἀκόμα καὶ με τὴν τοιγγογράφειαν. Ἡερμῶμεν τώρα τὸ ἄλλο, διὰ τὴν «*Πρωτοπορεία*», καὶ με πᾶσαν ἐμπιστοσύνην. — *Ἰεροσ.* Ἐνταῦθα. Τίποτε ἄλλο δὲν ἐνοουώσαμεν π. ὅτι εἶσθε φοβερὸν δυσανάγνωστος. Ἐν ταῦτοις, με τὸν κόπον τὰ ἐδιαβάσαμεν. Ἀλλὰ ἴσως ὁ κύριος αὐτὸς δὲν μᾶς ἄφησε νὰ αἰσθανθῶμεν καμμὴν εὐχαριστήσιν καὶ νὰ ἐνοήσωμεν τὴν ἀξίαν, ἂν ἔχον, τῶν ποιημάτων σας. — κ. Γ. Γ. Π. Π. Σπέτσας. Ἀρχήσαμεν, διότι ἐλογαριάζομεν νὰ σὰς γράφομεν ἰδιαιτέρως καὶ δὲν μᾶς ἐδάθη καιρὸς. Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὰ καλά λόγια. Τὸ σταλὲν θὰ δημοσιευθῇ εἰς πρώτην ἐκκαρίαν. — κ. Γ. Κ. Β. Ἐνταῦθα. Εὐγενικὸν τὸ σίσθημα, ἀλλὰ τὸ ποίημα ἀδόκιμον. — κ. * * * Θεσσαλονίκην. Ὁ εἰδικὸς συνεργάτης μας δὲν ἠθέλησε νὰ γράψῃ διὰ τὸ βιβλίον σας, ἐπειδὴ δὲν τὸ ἤθελε ἀνώτερον ἀπλῆς «*ἐπιφυλλίδος*». Ἡμεῖς τὸ ἐδιαβάσαμεν μέχρι τιν' εἰς καὶ μᾶς ἤρεσε. Δυστυχῶς, οὔτε νὰ τὸ τελειώσωμεν εὐκαιρήσαμεν οὔτε νὰ γράφομεν περὶ αὐτοῦ ἐμποροῦμεν διότι ὅλοι τότε θὰ εἶχαν τὴν ἀξίωσιν νὰ γράφομεν ἡμεῖς τὰς κριτικὰς τῶν βιβλίων ποῦ λαμβάνομεν, πρὸς τὴν βέβαια ἀδύνατον! — κ. Δῶρον Η. Ἐνταῦθα. Εὐχαριστοῦμεν δι' ὅσα γράφετε. Γνωρίζομεν με πόσον ἐνδιαφέρον διαβάζεται τὸ «*Δεκαπενθήμερον*», ἀλλὰ δὲν μποροῦμεν ναὐξήσωμεν τὰς σελίδας του εἰς βάρος τῶν ἄλλων περιεχομένων τοῦ τεύχους. Ἡ «*πεντάβια*» σας ὅχι, δὲν εἶναι ἀνοησία. Ἀλλὰ τί νὰ κατολέσῃ κανεὶς μόνον ἀπὸ πέντε στίχους; — κ. Γ. Κ. Ἐνταῦθα. Ἡ μία θὰ δημοσιευθῇ. Ἀπὸ τὴν ἄλλην (στὸν ἴσκιον τοῦ παρδιοῦ) δὲν διακρίνεται τίποτε. — κ. Α. Α. Ζ. Ἐνταῦθα. Εὐχαριστοῦμεν πολὺ, ἀλλ' ἂν ἐκρίναμεν καὶ τὰ βιβλία τῶν Σχολείων, δὲν θὰ εὐρίσκαμεν λογαριασμὸν. — κ. Κ. Α. Ζακύνθον. Ζητοῦμεν συγγνώμην διὰ τὴν βραδύτητα. Θὰ σὰς γράφομεν ἰδιαιτέρως μολὶς εὐκαιρήσωμεν. — δ. Μ. Κ. Φ. Ἐνταῦθα. Δὲν μᾶς ἐράνη δημοσιεύσιμον ἄλλ' αὐτὸ δὲν ἐμποδίζει νὰ μᾶς σταλέτε καὶ ἄλλο. — κ. Γ. Κ. Νερέαν. Δὲν ἔχετε δίκιο. Καὶ τὰ Γιώνης, Γιοῦλης εἶναι δημοτικὰ ὅπως καὶ τὰ Θεριστῆς, Ἀλωνάρης, Τρυγητῆς. Ὡς τόσο εἰμπορεῖτε νὰ γράψετε πρὸς τὸν ἴδιον (me Honoré Chevalier,

Η ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ (πρὸ Σόφου Ἀντωνιάδη)

— "Ε! κύριε! τραβήξου λοιπόν μη σὲ κόψω!"

— "Εννοια σου, κι' ἐγὼ πάρει τὸν ἀριθμὸ σου."

№ 4. Paris. Θὰ εὐχαριστηθῆ πολὺ καὶ θὰ σὰς τὰ ἐξηγήσῃ ὅλα.— κ. Στ. Φ. Μέτσοβον. Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὸ πολὺτιμον δοζουμένον. Κάποτε θὰ χρησιμοποιήσῃ.— Ἀθ. 139 Εὐδηλον Ἰκαρίας. Ἀπὸ τὰ ποιήματά σας ἐκείναι θὰ δημοσιευθοῦν ἕνα-δύο, ἂν θέλετε, εἰς τὴν «Πρωτοπορεία».— κ. Στ. Α. Θεσσαλονίκην. Κι' ἀπὸ τὰ δικά σας ἐπίσης. Συγγνώμην διὰ τὴν βραδύτητα τῆς ἀπαντήσεως.— κ. Γεω. Π. Ἀμπ. Πάτρας. Τὸ μόνον πρακτὸν εἶναι ἀρκετὰ καλὸ, ἀλλὰ δὲν μποροῦμε νὰ δημοσιεύσωμε τόσο ἐκτενὲς πρωτόλειον. Διὰ τὸ δημοσιεύει τὸ περιοδικὸν πού τὸ ἐπήνεσε; Ὅσο διὰ τὸ ποιημὰ σας, καινότητα.—Καν Α. Μ. Π. Δὲν τὸ ἐδιαβάσαμεν. Σὺς παρα

καλοῦμεν νὰ περιμένετε ἀκόμα ὀλίγο.— κ. Σ. Β. Χον. Ἐνα γράμμα σας ἀπὸ 22 Αὐγούστου, περιπλανηθέν, μόλις προχθὲς περιῆλθεν εἰς χεῖρας μας. Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὰ καλὰ λόγια. Τὸ ποίημα ἐκεῖνο ἔχασε πλέον τὴν ἐπικαιριότητα, μπορεῖτε ὅμως νὰ μᾶς στείλετε ἄλλα, καὶ μάλιστα ἀδημοσίευτα.

Η ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ*

Παρόραμα:— Εἰς τὸ ποίημα τῆς Comtesse de Noailles, (σελ. 841), ὁ τέτατος στίχος τῆς πρώτης στροφῆς, ν' ἀναγνωσθῆ ὡς ἑξῆς:

Θὰ φθύνεις, καὶ πιά τίποτε ἀπὸ σέ, δὲ θὰ μοῦ μείνει.